

Riksdagens protokoll

2001/02:99

Fredagen den 19 april

Kl. 09.00 – 17.48

---

1 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion
2001/02:Sk36 till skatteutskottet

2 § Lagstiftningsprocessen m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2001/02:KU29
Lagstiftningsprocessen m.m. (skr. 2001/02:103).

*Lagstiftningsprocessen
m.m.*

Anf. 1 MIKAEL JOHANSSON (mp):

Herr talman! När det gäller förslagsrätt till och utvärdering av EU-beslut vill vi från Miljöpartiet de gröna att ett återkopplingssystem införs som fungerar så att riksdagen inte bara yttrar sig inför beslut utan också får möjlighet att utvärdera effekterna av beslut mer regelbundet.

Vi menar att alla av EU beslutade regler och lagar som berör Sverige efter en tid ska tas upp i riksdagen för att få de praktiska konsekvenserna belysta. Riksdagen bör också ha möjlighet att göra efter- och omprövningar av redan fattade beslut och lämna förändringsförslag till EU.

Jag tycker inte att utskottet tar direkt ställning till vårt förslag. Utskottet säger i sitt ställningstagande ” – – att riksdagen bl.a. inom ramen för sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete har möjlighet att belysa konsekvenserna av EU-regler”. Vi föreslår, som sagt, att riksdagen bör ha möjlighet att lämna förändringsförslag till EU. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 2 ANDERS BENGTSSON (s):

Herr talman! Vi debatterar i dag ett betänkande som bl.a. behandlar en skrivelse från regeringen. I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för verksamheten inom de kommittéer som har tillsatts efter beslut av regeringen. Skrivelsen innehåller bl.a. uppgifter om kommittéernas sammansättning, kostnader, fördelning mellan kvinnor och män samt ålderssammansättning. Det är viktigt att vi får ta del av sådana sammanställningar.

Betänkandet innehåller också ett antal motioner från både årets och föregående års allmänna motionstid. Motionerna berör på olika sätt lagstiftningsprocessen.

Vi har i konstitutionsutskottet enats om ett tillkännagivande som berör ramlagstiftningen. Tillkännagivandet innebär att regeringen i lämpligt sammanhang mer samlat ska analysera konsekvenserna av ramlagstiftningen. Och det är väl bra att en sådan analys görs. Sedan är det upp till regeringen att bedöma när detta kan ske.

I betänkandet finns en reservation som jag tänkte kommentera. I reservationen föreslår Miljöpartiet att riksdagen ska få möjlighet att utvärdera effekterna av beslutade EU-regler. Riksdagen ska också, enligt Miljöpartiet, ha möjlighet att göra efter- och omprövningar av redan fattade beslut och lämna ändringsförslag till EU.

Inom EU bedrivs ett arbete med regelkvalitet och regelförenkling. I detta arbete ingår att analysera konsekvenserna av förslag till nya regler. Jag vill understryka att EU bör eftersträva ett så okomplicerat regelsystem som möjligt.

Riksdagen har inom ramen för sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete möjlighet att belysa konsekvenserna av EU-reglerna. Samtidigt är det viktigt att berörda myndigheter gör konsekvensanalyser innan kommande EG-direktiv och -förordningar antas. Detta uttalade riksdagen redan under det förra riksmötet. Riksdagsstyrelsen har tidigare också konstaterat att uppföljning och utvärdering utgör en integrerad del av riksdagens beredningsarbete. Med anledning av detta finns det ingen anledning att vidta några av de åtgärder som Miljöpartiet önskar.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget till riksdagsbeslut i betänkandet.

Anf. 3 MATS EINARSSON (v):

Herr talman! Som sagt behandlar detta betänkande från konstitutionsutskottet dels regeringens skrivelse *Kommittéberättelse 2000*, dels sju motioner från allmänna motionstiden.

Kommittéväsendet eller utredningsväsendet, som vi brukar säga, är regeringens verktyg i beredningen av nya lagförslag, men riksdagen har naturligtvis också en roll i att noga följa hur kommittéväsendet utvecklas och hur det används. Vi gör det bl.a. genom att skriva betänkan den med anledning av regeringens skrivelser. I dessa betänkan den gör vi också till och från påpekanden, riktar kritik när det är angeläget och ställer krav när det är befogat.

En sådan aspekt som vi har tagit upp under ett antal år är belysandet av jämställdhetsaspekterna i utredningsarbetet. Det har tidigare riktats kritik mot de generella direktiven till kommittéerna när det gäller detta. Vi har velat se ett effektivare sätt att tillgodose jämställdhetsaspekterna i utredningsarbetet. Med anledning av detta aviserade regeringen i sin berättelse 2000 en ny PM om hur man skriver kommittédirektiv, vilket vi noterar med tillfredsställelse från konstitutionsutskottet.

I kommittéberättelsen året efter, 2001, tvingades vi dock konstatera att denna nya PM ännu inte var klar, och vi uttalade med visst eftertryck att vi förväntade oss en sådan PM efterföljande år. I årets kommittéberättelse för 2002 kan vi dock konstatera att någon sådan PM fortfarande inte är klar.

Jag ska citera: ”Utskottet vill mot denna bakgrund ånyo understryka vikten av att revideringsarbetet med promemorian avlutas, bl.a. med anledning av utskottets tidigare uttalanden om betydelsen av att jämställdhetsaspekterna beaktas när kommittédirektiv utformas.” Jag ska inte översätta detta till klarspråk. Det kanske inte lämpar sig för kammaren. Men jag tror att beskedet till regeringen är helt klart.

När detta är sagt ska jag säga att kommittéväsendet i Sverige är en ovärderlig del av den demokratiska processen. Min egen erfarenhet är i och för sig begränsad, men jag tror att jag vågar säga att vårt utredningsväsende har hög standard och integritet och att det kännetecknas av effektivitet. Men det finns naturligtvis alltid en risk för att krav på snabba resultat till låga kostnader går ut över kvaliteten i utredningsarbetet. Därför är det viktigt att riksdagen är uppmärksam på utvecklingen och noga följer den, bl.a. genom kommittéberättelsen och KU:s behandling av densamma.

Det finns en reservation till betänkandet, som redan har noterats. Miljöpartiet vill att riksdagen på ett bättre sätt följer upp effekterna av EG-lagstiftningen. Vi har självfallet ingen annan uppfattning i frågan. Man vill också ge riksdagen initiativrätt i EU-systemet. Där har vi från Vänsterpartiets sida liknande uppfattningar. Vi har också föreslagit detta i olika sammanhang. Men det kommer så att säga i något fel sammanhang i det här betänkandet. Detta ligger ju inom ramen för det som kallas för EU:s framtidsfrågor, som kammaren kommer att behandla i ett särskilt betänkande senare i vår.

Riksdagen har självfallet alltid ett ansvar att följa upp vår egen lagstiftning som följer av EU-normgivningen men även att följa upp de samhälleliga, politiska, sociala och ekonomiska konsekvenserna av EG-normgivningen i dess helhet och att vidta de åtgärder som vi finner befogade och som vi har möjlighet att genomföra. Detta ligger i vårt ansvar som riksdagsledamöter. Mot den bakgrunden ser vi inte någon anledning att yrka bifall till Miljöpartiets motion.

Slutligen har vi frågan om ramlagstiftning. Vet vi riksdagsledamöter vad vi gör? Det finns väl en och annan medborgare som ganska bestämt skulle svara nej på den frågan medan vi själva tenderar att ge ett något mer positivt svar. Men när det gäller ramlagstiftning skulle man kunna säga att vi faktiskt medvetet avstår från att veta vad vi gör i den meningen att ramlagar ju är till för att man på ett allmänt sätt ska kunna ange mål och syften med en viss lagstiftning. Men man överlåter, man delegerar, till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utforma de konkreta bestämmelserna. Detta innebär problem på flera olika sätt. Bl.a. innebär det att vi i riksdagen, det är ju inte regeringens fel, avhänder oss inflytande över den faktiska utformningen av normgivningen. Vi flyttar normgivningsmakt från den här kammaren till regeringen. Medborgarnas möjlighet att bedöma vårt arbete blir mindre. Det är kanske också så att den enighet eller majoritet som kan nås kring en generell och allmänt utformad ramlag inte hade förelegat om vi hade gått in och konkretiserat lagen. Då är det ett problem också ur demokratisk synpunkt.

Det finns självfallet argument för ramlagstiftning. Vi säger inte nej till ramlagstiftning. I varje enskilt fall finns det mycket goda skäl för ramlagstiftning. Men vi måste se till helheten; vart är vi på väg och vilka

konsekvenser kan det få? Därför har utskottet enhälligt ställt sig bakom Vänsterpartiets motion och förväntar sig av regeringen att detta ska ges en ordentlig översyn.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

Globalisering

3 § Globalisering

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU4
Globalisering.

Anf. 4 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Vi ska nu diskutera globalisering utifrån ett betänkande från utrikesutskottet. Det är ett mycket bra betänkande. Jag tror att det är ett av de mer intressanta och gedigna som riksdagen har givit ifrån sig i en så central och viktig fråga som globaliseringen, dvs. systemet för hur världen tillsammans ska utvecklas, hur relationerna mellan länder ska utvecklas.

Globaliseringen är en mäktig kraft. Den växer sig starkare dag för dag. Den främsta orsaken till det är erfarenheterna från det förra århundradet, från 1900-talet, som i stor utsträckning var anti-globaliseringens århundrade, taggtrådens århundrade. I huvuddelen av världen var en gräns något absolut. Det var taggtråd. Det var minfält. Man kunde bli skjuten om man gick över en gräns. Det var Berlinmuren. Det var hinder, det var stopp. Det var det normala. Efter första världskriget, brukar man säga, kom det stora genombrottet för isolationism och anti-globalisering. Man blev rädd. Man stängde ute. Man höll borta.

De totalitära ideologier som växte fram i början av 1900-talet, kommunismen, nationalsocialismen, fascismen, byggde också hela tiden på att stänga ute, hindra, stoppa. För kommunismen gällde det ju att spärra av och förhindra den förhatliga kapitalismen. Inom nationalsocialismen sågs marknadsekonomin som något påhittat av judar och sedan dirigerat från Wall Street. För fascismen var det staten som sattes i centrum. Statsmakten var det centrala.

Det var inte bara den första halvan av 1900-talet som det här gällde utan även den andra. Det är något som vi i Sverige, Västeuropa och västvärlden kanske inte såg. Vi var undantaget. Men det var så under större delen av andra halvan av 1900-talet att det här fortsatte. Inom det väldiga kommunistblocket, 40 % av mänskligheten, var allting reglerat. Det var oerhört svårt att röra sig över en gräns. All handel var centralstyrd och centralplanerad. För att en enskild människa skulle kunna röra sig över en gräns krävdes tillstånd på tillstånd. I Sovjetunionen hade man t.o.m. inrikespass. Man måste ha tillstånd för att röra sig mellan orter i samma land.

40 % av mänskligheten levde under detta decennium ut och decennium in med förödande effekter. Det var förnedring, fattigdom och social misär. Det var rovdrift på människor och miljö. Och det var inte bara det.

Vi kan också se på andra delar av världen, t.ex. Indien, den indiska subkontinenten, den indiska socialismen i kombination med feodalismen på landsbygden. Man brukar ju säga att Indien har en konstig kombination, med socialism i städerna, i den urbana sektorn, och feodalism ute på landsbygden.

Indien var i och för sig en demokrati. Det är viktigt. I den meningen var Indien viktigt i den del av globaliseringen som handlar om idéerna. Men likväl har den indiska halvön varit isolerad och inåtvänd. Den har fortfarande stora problem att öppna upp sig även om den har kommit en bit på väg.

I arabvärlden var det samma sak. Där hade vi t.ex. den arabiska socialismen, som de flesta stora arabländer bekände sig till och som de fortfarande delvis bekänner sig till. Så har vi feodalismen på den arabiska halvön och så småningom kom också fundamentalismen. Allt det här handlar också om att stänga ute, hålla borta idéer, hålla borta det oönskade.

Latinamerika var för 50 år sedan, i mitten av 1900-talet, framtidens kontinent. Till skillnad från Europa, som då var krigshärjat, i ruiner och fattigt, sågs Latinamerika som en fredlig kontinent med stora, potentiella möjligheter. Tyvärr blev det i mycket en de potentiella möjligheternas kontinent. Fortfarande är alla Latinamerikas länder u-länder. Även här var det fråga om en instängdhet. Man kallade det merkantilism. Det gällde att spärra av sig från omvärlden. Det gällde att ha höga tullmurar. Statsföretag var det dominerande. Man skulle inte handla utan man skulle skydda sig, dels från den mäktiga grannen i norr, USA, dels också mot varandra.

Så har vi Afrika. Vilka förhoppningar det fanns på 1960-talet i samband med avkoloniseringen! Nu skulle det ges en chans för Afrika att utvecklas och komma bort från det imperialistiska systemet, som ju också var ett regleringssystem. Främmande statsmakter var herrar över länder.

Även här blev det ju en oerhört negativ utveckling. Den afrikanska socialismen byggde på idén att man skulle ha importsubstitution. Man skulle inte handla med omvärlden. Man skulle bygga upp landet och industrialisera sig för att inte vara beroende av import. Man gjorde det som gjordes överallt; man stängde ute sig från sina grannar och från världen i övrigt.

Vi hade också apartheid i södra Afrika. Där hade man liksom i Sovjetunionen inrikespass. Man fick inte röra sig i landet. Det var förbjudet med parabolantennor. Främmande idéer fick inte komma in. Man fick inte rubba det egna tankesättet. Diktaturen vill ju inte ha in idéer.

Det var faktiskt så att västvärlden var undantag. Det som vi kanske uppfattar som normalt, detta att handla med varandra och ha kontakter, var ett undantag i världen. Det var Nordamerika, Västeuropa, västra Stillahavsområdet och enstaka länder i andra delar av jorden som egentligen var vad vi kallar världsekonomin, världshandeln. Sverige hade större handel med en kinesisk ö, en liten ö utanför Kina vid namn Taiwan, än vi hade med hela sovjetblocket, vår nära granne, på den tiden.

Vi hade praktiskt taget ingen handel med Afrika. Jag kommer ihåg att det i debatten inför den svenska EU-anslutningen 1994 talades mycket om huruvida det skulle bli mer protektionism eller ej. Jag tittade på Sve-

riges handel med Afrika. Det fanns ju ingen. Den var i praktiken noll bortsett från lite olja och möjligen andra råvaror.

Det är dessa bittra erfarenheter, dessa ohyggligt bittra erfarenheter, som ligger bakom globaliseringen, detta att man nu inser att man måste öppna upp sin länder, att man inser att man inte kan stänga sig inne. Inte ens väldigt stora länder som Kina och Indien, med en femtedel eller en sjättedel av jordens befolkning, kan stänga sig inne. Man måste öppna upp sig för idéer, för handel och investeringar och för kontakter mellan människor. Det gäller både det ekonomiska och detta med idéer, demokrati och mänskliga rättigheter. Det som vi tidigare kallade västliga värderingar är ju egentligen globala värderingar. De var västliga för att det var så få som omfattade dem. Det var västvärlden som sågs som bärare av dem. Nu är vi gudskelov på väg att få de här värderingarna till att bli globala, vilket de faktiskt *är*. Men det här är inte färdigt än.

Jag vill ta ett exempel som fascinerar mig mycket. Det gäller Vietnam, ett land som Sverige har omfattande förbindelser med. Det är ett land som har genomgått och genomgår en enorm förändring. Man har privatiserat sitt jordbruk. Man har en sjudande småföretagsamhet. Man har avskaffat centralplaneringen, vilket gjorde att det svenskbyggda pappersbruket Bai Bang efter 16 år kunde nå upp till sin planerade produktionsnivå. Den hade hämmats av centralplaneringen, men när man släppte planeringen kunde man uppnå det man skulle. Nu ska man, som det heter, socialisera sina 5 500 statsföretag. På vietnamesiska är ”socialisera” ett kodord för att privatisera. Man vågar inte riktigt säga det, men det är det man ska göra. Nu ska man bygga en modern banksektor och en modern finansiell sektor.

Detta är bra och stora framsteg. Man har gått från hunger till ett relativt välstånd. Vietnam är i dag ett land som är en stor exportör. Man är världens näst största risexportör, och man exporterar många jordbruksprodukter. Men detta är bara den ena sidan av saken. Landet är fortfarande en diktatur.

Vietnam är världens tredje största diktatur, efter Kina och Pakistan. Frågan är om man i Asien ska ha den modell som kallas för Pinochetmodellen, dvs. diktatur och marknadsekonomi. Jag menar att det är oerhört viktigt att globaliseringen omfattar inte bara den ekonomiska delen utan också den idémässiga delen: respekt för mänskliga rättigheter och demokrati. Detta måste nu komma in. Detta är viktigt, så att man inte fastnar i bara den ena halvan av globaliseringen.

Det finns ett problem när man talar om globalisering. Ordet leder lätt tanken till att man handlar med hela världen, gärna över stora avstånd. Men globaliseringen innebär i praktiken oftast att man handlar med sina grannar, att man har utbyte med sina grannar.

Om vi går tillbaka i tiden var det en Berlinmur i Östersjön. Vi var totalt avstängda från Baltikum, våra nära grannar på andra sidan Östersjön. Hur ser det ut i dag? Om man ser på människorna som går på gatan utanför Riksdagshuset är det förutom vi svenskar många finländare, det är många från Baltikum som kommer med färjorna, och vad som nu sker ser vi på turistbussarna utanför Slottet. Det är varje dag åtta, tio eller femton turistbussar från Sankt Petersburg.

Globaliseringen öppnar upp för grannar att samarbeta och komma i kontakt med varandra. Det är den viktigaste delen. Därför är tullsänk-

ningar så viktiga också för u-länder. Låt mig använda ett exempel: Afrika. Där har man små ekonomier. Ekonomierna har en omfattning som i en medelstor svensk stad. De sitter innanför sina tullmurar, sitt skydd, och har mycket lite handel med varandra. De har mycket få kontakter med varandra. Det är detta som globaliseringen gäller. Man måste öppna upp – inte så mycket för att dessa länder ska handla med Sverige eller USA, utan för att de ska handla med varandra. De ska samarbeta med varandra och göra det vi i Europa lärde oss efter andra världskriget: att bygga frihet och fred genom samarbete.

Detta är en stor utmaning i Afrika, i Latinamerika, i Asien. På samma sätt ser vi nu det gamla socialistblocket öppnas och integreras in i Europa och västvärlden.

Herr talman! Låt mig avsluta med att säga några ord om ett specifikt förslag som finns, nämligen Tobinskatten. Det är ett förslag som är i grunden feltänkt. Det är ingen skatt, utan det är en tull. Skatt som man tar ut vid en gräns kallar vi för "tull". "Skatt" kallar vi sådant man tar ut inom ett land. Och Tobinskatten är en tull, en tull på kapitalrörelser. Den är i grunden feltänkt. Den innebär att man drar en ny taggtråd.

Vad är det som gör att en transaktion över en gräns eller en valuta-gräns ska straffas och inte den transaktion jag gör när jag betalar mina räkningar här hemma i Sverige? Dessa kapitaltransaktioner är väl båda lika bra eller lika dåliga? Den naturliga ordningen i världen är dessutom att västvärldens sparandeöverskott – det är egentligen i allt väsentligt pensionspengar – ska investeras i u-världen. Det är det stora partnerskapet. Vi som har åldrande befolkningar har behov av stora kapitaluppbyggnader, och dessa ska naturligtvis investeras i u-världen. Det ger stora kapitalströmmar, precis som det ska. U-länderna ska ju importera kapital för att få till stånd den kraftiga tillväxt som fattigdomsutrotningen kräver.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation 4.

Anf. 5 LARS OHLY (v):

Herr talman! Det finns fler fattiga och fler mycket rika i världen än någonsin tidigare. Samtidigt finns det resurser som gör att ingen skulle behöva leva fattig. Ingen skulle behöva svälta. Problemet är hur resurserna fördelas.

1,4 miljarder människor lever på mindre än en dollar om dagen. Det är inte nödvändigt att det ska vara så. Det är en del av ett ekonomiskt system. Det är ett sätt som man har organiserat världsekonomin på och som innebär utsugning av miljoner, ja, miljarder människor. Samtidigt är dessa människors underordning en förutsättning för fåtalets rikedom.

Just det perspektivet saknas hos många som diskuterar globaliseringen och fattigdomen i dag. Det verkar som om en del debattörer tror att fattigdomen kan utrotas utan att de rika över huvud taget tvingas ta ställning till hur deras rikedom påverkar förekomsten av fattigdom. Det är som om de mäktiga över huvud taget inte ska behöva lämna ifrån sig någon makt för att de maktlösa ska få sin rättmätiga del av inflytandet. Det är som om den rika världen skulle kunna sitta i orubbat bo. Därmed låtsats man som om man förespråkar utjämning, som om man förespråkar utveckling, men så länge man inte är beredd att angripa makten, förmögenheten och rikedomerna hos de rika och mäktiga kommer man för alltid att låsa fast sig i en politik som innebär att de fattiga underordnas.

Det innebär naturligtvis inte att det finns möjligheter för tillväxt och utveckling. Men situationen när det gäller inflytande och makt är inte av den sorten att man kvantitativt kan öka dessa saker och därigenom ge de maktlösa större inflytande. Det krävs att vi i den rika världen inser vårt ansvar och vår skuld för de orättvisa förhållandena i världen i dag.

Klyftorna i resurser mellan rika och fattiga är också klyftor i makt. Ett litet fåtal rika investerare och kapitalägare bestämmer över miljoners och åter miljoners framtid. Det gäller i världspolitiken likaväl som i Sverige.

Det är inte väljarna eller medborgarna som bestämmer när fabriker ska läggas ned. Det är inte väljarna eller medborgarna som bestämmer att vissa människor ska ha svårt att få vardagen att gå ihop i Sverige, lika lite som det är människorna, väljarna eller medborgarna på världsnivå som bestämmer över den skeva fördelningen av rikedomar och inkomster.

Klyftorna i världen är alltså inte slumpmässiga. De är resultatet av existerande strukturer som måste bekämpas för att fattigdomen ska kunna utrotas. Några få tjänar stort, men majoriteten berövas rätten till utveckling.

Det är den bristande insikten om den rika världens ansvar som är det stora problemet med det här betänkandet. Den bristande insikten gör att betänkandet inte förmår lyfta till en nivå där man verkligen kan ställa krav på förändringar och utveckling i den riktning som alla säger sig vilja ha – i en riktning mot mer jämlika och rättvisa förhållanden på världsnivå. Det leder t.ex. till att i betänkandet läggs huvudansvaret för fattigdomsproblemen på de fattiga länderna. Man skriver att de största hindren för utveckling ligger hos de fattiga länderna själva.

Självklart kan ett land motverka eller bidra till utveckling, och självklart spelar det roll vilken politik som förs inom ett land. Men att bortse från omvärldens ansvar, och framför allt från den rika världens ansvar, för fattigdomen i världen är att krypa ifrån sitt ansvar, att vara feg och att låtsas som om vi skulle kunna fortsätta att leva med en livsstil som innebär att världen kommer att förödhas om alla människor uppnår samma s.k. levnadsnivå.

Självklart är det viktigt att alla länder styrs demokratiskt och att en rättvis fördelningspolitik förs inom länderna, inte minst för att hålla ihop ett samhälle socialt. Men man kan aldrig bortse från den närmast utpressningsliknande situation som många fattiga länders regeringar har hamnat i genom storföretagens och de rika ländernas stora ekonomiska makt som alltför ofta används till att begå rovdrift på såväl människor som natur.

Det är mycket dubbelmoral i världspolitiken. USA och Europeiska unionen brukar hålla högstämnda tal. Företrädare för dessa makter brukar tala om vikten av frihandel, om vikten av att bekämpa tullar och avgifter och om vikten av att öka omsättningen mellan länderna. Samtidigt är EU själv genom sin jordbrukspolitik och genom sin handelspolitik ett exempel på just den utsugning som pågår dagligen. Samtidigt är USA:s alla ekonomisk-politiska åtgärder internationellt inriktade på att skydda amerikansk produktion, skydda amerikanska värden och skydda USA:s egna intressen.

Det finns alltså mycket att kritisera i detta betänkande. Samtidigt finns det ett anslag som har saknats tidigare. Det finns en diskuterande

ton som i mycket, tror jag, kan bidra till att just utveckla den diskussion och den debatt som är nödvändig.

När det gäller handelspolitiken är det självklart att vi inte är helt överens. Men vi har vissa gemensamma ståndpunkter. Uppenbarligen tror alla partier i riksdagen att en omfattande fri handel i grunden är positiv. Men förutom det positiva finns det negativa konsekvenser som jag menar att alltför många debattörer och partiföreträdare väljer att bortse från. Det gäller t.ex. att handelsreglerna måste utformas för att bekämpa ökade skillnader mellan länder, mellan människor, mellan fattiga och rika och mellan kvinnor och män. Handelsreglerna måste utformas på ett sätt som anpassar dem till vad naturen tål. Världshandeln måste i första hand se till de fattiga ländernas berättigade krav på utveckling. I stället är i dag fallet att fokus ligger på västvärldens krav på tillgång till råvaror och avsättningsmarknader.

Att som i betänkandet påstå att omsorgen om de mänskliga rättigheterna präglar Sveriges agerande internationellt är en förskönande omskrivning. Sverige bidrar genom sitt agerande till att upprätthålla den nuvarande maktindelningen i världen. Vi exporterar vapen till diktaturer. Vi utvisar flyktingar från länder som saknar de mest elementära rättigheterna. Vi undviker att påtala uppenbara brott mot mänskliga rättigheter, mot FN:s konventioner och mot Genèvekonventionen när de som begår dem är alltför starka, alltför mäktiga eller har USA bakom ryggen. Det räcker med att påminna om vad som nu händer på palestinskt territorium och påminna om den tystnad från officiellt svenskt håll som tyvärr fortfarande råder.

Det finns i betänkandet också en beskrivning av den internationella brottmålsdomstolen som ett viktigt steg för internationell rättskipning. Det är naturligtvis riktigt. Men samtidigt beklagar utskottet att USA genom sitt agerande inte har gett brottmålsdomstolen möjligheter att fungera fullt ut. Det är också en mycket förskönande omskrivning. USA har inte begått någon underlåtenhetssynd. USA bekämpar brottmålsdomstolen mycket aktivt. Den amerikanska senaten antog den 7 december 2001 ett lagförslag som innebär att den amerikanska presidenten har rätt att ta till alla tillgängliga medel för att bekämpa domstolen i de fall någon amerikansk medborgare skulle ställas inför den. Det innefattar t.o.m. militära medel. Om detta är det tyst. Vågar man inte kritisera USA, eller känner man inte till att USA så aggressivt motarbetar det som vi tycks vara överens om är en viktig del i en internationell rättsordning?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5 i betänkandet.

Jag vill sluta med att säga att det är en liten rik elit av män som äger och kontrollerar den betydande delen av världens resurser. Men majoriteten av världens befolkning är inte rika män.

Anf. 6 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Lars Ohly talade om den existerande strukturen. Om vi ser tillbaka på utvecklingen under de senaste decennierna och kanske lite mer har vi sett den snabbaste fattigdomsavvecklingen i mänsklighetens historia. Vi har aldrig tidigare under mänsklighetens epoker upplevt detta. Det ser man kanske tydligast på de sociala indikatorerna. Medellivslängden i u-länderna ökar med ungefär fyra månader per år. Det är en dramatisk ökning som ju reflekterar bättre näring och bättre förhållanden.

Det har skett en halvering av barnadödligheten. När det gäller familjestrukturen föder kvinnorna i huvuddelen av världen i dag inte fem–åtta barn utan ett eller två barn. Det är en dramatisk förändring.

Samtidigt uppstår en ny klyfta mellan de länder som utvecklas snabbt och som tar i kapp och de länder som inte utvecklas. Den klyftan går inom u-världen. Låt mig använda två länder som symboler för detta. Det ena är Vietnam, som jag talade om tidigare, som utvecklas mycket snabbt. Man har avvecklat socialismen i en oerhört snabb och medveten takt. Det andra är Nordkorea som fortfarande är avstängt, som inte handlar, som håller sig för sig självt och som inte är en del av världens strukturer. Där är det hungersnöd, och 300 000–400 000 människor har dött av svält. Nordkorea är inte med i denna existerande struktur utan regimen, diktaturen, inte folket, har valt att hålla landet isolerat och borta från detta.

Lars Ohly, detta är väl ändå på något sätt centralfrågan, hur man från vissa regimer väljer att stå vid sidan av, att isolera sig, att inte handla och inte ha kontakt med vare sig USA eller Västeuropa, medan andra, t.ex. Vietnam, snabbt utvecklar sin handel framför allt med USA och har en enastående välståndsutveckling i ett historiskt perspektiv, även om de med vårt mått mätt fortfarande är fattiga, men pilens riktning är den rätta?

Anf. 7 LARS OHLY (v) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är överens om att isolering är en återvändsgränd som leder till ytterligare fattigdom och till förvärring av de problem som redan finns. Men i betänkandet påstås det att ensidiga handelsliberaliseringar, ensidiga från den fattiga delen av världen, på lång sikt befrämjar tillväxt och välfärd men att det också kan uppstå övergångsproblem. Så skriver utskottet. Det är ett mycket diskutabelt påstående. Återigen lägger man fokus på de fattiga ländernas eget agerande i stället för att lägga fokus på omvärldens ansvar för en fri och rättvis handel. Det kan uppfattas som att utskottet anser att ensidiga avregleringar av u-ländernas tullar automatiskt skulle ge positiva välfärdseffekter alldeles oavsett om OECD-länderna, USA och den europeiska unionen har kvar tullar och handelshinder t.ex. för att skydda sin egen produktion. Det är detta perspektiv, nämligen att se att ansvaret för en rättvis utveckling i första hand ligger på dem som i dag tjänar på det nuvarande sättet att organisera handeln, på det nuvarande sättet att organisera produktionen av varor och tjänster och på det nuvarande sättet att suga ut människor i den fattiga delen av världen, som saknas delvis i betänkandet men framför allt i Göran Lennmarkers argumentation.

Anf. 8 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Det här med att suga ut är lite svårt att förstå. I Nordkorea kan rimligtvis ingen utsugning ske eftersom man inte har någon handel. Vietnam däremot, som kraftigt ökar sin handel – särskilt med USA – skulle alltså, om jag förstår Lars Ohly rätt, vara utsatt för utsugning. Hur kan det då komma sig att den väg som Vietnam valt har varit så framgångsrik jämfört med den nordkoreanska vägen? Det här är svårt; det hänger inte ihop.

I detta med ensidiga tullsänkningar ligger väl just det perspektiv som jag tror är det viktigaste, nämligen att det för u-länder gäller att sänka och att ta bort tullar mellan varandra. Den europeiska erfarenheten är att det är med grannar man handlar. I Afrika behöver man ta bort tullhinder för varandra för att kunna bygga upp starka ekonomier. Detsamma gäller i Latinamerika, i Sydostasien och på andra ställen.

Den viktigaste välståndsökande handeln är faktiskt handeln med varandra. Tyvärr är det så när det gäller de hårda höga tullar som finns – vi har för höga tullar och borde inte ha några tullar i EU, utan vi borde avskaffa tullarna – att de riktigt höga tullarna finns i u-världen. Oftast är det tullar mot varandra.

När vi jobbar inom MEDA-projektet i EU – för att få länderna vid Medelhavets södra och östra kust att handla i ett frihandelsområde år 2010 med EU – är det viktigaste inte att handla mellan Algeriet och Sverige eller mellan Syrien och Sverige, utan det viktigaste är att få dem att handla med varandra. Ofta har man ju noll handel med sina grannar. Det är tragiken i tullsystemet, protektionismen och monopolen. Tar man bort dessa blir det spontant så att man handlar med dem som man har närmast till.

Anf. 9 LARS OHLY (v) replik:

Herr talman! Världens tre rikaste personers sammanlagda förmögenhet överskrider den totala bruttonationalprodukten i världens 49 fattigaste länder. För varje dollar som utvecklingsländerna får i bistånd betalar de 13 dollar i skuldavbetalningar. Det är därför som det är så olyckligt att man i diskussionen om globaliseringen inte på allvar tar upp tankar om eller förslag till hur fattiga länder ska kunna bryta sig ur beroendet av multinationella storföretag eller av rika länder. De förslagen lyser med sin frånvaro, även i Göran Lennmarkers resonemang.

Anledningen till det är kanske att man inte vågar angripa den kvarvarande supermakten USA eller det ekonomiska system som inte bara tillåter utan som också understöder denna skeva fördelning av såväl makt och inflytande som inkomster och förmögenheter. Därmed missar man också en möjlighet att föreslå åtgärder för att komma till rätta med det avgörande problemet med dagens internationaliserade värld, som ingalunda är ny men som möjligtvis har gått in i en ny fas. Det avgörande problemet är nämligen hur fattiga människor och deras regeringar och länder ska få ett större inflytande över handel och ekonomi. Det kommer inte att ske utan att den rika världen får dela med sig av sin makt och sitt inflytande.

Anf. 10 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till Kristdemokraternas reservation nr 6.

Detta betänkande handlar om globaliseringens effekter och om de riktigt stora hoten och möjligheterna för mänsklighetens framtid på jorden. Man får en känsla av att man framför sig håller en jordglob och studerar olika effekter på dess yta som vi människor kan åstadkomma.

Det är positivt att partierna i riksdagen hyggligt har kunnat enas i en gemensam syn på globaliseringens utmaningar.

Utskottet har fångat upp *både* hoten *och* möjligheterna. Det är viktigt att ha en balanserad syn på utvecklingen i stället för att bara hylla den eller att bara förkasta den.

Globaliseringen innebär stegvis nya förutsättningar för ekonomin och politiken. Hur vi skapar förutsättningarna för utvecklingen är upp till oss, till medborgarna och till demokratins institutioner. Det finns ingen ödesbunden utveckling som leder fram till ett förutbestämt mål.

Det är viktigt att vi alltid har detta i bakhuvudet. Det handlar inte om vad globaliseringen "kräver" av oss, utan det handlar om *vad vi vill göra* med globaliseringen, om vart vi och våra medborgare vill styra den.

Herr talman! En sak är klar, nämligen att globaliseringsprocessen behöver styras i god riktning:

1. Det behövs etiska ramar för den globala ekonomin som sätter gränser för vad som är tillåtet.
2. Det handlar om miljöregler och styrning mot en mer hållbar utveckling.
3. Marknadskrafterna är inte nog för att globaliseringen ska säkras.

Jag kan citera från betänkandets andra sida:

"För att globaliseringen skall kunna utvecklas i human riktning behöver statliga och överstatliga initiativ kompletteras med aktiva insatser från frivilligorganisationer, företag och civila."

Herr talman! Låt oss konstatera att den ekonomiska utvecklingen i dag, om man ser till produktions- och konsumtionssystemen, är långt från hållbar.

I vissa avseenden går utvecklingen faktiskt i helt fel riktning. Vårt utnyttjande av resurser och energi i det moderna slit-och-släng-samhället krymper miljöutrymmet för människor i andra delar av världen – men också för våra kommande generationer. Ett sådant livssätt är i längden inte etiskt försvarbart.

Det handlar om en gemensam global utmaning för ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Det gäller att effektivisera vårt resursutnyttjande och att skapa en tillväxt som inte tär på miljön. Energiförsörjningen är ett exempel på att det är nödvändigt att minska världens beroende av kolbaserade energikällor – som dels bidrar till klimatförändringar, dels har en begränsad tillgång.

Det handlar om att förändra den livsstil som vi i västerlandet har tillägnat oss. En sådan förändring måste baseras på "förvaltarskapstanken" – idén om att var och en har ansvar för att förvalta det miljömässiga, men också det kulturella och det sociala, arvet från tidigare generationer, till kommande generationers glädje och nytta. Denna syn förpliktar till en diskussion, på alla nivåer av samhället, om hur en mer hållbar ekonomi ska kunna åstadkommas.

Herr talman! Jag hoppas verkligen att FN:s toppmöte om hållbar utveckling som hålls i Johannesburg i sommar blir startskottet för en förnyad och intensiv sådan diskussion, tio år efter Riotoppmötet. Sverige och EU-länderna har tillsammans förberett sig inför toppmötet. EU-kommissionen har presenterat ett mycket intressant meddelande som innehåller flera konkreta förslag om ett "globalt partnerskap" där det handlar om:

1. arbetet med en hållbar utveckling.
2. arbetet med att stärka de globala samarbetsorganisationerna, som en balans till den globala marknaden.

Prot. 2001/02:99
19 april

Globalisering

Europa bör gemensamt kunna ta ett ledarskap i den diskussion som nu börjar. Även i andra ödesfrågor måste Europa agera gemensamt. Det handlar också om att uppfylla FN:s målsättning att till år 2015 halvera världens fattigdom. Det kan tyckas fåfängt av ett antal toppolitiker i FN att bestämma sig för ett sådant mål – som om fattigdomen vore ett nyupptäckt problem. Men målsättningar som denna är inte betydelselösa. Med gemensamma ansträngningar och med fattigdomsbekämpningen i topp på den globala dagordningen kan vi ge miljoner kvinnor, män och barn värdigare livsförutsättningar. Förutsättningarna för att så ska ske har väsentligen förbättrats genom den globala ekonomins utveckling.

Herr talman! De globala klyftorna är enorma och oacceptabla. En viktig väg är att tillåta de fattiga länderna att utnyttja och att dra nytta av den globala frihandeln och den dynamiska ekonomiska tillväxt som kommer av handeln.

Handelsmurarna måste rivas, inte minst i EU och USA. Unionen har nyligen tagit ett viktigt beslut för att ge tullfrihet till de allra fattigaste länderna, tyvärr dock med flera viktiga undantag. Handelsliberaliseringen måste fortsätta. Exportstödet till jordbruksprodukter är också ett exempel på politik som direkt hindrar u-ländernas export och tillväxtmöjligheter, och det bör avvecklas.

Liberaliseringen måste vara ömsesidig, så att u-länderna också tvingas riva sina egna handelsmurar. En ökad regional frihandel mellan u-länder skulle vara en vitamininjektion för ekonomisk utveckling. Men det finns också viktiga undantag till detta resonemang. I många av de fattiga länderna är jordbruket så skört och icke konkurrenskraftigt att det helt skulle slås ut av konkurrens med den globala exportindustrin. Detta får naturligtvis inte ske, eftersom en stor del av den allra fattigaste befolkningen i dessa länder är helt beroende av sitt lokala jordbruk. Därför måste u-länderna ges rätt till undantag för att skydda sitt eget jordbruk. Förhandlingarna inom världshandelsorganisationen WTO måste visa sådana hänsyn.

Herr talman! Handeln är viktig, men i dag står de allra fattigaste länderna nästan helt utanför den globala ekonomins nätverk. De saknar exportprodukter, och de saknar fungerande institutioner och ramverk som skulle göra dem attraktiva för utländska investeringar. Här ska biståndet komma in i bilden. Biståndet ska hjälpa till med handelsfrämjande verksamhet, och vi bör stödja u-länderna i deras deltagande i WTO och FN. Men biståndet måste först och främst inriktas på mänskliga rättigheter och demokratins principer. Med detta som grund kan fungerande statsstyrning och myndigheter och en rättsstat byggas upp och korrruptionen bekämpas. Därmed ges förutsättningar för en bättre ekonomisk utveckling.

Jag anser att svenskt bistånd och svenska utrikesrelationer i högre grad ska styras av respekten för demokrati och mänskliga rättigheter. Alltför ofta under tidigare decennier har regeringen offrat sådana principer i sin vilja att hjälpa olika socialistiska experimentstater, som senare visat sig trampa människovärdet i smutsen. Mänskliga rättigheter måste

enligt min uppfattning göras till huvudmål i svenskt bistånd, jämte fattigdomsbekämpningen.

Herr talman! En av globaliseringens mest hoppingsvande aspekter är just spridandet av demokratiska värderingar och idén om de mänskliga rättigheterna över världen. Det blir allt svårare för diktatorer, tyranner och enpartistater att gömma sig bakom sitt lands murar i Internets och e-postens tidevarv. En diskussion pågår om att på olika sätt stärka det globala samarbetet inom FN:s institutioner. USA har gjort en vändning efter den 11 september och ser nu nyttan av världssamfundet. President Bush har också lovat att betala USA:s skulder till FN.

Herr talman! Allt detta ger hopp om en framtid där människovärdet globaliseras, vilket vi kristdemokrater välkomnar.

Anf. 11 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Vad är globalisering? Är det ett modeord för något som har pågått länge eller ett stort språng? Jag är böjd att tro på det första. Det gäller teknikutveckling, nya kommunikations- och informationssystem, handel och ökad öppenhet. Det har pågått länge. Skillnaden är att allt sker i en ökande hastighet som gör att vi varken som enskilda människor eller som länder riktigt klarar av att hänga med och att utforma system och regelverk som stämmer med utvecklingen. Därav kommer en av de rädslor som finns hos människor inför det fenomen som vi kallar globalisering.

Vi behandlar i detta betänkande olika aspekter på globaliseringen, och det finns en stor samsyn. Jag ska inte gå in på alla områden. Jag tycker att betänkandet är värt att läsa och kan rekommendera det till läsning. Jag vill bara nämna vikten av demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Där är vi också väldigt överens.

Det är naturligtvis viktigt att vi som beslutsfattare analyserar och ser till att regelverk såväl nationellt som internationellt utformas så att människor och miljö inte kommer i kläm i förändringarna utan så att man kan dra nytta av alla de möjligheter som globaliseringen erbjuder. Det är där den stora utmaningen ligger. Det stora problemet med globaliseringen är ju att så många står utanför. När 1,2 miljarder lever på mindre än 1 dollar om dagen och mer än hälften av världens befolkning lever på mindre än 30 kr om dagen är det klart att det är uppenbart att människor står utanför.

Jag har tidigare talat om vad Kofi Annan sade, och jag gör det igen. Han sade: Om globaliseringen inte blir bra för alla kommer den snart inte att vara bra för någon. Han sade det i samband med att han lanserade *global compact*, som var en uppmaning till näringslivet och företagen i världen att ta sitt ansvar också för denna utveckling.

Vi i Centerpartiet strävar efter att möjliggöra för enskilda människor, länder, grupper av länder och regioner att ta ansvar för sig själva och för vår gemensamma värld. Vi utgår från idén om livskraft och tron på människors förmåga att skapa själva bara de får rätt förutsättningar. Det förutsätter ett långtgående självbestämmande och människors möjlighet att ta ansvar enskilt och tillsammans. Det är grunden för ökad livskvalitet. Vi vill i vår politik verka för lika villkor för människor att själva och tillsammans ta ansvar för sin framtid. Det gäller lika mycket det internationella arbetet.

Då kan vi bara konstatera att bristen på självbestämmande och lika villkor bland människorna i u-länderna är enorm. I dag tenderar klyftorna mellan rika och fattiga att öka. Enbart marknadskrafterna kan inte lösa dessa grundläggande orättvisor. Det måste till ett starkare internationellt politiskt, ekonomiskt, etiskt och miljömässigt ramverk som prioriterar både ekonomisk och mänsklig utveckling och miljö för att vi ska kunna gå mot en situation där människor har mer lika villkor än i dag.

Naturligtvis har vi stora förhoppningar inför konferensen i Johannesburg om hållbar utveckling. Vi får hoppas och arbeta för att den ska leda till resultat som gör avtryck i utvecklingen och inte bara till ord och deklamationer.

Vi står bakom den övervägande delen av det som står i betänkandet, men vi har en motivreservation. Jag lyfter fram några frågor där som handlar om hur vi ska kunna komma en liten bit på vägen mot lika villkor.

Ett av de svåraste hindren för utveckling av de fattigaste länderna är de enorma skuldbördor som funnits i 20–30 år. Lån har tagits och givits på ett ganska lättvindigt sätt. De har inte kommit ländernas invånare till del utan försvunnit i en diktatorisk och korruperad statsledning eller gått till storskaliga projekt som ofta har misslyckats.

Som jag ser det kan det inte vara rimligt att de fattigaste människorna i dag återigen ska betala för sina ledares dåliga ledning och världssamfundets ganska lättsinniga långivning tidigare.

Det s.k. HIPC-initiativet för skuldavskrivning måste fullföljas och påskyndas, menar vi. Huvuddelen av lånen borde kunna skrivas av direkt, eftersom den stora majoriteten av HIPC-länderna inte klarar av att fullfölja sina åtaganden.

Naturligtvis måste skuldavskrivning villkoras med demokratiska och ekonomiska reformer och kamp mot korruptionen. Endast då kan skuldavskrivning medverka till en verklig utveckling, och det är oerhört viktigt.

Vi i Centerpartiet har envist hävdad jordbrukets och livsmedelsproduktionens fundamentala roll i fattigdomsbekämpningen. Vi menar att nationell nettoförsörjning av baslivsmedel är en förutsättning för en växande ekonomisk stabilitet, ett ökat kapitalinflöde och en decentraliserad ekonomisk tillväxt. Bristen på hållbar livsmedelsproduktion och distribution är alarmerande i alltför många länder. Jag har tagit upp det många gånger här i kammaren. Det beror på dålig jordbrukspolitik internt. Det beror på väldigt många olika saker. Det beror på interna handelsregler och på bristande handel mellan u-länder. Det beror på beskattning, kunskapsbrist, oklara ägandefrågor, bristande transportmöjligheter och ointresse av att utveckla livsmedelsproduktionen. Det kan också bero på att det i många länder finns minor som gör att man inte kan använda marken.

I många u-länder har en marxistisk politik under många år hindrat en vettig jordbrukspolitik med ändamålsenliga ägandeförhållanden ute i byarna. Det tar tid att förändra sådant, men den processen måste inledas med målet att uppnå något slags familj jordbruksstruktur. Vi menar också att Sverige måste agera med större kraft och kunskap i de här frågorna. Därför är jag väldigt glad över att Globkom har behandlat detta på ett ganska bra sätt i det betänkandet. Det är viktigt att det här får genom-

slag i det kommande utvecklingssamarbetet och i det internationella samarbetet över huvud taget. Vi tycker också att det är viktigt att u-länderna ges rätt att skydda sitt eget jordbruk under en övergångsperiod därför att det är deras viktigaste försörjning och deras viktigaste medel till utveckling.

Jag kan bara instämma i det som har sagts och det som står i betänkandet om hur viktigt det är att handeln mellan u-länder, länder i tredje världen, förbättras och att de hinder som finns avskaffas och att vi arbetar för det. Detta måste givetvis ske parallellt med att vi är pådrivande inom EU och i WTO-rundan osv. för att minska u-ländernas jordbrukspolitiska avskärmning och annan avskärmning från världsmarknaden.

Det finns naturligtvis många lärdomar att dra från begångna misstag när det gäller långivning, krav på strukturförändringar och utvecklingssamarbete osv. Historiskt sett har det varit många saker som kanske ibland har gått åt fel håll och lett till fel utveckling. Den utvärdering som har gjorts när det gäller Världsbankens och Valutafondens arbete kan, som jag ser det, inte avfärdas med att den har gjorts av globaliseringskritiker eller globaliseringsmotståndare, utan det är viktigt att dra lärdomar av att i sig viktiga åtgärder, i teorin viktiga åtgärder, kan få fel effekt när de inte kombineras med hänsyn till lokala förhållanden, krav på ledarskapet i länderna, behovet av kunskapsuppbyggnad osv. De som utsätts för de här kraven måste också ha förmåga att möta dem. Det är väl där som det har brustit i så stor utsträckning. Det är därför som det också har gått snett. Därför behöver man ta mycket större hänsyn till komplexiteten i alla de här frågorna när det handlar om strukturförändringar, om krav när det gäller långivning osv. Det är viktigt att vi arbetar med större kunskap när det gäller de frågorna. Ett exempel på detta är faktiskt Sveriges stöd till kompetenshöjning i u-länderna i samband med WTO-förhandlingarna. Det är ett sådant exempel, och det finns säkert väldigt många fler.

Herr talman! Jag står bakom förslaget i betänkandet, men jag vill yrka bifall till vår reservation nr 7 under punkt 4.

Anf. 12 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag tog mig för att undersöka vad våra uppslagsverk egentligen säger om globalisering. Det visade sig att jag fick gå till fem uppslagsverk innan jag över huvud taget hittade ordet "globalisering". Det fanns varken i *Norstedts uppslagsbok*, *Bonniers Lexikon*, *Focus uppslagsbok* eller *Svensk Uppslagsbok*, men det fanns i *Nationalencyklopedin*.

Jag tycker att det är ganska intressant. Det visar sig att "globalisering" som ord, inte som begrepp, är ganska nytt under det att globalisering i och för sig har pågått i århundraden med olika intensitet. Det råder tydligen en viss osäkerhet när man skriver ett uppslagsverk om vad man menar med globalisering, men det nämns t.ex. om kolonialismen, om den accelererande takten, om råvaror mellan u-land och i-land och om handel mellan i-länder osv. Och man säger i slutet att det är mycket komplicerat. Det visar också den här diskussionen, som jag tycker är mycket öppen och bra. Jag tycker att det är ett spännande betänkande som jag hoppas att fler läser. Och jag hade hoppats att fler skulle delta i den här debatten, för det här är ju ödesfrågor. Det är globala ödesfrågor

som vi diskuterar här i dag. Det är lite synd att det är så tomt här och att debatten ligger på en fredagsmorgon. Det skulle egentligen vara lite mer tryck i det här med ministrar och många deltagare, eftersom det är stora frågor.

Vi läser in lite olika saker i det här med globalisering, och vi lägger tyngdpunkten på olika områden. Det märks i diskussionen här i dag. Men det är ju olika världar som möts på något sätt i denna globaliseringens tid. Så har det väl alltid varit, men det sker, som sagt, med en högre intensitet. Kulturer och traditioner möts, och vi försöker förstå varandra på olika sätt.

Informationen ökar ständigt. Det är ett fritt flöde av idéer, varor, kapital, människor och kunskap, och vi får det till oss via medier. Vi kan inte säga att vi inte vet, åtminstone inte vi som lever i den utvecklade delen och har tillgång till massmedier, TV, radio, IT osv. Detta förs in i våra vardagsrum. Vi vet att det är svält i världen, och vi vet att vi lever i lyx. Det känner vi alla till. Ingen bör vara okunnig om detta. Som har sagts här lever över tre miljarder på 2 dollar om dagen, alltså ungefär 20 kr, och mer än 1 miljard människor lever på 10 kr om dagen. Man kan liksom bara försöka fantisera lite grann. Vad betyder det att leva på 10 kr om dagen, inklusive allting? Det handlar alltså om 1 miljard människor.

I betänkandet står också något som jag inte kände till men som är en jätteintressant uppgift. Mer än hälften av världens befolkning har aldrig talat i telefon, och 90 % av världens befolkning har aldrig hanterat en dator. Så vi andra tillhör de 10 % som hanterar datorer och den hälft av världens befolkning som talar i telefon. 800 miljoner människor svälter i dag när vi står här. Klyftorna är enorma. Detta leder naturligtvis till spänningar, antingen det är stora klyftor inom ett land eller klyftor globalt. Det leder till krig och terrorism, eftersom man har kunskap om detta. Man kan vända på kuttingen och med fantasins hjälp försöka sätta sig in i andras situation. Man kan tänka på personer som lever på 10 kr om dagen och som svälter och på att barnen dör. Om dessa personer får information om att andra lever i en otrolig lyx kan de ju börja fundera lite. Vilka tankegångar sätter detta i gång hos den drabbade människan? Vad händer med den människan?

Jag fick se detta så tydligt en gång när jag besökte Johannesburg. Bara på tio minuters gångavstånd från enorma lyxvaruhus med kristallkronor, blanka marmorgolv och dyra varor går man in i ett getto. Precis sida vid sida lever de här kulturerna, och vi gör det också globalt. Då måste vi som lever i den rika delen av världen dra vissa slutsatser av detta.

Vad gör vi då? Vad kan vi göra åt detta? Jag har tio punkter som jag skulle vilja ta upp. Jag hinner inte beröra alla på tio minuter, men jag skulle ändå vilja nämna dem och fördjupa mig i några.

1. Bistånd, hjälp och solidaritet.
2. Frihandel.
3. Demokrati och mänskliga rättigheter.
4. Utbildning.
5. Skuldavskrivningar.

6. Fungerande rättsväsende.
7. FN:s roll.
8. Hälsa.
9. Miljö.
10. Att känna ansvar för att utrota fattigdomen. Det finns ju mål för detta.

På tal om mål: Det finns många tjugiga formuleringar i många vackra deklamationer, inte minst från slutet av förra seklet, dvs. 1990-talet. FN har haft många fina konferenser på många angelägna områden – det sociala området, befolkningsfrågan, utbildningsfrågan osv. Vi vet allt detta. Vi har alla fakta på bordet. Handlingen saknas. Här har naturligtvis vi som lever i den rika delen av världen ett särskilt ansvar.

Ta t.ex. biståndet. Vi har i vackra och tjugiga deklamationer här i kammaren och i FN lagt fast vissa mål. Vi känner till dem, vi som diskuterar dem så ofta. FN har sagt att 0,7 % av ett lands BNI ska gå till bistånd av olika slag, och vi här har sagt 1 %. Men nu säger vi att vi inte har råd. Sverige säger att vi inte har råd att ge 1 % och behålla 99 % själva. Vi ger i alla fall 0,7 %, men vi vet att det bara är fyra europeiska länder som gör det. Tyskland, Frankrike, Spanien, England och de andra säger: Vi har inte råd. Vi kanske kan ge 0,2 % eller möjligtvis 0,3 %. Det är en skam och något som borde stämma till eftertanke.

Frihandeln har berörts här. Det är ju inte så att biståndet kan klara detta. Biståndet kan inte ordna så att det blir total rättvisa i världen. Det gäller inte bara fördelningen. Den ska till, men den stora drivkraften blir frihandeln. Det visar debatten här i dag många exempel på, och där är vi överens. Det gäller att bryta ned gränser, bryta ned tullar och handla med varandra.

Demokrati och mänskliga rättigheter är också viktigt. Vi får ingen utveckling utan demokrati.

Utbildning behövs för att förstå. Kunskap är viktigt.

Att avskriva skulder till de mest skuldyngda länderna skulle vi kunna göra mycket kraftigare insatser för. En del sitter totalt fast i skuldfällan. Det spelar ingen roll hur de agerar eller vad de gör; de måste ändå betala enorma summor till den rika delen av världen eftersom de har dragit på sig skulder. Då kan man förstås säga att de får skylla sig själva som dragit på sig dessa skulder, men där finns också västvärldens agerande när dessa skuldberg har byggts upp. Egentligen är detta också småpengar i den totala ekonomin, dvs. om vi skrev av skulderna till de allra fattigaste länderna.

Sedan måste vi ha en fungerande rättvisa, ett system som gör att man kan hantera kriminalitet, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser, folkmord eller vad det vara må. Där har vi kommit en bit på väg genom den internationella domstol som nu är på väg att etableras. För detta krävs 60 ratifikationer, och man skriver i betänkandet att det troligtvis kommer att uppnås under första halvan av 2002. Ja, det har redan uppnåtts. Man var på 56 i förra veckan. Sedan kom tio länder i klump och skrev på, så nu är man uppe i 66. Nu är det alltså verklighet.

Men precis som Lars Ohly här har sagt finns det också ett stort hinder i arbetet, och det är USA. Om USA nu försöker att sabotera detta ska de kritiserats hårt för det. Jag tror inte att de kommer att klara det. De kommer säkert att försöka, eftersom de själva är rädda av olika anledningar. Men domstolen är ett faktum. Den finns på plats. Man kommer troligtvis att i september ha någon form av högtidligt öppnande, och sedan ska den vara i gång nästa år. Det är ett steg i rätt riktning.

Jag nämnde FN:s roll. Det är klart att FN måste höja sin röst i världen. Men då fordras också kraft bakom FN. Det är sorgligt att höra hur generalsekreteraren Kofi Annan står i denna talarstol och vädjar om pengar som också är småpengar i det hela. Om medlemsländerna betalade det de ska till FN skulle FN ha ett helt annat klös, en helt annan kraft.

Anf. 13 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det finns en rekommendation från riksdagsstyrelsen om tio minuters talartid.

Anf. 14 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag ska avrunda. Jag kommer då inte in på detta med hälsa och miljö, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 8.

Anf. 15 LARS OHLY (v) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Karl-Göran Biörsmark säger. Jag tycker att det i huvudsak var ett bra anförande. Det visar också att det finns en överensstämmelse i problembeskrivningen.

Eftersom Karl-Göran Biörsmark inte hade tid att gå in på allt tänkte jag ge honom den tiden genom att ställa en mer konkret fråga. Den handlar om det avsnitt i betänkandet under rubriken Mänskliga rättigheter och demokrati som global värdegrund som lyder: ”Omsorgen om de mänskliga rättigheterna är en integrerad och central del av utrikespolitiken. Den präglar Sveriges agerande i globala och europeiska forum och utgör en viktig dimension av de direkta kontakterna med andra länder, utvecklingssamarbetet inräknat.”

I mitt anförande menade jag att det var en förskönande omskrivning eftersom Sverige i dag är en del av ett system som inte alltid respekterar mänskliga rättigheter eller karakteriseras av omsorg om dessa rättigheter. Jag tog flyktingpolitiken som ett exempel, vapenexporten till diktaturländer som ett annat. Vi har också underlåtenheten att lyfta fram kritik mot de brott mot mänskliga rättigheter som begås dagligen, t.ex. just nu på Västbanken och i Gaza.

Instämmer Karl-Göran Biörsmark i denna kritik av beskrivningen i betänkandet eller står han fullt ut bakom den?

Anf. 16 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag instämmer i de här formuleringarna. Sedan är det klart att man på vissa punkter kan säga att vi inte gör tillräckligt, men sett i ett stort sammanhang tycker jag att Sverige lever upp till detta. Vi är en bra aktör på världsscenen, i FN och inom EU, på det här området.

Jag vet att Lars Ohly är kritisk mot t.ex. att vi agerar inom EU, därför att det skulle förta Sveriges röst att vi talar genom EU. Där har vi olika uppfattningar. Jag menar att kan vi vara med inom EU och i det sammanhanget påverka andra länder att flytta sin position på området mänskliga rättigheter, på demokratiområdet och på flyktingområdet inte minst, har vi större chans att göra det än om vi agerar ensamt på världsscenen. Då är Sveriges röst än mindre. Kan vi vara med bland de här 15 länderna, snart kanske 27 länder, och påverka talar vi mycket kraftfullare och kan agera kraftfullare i det globala sammanhanget. Risken är att Sveriges röst annars drunknar.

Anf. 17 LARS OHLY (v) replik:

Herr talman! Jag vill bara påminna Karl-Göran Biörsmark om att den kommission i Genève som FN har för mänskliga rättigheter, och som Karl-Göran Biörsmark och jag har haft förmånen att besöka för en kort tid sedan, har antagit ett uttalande om Sveriges brott mot mänskliga rättigheter. Det är ganska omfattande. Det är en dokumentation som bl.a. när det gäller behandlingen av flyktingar eller underlåtenheten att försvara medborgare som anklagas för terroristbrott är mycket skarp. Den kritiken menar jag lyser helt med sin frånvaro när beskrivningen av Sveriges utrikespolitik görs i det här betänkandet. Det är ett alltför problemfritt sätt att förhålla sig till Sveriges roll.

Jag menar inte att Sverige är en av de största bovarna, jag menar att Sverige spelar en ibland mycket god roll. Men om vi inte lyckas se att vi faktiskt på områden som är oerhört väsentliga för respekten för mänskliga rättigheter underlåter att försvara dessa rättigheter och ibland t.o.m. trampar på dem ska vi kanske inte tala så högt i vår kritik av andra.

Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! När det gäller t.ex. flyktingfrågan har Folkpartiet en hög röst här hemma och försöker också ha det ute i världen. Vi försöker påverka den svenska politiken, och genom våra EU-parlamentariker försöker vi få en både generösare och mer korrekt flyktingpolitik.

Men återigen, totalt sett är det bättre om vi kan påverka våra nära vänner inom EU än att vi ensam för ut vår röst i världen. Vi blir små i det sammanhanget. Kan vi påverka Europa att föra en annan flyktingpolitik får det större effekter. Kan vi påverka Europa och EU att föra en bättre biståndspolitik med generösare bidrag till FN så är det ett mycket fruktbart arbete. Det har vi till viss del också lyckats med inom EU-kretsen när det gäller bidraget till FN. Man talar nu om att man ska ha en plan för att komma upp till 0,7 %. Man landar på 0,39 %, tror jag det var, om fem sex år.

Därmed inte sagt att allting är frid och fröjd. Vi ska fortsätta denna kritik, liksom Folkpartiet är kritiskt mot det beslut som FN har fattat i resolution 1390, som svenska medborgare blir drabbade av. Här ska vi höja den kritiska rösten och påtala mycket klart att så här får det inte gå till. FN kan inte fatta beslut som drabbar människor på området för mänskliga rättigheter och som påverkar deras medborgarrätt i Sverige som svenska medborgare. Där ska vi vara klara och tydliga. Och det är Folkpartiet.

Anf. 19 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag har fastnat mycket starkt för en bild från Moçambique. Det är bilden av kvinnan som födde sitt barn uppe i ett träd. Hon födde sitt barn uppe i ett träd därför att hon var tvungen att fly undan de vattenmassor som vällde över landet. Hon hade säkert tidigare också varit tvungen att fly undan krig och elände som drabbat detta land som är ett av världens fattigaste länder. Moçambique är för mig väldigt mycket bilden av globaliseringen, bilden av sårbarheten, bilden av sammanhållningen.

Klimatförändringarna drabbar ett land som mycket lite deltar i världsekonomin. Skogsskövling, översvämningar och annat slår hårt mot landets befolkning. Landet drabbas också hårt av krig och som följd av kriget av minor som ligger utplacerade på strategiska ställen. De innebär mycket arbete för att man över huvud taget ska kunna röra sig i landet.

I en enda värld, som vi alla är beroende av, är det här en del av globaliseringseffekterna. Klimatförändringarna är kanske det allra största globala hot vi står inför. Det globala samarbetet borde vara mycket mer tydligt inriktat på att klara av att fatta beslut så att inte klimatförändringarna återigen drabbar dem som redan är fattiga i vår värld.

Det här är ett betänkande som väldigt mycket är en sammanfattning av en stor mängd motioner som har väckts av partier och riksdagsledamöter. Det är intressant att vi nu har ett betänkande som syftar till att ge bidrag till diskussionen om svensk politik och om globaliseringen. Det kommer också att bli intressant, tycker jag, om det kan användas i den kommande valrörelsen. Min erfarenhet av valrörelser är att vi då inte längre är särskilt globala. Då rör sig debatten väldigt mycket kring nationella krav och nationella önskemål. Det är lätt att lova utan hänsyn till de globala aspekterna och världens situation.

Samarbete, solidaritet och hållbar utveckling är nödvändiga motvikt mot materialismen, individualismen och konsumismen, som präglar den rika delen av världen och som präglar nyliberalismen. Det är i stor utsträckning klyftorna som globaliseras, inte välfärden, som vi hitintills har sett i globaliseringens spår. Det ställer naturligtvis nya krav på de politiska besluten för att vi ska få en värld som vi alla kan leva i och där vi kan få se en rättvisare och rättfärdigare fördelning av jordens resurser.

I början av veckan kom den s.k. SAPRIN-rapporten som är en svindande kritik mot de åtgärder som Världsbanken, IMF och WTO hitintills har åstadkommit när det gäller globaliseringen och fördelningen. Regeringen svarar med att: Ja, ja, det där var väl en lite gammal rapport. Men det tycker jag att man har gjort i flera år. Världsbanken och andra institutioner har svarat att man har ändrat sin politik. Men kommer man ut i världen och träffar de fattiga människorna och deras ledare säger de: Men det är ju samma gamla politik som man för. Det är samma regelsystem som gäller för oss. Den politik som man för nu är lika illa som den man tidigare har fört och som kritiserats mycket. Man har inte sett det där nytänkandet. Det har inte kommit ut till dem som egentligen skulle beröras och bemötas av det.

I betänkandet finns många intressanta delar som är värda att läsa och begrunda. Vi har tre reservationer i betänkandet. En berör delaktigheten och möjligheterna för dem som i dag har små resurser att vara med och fatta beslut om hur deras liv ska se ut.

En annan reservation berör skuldavskrivningarna. Jag är lite förvånad över majoritetens syn på skuldavskrivningar. Det har delvis skett en förändring i förhållande till vad som tidigare har sagts om skuldavskrivningar. I betänkandet tar man upp bl.a. att skuldavskrivningar bidrar dels till ökad orättvisa, dels till ett försvärat kreditläge för de fattiga länderna.

Jag menar att det här är fråga om politisk vilja. Vill man förändra genom att skriva av skulder och därmed förbättra situationen för de allra fattigaste, finns det naturligtvis metoder för att klara det på ett bra sätt. Majoriteten försvarar någon form av icke-avskrivningar med att tro att det skulle vara rättvisare. Jag kan inte förstå det. Jag menar att det mest orättvisa är att många länder tvingas att leva i någon form av nykolonialism där den rika delen av världen bestämmer över politik och styrelse. De har över huvud taget inte möjlighet att vara delaktiga i demokratiaspekterna.

Vi har också tagit upp miljöfrågorna. I en av våra motioner har vi framfört ett krav på en internationell miljödomstol. Det har vi också skrivit i vår reservation.

För tids vinnande yrkar jag bifall till endast reservation 2. I övrigt stöder jag naturligtvis våra reservationer.

Som jag tidigare har sagt är det här en viktig del i den debatt som måste få komma i gång ordentligt. Hela samhället borde i större utsträckning bidra och delta i debatten om hur vår värld ska se ut. Kan fördelningen ske på ett mer rättvist sätt? Hur kan vi i vår livsstil förändra så att de allra fattigaste inte behöver bära fram vår välfärd? Så är det delvis i dag när vi i vår livsstil bidrar till klimatförändringar och folket i Moçambique drabbas av förändringarna.

Anf. 20 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Marianne Samuelsson om Miljöpartiets reservation nr 1. Miljöpartiet skriver att det gäller att gå ”mot en högre grad av självtillit”.

Ordet självtillit har ofta använts i bemärkelsen att länderna ska klara sig själva. Vi hade tidigare ett oberoendemål i biståndet – det finns fortfarande eftersom det inte har ändrats än. Resonemanget på 60- och 70-talen när detta mål formulerades var att länderna skulle klara sig själva, vara slutna och inte delta så mycket i den omspannande världshandeln. Jag märkte att Marianne Samuelsson inte pratade så mycket om frihandeln.

Ska detta tolkas så att Marianne Samuelsson och Miljöpartiet menar att det är det lokala samhället som ska klara det hela snarare än frihandeln och att det är det som är självtilliten i reservationen?

Anf. 21 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! I Globcoms utredning har vi bl.a. tryckt på det vi kallar sydperspektivet. Det här bygger på att man ska utgå från de människors behov som lever i dessa länder. De ska också ha ett inflytande över sin egen situation.

Folkpartiet förordade ivrigt demokratiaspekterna i detta. Det här är egentligen samma sak. Det bygger på en ökad möjlighet för människor att vara med och bestämma över sin egen situation. Det behöver inte innebära någon som helst form av isolering. Det är självklart att om dessa

människor bestämmer att de vill handla, sälja sina produkter eller kunna köpa, ska de naturligtvis få göra det. Ett av problemen i dag är att de inte kan göra detta. Det finns en massa murar i i-länderna mot u-länderna, inte minst inom EU på jordbrukssidan.

Vi tycker att det är viktigt att lyfta fram detta. Vi tror på att om människor själva får vara med och påverka sin situation blir det betydligt lättare att förändra. Vi har sett regimer där människor på grund av makt-situationen inte har haft ett ens möjlighet att påverka. Det är inte en situation som gagnar utvecklingen, och det är inte en situation som gagnar demokrati, självtillit och närhet.

Anf. 22 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Det var bra att vi fick detta klarlagt. Ordet självtillit kan leda tanken fel eftersom det står och har stått mycket för den isolationistiska politiken. Vi har tidigare nämnt t.ex. Nordkorea. De skulle lita till sig själva, inte vara öppna för frihandel, inte vara öppna för att delta i den globala handeln. Det är det som begreppet självtillit i många sammanhang har stått för.

Nu förstår jag att Marianne Samuelsson och Miljöpartiet skriver in någonting annat i ordet självtillit, nämligen demokratiskt deltagande. Om det är det som ordet självtillit refererar till i reservationen är vi helt överens.

Anf. 23 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag trodde att det var tydligt.

Om dessa länder ska utvecklas måste man börja nära människorna med de behov de har. Med 10 kr om dagen att leva på kan de nog inte räkna med att delta på den globala marknaden utan de måste då kunna lita på att det finns närproducerat att köpa av. Det är också en viktig del i möjligheterna att delta i demokratin.

Jag uppfattar det så att Sverige har drivit på att det ska finnas ökade möjligheter för de fattiga ländernas representanter i de internationella forumen. Det går inte att på lika villkor företräda sina länder om man inte har lika resurser. Det gäller framför allt i WTO-sammanhang. Där syns det tydligt att de rika i-länderna har ett stort övertag i förhandlingarna jämfört med de fattiga u-länderna. Det måste förändras om det ska bli någonting av rättvisa i vår värld.

Anf. 24 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag ska börja som de flesta andra med att yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag till beslut i UU4 och yrka avslag på samtliga reservationer.

Betänkandet handlar om globaliseringen. Det har efterlysts en definition av globalisering. Jag ser det som att utskottet inte har tagit sig tid att rota fram en sådan definition eftersom det finns ett varierande utbud av definitioner. Vi har mer gått in för att notera hur termen globalisering används i olika samhällsskeenden.

IMF, Valutafonden, har satt upp en definition som inte är helt oäven: Det växande ömsesidiga beroendet mellan länder världen över genom den ökande volymen och mängden gränsöverskridande transaktioner av varor, tjänster och flöden av kapital.

Då kommer det till protokollet att jag har reflekterat lite över detta.

Den definitionen är ganska ekonomiskt inriktad. Det kan också finnas andra definitioner, och därför kan man kanske inte säga att den här skulle vara heltäckande.

Termen globalisering har vi, som sagt var, kunnat konstatera används bl.a. när det gäller förändringar av ekonomin och kapitalrörelser, i samband med handelns utveckling, informationssamhället, teknikutvecklingen, synen på demokrati och miljö samt naturligtvis inte minst miljöfrågorna.

I globaliseringens spår kan jag se att närsamhällets dominans, den lokala byn, har kompletterats med ett världsperspektiv: den globala byn. Det är det lokala beroendet kompletterat med det globala. Nu finns båda. Cirklarna har successivt vidgats. Nu river vi gränser för varor, tjänster, kapital och individer. Isolering bryts. Förändringarna är världsomspännande, och de är accelererande.

Ekonomin är kanske tydligast, med dessa snabba transaktioner, som har påverkat det vi kallar globalisering väldigt mycket.

Det gäller informationstekniken, som ger oss helt andra möjligheter. Det är handelns expansion, särskilt genom frihandeln men också det som kallas e-handel. Vi ser hur medierna har utvecklats och blivit *world wide*, om jag får använda det engelska uttrycket.

Vi ser också hur territorierna har minskat i värde genom migration. Vi nämner också i betänkandet att det inte är lika lätt att tala om territorier.

Det finns också hot att möta, som terrorism, internationell brottslighet, korruption, skatteflykt, penningtvätt, miljöförstörelse, dåliga arbetsvillkor, en skev fördelning som skapar ökade klyftor, flyktingströmmar, kulturell utarmning, rotlöshet, främlingsfientlighet och smittsamma sjukdomar. Jag säger inte att detta skulle vara globaliseringens effekt, men det är delvis det, och delvis andra saker. Det är i alla fall tydliga strömningar i det globaliserade samhället.

Värderingar som präglar globaliseringen är grundläggande, liksom insikten om att politiken behövs för att tackla globaliseringen. Vi måste ta vara på möjligheter och möta hot, försöka påverka dem. Jag tycker att vi ska bejaka globaliseringen som en möjlighet, men vi ska samtidigt inse att det finns problem och svårigheter, och inte dölja dem. Det är självklart att vi ska tänka globalt och handla lokalt, som har varit ett uttryck.

Vi kan också säga att det är ett "glokalt" agerande som vi behöver i dag. Men vi behöver bygga detta "glokala" agerande på gemensamma värderingar. För mig är de att vi måste satsa på rättvisa och solidaritet. Vi måste kunna ställa upp för varandra, annars kommer vi inte att lyckas i globaliseringens utveckling. Det kräver en rättvis fördelning som omfattar alla, där vi reducerar klyftorna mellan rika och fattiga. Det kräver en insikt om behovet av säkerhet och trygghet, att samhället präglas av detta. Det kräver att demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet får komma till uttryck. Det kräver inte minst något mycket grundläggande, nämligen hållbar utveckling. Som ett övergripande mål skulle vi kunna säga att vi måste utrota fattigdomen.

Vad är det då för åtgärder som man kan se utifrån dessa värderingar? Jag ska ge en liten översikt och inte ägna mig åt en fördjupning. Den tid

som vi har fått oss tilldelade här i kammaren är numera så knapp att det inte finns möjlighet till det.

Varje nation måste se till att ha en ansvarsfull regering, som driver en utvecklingsinriktad politik, i såväl i-länder som u-länder, som angriper orsakerna till orättvisorna, som satsar och inser vad *good governance* är, som bekämpar korruption och skatteflykt, som har ett sunt makroekonomiskt ramverk och som satsar på hållbar utveckling.

Det gäller naturligtvis fattigdomsbekämpning här hemma i vårt land liksom utanför. Det finns tre miljarder fattiga, och för att vi ska kunna angripa detta krävs en ekonomisk tillväxt, globalt, särskilt i de fattiga länderna, byggt och grundat på en insikt om utbildningens betydelse, folkhälsan, den privata sektorns betydelse och återigen hållbar utveckling. Det måste vi ta ett gemensamt ansvar för; dela det med andra länder men också ta vårt eget ansvar.

Denna politik behöver byggas på de millenniemål som har slagits fast. Jag hade tänkt läsa in dem till protokollet, men eftersom tiden går så fort kommer jag inte att göra det. Det är alltså FN:s miljömål 9, om jag minns rätt.

De globala nyttigheterna är något som vi börjar prata mer och mer om. De bygger på att vi förenar utvecklingen för andra med det egenintresse vi själva kan ha. Då är naturligtvis sådana saker som finansiell stabilitet grundläggande, säkerhet och konflikthantering, att vi kan hantera miljöfrågorna och allt vad de inrymmer, liksom att hindra smittsamma sjukdomar. Det tillhör *global public goods*, dvs. de globala nyttigheterna.

För att vi ska lyckas med detta krävs en samstämmig politik, där olika politikområden griper tag i varandra. Det har vi pratat om länge, och vi måste nu se till att genomföra det i land efter land men också i de internationella organisationerna. De som var med på mötet i Monterrey vill peka på att det var en framgång i den riktningen när det gäller det internationella agerandet.

Det finns olika politikområden som vi kan ge oss i kast med som är viktiga i globaliseringens tid. Det är naturligtvis inte minst handel och att vi är medvetna om frihandelns betydelse och vikten av att riva handels hinder. Det är dock inte att riva regleringar – ingen frihandel utan regleringar, som jag ser det.

Det behövs ett globalt regelverk. Det behövs också för att alla länder ska kunna delta i denna handel. Vi kan i dag se att de fattigaste länderna inte är med på denna marknad som vi talar om, och då måste vi organisera globaliseringen på det sättet att de får chansen att vara med, att vi stöttar deras egen utveckling och deras egna institutioner.

Vi måste också vara medvetna om att för att de ska kunna vara med på scenen behövs det övergångsregler, för industri och jordbruk. Naturligtvis måste handeln organiseras med lika möjligheter, en rättvis och solidarisk världshandel. Här har WTO en nyckelroll. Vi måste som i-länder gå före och riva våra handels hinder, släppa in u-ländernas produkter hos oss om de ska ha möjlighet att få en positiv global utveckling och ta vara på de här möjligheterna, så att inte motkrafter säger att globalisering är något negativt.

Vi behöver inse jordbrukets och livsmedelssäkerhetens betydelse för en hållbar utveckling. Vi måste inse konsumentens vikt. Vi

måste också inse miljöfrågornas vikt, som jag redan har berört. Till dem hör i hög grad livsstilsfrågor. Vi måste också, om vi tycker att de är viktiga, satsa på en stark internationell miljöförvaltning. Vår linje har varit att vi i första hand ska försöka stärka UNEP, FN:s miljöorgan. Vi måste samordna de olika miljökonventionerna på ett tydligare sätt.

Flyktingfrågorna har varit uppe, och de är väldigt viktiga. I en globaliserad värld får vi mer migration, och då har vi anledning att ta oss an flyktingproblemen. Men vi har också anledning att ta oss an integration i de olika länderna. Ett globalt samhälle öppnar givetvis för mångfald – det ligger i det globala samhällets bas. Ska vi ha mångfald måste vi acceptera att människor är olika och har olika behov. Då måste vi också acceptera att vi värnar vår egen identitet och deras identitet. Det gäller våra rötter, vår säkerhet, vår religion och vår kultur. Annars känner sig människor inte trygga och kan inte leva i den globaliserade världen.

Vi behöver naturligtvis satsa på utbildning och inse IT:s betydelse, men också den klyfta som nu växer fram som kan göra att vi får ännu större skillnader mellan rika och fattiga. Givetvis utgör biståndet en viktig resurs. Men märk väl att det är ett komplement, en katalysator, och inte på något sätt avgörande för utvecklingen.

Ekonomi är grundläggande. En del talar om att vi behöver en ny finansiell arkitektur. Tobinskatten talar man om. Det är lite svårt att avgöra vilka tekniker som är de viktiga, men det är helt klart att vi behöver arbeta för att stabilisera de finansiella marknaderna, som är så grundläggande för att vi ska kunna angripa fattigdomen i vårt eget land men också ut över världen. Vi har haft alltför många finansiella kriser under 90-talet som visar att det finns brister i den totala finansiella strukturen, och dem måste vi våga ge oss i kast med och se hur vi ska kunna göra bättre.

När det gäller skuldavskrivningar menar jag att vi har ett delat ansvar. Länderna som har skulderna har sitt ansvar, och vi har ett ansvar. Vad vi ska göra är naturligtvis att se till att skulderna kommer ned till en hållbar nivå. Det finns ingen anledning att totalt avskryva skulderna – det är inga speciella vinster med det – men det kan göras en kraftig nedskrivning, som de flesta här också pläderar för i sina reservationer.

Vapenexporten ska vi inte glömma. Den är ett störningsmoment i globaliseringen. Vi måste ordna vapenexporten efter ett regelsystem som är stabilt och hållbart, som alla kan sluta upp kring.

Vi ska inte glömma vilken betydelse olika aktörer har, t.ex. NGO:er, företag och det civila samhället. Det är inte bara vi politiker, parlament och regeringar som kan spela en stor roll utan även företagen. Där finns en del olika initiativ, exempelvis The Global Compact.

Slutligen har vi demokrati och mänskliga rättigheter. Det är naturligtvis helt avgörande att vi är ense om, och det anser jag att vi är i dag, att demokrati och mänskliga rättigheter är grundläggande för att globaliseringen ska ha en lyckosam utveckling så att den gynnar alla.

Demokratin bottnar i nationalstaten, men den måste nog också utvecklas att kunna greppa det internationella. Det räcker inte med att vi har demokrati i nationalstaten. Vi måste ha det i de internationella organen också, oavsett vilken nivå de finns på. Vi måste arbeta tillsammans för en sådan utveckling. I parlamentarikerförsamlingar som Europarådet, EU-parlamentet, OSSE, Natos parlamentarikerförsamling osv. gäller sådana här spelregler. Men jag tycker att vi ska ta vara på sådana infor-

mella organisationer som jag själv har blivit mer engagerad i, t.ex. Interparlamentariska unionen och föreningen Globe. De kan ha en stor betydelse när det gäller att utveckla demokratin och möta globaliseringen. De kan bidra konstruktivt till olika processer. Inte minst FN har en oerhört viktig roll, som någon redan har nämnt. Vi måste reformera FN så att FN kan möta globaliseringen. Vi måste ställa upp för FN så att FN får denna styrka.

Då kan jag anknyta till en dagsaktuell situation. Kofi Annan har i dag, eller om det var i går, krävt internationella trupper i Mellanöstern. Vi ska självfallet ställa upp för Kofi Annan på den här punkten. När vår generalsekreterare har kommit till insikt om detta, ska vi som svensk nation sluta upp kring detta och stötta honom i detta. På det sättet kan vi visa FN:s styrka i globaliseringssituationen.

Jag slutar där. Klockan visar drygt 13 minuter, men det är kammartid och inte svensk tid så långt jag förstår.

Anf. 25 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i det allra mesta som Berndt Ekholm har sagt här, men jag har en fråga. Jag kommer tillbaka till mitt hjärteämne om jordbruksutvecklingen. I mitt anförande tog jag upp en del om oklara ägarförhållanden som är en del i den bristande utveckling som vi kan se i många länder. Det beror mycket på ett marxistiskt styre under många år, men det finns naturligtvis också många andra orsaker till det.

Jag skulle vilja fråga Berndt Ekholm hur han ser på detta. Hur skulle man kunna förändra detta och åstadkomma en bättre tingens ordning i den dialog och det partnerskap som vi har t.ex. i vårt utvecklingsarbete? Det handlar ju om att medverka till en utveckling där man får en rättsligt skyddad tillgång till odlingsbar jord. I dag är det ju mycket oklart i många länder. Vi kan ju se hur det blir med den värsta sortens landreform som försiggår just nu i Zimbabwe. En sådan utveckling vill vi naturligtvis inte ha någonstans. Det är ju viktigt att sådana här saker sker under ordnade former. Ofta handlar det inte om att flytta ägande från den ena till andra. Det handlar om att göra klart hur rättsläget ser ut och att ha ett ordentligt system för detta.

Såvitt jag vet är detta inte något som har engagerat regeringen särskilt mycket, men det finns med i Globkom. Hur ser Berndt Ekholm på det?

Anf. 26 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det finns ett alldeles givet svar. Om vi ska utveckla jordbruket, liksom vi ska utveckla andra näringar, krävs det att vi har ett rättssäkert system för ägande av både mark och byggnader. Vi har lärt oss av vår egen utveckling här i Sverige hur viktigt det är. Det måste naturligtvis gälla i dessa länder också. Jag kan inte se någon konflikt i det.

Marianne Andersson säger att vi inte skulle vara engagerade i de här frågorna. Det förstår jag inte. Mig veterligen har vi i lantmäteriet engagerat många olika länder för reglering av ägandet. Om Globkom kommer med ytterligare förslag på det här området kan man väl bara hälsa det med tillfredsställelse.

Anf. 27 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag trodde inte att vi skulle vara oeniga i frågan, men jag kan nog konstatera att det inte är någon fråga som har engagerat Sverige särskilt mycket i biståndssamarbetet tidigare. Man har pratat om livsmedelsproduktion, men man har inte ägnat den all den kunskap som egentligen erfordras. Jag hoppas att det blir en förändring nu. Det är helt nödvändigt, och det välkomnar jag också.

Anf. 28 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag ifrågasätter detta att vi inte har varit engagerade i ägandefrågorna eller jordbruksutvecklingen i u-länderna. Jag tror helt enkelt att det påståendet vilar på svag grund.

Anf. 29 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Berndt Ekholm talar om skuldavskrivningarna, och så talar han om en hållbar nivå. Det har blivit ett litet modeord i de här sammanhangen. Det låter väldigt positivt att tala om en hållbar nivå. Men i själva verket vet jag inte riktigt vad det står för. Om man ska utgå från IMF och strukturanpassningsprogrammen är det definitivt inte en hållbar nivå för individerna i de fattiga länderna. På många håll har det ju inneburit kraftiga nedskärningar av sociala program, sjukvård och även skola. I många länder har man tvingats att göra neddragningar för att klara den här s.k. hållbara nivån.

Jag skulle vilja ha en definition av Berndt Ekholm på vad han anser vara en hållbar nivå när det gäller skuldavskrivningsprogrammen. Jag skulle också vilja höra om det finns några som helst tankegångar hos regeringen om att man borde vända på det här begreppet och utgå från att man först ska ha en socialt hållbar nivå för individerna i de här länderna.

Anf. 30 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Det är ju just det skuldavskrivningarna går ut på numera. Man ska använda sig av det utrymme som skapas för att satsa det på den sociala sektorn. Det är det krav som ställs inom HIPC-initiativet, även om det inte var så från början. Det utrymme som skapas ska användas på ett klokt sätt. Inom ramen för HIPC-initiativet finns ett antal tekniska regler för hur man ska se vad som är en hållbar skuldnivå. Det ska t.ex. vara 150 % av värdet av exporten osv. Men jag vill inte ge mig in på de tekniska frågorna. För det fordras att man är ekonom. Man kan säkert ifrågasätta om regelsystemet är för hårt. Jag kan mycket väl tänka mig att man ska vara mer generös och satsa mer.

Men det är väldigt stor skillnad på att totalt avskriva skulderna. Inom ramen för det öppnar man för korruption och en tanke att man kan få skulderna totalt avskrivna. Vad ska vi göra när länderna sedan ska börja låna igen? Det är naturligt att man har skulder. Det är inget konstigt.

Jag ska be att få citera vad vice riksbankschef Kristina Persson har sagt om skuldavskrivningar: "Varför skriver vi inte av de fattigaste ländernas skulder helt och hållet kan någon fråga sig. De medel som IMF lånar ut på mjuka villkor till de fattigaste medlemsländerna utgörs av lån och bidrag från enskilda medlemsländer. En total avskrivning av ländernas skulder skulle medföra att samtliga medel för denna mjuka utlåning skulle behöva tas i anspråk. Andra fattiga, men mindre skuldyngda med-

lemsländer skulle därmed inte kunna erhålla bidrag och lån på mjuka villkor.”

Jag tycker att det är ett ganska logiskt svar på den fråga om rättvisa som vi har i betänkandet, och som också har angripits.

Prot. 2001/02:99

19 april

Globalisering

Anf. 31 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Det var egentligen inte det jag var intresserad av att veta. Jag vill veta vad det är som skiljer det som nu anses vara en hållbar nivå och det som tidigare ansågs vara strukturanpassningsprogram. Vad konkret skiljer en hållbar nivå och tidigare strukturanpassningsprogram åt?

Anf. 32 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte att strukturanpassningsprogram har någon direkt koppling till en hållbar nivå. Vi vet att de här strukturanpassningsprogrammen har kritiserats och att Världsbanken successivt har förändrat innehållet i dem och givit ett större utrymme åt fattigdomsbekämpningen och de sociala sektorerna. Man har särskilt markerat att de skuldavskrivningar som man får ska användas bl.a. för att stärka de sociala sektorerna i samhällena.

Det skillnaderna gäller i den debatt som vi har fått nu är om man totalt ska skriva av skulderna och vilka konsekvenser det får, eller om man ska skriva av skulderna till en sådan nivå att länderna kan hantera dem. Med hantera menar man naturligtvis både att de ska ha råd att betala tillbaka dem och att man ska ha så mycket utrymme kvar att man kan utveckla de sociala sektorerna.

Man har under resans gång nämligen lärt sig att man haft en alltför liberal ekonomisk syn på skuldavskrivningar. Bara man fick ned skulderna skulle det ordna sig. Med tanke på de stora sociala problem som man haft i de extremt fattiga länderna har detta inte varit ett realistiskt förhållningssätt utan man har successivt fått anpassa sig.

Med detta har jag inte sagt att vi har anledning att vara fullt nöjda ännu. Det finns mer att göra. Man kan diskutera om villkoren fortfarande är för hårda. Det är ett ganska långt program. Det tar sex år innan man nått den s.k. slutpunkten för skuldavskrivningarna inom HIPC-initiativet. Det är för lite pengar insatta i det, framför allt från de stora ländernas sida. Det finns många problem kvar att brottas med, men jag tycker – om jag nu förstår Marianne Samuelssons frågeställning rätt – att vi har sett en sådan förändring som hon efterlyser när det gäller strukturanpassningen.

Anf. 33 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Också jag kan hålla med om det mesta som Berndt Ekholm har sagt i sitt engagerade anförande. Jag har närmast en fundering över ett uttryck som Berndt Ekholm använde. Om jag fattade rätt sade han ungefär att det gäller att samarbeta med utvecklingsinriktade regeringar. Jag håller med om att det är viktigt att man gör det, för det är grundläggande. Men man kan fundera över vad Berndt Ekholm här menar med ”utvecklingsinriktade”. Det kan gälla på det politiska planet, och det kan också gälla på det ekonomiska planet. Detta är inte alltid helt enkelt.

Vi har när det gäller samarbete med utvecklingsinriktade regimer en del kritik att anföra från vårt håll, nämligen mot att svenskt bistånd går till diktaturstater som egentligen inte visar några tendenser till att ändra sig. De kan ekonomiskt vara framgångsrika: Vi har i dag fått höra exempel som Vietnam och Laos, och vi kan också peka på flera afrikanska länder, på Kuba osv., stater som vi bedriver utvecklingssamarbete med.

Hur ser Berndt Ekholm på detta? Hur länge ska vi ligga kvar med bistånd till regimer som definitivt inte är utvecklingsinriktade på det politiska området? Är det rätt politik att där ligga kvar med bistånd?

Anf. 34 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! När jag talar om utvecklingsinriktning gäller det naturligtvis inte bara ekonomi utan helhetsbegreppet. Vi får använda begreppet hållbar utveckling som samlingsnamn för detta. Det gäller naturligtvis både att ekonomin har en sund uppbyggnad och att man tar hänsyn till demokrati och mänskliga rättigheter.

Jag vill hävda att Sverige generellt sett kraftigt har skurit ned sitt bistånd till regimer som helt enkelt har missbrukat sin situation. Det bilaterala bistånd som går till regimer som ännu inte tydligt har markerat en vändning i synen på demokrati är mycket marginellt, och det ges därför att vi vill ge stöd till en förändringsprocess. I allt väsentligt ska sådant bistånd gå via enskilda organisationer, även om en rännil också går den andra vägen.

Poängen är att vi vill se till att biståndet används på sådant sätt att det utvecklar demokratiska styresformer. Vi är överens om att arbeta för en långsiktigt hållbar utveckling. För att vi ska få ett gott resultat av och en uppbackning för globalisering måste biståndet verka också för utveckling av demokrati och mänskliga rättigheter. Det räcker inte att bara utveckla ekonomin. Det är viktigt att inse att de olika politikområdena griper tag i varandra. Annars kan vi inte tala om att vi har en samstämmig politik. En sådan förutsätter att vi är överens om gemensamma värderingar, men det tror jag att vi är. Det är mer vad gäller metodiken, takten och hur vi ska gå till väga i det enskilda fallet som vi kan skilja oss åt.

Anf. 35 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det är när det gäller det sista som Berndt Ekholm nämnde, takten och energin i att förändra biståndet i enskilda fall, som vi från Folkpartiets sida under många år har varit kritiska. Vi tycker att regeringen och Socialdemokraterna är alldeles för långsamma när det gäller att ge signaler på det politiska området. Vi började t.ex. år 1996 från vårt håll att tala om att biståndet till Zimbabwe måste skäras ned. Det måste till en rejäl politisk kris förrän ni vaknar, så att säga. De här signalerna måste komma tidigt för att kunna åstadkomma förändring.

Vi kritiserar att man nu ligger kvar med ett stort bistånd till Vietnam, i Laos och i sådana länder. Det är nu man ska ge de här signalerna till regimer som inte ger några tecken på att ändra sina politiska system utan låser fast sig i diktaturen i sina enpartistater. Om vi inte är tydliga i dessa fall rullar biståndet på ända tills det blir en krasch. Då kommer vi kanske in, men då är det för sent. Vi måste göra det långt tidigare. Signalerna finns, och jag hoppas att ni från regeringens sida kan börja vara lite mer aktiva.

Anf. 36 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Vad som har präglat vår politik är väl att vi inte lika fort som Folkpartiet har gett upp om utvecklingen, utan vi har på olika sätt och på skilda vägar försökt att påverka de här samhällena i riktning mot demokrati och *good governance*. Vi har i allt större utsträckning försökt använda oss av enskilda organisationer där detta är möjligt, men vi har inte velat drastiskt avbryta bistånd eftersom vi tror att vi då tappar en påverkansmöjlighet. Vi har alltså varit väldigt uthålliga när det gällt att engagera oss även i länder som vi har kunnat föra en sådan här diskussion om.

Jag kan samtidigt erkänna att vi säkert borde ha varit mer uppmärksamma, kanske inte bara socialdemokratin utan vi allesammans och möjligen även K-G Biörsmarks parti, vad avser regimer som visat en stabilitet i att driva en politik i fel riktning, och tydligare borde ha markerat mot detta. Zimbabwe kan kanske anses vara ett sådant exempel, och det kan säkert finnas fler.

Det är väldigt viktigt att vi nu korrigerar vår politik och blir ännu tydligare i våra krav. Jag förutser också att behandlingen av Globkomutredningens betänkande i Regeringskansliet kommer att leda till detta och kommer att ge större tyngd åt villkor som demokrati och mänskliga rättigheter.

Jag tror dock att det kan vara en farlig utveckling att måla i svartvitt. Om man totalt bryter kontakten med vissa länder kan det omöjliggöra för oss att komma igen. Det kan därför vara bra att upprätthålla vissa kontakter. Ett sådant exempel har Kuba varit.

Anf. 37 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm är inte statsråd men ändå den främste företrädaren för regeringspartiet i den här debatten, och det skulle därför vara intressant att få svar från honom på ett par frågor.

Den första gäller just det som har diskuterats i det senaste replikskiftet, nämligen vikten av demokrati. Alla tycks vara överens om att det är viktigt att ställa demokratiska krav på utvecklingsbistånd, men alla är inte överens om att det också borde vara ett grundläggande krav på vår export av vapen. Anser Berndt Ekholm och socialdemokratin att vi ska fortsätta att exportera vapen till diktaturer?

Den andra frågan gäller den beskrivning av inrättandet av den internationella brottmålsdomstolen som finns i betänkandet. Där beklagar utskottet att domstolens möjligheter att utöva ett effektivt arbete tyvärr kommer att begränsas så länge som USA väljer att inte ansluta sig. Det är om något en förskönande omskrivning. USA har inte bara underlåtit att ansluta sig. Man bedriver en aggressiv kamp mot domstolens möjligheter att fungera.

För USA är en internationell rättsordning acceptabel bara så länge den tjänar deras egna syften. Milošević får gärna ställas till svars, men Sharon och Kissinger skulle aldrig få göra det. Därför är min fråga på det området: Anser Berndt Ekholm att det finns anledning att rikta en skarpare kritik mot USA:s agerande mot den internationella brottmålsdomstolen än vad som görs i betänkandet?

Anf. 38 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med den sista frågan. Vi gör i betänkandet inte anspråk på att täcka upp allting. Vi kan på mängder av punkter i det här betänkandet liksom i alla andra vidareutveckla våra synpunkter, men tiden medger inte det. Jag kan gärna dela Lars Ohlys uppfattning att ett aktivt motarbetande från USA:s sida av domstolens funktionssätt måste mötas med beslutsamhet från dem som ratificerar fördraget. Ett sådant motarbetande kan givetvis inte accepteras.

På precis samma sätt som EU nu är berett att möta USA med motåtgärder när det gäller de ståltullar som USA har infört måste vi kunna vara tydliga också på andra områden. I den meningen kan jag dela Lars Ohlys uppfattning, utan krav på att allt nödvändigtvis måste stå i betänkandet.

Den andra frågan gällde vapenexport och diktaturer. Den är mer komplicerad. Vi har en grundregel om att omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter medför att det inte blir någon vapenexport. Den grundregeln försöker vi så gott vi kan leva upp till. Denna grundregel får en koppling till demokrati, eftersom det ofta är så att diktaturer rymmer de här andra begreppen. Problemet är att vi har att göra en avvägning. Har vi ingått ett avtal sedan tidigare kan vi, för att behålla vår trovärdighet på vapenexportområdet, inte bara avbryta pågående kontrakt. Sedan kan man diskutera det kloka i vissa kontrakt som har varit mycket långsiktiga. Det finns anledning att vara kritisk till ett antal sådana kontrakt, där löften har utställts på för lång tid. Men om vi har ingått vad som i praktiken är ett handelsavtal så måste vi respektera detta, och jag vill hävda att Lars Ohlys påstående målas i alldeles för starka färger.

Anf. 39 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Då får jag välkomna Berndt Ekholm till vår reservation när det gäller skrivningarna om den internationella brottmålsdomstolen. Det är naturligtvis trevligt att höra att det finns fler än oss i Vänsterpartiet som anser att skrivningarna i betänkandet är alltför svaga.

När det gäller vapenexport till diktaturer är det inte som Berndt Ekholm säger. Det är inte bara gamla kontrakt som ligger kvar, och det är inte bara följdleveranser. Helt nyligen har Sverige ingått kontrakt med en stenhård diktatur, Oman. Varför, Berndt Ekholm? Varför inte ställa demokratikrav vid vapenexport till diktaturer? Varför bara prata om demokrati i utvecklings- och biståndssammanhang?

Anf. 40 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag återkommer till detta: Vi kan inte skriva om allting i betänkandet. Lars Ohly kräver att det i betänkandet ska stå vissa saker. Det finns massor med saker som vi skulle kunna skriva till i det. Det är ingen svaghet i betänkandet att inte allt står där. Det kanske är en styrka att betänkandet inte är längre än vad det är; det kanske är några som kommer att läsa det då. För den skull behöver det inte innebära att det som sägs här i debatten är dåliga saker. Lars Ohly kan vara lugn med sin reservation. Det är inte nödvändigt att rösta på den för Vänsterpartiets del. Den kan komma att bevakas ändå.

När det gäller vapenexporten vet Lars Ohly mycket väl att den grundregel som gäller är att vi inte exporterar till och att vi inte tecknar nya

kontrakt med länder där det förekommer grova och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Den grundregeln följer vi och lever efter, och i allt väsentligt möter det också upp mot demokratikravet. Problemet med ett villkor om demokrati i vapenexportreglerna är ju att det är väldigt svårt att definiera vad demokrati är entydigt. Vi har olika syn i olika delar av världen på exakt vad demokrati är. Man kommer in i hårklyverier om man ska lägga in ett entydigt villkor. Vi har tyckt att har man villkor om grova och omfattande kränkningar så kommer man att täcka upp allt väsentligt.

Exportkontrollrådet kan använda sitt eget huvud för att avgöra till vilka länder det är lämpligt att exportera inom ramen för det här. Har man kommit fram till att Oman är lämpligt utgår jag från att kloka huvuden har slagits ihop, men rådet kan naturligtvis alltid kritiseras. Jag kan inte uttala någon personlig uppfattning om detta eftersom jag inte känner till situationen där mera. Men jag har tagit upp de grundregler som gäller, oavsett om Lars Ohly gillar dem eller inte.

Anf. 41 BERTIL PERSSON (m):

Fru talman! Det här betänkandet innebär ett nytt upplägg från utrikesutskottets sida, där vi försöker göra ett övergripande betänkande och där man från oppositionen lägger fram motivreservationer som ska försöka klargöra vad som skiljer parterna åt på området. Betänkandet har en bred inriktning. Det har varit spännande att arbeta med det. Det täcker ett stort område, och det innebär ett försök att på ett annat sätt angripa de mycket stora frågorna.

Globaliseringen är ett faktum, och den medför stora möjligheter. Den har lett till en snabb utveckling, och den är naturligtvis, som allt dynamiskt, inte utan problem.

Den kanske viktigaste grunden till globaliseringen är kunskapen. Kunskapen dubblas vart femte år, och 90 % av världens forskare lever i dag. Det här skapar naturligtvis en oerhört stor kreativ massa, och ur denna kreativa massa växer många nya idéer och många nya tankar.

Kommunikationerna har förändrats drastiskt. Kreativitet uppstår i människors möten, och flyget skapar möjligheterna för människors möten. Informationsteknologin ger oss tillgång till enorma mängder information, den information som forskningen nu i så snabb takt tar fram. Tvåspråkigheten, att hela världen är på väg att få engelskan som andraspråk, gör det också möjligt för alla att förstå varandra i framtiden. Det växer också fram en gemensam värdegrund, de mänskliga rättigheterna, i en internationell etik, helt oberoende av kulturkrets, religion eller andra förutsättningar. Demokratien vinner insteg världen över.

Utvecklingen går i Kondratievvågor, de här långa, ungefär fyrtioåriga vågorna. Varje produkt har en produktcykel med uppgång, balans och nedgång, och vi är just nu på väg in i elektronikens nedgång och på väg in i nästa våg, som rimligen kommer att bli bioteknikens, och möjligen också nanoteknikens. Det innebär också att vi är på väg in i en ny produktcykel, en ny expansion och en ny tillväxt, och det gäller att ta till vara den på ett så bra sätt som möjligt. Där är naturligtvis frihandeln och marknadsekonomin det som optimerar tillväxt och utveckling.

Vi är också på väg från någonting annat. Förra seklet var nationalstaternas, gränsernas, sekel. Nu är vi på väg in mot regionernas sekel, där

även gränsöverskridande regioner håller på att växa fram världen över. Jag behöver inte peka på sådant som den berömda s.k. bananen från London till Barcelona. De växer fram överallt i världen, alldeles oberoende av nationsgränserna. Detta är också en dynamisk faktor som kommer att få stor betydelse framöver.

Det stora problem som vi har framför oss nu är fattigdomen, och den *ska* utrotas. Vi har alla en humanitär skyldighet att bidra till att utrota fattigdomen. Vi vet alla att det är tidigare eller nuvarande vanstyre som är orsaken till fattigdomen. Vi vet också att det går att utrota fattigdomen med hjälp av *good governance* på 20–30 år. 1950 hade Ghana och Sydkorea exakt samma levnadsnivå, och i dag är skillnaderna markanta.

Därför är det också så värdefullt att vi har fått fram millenniemålen, de gemensamma målen för FN-systemet, Bretton Woods-institutionerna och OECD. De innehåller åtta mål, 18 operativa mål och 40 indikatorer, avsedda att leda till att vi har halverat fattigdomen i världen till 2015. Detta ger alltså utsikter till att vi omkring 2030 i stort sett ska ha kunnat utrota fattigdomen. Det vore en verklig insats. Men det kräver att vi arbetar konsekvent, effektivt och målmedvetet och utnyttjar den kunskap som finns.

Det här är mycket aktuellt för närvarande. Vi har haft Monterrey, och vi har framför oss Johannesburg. Vi har här hemma Globkomutredningen. Vi har den här debatten också som ett uttryck för det intresse som föreligger.

Det är framför allt sex faktorer som är väsentliga när det gäller att utrota fattigdomen.

Det första är att ta vara på de egna resurserna i de fattiga länderna på ett effektivt, bra, genomtänkt och uthålligt sätt.

Det andra är att bereda marknadstillträde för deras produkter. För de allra fattigaste är det jordbruksprodukter, och för medelinkomstländerna är det framför allt textilprodukter. Det innebär att den rika världen måste se över både tullar och subventioner på dessa områden, och det snabbt.

Det tredje är investeringarna. De pengar som kan investeras är den rika världens pensionsbesparingar. Det gäller att skapa förutsättningar för att dessa pengar ska nå ut till de fattiga länderna för att göra utvecklingen möjlig.

Det fjärde är skuldfrågan. Vi har där uppfattningen att Sverige ska gå i spetsen för en total skuldavveckling för de högst skuldsatta fattiga länderna år 2004. Vi ska då från vår sida bidra med en skuldavveckling som svarar mot de 2 miljarder dollar som är vår andel av de 200 miljarderna som skulderna belöper sig på.

Det femte är systemfrågorna. Det handlar om *good governance*, korruptionsbekämpning, MR, demokrati och rättssamhället. Detta är otroligt väsentligt om vi ska få en avveckling av fattigdomen.

Det sjätte och sista är naturligtvis biståndet. Biståndet är och ska vara oljan i motorn och inte bensinen i tanken.

Man kan konstatera att arbetet inte har varit utan framgång. Det finns rader av länder i Stillahavsasien som har gått från absolut fattigdom till relativt välstånd. Läskunnigheten har fördubblats i världen. Barnadödligheten har halverats. Det finns många indikatorer som visar att detta inte alls är omöjligt.

Det finns andra områden som är viktiga. En del har nämnts här: *Global public goods*, sådant som växthusgaserna och ozonhålen och mediciner för tropiska sjukdomar, hiv och malaria. Det är oerhört väsentligt att också utveckla ett arbete med det och att utveckla det snabbt.

Att ställa biotekniken till de fattiga ländernas förfogande är oerhört viktigt. Det sades redan över 16 sidor i Riiodokumentet. Det måste vi fortsätta att arbeta vidare med.

Förhandlingskapaciteten för de fattiga länderna i de internationella organen är också något som vi måste lägga kraft på att utveckla. De måste kunna föra sin egen talan på ett effektivt och bra sätt i förhållande till den rika världens förhandlare.

Forskning om frihandel behöver också utvecklas. Även det har vi med i våra förslag.

Den 11 september innebar en radikal förändring av den psykologiska situationen i världen. Jag tror att det är väldigt viktigt att den skräck och oro som man då upplevde leder till en terrorismbekämpning, men vi får inte sluta oss. Vi måste fortsätta att öppna våra gränser och ha en fri rörlighet för människor, varor, kapital och tjänster i hela världen.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 4.

Anf. 42 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Även jag kan säga att vi är väldigt ense om det mesta. Det kanske är en styrka för oss när vi ska driva utvecklingspolitiken att det skiljer ganska lite mellan partierna.

Just när det gäller Moderaterna är biståndets storlek där vi skiljer oss åt. Vi skiljer oss också lite åt hur vi ser på marknadskrafternas reglering och deras styrka. Vi skiljer oss också åt om skuldavskrivningar, som jag tänkte ta upp.

Nu har Moderaterna från tidigare utspel justerat sina krav för den totala skuldavskrivningen. Man har samma årtal, år 2004, men man har dämpat nivån på de pengar som ska sättas in. Det var betydligt mer medel i förra årets reservation, om jag minns rätt. Nu kräver man att bördan ska fördelas lika efter åtagandet mellan länderna. Det skulle betyda 2 miljarder. Det är en sund utveckling om man anpassar sig till en rättvis fördelning mellan länderna i det avseendet.

Men fortfarande kvarstår frågan om det kloka i att totalt skriva av skulder för länder. Det ligger för det första i sakens natur att om man gör det kommer några andra länder att få ställas åt sidan för att man ska klara de höga belopp som krävs för dessa länder. Det andra är att länder lär sig att om man gör totala skuldavskrivningar är det möjligt för dem att komma igen senare med nya utgifter och kanske räkna med att de blir totalt avskrivna.

Det är en form av oansvarig ekonomisk politik som är något nytt som Moderaterna har startat med för några år sedan. Det är lite svårt att se logiken i det i förhållande till annan politik. Jag förstår inte resonemanget. Jag kan inte hitta någon annan bakgrund till det än att det är ett politiskt-taktiskt utspel för att få ha någon annan fråga att debattera än enprocentsmålet. Jag tycker att det är tveksamt att satsa på en sådan linje. Jag vill höra Bertil Perssons kommentar till det.

Anf. 43 BERTIL PERSSON (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att summorna skiljer sig. Den närmaste treårsperioden har Moderaterna föreslagit mer pengar än vad övriga partier har föreslagit därför att vi just satsar på en total skuldavskrivning år 2004. Där har Berndt Ekholm rätt.

Den totala skuldsättningen för de högst skuldsatta fattiga länderna är 200 miljarder. Sverige har 1 % av den rika världens ekonomi, och då blir det 2 miljarder för Sverige att betala. Det är 2 miljarder dollar. Vad det är i svenska kronor är relativt ointressant. Vi står vid miljarddollarsiffran, och det är samma siffra vi har haft hela tiden.

Det är den som vi ska gå i spetsen med. Vi ska se till att få skulder för det beloppet avskrivna år 2004 och försöka få världen med oss. Det är väsentligt. Det är viktigt inte minst av det skälet vi fick lära oss när vi var på Världsbanken med Globkom. 20 % av det bistånd som den rika världen betalar ut går tillbaka till den rika världen i skuldtjänster. Det är ett alldeles horribelt system. Det ska vi inte fortsätta att driva.

Anf. 44 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Om jag minns rätt skiljer det sig för Moderaternas del i förhållande till tidigare år. Man har sänkt ambitionsnivån för svensk del till att Sverige nu ska delta med sin procentuella andel, och så hamnar man på 2 miljarder. Om jag minns rätt var beloppet skyhögt mycket större tidigare. Det är i så fall en tillnyktring.

Fortfarande kvarstår frågan om det kloka i politiken att visa för ett land att om det har skulder kan det i ett andetag få dem totalt avskrivna. Jag känner inte igen moderat politik på annat sätt än att den i regeringsställning i Sverige har varit lika oansvarig.

Jag tror att man måste lära länder att hantera skulder på ett sunt sätt. Då ska man göra kraftiga nedskrivningar. Det finns en del som i reservationstexter har pekat på att de vill se kraftigare nedskrivningar. Det har jag större förståelse för än en total avskrivning.

Moderaterna har också i sin text om skuldfrågor skrivit att man är beredd att avskrivna skulder även om de länder som är i fråga vanligen betingas av vanstyre. Det är också en ny inställning från Moderaternas sida. Man har tidigare haft villkor för avskrivningar. Nu är man beredd att avskrivna ländernas skulder även om det förekommer vanstyre. Det är också något uppseendeväckande.

Anf. 45 BERTIL PERSSON (m) replik:

Fru talman! Först och främst till det som sades om Moderaterna i regeringsställning. Låt oss alla komma ihåg att det var en ekonomiminister som hette Gösta Bohman som avskrev de fattiga ländernas samtliga skulder till Sverige. Låt oss komma ihåg att enprocentmålet, dvs. att betala ut 1 %, bara uppnåts av en folkpartistisk och en moderat statsminister, aldrig av någon socialdemokratisk, för att ge den historiska bilden.

2 miljarder dollar är ganska mycket pengar. Det är den summa vi alltid har sagt. Ibland har vi sagt 21 eller 22 miljarder svenska kronor. Men det är 2 miljarder dollar det handlar om, och det har handlat om det hela tiden.

När ett företag får ekonomiska bekymmer och är skuldsatt upp över öronen gör vi i den civiliserade världen konkurs. Vi låter en ny framtids-

inriktad styrelse ta över och leda landet. Man befriar det i konkursen från skulderna.

Det är precis så enkelt som vi ser på det här problemet. Det ska inte vara utan krav, men en ny utvecklingsinriktad regim ska slippa bära på bördorna av ett gammalt vanstyre. Så enkelt är det. Jag tror dessutom att erfarenheterna av konkursförfarandet medför att vi vet att det här kan fungera.

Anf. 46 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! I betänkandet finns ett bärande tema som bygger på att ett öppnare världspolitiskt klimat ger utrymme för såväl individer som företag och nationer att med sina idéer påverka för en friare värld. Informationen kan fritt röra sig över gränserna. Det har varit en politisk och kulturell revolution, inte minst för de nära grannarna i Östeuropas tidigare kommuniststater. Det slås vidare fast att det friare flödet av varor, tjänster och kapital bidrar till att skapa förutsättningar för tillväxt och välbstånd. Vi noterar också vikten av att respektera och vårda miljöns särskilda förutsättningar, demokratins utveckling och att mänskliga rättigheter värnas.

Globalisering är ett modernt uttryck som beskriver att vi människor i världen kommit varandra närmare och att vi i högre grad påverkas av vad andra gör på olika håll ute i vår värld. Jag vill ändå påstå att globalisering i grunden är något positivt. Trots att mycket återstår, bidrar globaliseringen successivt till att öka och stärka utbredningen av demokrati som styrelseform samt till att öka respekten för mänskliga fri- och rättigheter.

Utifrån liberala utgångspunkter är det en självklar insikt att demokrati och respekt för fri- och rättigheter är en absolut grundval för att människor ska få möjlighet att forma sin tillvaro. Den sfären måste dock bli större.

Rapporten *Sveriges politik för global utveckling* har nyligen presenterats. Från Folkpartiets sida är det mycket i den som vi välkomnar eftersom vi har drivit många krav som nu har fått en stark uppslutning. Det är dock hög tid att omsätta dem i praktisk svensk biståndspolitik.

Globaliseringen syftar till en allt friare världshandel där människor, företag och nationer ges lika möjligheter att konkurrera och lägga grunden för ett allt stabilare välbstånd. Kampen för demokrati och för frihandel gick självklart hand i hand. Där var liberaler pådrivare men också andra framstegsvänliga krafter och också den fackliga rörelsen. Det som skedde under senare delen av 1800-talet och in på 1900-talet innebar det stora demokratiska genombrottet för oss i Sverige.

Världshandelsorganisationen, WTO, bygger på att alltfler stater ansluter sig till ett gemensamt regelverk. Även om det sker fördömbara återfall i protektionism, som även de rikaste staterna i Europa och Nordamerika av och till gör sig skyldiga till, är WTO en stark bas som kan främja en global handel. I förlängningen kommer det självfallet också de fattiga och fortfarande en del utestängda nationer till del. Den tillträdande WTO-chefen från Thailand, som vi fick samtala med när han för några veckor sedan besökte Sverige, behöver både stöd och uppmuntran i ett mycket viktigt arbete.

Det är i och för sig inget nytt att vi människor har en global samhörighet och att vi påverkas av hur andra människor lever. För länge sedan fick vi det klassiska Folk rörelse-Sverige, främst olika missionssällskap, som på tidigt 1800-tal gick i täten för en internationell solidaritet. Det fick många ideella efterföljare. Framför allt har Röda korset gjort världsomfattande humanitära insatser, men också senare tiders fenomen som Amnesty och Läkare utan gränser är exempel på det engagemang som finns i det svenska samhället. De spelar en praktisk roll och ger framför allt värdefulla opinionsbildande signaler – signaler som också kom att ha en roll när den svenska biståndspolitiken växte fram på 50- och 60-talen. Intressant är att konstatera att det är de ideella frivilligorganisationerna som har bildat skola då svensk biståndspolitik har förändrats och förbättrats från den lite stöddiga, ofta storskaliga verksamheten från biståndstidens start till en nu mer balanserad hållning.

Jag tror för egen del att en fortsatt utveckling till ett småskaligt arbetssätt men också till en större närhet och det som i genuin mening kan uppfattas som ett medmänskligt syster- och broderskap är viktiga delar också i den offentliga biståndspolitiken.

Den frivilliga biståndsverksamheten betyder mycket. Först och främst är den viktig för att den ofta kan bedrivas närmare folket i mottagarländerna än vad en statlig biståndsverksamhet kan göra. I vissa fall är frivilliga hjälparbetare den enda vägen att förmedla utländskt bistånd. Dessa människor drivs av ett starkt ideellt engagemang och åstadkommer ofta stora resultat med förhållandevis små resurser. Den frivilliga hjälpen är också viktig för att förankra den internationella solidariteten hos det svenska folket.

Folkpartiet anser att det är dags att stimulera ett ännu kraftigare frivilligt resursflöde från Sverige till behövande människor på andra kontinenter. Därför anser vi att en avdragsrätt för gåvor till internationellt biståndsarbete bör införas. En avdragsrätt av denna typ finns i ett flertal andra länder, som Danmark, Finland, Belgien, Holland, Frankrike, Kanada och Amerika. En avdragsrätt för gåvor till internationella biståndssatsningar är en verklig solidaritetssatsning, t.o.m. viktigare än avdragsrätt för fackföreningsavgifter.

När jag började mitt riksdagsarbete, samtidigt som vår enkammarriksdag startade, var vi många yngre – inte sällan liberaler – som kände stor otålighet över att det löfte som Sverige nyss gett i FN om att avstå en hundradel av vår BNP i bistånd till utvecklingsländerna då inte hade uppfyllts. Vi har några korta perioder lyckats att komma upp i den hundradel som vi så tydligt var inställda på i slutet av 60-talet och vid 70-talets början.

När folkpartiledaren Ola Ullsten var biståndsminister, 1978, nådde vi upp till det svenska målet om 1 % av BNI i bistånd. Vi kan nu, snart 25 år senare, konstatera att vi ligger långt under den nivån. Detsamma gäller för den övriga delen av den rika världen som gav samma generösa löften.

I de här frågorna har inte Socialdemokraterna varit de mest progressiva. Inte sällan har de tillsammans med bakåtsträvande krafter bromsat utvecklingen att komma upp till löftesnivån. Det känns annars, fru talman, hoppfullt att de i de socialdemokratiska leden numera driver på i frågan. Och det var ett välkommet uttalande av vår handelsminister att han känner sig besvårad av att vi inte har nått de biståndspolitiska målen

– mål som alltid varit med i de politiska högtidstalen men som inte alltid har blivit en realitet. Bertil Persson påminde nyss också om att de få gånger då vi har nått enprocentsmålet har det varit under borgerliga regeringar. Nu vill jag, fru talman, inte påstå att det är det enda skälet att skifta regering, men vi borde gå betydligt snabbare fram för att komma upp i vårt snart 35 år gamla löfte. Det betyder inte bara en större insats från svensk sida. Det är framför allt en viktig signal till andra länder med kapacitet att ta ett större ansvar för sin andel av biståndsinsatsen.

I början av denna vecka samlades Nordiska rådet i Reykjavik. Det är 50 år sedan det nordiska samarbetet inleddes i den formen. Temat för mötet på Island var ”Nordisk demokrati 2020”. Men vår debatt ägde i hög grad rum mot bakgrund av den historiska framgång som återskapandet av de tre självständiga baltiska demokratierna vid sydöstra Östersjöns stränder har inneburit. Försiktiga steg mot demokrati har också tagits i Ryssland. Intressant är att konstatera den utveckling som har ägt rum med företrädare för olika ryska delområden som från att för tio år sedan varit förtegnade, hemlighetsfulla och i dubbel mening svårtolkade blivit öppna. Vi talar i princip samma språk.

Varje land har sina historiska och kulturella förutsättningar för vilken modell de väljer på vägen mot demokrati och internationell solidaritet. Vad vi i Norden kan bidra med är en öppenhet och ett samförstånd som präglar vår samhällsutveckling under snart ett sekel. Våra erfarenheter av hur vi i Norden löst gränskonflikter borde kunna stå modell för andra delar ute i världen. Men det som återigen är noterbart är det breda folkliga engagemanget som burits upp av det som vi kan kalla för Folkörelse-Sverige. Därför är det också en samhällelig uppgift att stimulera ideella krafter till att vara med som ett starkt komplement till offentliga insatser. De praktiska formerna kommer säkerligen att skifta. Ett alltmer globaliserat och starkt civilt samhälle med engagerade medborgare är en oerhört viktig, för att inte säga avgörande, resurs för en fungerande demokrati.

Globalisering innebär att successivt riva de gränser som alltjämt står i vägen för människors skaparkraft och vilja att forma sin framtid. Också här kan vi i Sverige och Norden bidra med våra erfarenheter. Vi behöver en mer öppen värld – en öppenhet som gör att förtroende och vänskap kan växa och att handel och välbefinnande kan utvecklas. Det är viktiga delar i att nå en varaktig fred över hela vår värld. Men vi bör också av och till besinna att vi har frågor som behöver lösas även i vårt eget land och i vår egen närmiljö.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet med särskild tillstyrkan av reservation nr 8. Det är en reservation som särskilt lyfter fram en praktisk modell för hur vi ska lätta på och lyfta av skulderna för fattiga länder och för hur vi ska bli framgångsrika när det gäller att bekämpa fattigdomen i världen.

Anf. 47 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag ska fatta mig ganska kort. Elver Jonsson angriper Socialdemokraterna för biståndsmålet och säger att vi inte har varit särskilt progressiva.

Låt mig då förmedla fakta. I samband med den ekonomiska krisen, när biståndet drogs ned till 0,7 % under resans gång – det har väl aldrig

varit riktigt nere i 0,7 %, men det blev som en målskrivning – har det ändå varit fråga om att vi har gett mer pengar i kronor räknat än tidigare. Vi har haft en kraftig ökning under den perioden nu med flera miljarder fram till det sista året, år 2004, då vi ska ligga på 0,86 % ungefär. Det är alltså fråga om mycket pengar, och jämfört med andra länder får man väl ändå säga att det hela är ganska progressivt.

Sedan vore det ju ännu bättre om vi kunde gå till 1 %, som är det mål som vi aldrig har övergivit. Vi har hållit det kvar, och vi har ett kongressbeslut om att vi ska dit i en relativt nära tid.

På den borgerliga kanten har Folkpartiet varit det parti som har varit modigt och slagits för denna höga nivå. Men ni ska ju också samarbeta med Moderaterna, som inte har dragit sig för att markera att man vill dra ned biståndet under den av FN rekommenderade nivån. Moderaterna är trots allt det största partiet i den borgerliga gruppen, så ni kanske ska tala med lite mindre styrka i era ord och nyansera debatten bättre än vad ni gör.

Anf. 48 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm kallade mina något diskreta synpunkter på socialdemokratisk biståndspolitik för ett angrepp. Han må gärna uppfatta dem så, men eftersom han själv sade att det är angeläget med fakta så tyckte jag att detta borde finnas med. Socialdemokraterna har ju säkerligen haft den högsta svansföringen i retoriken, men se, när det kommer till praktiken så har det inte varit lika enkelt! Då har ni inte sällan hållit med dem som ni annars säger är ett bekymmer när vi ska lyfta upp biståndsnivån.

Berndt Ekholm säger att det nu sker en väldigt kraftig ökning av biståndsbeloppen. Ja, det är klart – när man har tryckt ned dem så kraftigt som ni har gjort så vill det till ordentliga lyft för att komma upp till det som vi principiellt har varit överens om i över 30 år.

Jag tackar i och för sig för det generösa omdömet om Folkpartiet, men detta är ingenting som vi har vunnit några politiska gallupframgångar på. Det är tungt att slåss för biståndspolitiken. Det var också därför jag sade att det var välgörande att vår handelsminister när han besökte utrikesutskottet själv sade att han sörjde över och var ledsen för att löftesbrottet inte är ett avslutat kapitel vare sig för den rika delen av världen, för Norden eller för Sverige. Möjligen kan man travestera vad en ledamot av denna kammare har sagt: Sanningen ska fram, också när den är behaglig.

Anf. 49 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag håller gärna med om att Folkpartiet har varit modigt i den här frågan, och drivit den. Men hur ska detta fyraprocentparti som Elver Jonsson representerar kunna trycka tillbaka det 25-procentparti som har några representanter här i lokalen i en ny regeringskonstellation? Ni talar om socialdemokratisk retorik. Men hur ska ni lyckas skapa en politik som ska kunna bli bättre än socialdemokratisk politik? Det förstår inte jag.

Anf. 50 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tänker försöka att få Berndt Ekholm till insikt. Först säger han att Folkpartiet har varit modigt. Men jag förstår inte varför han sedan bestämmer valmanskårens fördelning redan nu. Vi har ju en valrörelse, och vi hoppas och tror att vi ska få en större andel som ökar möjligheterna för en bra svensk biståndspolitik.

Det är naturligtvis mycket klivet när Berndt Ekholm har sådana väldiga bekymmer för hur andra partier ska göra. Det gäller just partier som Socialdemokraterna har använt som hävstång när man har prutat på biståndet.

Berndt Ekholm frågar hur en ny regeringskoalition ska kunna få upp biståndet. Ja, fru talman, jag tror vi får göra som förut, och säga: Detta är så viktigt så det gör vi inte avkall på. Det har visat sig att det har varit möjligt. Som jag sade tidigare så har vi de enda gånger vi har nått upp till enprocentsmålet, under några få år, haft en annan regering än en socialdemokratisk.

Anf. 51 LISELOTTE WÅGÖ (m):

Fru talman! Vi är väl alla medvetna om att vi för globaliseringsdebatten i skuggan av en storkonflikt i Mellersta östern. Blodet flyter på Västbanken. Vi har nu också nåtts av rapporter om att det även flyter i Gaza.

Jag vill inte säga att jag har varit direkt deprimerad, för det är en diagnos, men jag har varit ganska nedstämd inför det scenario som vi debatterar i samband med det här betänkandet. Det är lätt att ge tappt och känna en viss uppgivenhet inför frågan när man står inför något som man ser som en närmast olöslig konflikt, där viljan till fred och försoning är så liten.

Ändå är det så viktigt att just i detta läge debattera de här frågorna. Framför allt ska vi kanske vrida tillbaka debatten något till de grundläggande mål som kommer fram så tydligt och bra i detta utomordentligt välskrivna betänkande från utrikesutskottets sida. Jag tänker då närmast på de kapitel som handlar om mänskliga rättigheter och demokrati som global värdegrund. Det gäller också kapitlet om demokratin och parlamentens roll i en globaliserad värld. Det är närmast det som jag tänkte uppehålla mig vid i mitt anförande under de futtiga minuter som jag har till mitt förfogande.

Det är oerhört viktigt att vi fokuserar på grunden för att vi över huvud taget ska kunna få en stabil utveckling och ett gott samarbete i världen. Respekten för de mänskliga rättigheterna är egentligen inte detsamma som demokrati. I själva verket förespråkar inte FN-förklaringen om de mänskliga rättigheterna något speciellt samhällssystem – demokratiskt eller annat. Samtidigt är det alldeles klart att ett konsekvent genomförande av rättigheterna leder till ett samhälle som har demokratiska drag, ett samhälle där individen kan delta i den politiska processen och där makten inte är koncentrerad till en person eller grupp. Det ska finnas rättssäkerhet, och rättsväsendet ska vara oberoende och fungera till individens bästa. Ett sådant samhälle präglas av politisk, religiös och etnisk tolerans, social rättvisa och näringsfrihet.

Trots att de här uppenbara sambanden mellan mänskliga rättigheter och demokrati finns ska man inte blanda ihop de två begreppen. Jag tycker att detta kommer fram ganska klart och tydligt i betänkandet.

Flera av rättigheterna berör faktiskt inte landets styrelseform. Det finns demokratier som kränker vissa rättigheter samtidigt som en del av rättigheterna faktiskt respekteras i några av de odemokratiska staterna. Slutsatsen måste ändå bli att demokrati på sikt är en nödvändig förutsättning för alla de mänskliga rättigheterna, om än inte tillräcklig.

Jag måste säga att jag gläder mig mycket över det här betänkandet. Trots att det har varit en del meningsutbyten under debattens gång finns det en förvånansvärt stor samsyn i de här frågorna. Jag delar Berndt Ekholms uppfattning att det är det som är styrkan. Vi går i det här betänkandet ut och försöker bidra med våra möjligheter för att genomföra det som är vår målsättning.

Det snabbt vidgade samarbetet i världen, globaliseringen, berör alla länder men i olika omfattning och djup. Naturligt nog är det – och det ska vi inte sticka under stol med – i första hand de relativt rika nationerna som tydligast upplever de positiva följderna. Varuutbudet ökar, de reala priserna sjunker, kulturutbudet växer och människors rörlighet över gränser tilltar osv.

Någon har liknat detta vid en idrottstävling och sagt att det är sannolikt de bäst tränade som först kommer att hamna i tätpositioner. Måtte det vid Gud inte bli riktigt så. Vi kan nog inte förneka att det är på det sättet, men vi får inte låta det sluta med att det är en idrottstävling där det bara finns en vinnare. Det är klart att illa rustade nationer, diktaturer och ekonomiskt vanskötta länder har sämst segerchanser. Därför är det så viktigt att man ser till att mänskliga rättigheter respekteras och att vi får en stabil, varaktig och verklig demokratiutveckling i världen. Om vi inte har en sådan utveckling, och om vi inte kan åstadkomma ett sådant förhållningssätt länder och människor emellan tror jag att vi kommer att stå inför ett mycket stort misslyckande.

Det är inte för att misslyckas som vi så samvetsgrant – visserligen under en kort tid – har försökt åstadkomma och har åstadkommit det här betänkandet där vi har en så stor samsyn. Vi har gjort det för att det ska bli ett viktigt dokument för den svenska riksdagen och regeringen i deras agerande utåt i olika viktiga sammanhang.

Säkert var det mycket av de tankar som framkom i arbetet med Globkom som låg till grund för ställningstagandena i Monterrey. Som andra har sagt finns det andra viktiga möten, Johannesburgsmötet osv., där det är viktigt att denna svenska politik kommer till uttryck. Det är viktigt att Sverige verkligen höjer sin röst i de här frågorna och är en aktiv part i utvecklingen mot en bättre värld och för kampen för mänskliga rättigheter och en stabil, varaktig och verklig demokratiutveckling i världen. Det är nog den enda möjligheten vi har för att i framtiden kunna undvika detta besinningslösa våld – jag kan inte uttrycka det på annat sätt – som utspelas inför våra ögon just nu i denna stund i Mellanöstern. Där ser vi också en bristande respekt för vad biståndsländer har gjort för att bygga upp stabila strukturer. Man går besinningslöst in och förstör sådant som är den första grunden för att man ska kunna åstadkomma en stabil palestinsk stat. Man raserar detta utan någon som helst hänsyn.

Man kan känna en nedstämdhet och känna sig dyster i det här scenariot. Men någon har sagt att när det är som mörkast lyser stjärnorna som starkast. Det är bra att tänka på det.

Samtidigt som jag blev djupt bedrövad när jag i morse fick höra att man hade gått in även i Gaza glädde det mig, liksom också någon annan här i kammaren som redan har sagt det, att Kofi Annan så tydligt och klart konstaterade att detta är något som parterna inte kan klara av själva. Han vädjade till världssamfundet att gemensamt visa solidaritet och med gemensamma krafter försöka gå in och hjälpa till i den här konflikten. Det är min förhoppning att vi också kan göra det och att också Sverige tar sin del av ansvaret för detta och försöker på alla sätt motverka att ytterligare människoliv förloras i denna förskräckliga konflikt.

Detta är bakgrunden till att jag i det här sammanhanget poängterar de båda viktiga kapitlen i betänkandet som rör mänskliga rättigheter och demokrati. Finns inte detta med kommer vi att misslyckas. Det här är grunden, och det är något som vi moderater har drivit länge, i många år. Det är kanske förmätet av mig att säga det, men det här har i många år varit vår fråga. Därför känner jag en särskild glädje i dag över att vi har fått en så stor samsyn i de här frågorna i hela betänkandet. Jag menar att det här är ett viktigt dokument, och vi ska vara tacksamma för att vi har kunnat åstadkomma det i utskottet.

Jag har inga övriga yrkanden utöver dem som Bertil Persson har framställt.

Anf. 52 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Globalisering är inte ett politiskt förslag som riksdagen har att rösta ja eller nej till. Globaliseringen är ett faktum, tillskapat inte genom politiska beslut utan för att miljoner människor över hela världen har velat ha det så.

Globaliseringen är heller inte en enda sak utan en kombinationseffekt av en lång rad olika faktorer: informationsteknikrevolutionen, världshandelns utveckling, marknadsekonomins seger, vetenskapens framsteg, kunskapens och företagens globalisering, intensivt resande och utbyte över gränserna samt skapande av gemensamma vardagliga synsätt och förhållningssätt. Allt detta tillsammans ger en kvalitativt sett ny status för jorden.

Den värld som vi enskilda människor har kontakt med har aldrig varit så stor som nu. Vi ser också att idén om det absoluta, universella och okränkbara i mänskliga rättigheter och demokrati omfattas av allt fler. Det finns inga speciella eller förmildrande omständigheter som diktatorer världen runt traditionellt har talat om. Det finns bara mänskliga rättigheter och brott mot mänskliga rättigheter.

På många sätt har världen aldrig varit så liten som i dag. För Amerikabreven från utvandrare svenskar tog det månader att nå fram. Den som gjorde en resa gjorde den ofta för gott – och man gjorde bara *en* resa i sitt liv. I dag har jag kompisar som utbyter brev på sekunder, tillbringar en helg på Staten Island, fotograferar frihetsgudinnan med en elektronisk kamera, mejlar hem bilden till mig så jag ser den samtidigt, och sedan ses vi i fikarummet på måndagen igen. Flyg, handel och informationsteknik väver samman människor på ett alldeles nytt sätt.

Världen är både större än någonsin förut, när det gäller den del vi tar del av i vardagen, men också mindre i och med att vi vävs samman. Jag tror inte att man ska underskatta effekten av att miljoner människor delar värderingar och vardagsintryck. TV-program, kanaler och produkter är

globala. Miljoner lär sig om sociala problem, litteratur och relationer av Oprah Winfrey i USA. CNN speglar nyheter och bakgrund om händelser som sker över hela världen. TV, film och litteratur formar den världsbild vi har. Västerländska universitet utbildar människor från jordens alla länder. Forskare på olika kontinenter samverkar för att vidga människans kunskapshorisont. Reklam och marknadsföring uppmonstrar konsumtion av globalt sålda varor och varumärken. Vi människor är ömsesidigt beroende av varandra. Allt detta skapar helt nya förutsättningar för vårt samhälle när människors tankar drar åt samma håll.

Vi ser också att förändringar slår igenom blixtnsnabbt över hela världen. Ny teknik sipprar inte ut från ett fåtal länder, som man trodde på 1970-talet, utan den slår igenom omedelbart över hela världen. Försprång är temporära och skapade av människors tankar. De är inte naturgivna som när Sverige byggdes upp en gång i tiden som industriland.

Hastigheten i utvecklingen är så snabb att skillnaden mellan att leda och dras med av utvecklingen är oerhört stor. Den som motvilligt följer får skademinimera. Den som leder får fördelarna. Riskerna med att leda är stora, men det är ändå mindre risk förenat med att leda än med att avvakta och se hur det går för andra.

För tio år sedan var Sverige på många sätt ett skyddat land. Huvuddelen av ekonomin stod vid sidan av full internationell konkurrens. Betydande sektorer i vår samhällsekonomi var ineffektiva, vilket gav stora välfärdsförluster. EU-medlemskap, frihandel och avregleringar har successivt ändrat på detta.

Att vi nu lever i en global by ger långtgående konsekvenser.

För det första är länder konkurrensutsatta, vilket är bra, eftersom det ger vitalare ekonomier. Man kan inte på samma sätt som förr missköta sig bakom massiva tullmurar. Människor kan jämföra välfärd – skatter och löner – mellan länder. Politikerna är på det sättet konkurrensutsatta.

För det andra är varje kommun och varje lokalsamhälle också konkurrensutsatt. Förutsättningar för företagande är i många delar lokala. Faktorer som utbildning, attityder och kommunikationer styrs oftast lokalt.

För det tredje är också varje individ konkurrensutsatt i dag. Vi jämförs med kolleger i samma branscher i andra länder. Löner, kunnskap, idériedom och engagemang är konkurrensmedel för oss själva och för företag.

Vi ser att världens mitt ligger där kunskap, kommunikationer och skapade konkurrensfördelar finns. Det ger väldigt stora möjligheter för Sverige och enskilda människor, inte minst i utvecklingsländer. Världens tre centrum för informationstekniken ligger i Silicon Valley i USA, i Kista i Stockholm och i Bangalore i Indien.

Nya marknader öppnas för företag och goda idéer. Vi kan studera och jobba internationellt och bo där förutsättningarna är bäst. Förr rörde sig kapital när människor var instängda. Nu rör sig också människor. Och goda villkor lockar bra människor.

Det land, den region och den person som tänker rätt, som gör rätt och som har rätt attityd har betydande utvecklingsmöjligheter. Men det land, den region och den person som bygger vallar och murar mot det nya halkar efter.

Fru talman! Vi ser att världen som helhet är rikare och friare i dag än någonsin förut. Den bild som ges i medierna är dock väldigt dystert. Naturkatastrofer, krig, svält, fattigdom, sjukdom och miljöhot lyfts dagligen fram. Men det är knappast bilden av globaliseringen som vi ser, snarare av isoleringen och av fattigdom.

Fler människor i dag har det bra ekonomiskt än någonsin tidigare i historien. Långsiktig utveckling är kanske mindre intressant att visa på TV än akuta katastrofer. Men faktum är att världen stegvis faktiskt blir allt bättre. Andelen personer som lever på en inkomst på under 1 dollar om dagen minskade från drygt 28 % 1987 till 24 % 1998.

Vi ser en rad länder i Asien som under de senaste årtiondena har tagit sig ur fattigdom och utvecklats till rikedom och välfärd. Sydkorea och Taiwan är två tydliga exempel. Sydkorea var för bara några decennier sedan ett u-land. Nu har man fler högskoleutbildade per invånare än Sverige.

I Central- och Östeuropa ser vi hur Polen, Estland, Lettland, Litauen, Tjeckien, Slovenien m.fl. kommit en god bit på vägen mot välstånd efter frigörelsen från förtryck och planekonomi. Ryssland har frigjort sig från sin historia och bygger en demokratisk framtid.

Kina och Vietnam har genomfört ekonomiska liberaliseringar, men folket väntar ännu på politisk frihet.

De länder som lyckats bryta fattigdomen har några saker gemensamt, och det är inte stor tillgång till naturrikedomar. Det är i stället en stegvis utveckling mot marknadsekonomi, frihandel, äganderätt, rättsstat och demokrati som gett resultat. Utvecklingen har kommit stegvis, där den ena faktorn drivit på den andra. Framsteg inom ekonomin har drivit på demokratiseringen. Och samtidigt har demokratiseringen drivit på utvecklingen av ekonomin.

Däremot har inget land som har valt den motsatta vägen lyckats. Socialism, kommunism, marxism, planekonomi, diktatur, förtryck och politiserade rättsväsenden har ofelbart visat sig leda till fördjupad fattigdom och elände, likaså stängda gränser. Att tacka nej till globaliseringen går inte om man vill ge sina medborgare en god framtid.

Varje lands regering bär det fulla ansvaret för landets institutionella utveckling och för att så goda förutsättningar som möjligt för välstånd skapas.

Men den värld som vi ser i dag är inte bara rikare än tidigare. Människor är friare också. Fler människor än någonsin tidigare i historien bor i dag i demokratier. År 1990 hade världen dubbelt så många demokratiska stater som 1973. Länder som Sydafrika, Polen, Tjeckien, Ryssland, Taiwan, Sydkorea och Chile är några exempel på nya eller nygamla demokratier.

De värden varpå våra västerländska samhällen grundas sprids globalt. Människors lika värde och respekt för mänskliga rättigheter är grundpelare för demokrati.

I takt med att marknadsekonomin och demokratin sprids blir världen också mer välmående. Det ökade välståndet och friheten kommer fler till del.

Andelen av världens befolkning som har tillgång till rent vatten fördubblades mellan 1960 och 1993. Livslängden i världen ökade med en tredjedel mellan samma år. Under perioden mellan 1970 och 2000 ökade

medellivslängden från 46 till 64 år. Barnadödligheten för barn under fem år halverades samtidigt. Andelen vuxna i utvecklingsländerna som kan läsa ökade från 46 till 65 %. Snart sagt varje variabel går åt rätt håll, även om vi inte är framme och även om vi inte kan vara nöjda.

Samtidigt som världen sett en sådan positiv utveckling av välbästand, demokrati och livslängd ser vi också att klyftorna i världen har ökat. Skillnaden mellan de länder som styrs demokratiskt, som är marknads-ekonomier och som respekterar mänskliga fri- och rättigheter och de länder som står kvar i socialism, isolering, diktatur och förtryck blir bara större. Det är inte så konstigt därför att kvaliteten på samhällens institutioner styr deras utveckling.

I Afrika har andelen fattiga legat still eller t.o.m. ökat något. Söder om Sahara ligger andelen fattiga kvar på en mycket hög nivå.

I absoluta tal har vi 1,2 miljarder människor som lever i absolut fattigdom. De blir 25 miljoner fler varje år. Det är ett oerhört allvarligt problem.

Bilden av situationen i världen i dag är splittrad. Men ansvaret för utvecklingen i varje enskilt land bär dess regering. Vi har inte varit tillräckligt tydliga med att poängtera det tidigare. Det kan dock lätt konstateras att behovet av humanitära hjälpinsatser och ideellt engagemang kvarstår.

Ekonomisk utveckling är omöjlig att förena med krigens destruktivitet. Samtidigt bildar fattigdom grogrund för social oro, som i sin tur kan leda till krig.

Krigen biter sig kvar inte minst i Afrika och stoppar möjligheterna till utveckling. Kringen springer ur diktatur, social orättfärdighet och bristande respekt för mänskliga rättigheter. För att skapa förutsättningar för utveckling över huvud taget i världens fattigaste regioner måste kringen stoppas.

Demokratier för inte krig med varandra. Länder som respekterar sina egna medborgares fri- och rättigheter kränker inte andra länders medborgares fri- och rättigheter.

För att öka välbästandet i världen och minska antalet katastrofer är ett bistånd och en utrikespolitik inriktad på att sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter grundläggande. För att stoppa kringen i världens fattiga regioner är en utrikespolitik inriktad på sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter grundläggande. På dessa perspektiv bör den svenska bistånds- och utrikespolitiken därför baseras.

Fru talman! Globalisering är bra, och isolering är inte bra. Att försvara och ta del av globaliseringen är en nödvändighet för att skapa utveckling i världen men bör också kombineras med ansvar för de människor som ännu inte fått del av globaliseringens frukter.

Anf. 53 KARIN ENSTRÖM (m):

Fru talman! Globaliseringen påverkar i stort sett alla områden och delar i ett samhälle som vårt. Vi har i betänkandet och i debatten i dag visat på möjligheter och hot som en ökad internationalisering innebär. Fördelarna överväger stort. Det är de flesta överens om, samtidigt som många känner oro över vad de snabba samhällsförändringarna kan innebära.

Jag skulle vilja ta upp en negativ aspekt av globaliseringen som inte blivit belyst i dag, och det är den ökade risken för spridning av massförstörelsevapen och illegala lätta vapen.

När det blir lättare för människor, varor, tjänster och idéer att röra sig mellan länder blir det självklart också lättare för brottslingar, vapen och känsliga produkter som kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen att röra sig över världen. Men vi ska bejaka globaliseringen, och vi ska försöka förstärka dess positiva effekter samtidigt som vi nationellt och internationellt måste verka för ett bättre samarbete för att förhindra dessa negativa konsekvenser.

Lösningen på gränsöverskridande problem är ju inte att stänga till gränser och minska utbyte och rörlighet utan det är faktiskt motsatsen – hur paradoxalt det är kan låta.

Vad ska vi då göra, fru talman? Jo, vi ska öka och förbättra samarbetet mellan länder. Vi ska följa upp de internationella exportkontrollregimer som finns. Vi ska fortsätta arbetet för gemensamma kriterier och regler för vapenexport inom EU och över hela världen. Vi ska följa upp de avtal, dokument, protokoll och överenskommelser som vi har gjort i EU, i OSSE och i FN. Men det räcker inte att åka på konferens och hålla fina tal och att skriva under. Vi måste hela tiden vara aktiva för att inom EU, inom OSSE och inom FN nå konkreta resultat, nämligen en säkrare värld.

Precis som på andra områden är, som det står i betänkandet, väl fungerande internationella institutioner och en bättre samverkan dessa emellan nödvändig. Sedan gäller det att göra jobbet också.

Anf. 54 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Årade åhörare och kolleger! Den här debatten har handlat om globalisering, i alla fall i ord och i alla fall på papper. Det här handlar, som flera debattörer mycket riktigt påpekat, om en ödesfråga. Men jag tycker att det har varit väldigt mycket fina ord och inte lika mycket handling.

Vad är internationell solidaritet egentligen? Här pratas ju mycket om internationella organisationer och olika fina konferenser där de rika länderna – det är oftast de – träffas och pratar om bistånd, skulder och sådant. Men bistånd är lite grann jämförbart med att när det dåliga julsamvetet slår till skicka en slant till en välgörenhetsorganisation och känna att man har dövat sitt dåliga samvete lite grann och hjälpt dem som har det lite svårare.

Så är det med biståndet, tycker jag. Det är den rika världens pris som man själv sätter på sitt dåliga samvete. När man upplever att det är klyftor i världen skickar man en slant ibland för att det ska kännas lite bättre. Det är lite som böter ungefär, som inte kan göra det dumma man har gjort ogjort men som gör att det i alla fall känns lite att man har varit dum. Vilka procentsatser som står i betänkandet och som de olika partierna vill ha är egentligen en detalj på lång sikt. Det är inte det som faktiskt hjälper oss till verklig globalisering. Det viktiga är nämligen hur öppna länderna är mot varandra, hur öppna vi faktiskt är för en global värld. I den delen är i alla fall inte jag nöjd.

En mycket viktig del för att uppnå fattigdomsbekämpning på riktigt är frihandel. Det är en förutsättning för att en internationell, global värld ska fungera. Det tycker jag i alla fall. Demokratiska länder som handlar med varandra krigar inte. Människor som bygger relationer med andra människor i andra länder blir inte militanta nationalisterna.

Om man läser betänkandet, och även flera av reservationerna, kan man tro att alla i Sveriges riksdag är helt överens om det här – allihop. Men då undrar jag: Varför har vi fortfarande så otroligt långt kvar? Varför skyddar vi fortfarande rika bönder och hindrar fattiga arbetare från att komma hit? Varför subventionerar vi export från rika länder till fattiga? Varför talar vi om marknadsekonomi, demokrati och fri rörlighet över gränserna men skickar hellre bistånd till Kina än låter demokratiska länder handla fritt med oss?

Varför lever i så fall halva jordens befolkning på mindre än två dollar om dagen samtidigt som vi står här och, i alla fall i andra debatter, pratar om ekonomisk kris, att vi inte har råd osv.? Det är inte bara hyckleri. Det är egoism också. Och det är en ganska bisarr brist på perspektiv.

En miljard människor lever under den absoluta fattigdomsgränsen på en dollar om dagen. Det motsvarar ju knappt 4 000 kr om året. Halva jordens befolkning lever på mindre än två dollar om dagen, dvs. knappt 8 000 kr om året. Flera talare har under dagen försökt sätta det här i perspektiv på olika sätt. De har berättat om sina resor, sina möten med de här stackars människorna osv.

Jag har bett utredningstjänsten hjälpa mig att sätta det här i perspektiv. Med deras hjälp har jag kommit fram till att halva jordens befolkning tjänar mindre än de genomsnittliga svenska kossorna. En genomsnittlig svensk kossa tjänar ungefär 9 000 kr per år. Man räknar ut vad kossan har producerat i form av mjölk och vad man får betalt för det minus det kossan äter, kostar osv. Detta är enligt branschorganisationen Svensk mjölk, som dessutom klagat i sina papper på att det är så dyrt nu för tiden, lönsamheten är för dålig osv.

Bor kossan i stödområde 1 får hon dessutom drygt 9 000 kr per år i EU-bidrag och en dryg krona per kilo mjölk, dvs. ungefär 30 kr om dagen. Halva jordens befolkning – människorna alltså – försöker försörja sig på den summan. Och här står vi och pratar om rättvisa och solidaritet.

I dag står vi här och pratar om rättvisa och frågan om hur vi ska ha råd med rättvisa. Men i går handlade riksdagsdebatten om hur budgetens åtta miljarder till kultur skulle fördelas bland marionettmuseer och nyckelharpor här hemma. I dag pratar vi om svält och om hur viktigt det är med frihandel. Men när vi pratar om mat i andra sammanhang handlar det oftare om hur vi ska stödja den egna livsmedelsproduktionen. Nu river vi gränser, sade en talare i dag. Det är det säkert flera som har sagt. Men redan i eftermiddag ska det diskuteras hur invandrare kan komma in på den svenska arbetsmarknaden. Då lär det låta lite annorlunda, kan jag lova.

Det här är dubbelmoral. Det är klart att vi aldrig blir bra på globalisering om vi bara bryr oss om den under en sådan här specialdebatt men motarbetar den alla andra dagar, när det inte står globalisering på schemat. Riktig globalisering börjar ju här hemma. Riktig globalisering kräver både ett mer sammanhållet perspektiv och ett vidare perspektiv än vad Sveriges riksdag har i dag. Det ska vara mer sammanhållet på så sätt att man inte samtidigt kan skicka miljarder till olika välståndsgrejer och säga att Sverige inte har råd.

Om vi verkligen menar allvar med globalisering ska vi faktiskt titta på betänkandets ord om samhällsomvandling och att det väcker frågan om nationalstatens framtid som bärande politisk och administrativ enhet,

som det står i betänkandet. Vi kanske inte klarar av det här alldeles själva, i alla fall inte om vi bara har ett alldeles nationellt perspektiv.

Vi behöver ett vidare perspektiv i form av att vi tar ansvar för mer än bara marginalväljarna här hemma. Nationalstaten kan inte försöka stänga ute människors vilja att röra sig och handla över gränserna, i alla fall inte i längden. Människor måste, om vi menar allvar med frihet och mänskliga rättigheter, få röra sig fritt, handla fritt och bo där de själva vill. Även om vi här inne kan komma undan på kort sikt med att vi bara representerar, och ofta mindre delar än så, kan vi väl i alla fall lova varandra att försöka lyfta blicken lite högre och inte bara tänka på oss själva och på dem som redan har det ganska bra.

Sverige brukar ju säga sig ha en tradition av öppenhet och frihandel, och jag hoppas innerligt att vi kan göra verklighet av de fina orden. Hitills har vi inte gjort det.

Anf. 55 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det var många bra formuleringar som Anna Kinberg hade, inte minst när det gäller att bryta ned gränser och ha frihandel. Vi är helt överens. Vi ska driva det hårt, och vi driver det hårt, tillsammans. Att jag begärde ordet var för att det fanns ett uttryck som Anna Kinberg använde, att det här med biståndet och procentsatsen är en detalj. Procentsatsen är en detalj.

Det är klart att man kan säga i det stora globala perspektivet att det kan låta lite. Men riksdagen har ju gemensamt en gång beslutat att vi ska ha den här lilla detaljen, 1 %. När Moderaterna på den tiden stod i talarstolen sade deras företrädare, som var ordförande i utrikesutskottet på den tiden, att det inte ska stanna vid 1 %. Vi ska gå vidare. Så sade han. Nu är detta en ”detalj” – en detalj som Moderaterna dessutom vill sänka till ungefär 0,6 %, för vi har inte råd eller hur det nu ska formuleras. Jag skulle vilja fråga Anna Kinberg: Tycker Anna Kinberg att det var rätt beslut som fattades en gång i riksdagen att vi ska avstå den där hundradelen för att hjälpa t.ex. Kofi Annan med hans bekymmer med ekonomin i FN eller har man övergivit det totalt, det som Moderaterna en gång stod för?

Anf. 56 ANNA KINBERG (m) replik:

Fru talman! Vad jag menar vad gäller detta med en detalj är att vi självklart ska ha bistånd. Jag ställer mig till fullo bakom både de moderata förslagen i dag och det faktum att regeringar som våra båda partier stött med i har slagit svenskt rekord i bistånd. Under en övergångsperiod, framför allt när de allra fattigaste ska gå över till lite drägligare tillvaro, är det mycket viktigt med bistånd.

Vad jag alltså menade med att säga att det är en detalj är att det inte är våra miljarder som på sikt avgör om det blir en bra globalisering eller inte. Om det blir en bra internationell värld, där människor verkligen har rätt att röra sig fritt och möjligheter att handla med varandra och där fattiga länder har möjligheter att uppnå ett riktigt uthålligt välstånd, av görs inte av mer bistånd, utan då behövs mer frihandel. Det var den distinktionen som jag ville göra, utan att för den skull avvika från mina partikamraters biståndsförslag.

Anf. 57 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Då är vi en bit på väg – jag var rädd att det skulle bli ett missförstånd här. Vi menar, vilket debatten här i dag har visat, att vi är överens om att bistånd inte kan klara detta utan att just frihandel och en del andra saker måste till – demokrati, mänskliga rättigheter, utveckling osv.

Om det är så som Anna Kinberg nu säger, att det var rätt av Moderaterna att stå bakom det här, har Anna Kinberg ett jättejobb i sitt parti med att övertyga sina partikamrater om att gå tillbaka till vad man en gång sagt. Om man dessutom ska gå tillbaka till de kraftfulla orden från Moderaterna på den tiden – att vi ska gå vidare och överskrida enprocentsmålet och gå mot 2 % – är det inget dåligt jobb som Anna Kinberg har framför sig. Men lycka till!

Anf. 58 ANNA KINBERG (m) replik:

Fru talman! Jag menar naturligtvis ingenting mer än vad mina värderade partikamrater har framfört i dag. Något sådant har jag heller inte sagt, i alla fall inte som jag själv uppfattar det.

Jag hoppas – om vi kan vara lite lagom överens om att det inte är bistånd utan att det är frihandel som har en avgörande betydelse för globaliseringen – att K-G Biörsmark jobbar vidare inom sitt parti för att uppnå verklig avreglering, för att verkligen vägra upprätthålla detta med kossor i stödområden på de människors bekostnad som bor i fattiga områden. Där önskar jag K-G Biörsmark lycka till.

Anf. 59 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag vill göra en rättelse, men först en komplettering. Det gäller Elver Jonssons inlägg om biståndet och om hur duktigt Folkpartiet var i borgerliga regeringssammanhang. Man ska komma ihåg att det alltid är lättare att uppnå enprocentsmålet och några extra miljarder i satsningar om man kan tillåta sig mångmiljardunderskott. Så var det faktiskt under den borgerliga regeringens tid. Med en sådan lånefilosofi är det, som sagt, naturligtvis lättare.

Den socialdemokratiska regeringen har inte fört en sådan politik, utan man har fört en politik som går ut på att få budgeten att gå ihop. Det är orsaken till att vi gjorde de här nedskärningarna i procenttal, dock inte i absoluta tal. En förklaring till att generositeten hos Folkpartiet har varit måttfull är kanske att det hela byggts på att man har lånat pengar.

Sedan kommer jag till klarläggandet. Jag och Bertil Persson hade en debatt här om vad Moderaternas förslag betyder när det gäller skuldavskrivningar. Tidigare har man talat om 21 miljarder. Nu talar man om 2 miljarder. Jag var inte tillräckligt uppmärksam där. Tidigare har man talat om svenska kronor. Nu har man, för att det ska se lite bättre ut, valt att tala om dollar. Det blir ju då mindre tal, men det är fråga om lika mycket – ungefär 21 miljarder svenska kronor.

Hur ska Moderaterna få budgeten att gå ihop om man ska satsa 21 miljarder kronor på totalavskrivningar av många länders skulder? Det är alltså fråga om mer än vad det svenska biståndet nu uppgår till. Det är mycket svårt att förstå både logiken i ekonomin och de sakliga grunderna för detta.

Jag ville alltså rätta till och säga att det tidigare var fråga om en felsägning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

4 § Vissa arbetsskadefrågor

*Vissa arbets-
skadefrågor*

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU10
Vissa arbetsskadefrågor (prop. 2001/02:81).

Anf. 60 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Det ärende som vi nu ska debattera gäller arbetsskadeförsäkringen. Jag vill inledningsvis, för att inte missa det, säga att jag självklart står bakom samtliga moderata reservationer. Men jag yrkar bifall endast till reservation 1.

Arbetsskadeförsäkringen var första delen av det socialförsäkringssystem som infördes och som vi har i dag, just i syfte att vara en garanti när det gäller inkomstbortfall vid olycka. Men sedan arbetsskadeförsäkringen år 1901 infördes har många vindar blåst. Många förändringar har genomförts. Både samhället och socialförsäkringssystemet har förändrats.

Ett stort problem med dagens arbetsskadeförsäkring är att den till sin karaktär inte är förebyggande. Det finns alltså inga incitament för att motverka arbetsskador. Här åsyftar jag speciellt arbetsgivarna eftersom det är de som har största möjligheterna att påverka arbetsmiljön. Därmed har de också möjligheter att minska risken för arbetsskador.

Tyvär måste jag konstatera att regeringens förslag i propositionen om vissa arbetsskadefrågor inte innehåller några incitament för att förändra arbetsskadeförsäkringen så att det blir en mer förebyggande inriktning. Detta beklagar jag djupt.

Hela förslaget från regeringen är uppbyggt på att den ersättning som ska utgå när en skada har inträffat ska fördelas. Det ska ske en fördelning som är rättvis mellan könen och i ett rättviseperspektiv.

Men återigen: Var finns incitamenten för att minska arbetsolyckorna? Det tycker jag är en väldigt viktig fråga, speciellt som vi i dag har problem i samhället med att sjuktalen ökar, att antalet sjukskrivningar ökar. Ett led i detta skulle vara att också arbetsskadeförsäkringen förändras så att den faktiskt motverkar ohälsa i samband med yrkeslivet.

En annan anledning som framförs i propositionen från regeringens sida är att det har blivit allt svårare att få arbetsskador godkända på grund av den tvåstegsprövning som infördes år 1993.

Men återigen: Varför finns inte mer förebyggande med här? Och varför vänta tills en skada har inträffat?

I det sammanhanget skulle jag vilja ha en kommentar från Göte Wahlström. Jag hoppas att jag kan få en kommentar senare i debatten här.

När det gäller propositionen har Lagrådet framfört kritik som vi moderater instämmer i. Den kritik som Lagrådet framför gäller bl.a. att regeringens föreslagna ändringar ej har föregåtts av någon djupare analys av rättsutvecklingen under perioden efter det att reformen år 1993 genomfördes. Varför införa nya förändringar utan att analysera hur rättsutvecklingen tidigare har varit?

Vidare säger Lagrådet beträffande den promemoria som tagits fram att det arbetet har gjorts under en relativt kort tid och att någon grundligare utredning om rättstillämpningen på området inte har föregått propositionen. Detta gör mig och Moderaterna mycket fundersamma.

Varför vill regeringen hasta igenom en förändring? Varför driva igenom ett förslag som inte bygger på en analys och en utredning? Risken finns faktiskt att kaos uppstår – att det blir förändringar som leder till problem och frågor. Vad är det alltså som ska gälla?

Vi moderater ansluter oss till Lagrådets kritik och anser att bevisreglerna i arbetsskadelagstiftningen med hänvisning till det rådande rättsläget ej kan motiveras.

Ytterligare kritik som Lagrådet har framfört rör arbetsskadebegreppet. Även det handlar om rättstrygghet. Flera punkter rör rättstrygghet i Lagrådets kritik.

Lagrådet skriver att skadlighet ska kunna anses föreligga hos en arbetsmiljöfaktor även om den medicinska vetenskapen inte ger entydig vägledning. Vem ska då bedöma arbetsskadan, och efter vilka kriterier? Hur bli det med rättstryggheten? Hur ska försäkringskassans personal kunna göra konsekventa och lika bedömningar? Det är viktiga frågor. Det handlar faktiskt om människor som ska få sina bedömningar gjorda och fastställda.

Även här ansluter vi oss till Lagrådets kritik och anser att en bättre definition bör utformas när det gäller hur arbetsskador ska bedömas i enlighet med medicinsk vetenskap och beprövad erfarenhet.

I propositionen skriver regeringen att utvecklingen går framåt och att det är viktigt att den beaktas. Visst är det så. Självklart ska utvecklingen beaktas, men detta kan ske inom ramen för medicinsk vetenskap. Det finns inget motsatsförhållande i detta.

En annan fråga jag vill ta upp i detta sammanhang – det gäller att öka säkerheten i bedömningarna – är att vi moderater i andra sammanhang har motionerat om en förbättrad utbildning i försäkringsmedicin för läkare. Vi tror att detta leder till säkrare och tryggare bedömningar, vilket i slutändan också ger en bättre bedömning för arbetstagaren. Det är viktiga frågor.

Som jag nämnde tidigare bör arbetsskadeförsäkringen utformas så att den förebygger arbetsskador. Tyvärr är det inte möjligt att helt eliminera risken för arbetsskador. När olyckan väl är framme är det människor som skadas.

Det är också viktigt att försäkringen inte bara ger ersättning när olyckan väl är framme utan också till rehabilitering, så att det finns en möjlighet för den som blir skadad att återinträda på arbetsmarknaden.

Vi moderater vill, som jag har nämnt tidigare, att arbetsskadeförsäkringen ska utformas så att den ger ersättning till den skadade när skada uppstår vid en olycka, men också vid rehabilitering. Vad som är viktigt att betona är att försäkringen ska innehålla incitament för arbetsgivaren att arbeta förebyggande med arbetsmiljön. Vi anser att arbetsgivare med en bra arbetsmiljö med liten förekomst av arbetsskador också ska ha en lägre premie än arbetsgivare med arbetsplatser med stor förekomst av olyckor – detta för att stimulera arbetsgivarna till att arbeta förebyggande.

För att arbetstagarna ska skyddas i detta sammanhang och för att det ska finnas möjlighet till riskbedömning av tredje part vill vi att ett försäkringsbolag ska vara ansvarigt och också vara den som arbetsgivaren tecknar försäkringen hos och som gör bedömningar.

Premien som arbetsgivaren ska betala ska fastställas efter de risker och det skadeutfall som finns på arbetsplatsen. En farlig arbetsmiljö med stora risker och stor skadeförekomst leder till högre premie, likaväl som en god arbetsmiljö med få skador ska leda till lägre premie.

Genom försäkringen blir kostnaderna synliga. Det blir också mer intressant för arbetsgivaren att investera i en bra arbetsmiljö. Vi har sett i andra sammanhang att det är oerhört viktigt att det finns ett samband mellan kostnader och utfall, och detta gäller naturligtvis också vad beträffar arbetsskador.

Enligt de bedömningar som vi moderater har gjort kommer kostnaderna för arbetsolyckorna att minska med 30–40 %. Det innebär inte bara lägre kostnader, utan det är också en stor vinst för de yrkesarbetande. Det blir färre olyckstillfällen. Det är detta jag ser som den stora vinsten.

Som jag nämnde anser vi moderater att försäkringen ska hanteras och ansvaras för av privata konkurrerande bolag. All erfarenhet visar att konkurrensen leder till positiv utveckling.

Arbetsolycksfallen vill vi ska ingå i arbetsskadeförsäkringen. Det kommer att vara en del övergångsproblem på grund av att det är svårt att introducera en försäkring. Här vill vi att det ska vara särskilda premier under en övergångstid.

Vi vill att arbetssjukdomarna ska överföras till sjukpenningen. Det finns inte alltid lika klara samband där som när det gäller arbetsolyckorna.

Vi har svårt att se varför resor till och från arbetet ska ingå i arbetsolycksfallsförsäkringen – detta på grund av att arbetsgivaren inte kan påverka olycksrisken under resorna. Det är andra faktorer som har betydelse. Vi anser att resor till och från arbetet ska ingå i trafikskadeförsäkringen.

Jag får stanna vid detta eftersom min talartid är ute.

Anf. 61 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att vi kristdemokrater står bakom alla våra reservationer men yrkar för tids vinnande bifall enbart till reservation 2.

I dag ska vi debattera förslag om att ändra olika regler i arbetsskadeförsäkringen. Det är en försäkring som ska ge ett extra skydd för dem som blivit sjuka av sitt arbete. De som får en varaktigt nedsatt arbetsför-

måga har möjlighet att söka ersättning från arbetsskadeförsäkringen. Det gäller det som inte täcks av sjukförsäkringsskyddet.

I dagens betänkande är den viktigaste delen nog det som rör ändringar i bevisreglerna vid prövning av arbetsskada. Innebörden av förslaget är att beviskraven sänks. Det återstår att se om det kommer att bli ett mer generöst system, men regeringens beräkningar tyder på det.

Vi kristdemokrater har valt att ställa upp på de nya beviskraven i arbetsskadeförsäkringen. Under en lång tid har kritik funnits mot att bevisreglerna i arbetsskadeförsäkringen missgynnar kvinnor. Schablonbilden av tunga yrken har oftast gällt de manliga yrkena. Man kan dock konstatera att även kvinnor många gånger har förhållandevis tunga yrken, t.ex. inom vården men också lokalvården. Vi anser det därför angeläget att göra något åt att män tillerkänns livränta medan kvinnodominerade yrkesgrupper inte gör det. Det är en jämställdhetsfråga, där vi har tagit ställning för ändrade beviskrav.

Trots detta måste vi ha ett historiskt perspektiv när vi tittar framåt. År 1977 utvidgades arbetsskadebegreppet, och antalet arbetsskadeanmälningar ökade. I samband med en förändring i rättspraxis under 1980-talets första hälft utvecklades ärendehanteringens markant. Antalet ärenden som kom in ökade från 42 000 år 1980 till 118 000 år 1989. Andelen bifall steg också enormt. Det blev därför så småningom nödvändigt att göra förändringar gällande bevisreglerna.

En utredning visade att antalet ärenden skulle minska med 45 % med nya regler. I efterhand kan vi konstatera att minskningen blev betydligt kraftigare än så. Man gick från 78 000 beviljade fall 1989 till 11 000 beviljade fall tio år senare. Det är en minskning med 85 %. Denna minskning drabbade framför allt kvinnor.

Med denna historia i minne bör vi ha system för att följa hur ärendehanteringens och kostnaden för de nya reglerna kommer att utvecklas. Det kan alltså gå snabbt både upp och ned. Regeringen konstaterar själv i sin proposition att det är mycket svårt att göra kostnadsberäkningar för de nya bevisreglerna och att det behövs uppföljningssystem redan fr.o.m. juli i år. Det är viktigt att regeringen verkligen ser till detta. Det är tre månader kvar till den 1 juli. Jag kan ta tillfället i akt att fråga statsrådet Thalén, som är här i dag, om det kommer att finnas ett sådant system i gång fr.o.m. halvårsskiftet.

Den kontrollstation år 2004 som regeringen talar om i sitt förslag är vidare också mycket angelägen, då man får se hur regeländringar har påverkat kostnadsutvecklingen i försäkringen.

På sikt anser vi kristdemokrater att man kan och bör titta på andra system för att hantera arbetsskadeförsäkringen. Tyvärr finns det inga incitament i den nuvarande försäkringsformen för att premiera förebyggande åtgärder i syfte att minska antalet arbetsskador, och det är en brist i den här försäkringen. För såväl arbetsgivare som arbetstagare och försäkringskassan är incitamenten svaga för att stärka det förebyggande arbetet. Därför menar vi kristdemokrater att man bör utreda hur en eventuell privat arbetsskadeförsäkring kan se ut framöver.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag kommentera det förslag som finns angående en utredning om en mer koncentrerad arbetsskadehandläggning än i dag. Vi kristdemokrater delar uppfattningen att det är önskvärt att koncentrera handläggningen av arbetsskadeärenden. Vi delar dock inte

Riksförsäkringsverkets åsikt om att man ska koncentrera till *ett* ställe, utan vi ser hellre att man fortsätter med den regionalisering som redan pågår ute på försäkringskassorna. Vi noterar dock att regeringen i sina direktiv till utredningen, som nu sitter och jobbar med de här frågorna, har sagt att man önskar se ett eller maximalt fem ställen som arbetar med denna fråga. Det slår alltså sönder det arbete som i dag sker ute på kassorna länsvis. Har statsrådet fått reaktioner på detta, och varför begränsar man antalet till fem? Det skulle vara bra att få ett svar på det här i dag.

Fru talman! Jag yrkar således bifall till reservation 2. I övrigt stöder vi stora delar av förslaget i betänkandet.

Anf. 62 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja mitt anförande med att yrka bifall till reservation 2 och 6. Jag står givetvis bakom alla våra reservationer men begränsar mig till dessa två.

Det har skett stora förändringar inom arbetslivet under 1990-talet. Många arbetsplatser har genomgått omorganisationer eller förändringar, ibland flera. Detta har ofta inneburit en ökning av arbetsmängden eller en ökning av stressen. Det blir en otillfredsställelse över att man inte känner att man hinner och orkar med alla de olika arbetsuppgifter som finns.

Arbetslivet sliter ut människor, och alltför många orkar inte arbeta fram till pensioneringen. Vi måste därför förändra attityder och förhållningssätt, så att den dagliga vilan ses som lika viktig som arbete och produktion. Resurser och kraft måste ägnas åt att öka människors möjlighet att delta i arbetslivet utifrån deras egna förutsättningar och referensramar. Arbetsgivarna måste ta ett större ansvar för arbetsmiljön och för att stoppa de höga sjuktalen.

Fru talman! Ökningen av långtidssjukskrivningar, arbetsskador och långvariga sjukskrivningar är mycket oroväckande, både därför att ökningen innebär stora påfrestningar på de offentliga finanserna och därför att den urholkar grunden för framtida välfärd. Men den är i ännu större utsträckning oroväckande därför att den ökade ohälsan för med sig förödande konsekvenser för enskilda människor både ekonomiskt och socialt.

Ska den här negativa trenden brytas måste det till kraftfulla och samlade åtgärder, men här verkar regeringen ha resignerat inför utvecklingen. Regeringen har inte kommit med några kraftfulla förslag om rehabilitering, om en finansiell samordning och om en arbetsmarknadspolitik som bygger på att människor så snart som möjligt ska komma tillbaka till den reguljära arbetsmarknaden. Man väljer att i efterhand anpassa sig och försöka lindra skadan i stället för att förebygga den på förhand.

Regeringen förespråkar i propositionen ett socialförsäkringssystem med inriktning mot passivitet i stället för aktivitet och rehabilitering av människor som skadats i arbetslivet. Centerpartiets alternativ till en politik som resignerar inför utvecklingen och som manipulerar beskrivningen av verkligheten är en politik som genom snabba rehabiliteringsinsatser kombinerade med ett ekonomiskt stöd snabbare leder människor tillbaka in i arbetslivet.

Även om det kan tyckas vällovt att förändra bevisreglerna i arbetsskadeförsäkringen, inte minst i fråga om kvinnors och mäns olika förutsättningar i bedömningen av skador, kommer den föreslagna förändring-

en att leda till större problem än den löser. Centerpartiet kan inte ställa sig bakom förslag som gör bedömningen mer skönmässig än i dag. Förändringar måste ur rättsäkerhetssynpunkt vara sådana att likadana fall bedöms lika i hela landet.

Vi kan inte heller godta en förändring som uppenbarligen syftar till att ersätta medicinska kriterier med en bedömning som ger utrymme för att slussa ut människor i arbetslöshet eller rehabilitering från arbetskraften mer eller mindre permanent. Centerpartiet kan inte ställa sig bakom ett förslag som endast förflyttar problemet med långtidssjukskrivningar och minskar den öppna arbetslösheten rent statistiskt.

Fru talman! Alla människor ska ha rätt till rehabilitering, även de grupper som har liten möjlighet att återgå till arbete. Rehabiliteringsinsatserna ska inte vara beroende av ålder, kön, funktionshinder eller var personen bor. Centerpartiet vill ge människorna möjlighet att ta makten över sina egna liv och aktivt delta i rehabiliteringsprocessen.

Rehabiliteringsreformen har inte åstadkommit det som man har förväntat sig, att minska sjukfrånvaron och få till stånd aktiva och tidiga rehabiliteringsinsatser. Reformen gav arbetsgivarna ett stort men otydligt ansvar, och i praktiken har ansvaret flyttats från arbetsgivaren till fyra olika sektorer som har olika finansiärer: hälso- och sjukvården, försäkringskassan, arbetsförmedlingen och socialtjänsten. Detta gör att individens bästa kläms in mellan fyra olika sektors regler och finansieringskällor, och inflytandet över rehabiliteringsinsatsen är nästan obefintligt.

Trots beslut här i riksdagen om att regeringen ska komma med förslag om finansiell samordning händer inget inom detta område.

Jag ska nu ta upp Centerpartiets sammanhållna förslag inom rehabiliteringsområdet.

Den finansiella samordningen ska påskyndas och utökas. Samordningen ska ske med utgångspunkt från de lokala förutsättningarna, så att de olika organisationernas specifika erfarenheter tas till vara. Man ska samordna myndigheterna så att den enskilde får *en* handläggare att hålla kontakt med oberoende av vem som är huvudfinansiär. Det ska vara en rehabiliteringsgaranti, vilket innebär en växling från sjukpenning till rehabiliteringsersättning efter tre månaders sjukskrivning samt att Rehabiliteringsutredningens förslag genomförs. Detta innebär att passivt stöd ersätts av ett aktivt som den enskilde i hög grad kan påverka. Här måste den enskilde vara med och påverka den individuella plan som ska utarbetas. Enligt Rehabiliteringsutredningen leder dessa satsningar på aktiva åtgärder i stället för passivt stöd till minskade sjukskrivningskostnader med 2 500 miljoner för 2002, 4 500 miljoner för 2003 och 6 500 miljoner för 2004.

Vi vill också förlänga gränsen för rehabiliteringsersättning. Genom lagfästa rättigheter ska individen få en individuell handlingsplan upprättad.

Slutligen vill vi ha en fungerande vårdgaranti med rätt till behandling inom tre månader.

Fru talman! Enligt Centerpartiets uppfattning har karensdagen en viktig funktion att fylla som självrisk, och vi anser att det är rimligt att det även finns en självrisk i arbetsskadeförsäkringen. Vi har motsatt oss regeringens förslag om kompensation för karensdagen eftersom Sverige

totalt sett har förmåner i arbetsskadeförsäkringen som överstiger de normer som läggs fast i ILO:s konvention 121.

Till sist, fru talman: Valfördssystemen har förändrats, lappats och lappats under många år. Det har hänt mycket sedan 1901 då ersättning för olycksfall i arbetet infördes. Dagens sociala trygghetssystem är dåligt anpassade till dagens och morgondagens arbetsmarknad. I dag har bara hälften av alla i arbetsför ålder fast anställning, och närmare en femtedel av arbetskraften har tillfälliga eller osäkra anställningsförhållanden eller är egenföretagare. Resten – en fjärdedel – befinner sig helt eller långvarigt utanför arbetslivet. Andelen livslånga och fasta anställningar minskar till förmån för projektanställningar och konsultverksamhet.

De transfereringssystem som vi nu har är inte anpassade för det förändrade arbetslivet. Därför vill vi i Centerpartiet att regeringen tillsätter en utredning som ser över hela trygghetssystemet, liksom vi gjorde inför vår nya pensionsreform. Det finns behov av en total översyn av hela socialförsäkringssystemet med en inriktning på att det ska omfatta alla, oavsett hur vår livssituation ser ut.

Anf. 63 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vi diskuterar nu den äldsta av de svenska socialförsäkringarna, en socialförsäkring från början av det förra århundradet. Den kom till som resultat av den store liberalen Adolf Hedins berömda motion från 1884, som var inledningen till de svenska socialförsäkringarna.

Själva det konkreta ärendet i dag handlar om vissa förändringar i den reform som beslöts 1992. Det rör i huvudsak frågan om bevisreglerna. Bakgrunden till reformen, som trädde i kraft 1993, var framför allt den galopperande utvecklingen av anmälda och godkända skador enligt de gamla regelsystemen.

När den borgerliga regeringen tillträdde hösten 1991 och jag fick ansvaret för sjukvårds- och socialförsäkringsfrågor var ett mycket akut problem frågan om utvecklingen i arbetsskadeförsäkringen. Den avgående socialdemokratiska regeringen hade varit helt oförmögen att ta i det faktum att det fanns ett samlat underskott för Arbetsskadefonden på ca 20 miljarder kronor och att det underskottet ökade med ½ miljard kronor i månaden. Detta ledde fram till de förändringar som trädde i kraft den 1 januari 1993.

Bland det material som fanns tillgängligt den gången fanns en prognos om vad som skulle hända med underskottet i Arbetsskadefonden under 90-talet om ingenting skedde, dvs. om den socialdemokratiska politiken skulle ha fortsatt. I så fall skulle det sammanlagda underskottet i Arbetsskadefonden år 2000 ha varit uppe i ca 100 miljarder kronor, med de antaganden som Riksförsäkringsverket då redovisade.

Det var svårt att tro att Sverige skulle vara det land i världen som hade de sämsta förhållandena på arbetsplatserna.

Detta sammantaget, en genomgång av regelsystemet och de förändringar som hade accepterats under 80-talet, ledde fram till ett utredningsförslag och sedan till att riksdagens majoritet beslöt om nya regler. Dessa regler infördes under mycket kraftiga protester från socialdemokratiskt håll.

Vi kan nu konstatera några saker. En är att de förändringar som ägde rum 1993 har lett till att den otroliga obalansen i de ekonomiska förut-

sättningarna i systemet har förändrats. I stället för 100 miljarder i under-skott år 2000 tycks det handla om cirka plus minus noll. Men vad som också har kunnat konstateras, fru talman, är att praxisförändringen under 90-talet tycks ha gått klart längre än vad som förutsågs i den utredning som låg till grund för beslutet 1992.

Det är skälet till att vi från Folkpartiets sida nu har ställt oss bakom de föreslagna ändringarna i reglerna. Även om det kan riktas kritik mot utformningen av dem – det har bl.a. gjorts från Lagrådets sida – har vi sammantaget tyckt att det finns skäl att acceptera en regelförändring som sannolikt kommer att leda till att man godkänner fler arbetsskador än med den praxis som utvecklats på senare år.

Utöver det, fru talman, har vi tillsammans med Moderaterna ställt oss bakom en idé som bl.a. vi och Moderaterna har framfört ett antal år, nämligen att arbetsolycksfallen borde kunna privatiseras. Det skulle naturligtvis fortfarande vara ett obligatorium för arbetsgivarna att stå för en försäkring mot detta, men den skulle kunna tas ut i olika enskilda försäkringsbolag. Motivet till detta är i första hand att vi tror att det skulle kunna leda till en mycket bättre stimulans till förbättring av förhållandena på arbetsplatserna. Avgifterna, försäkringspremierna, skulle nämligen i ett sådant system bli beroende av hur mycket skador man hade på den enskilda arbetsplatsen.

Samtidigt har vi gjort bedömningen – och också på den punkten sammanfaller den med Moderaternas bedömning, varför vi har en gemensam reservation, nr 1 – att det är väldigt svårt att göra motsvarande för arbetssjukdomarna. Bakgrunden till det är förstås att en utbruten arbetssjukdom mycket väl kan vara resultat av saker som har hänt inte bara det senaste året och den senaste anställningen utan kanske 10 eller 20 år tillbaka i tiden. Det är svårt att ordna ett vettigt försäkringssystem för den typen av saker.

Vi har också gjort den bedömningen att det inte kan vara så lätt för arbetsgivarna att påverka vad som händer under resorna till och från arbetsplatsen och att dessa därför inte bör vara inkluderade i det hela.

Fru talman! I ett särskilt yttrande har jag tagit upp frågan om karensdagar i olika typer av socialförsäkringar. I detta särskilda yttrande har jag med tillfredsställelse noterat att regeringen tycks dela den uppfattning som framfördes när vi reformerade sjukförsäkringen i början av 90-talet, nämligen att sjukförsäkringen skulle kunna bli en bättre och stabilare försäkring om den innehöll en karensdag. Vi tycks som sagt vara av samma uppfattning, om jag förstått texten rätt. Åtminstone har jag gjort mig omaket att citera vad regeringen har sagt på den punkten i mitt särskilda yttrande.

Samtidigt har jag dock gjort bedömningen – och då till skillnad från bl.a. moderater och, tror jag, centerpartister – att den positiva inverkan på mängden av olyckshändelser, sjukdomar etc. som karensdagen kan tänkas ha i en sjukförsäkring svårigen kan vara för handen när man diskuterar arbetsskadorna. Jag har heller inte hört någon i debatten hittills kunnat påvisa på vilket sätt en karensdag i sig skulle leda till färre olycksfall.

Regeringen har på den punkten stått inför samma problem som den borgerliga regeringen och jag själv som statsråd i början av 90-talet stod inför, nämligen den ILO-konvention som finns och som i likhet med flera andra ILO-konventioner är långt mer detaljerad än många av de

saker vi exempelvis accepterar när vi förhandlar inom den europeiska unionen om olika typer av regler som ska gälla i vårt land. Man har inte heller fullt ut klarat av kompensationen för karensdagen. Vi har dock tyckt att det är en förbättring i förhållande till nuvarande situation och har därför ställt oss bakom detta.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 64 GÖTE WAHLSTRÖM (s):

Fru talman! I dag debatterar vi SfU10 *Vissa arbetsskadefrågor*, eller det som man i dagligt tal benämner den reformerade arbetsskadeförsäkringen. Jag vill inledningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. I betänkandet görs även vissa smärre förändringar i förhållande till den av regeringen framlagda propositionen. Dessa utgörs i huvudsak av förtydliganden.

Alltsedan förändringen av arbetsskadeförsäkringen under tidigt 90-tal har arbetsskadeförsäkringen och konsekvenserna av dessa förändringar kritiserats. Från fackliga organisationer har hårda markeringar gjorts. Dessa har haft sin udd riktad åt flera håll.

Den sedan 1993 förändrade arbetsskadeförsäkringen har för enskilda individer inneburit att konsekvenserna av en upplevd arbetsskada inte har fått den behandling de borde ha fått. Den enskilde har också känt att man inte fått den ekonomiska täckning för inkomstförlust som man rimligen borde ha haft.

Genom förändringen i lagstiftningen och den förändrade arbetsmarknaden har kvinnor och kvinnors arbetsmarknad behandlats mer restriktivt inom arbetsskadeförsäkringen. En markant större svårighet har infunnit sig vad gäller att få en arbetsskada godkänd för kvinnor som utsatts för hårda belastningar i arbetet som lett till långa sjukskrivningar. Svårigheter som åberopats har varit den under 90-talet förändrade arbetsmarknaden med ökad stress i arbetslivet som i stor utsträckning drabbat kvinnor.

Genom den förändrade arbetsskadeförsäkringen har antalet anmälningar om skada markant minskat. Det sägs av fackliga organisationer inte bero på en minskad skade- eller arbetssjukdomsfrekvens utan på att den enskilde finner det meningslöst att anmäla skadan eller sjukdomen som arbetsrelaterad.

En konsekvens av detta har varit att forskning, förebyggande arbetsmiljöarbete och uppföljning med åtgärder på arbetsplatserna har uteblivit.

Vi är säkerligen många i denna kammare som på olika sätt kommit i kontakt med löntagare och fackliga organisationer som markerat de negativa konsekvenserna av den omfattande förändring som skedde 1993. Frågan har även varit föremål för anmälan till Europadomstolen utifrån att arbetsskadeförsäkringen skulle vara diskriminerande mot kvinnor.

I en rapport från LO, daterad den 15 april i år, konstateras att arbetsskadorna nu ökar och att anmälningarna också ökat under senare år. Man konstaterar att en viss "underanmälning" förelegat. Samma signaler finns även i rapporter som tjänstemannaorganisationerna har lämnat.

Värdet av en arbetsskadeförsäkring som en del i det förebyggande arbetsmiljöarbetet understryks av många, inte minst av de fackliga organisationerna. Försäkringen innebär ett incitament till aktiviteter för att

skapa förbättringar inom arbetsmiljöområdet, men måste givetvis kompletteras med andra åtgärder.

För att möta den negativa utvecklingen vad gäller sjukskrivningsfrekvensen, ofta kopplad till arbetsrelaterad ohälsa, har regeringen föreslagit ett antal åtgärder. En stor del av dessa har varit föremål för diskussion i denna kammare via andra politikområden.

Jag vill i detta sammanhang nämna det elvapunktsprogram som har lagts fram och som nu handläggs vid olika departement och myndigheter, men även i gemensamma arbetsgrupper.

Ett viktigt inslag är de trepartssamtal mellan staten och arbetsmarknadens parter som startats. Ett samlat synsätt på problematiken kan innebära den kraftsamling som behövs för förändring.

Försöksprojekt inom vissa regioner i landet är också startade, allt i syfte att finna de goda exemplen för fortsatt arbete.

Satsningar på utbildning av skyddsombud för såväl lokalt som regionalt arbete liksom utnyttjandet av den lokala kompetensen bland de anställda och deras organisationer är ytterst värdefull.

Även om man inte kan dra slutsatsen att alla de ca 116 000 personer som enligt Riksförsäkringsverket i januari 2002 varit sjukskrivna mer än 365 dagar har en ohälsa kopplad till arbetslivets villkor är förhållandet säkert så att många har den kopplingen. Ohälsan innebär såväl humanitära som ekonomiska problem och är i dag i den storleksordningen att alla berörs. Alla har någon i den nära omgivningen som drabbats av ohälsa och ofta en ohälsa som är arbetsrelaterad.

Det kan sägas att det gentemot de verksamhetsområden och arbetsgivare som i dag har höga sjuktal finns en form av självsanerande effekt. Många unga väljer i dag bort yrkesområden där ohälsotalen är höga.

I den av regeringen tillsatta utredningen om ohälsa i arbetslivet, HpH, som letts av Jan Rydh, har en rad intressanta fakta tagits fram. Från forskare på Karolinska institutet har en fem-i-topp-lista tagits fram för ökad hälsa i arbetslivet. Denna behandlar områden som

- känsla av delaktighet i arbetslivet och möjligheten att göra ett bra jobb,
- rimlig fysisk belastning,
- möjlighet till ett bra ledarskap,
- att få lära nytt hela arbetslivet samt
- krav i arbetet anpassade till kompetens och inflytande.

Bland fackliga organisationer benämns samma slutsatser Det goda arbetet. En nationell diskussion om begreppet Det goda arbetet kan därför vara en bra infallsvinkel på det kommande arbetet.

Fru talman! Till betänkandet har anmälts tio reservationer och två särskilda yttranden. Jag vill ge några förklaringar till utskottsmajoritetens syn på frågan med anledning av dessa.

I två reservationer, från m och fp respektive kd och c, föreslås att arbetsskadeförsäkringen bör hanteras av privata försäkringsbolag. Argumentationen är något olika, men syftet är detsamma

Frågan om handläggning av arbetsskadeförsäkringen har varit föremål för utredning i såväl Sjuk- och arbetsskadekommittén, SAK, som i *Den framtida arbetsskadeförsäkringen*, SOU 1998:37. I SAK fann man så många problem med en privatisering att man valde att inte lägga fram något sådant förslag. Även i den s.k. Grönvallska utredningen framkom svårigheter att hantera en försäkring i privatiserad form som fångade upp framtidens eventuella arbetssjukdomar på ett effektivt sätt. Dessa utredningar har tillsammans med nyvunna kunskaper legat till grund för föreslagna förändring.

I reservation 1 konstaterar reservanterna problemen med en generell arbetsskadeförsäkring i en privatiserad miljö och föreslår därför en tudelning av nuvarande hantering. I reservationen föreslås att arbetssjukdomar liksom färdolycksfall lyfts över på andra försäkringslösningar.

Utskottsmajoriteten anser att ett generellt arbetsskadebegrepp har så klara fördelar att det i princip är uteslutet med en arbetsskadeförsäkring som inte bygger på detta skadebegrepp. De incitamentsskapande faktorer som lyfts fram i reservationerna ser utskottet som väl tillgodosedda genom ett generellt arbetsskadebegrepp.

I reservation 4 återoppar reservanterna risk för en alltför stor skönsmässighet i bedömningarna genom att ett enhetligt beviskrav i enlighet med propositionen tas fram. Moderaterna och Centerpartiet ser risker i att rättssäkerheten sätts på spel.

Utskottet gör en annan bedömning. En helhetsbedömning med ett enhetligt beviskrav ger ökade förutsättningar för en jämställd och rättvis arbetsskadeförsäkring. De förslag om en mera koncentrerad handläggning hos landets försäkringskassor liksom inrättandet av en kunskapsbank kommer att innebära ökad rättssäkerhet i handläggningen. För att ge underlag för denna nya organisation har en utredning tillsatts.

I reservationerna 5 och 6 pekar reservanterna på behovet av ökade rehabiliteringsinsatser.

I reservation 5 försöker Moderaterna ge en bild av ett motsatsförhållande mellan ökade möjligheter för kvinnor att få en arbetsskada godkänd och behovet av åtgärder för att minimera arbetsrelaterad ohälsa.

Jag har tidigare i mitt anförande påvisat några av de åtgärder som nu vidtas för att skapa en arbetsmiljö fri från skada och arbetssjukdomar. Utskottsmajoriteten är väl medveten om behovet av en ny syn på arbetslivet och arbetslivets villkor och kommer nogsamt att följa arbetet med de utredningar som lämnats till regeringen och som berör området.

I reservation 7 säger m, kd och c nej till förslaget att anpassa arbetsskadeförsäkringen till ILO-konvention 121 om förmåner vid yrkesskada. Alltsedan 1993 har Sverige kritiserats för att vi inte lever upp till de konventioner som undertecknats. Kritiken har emellanåt varit väldigt hård från de fackliga organisationernas sida mot de karensdagar som finns i nuvarande försäkring.

Trots att förslaget inte ger utrymme för inrättande av arbetsskadesjukpenning i enlighet med försäkringen före 1993 skapas nu förutsättningar för att ligga inom den av ILO antagna konventionen. Det synes för utomstående märkligt att de tre partierna så markant går emot förslaget att leva upp till ILO-konventionen.

Prot. 2001/02:99
19 april

I reservationerna 9 och 10 lägger kd stor vikt vid utbildning av försäkringsläkare och den framtida administrationen av arbetsskadeförsäringen.

Som jag tidigare påtalat kommer en utredare att se på framtida administration av försäkringen och hur en koncentration eventuellt ska se ut.

Utbildningen av försäkringsläkare ska naturligtvis följas upp via försäkringskassorna så att den blir adekvat. En sådan utbildning ges även övriga läkare inom försäkringsmedicin.

Sammantaget kan vi konstatera att regeringen förelagt riksdagen en av många efterlängtd proposition om en reformerad arbetsskadeförsäkring. De politiska skiljelinjerna i denna försäkring har klarlagts vid dagens debatt. Det är nu av största vikt att ett brett arbete kring "Det goda arbetet" kommer i gång för att härigenom förebygga och minimera den arbetsrelaterade ohälsan.

Fru talman! Jag vill än en gång yrka bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 65 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Jag har lyssnat på Göte Wahlströms anförande, och jag kan inte se att Göte Wahlström har svarat på min fråga, nämligen vad den socialdemokratiska majoriteten avser att göra för att minska det totala antalet skador. Göte Wahlström talade om att syftet är att bl.a. minska skillnaden mellan män och kvinnor. Detta har jag hört regeringen säga i många andra sammanhang, t.ex. när det gäller löner. Men ingenting har skett av detta. Därför kan jag inte se att det blir någon skillnad i det här fallet heller. Jag är intresserad av att höra Göte Wahlströms synpunkt.

Vidare har jag fått höra att fackliga organisationer vid ett stort antal tillfällen har haft synpunkter, men jag har inte hört några kommentarer kring hur utskottsmajoriteten ser på Lagrådets synpunkter. Lagrådets synpunkter bör väga tungt i riksdagen, men uppenbarligen anser Göte Wahlström att de fackliga organisationernas synpunkter har betydligt större värde. Kan jag få ett svar kring detta?

Anf. 66 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag upplever att jag har besvarat frågan om Lagrådet i mitt anförande. Lagrådets synpunkter har vägts in i den bedömning utskottet har gjort, och utskottet konstaterar att genom den koncentrerade handläggningen och den förändrade arbetsformen kommer de krav som Lagrådet har ställt att tillgodoses.

Jag anser att jag påvisade det incitamentsskapande och förebyggande arbetsmiljöarbetet i mitt anförande. Jag visade på inte minst arbetet med det s.k. elvapunksprogrammet, där initiativ har tagits för att komma åt en rad olika frågeställningar på området.

Jag nämnde de viktiga trepartssamtal som har kommit i gång, och samtalet mellan staten och arbetsmarknadens parter är viktigt för att komma i gång med en process i arbetslivet. I elvapunksprogrammet påvisas bl.a. att det är fråga om att hitta ekonomiska drivkrafter, utveckla arbetsmiljöarbetet genom att exempelvis se till att skyddsombud ges erforderlig utbildning och arbete med hälsobokslut. Jag skulle kunna räkna upp alla elva punkterna. Men Margareta Cederfelt kanske kan läsa in frågorna själv i det material som har tillställts riksdagens ledamöter.

Anf. 67 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Jag har läst in punkterna, Göte Wahlström. Jag förutsätter att Göte Wahlström också är bekant med de moderata synpunkterna. Det är just därför som jag ställer dessa frågor.

Jag kan inte se att det elvapunksprogram som regeringen har förelagt riksdagen leder till någon minskad ohälsa, speciellt som ingenting än så länge har hänt. Hur ska samtal, samtal och åter samtal leda till reducering av ohälsa?

Det finns redan i dag konstaterade och bevisade faktorer som har betydelse för att förbättra hälsan och även minska olycksfallsrisken. Det är precis dessa faktorer som vi har tagit fasta på i vår motion, dvs. få en bättre hälsa i yrkeslivet, minska risken för arbetsolyckor och anpassa premierna efter olycksförekomsten. Detta är incitament som jag hade hoppats majoriteten skulle ta till sig.

Göte Wahlström sade att ungdomar väljer bort arbetsplatser där ohälsan är hög. Ja, ungdomar väljer också bort arbetsplatser där den offentliga arbetsgivaren styr. Det finns ett samband mellan hög ohälsa och offentliga arbetsgivare. Även detta tyder på att det är viktigt att få in mångfald och åter mångfald, för att på så sätt uppnå en bättre arbetsmiljö.

Anf. 68 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! I Margareta Cederfelts anförande uppfattade jag att det fanns ett antal förslag om fortsatt utredningsarbete. Jag vill påtala att alltsedan 1993 när förändringen av arbetsskadeförsäkringen skedde har det varit utredningar. Man har tittat på en rad olika infallsvinklar på förändringar i arbetsskadeförsäkringen. Kritiken utifrån har varit hård.

Regeringen har satt i gång en process. Det är en process som har efterlysts av Moderaterna och riksdagen. Vi konstaterar att bl.a. elvapunksprogrammet är ett led i detta arbete. Jag ser inga problem i att sätta sig ned och diskutera fram lösningar.

Margareta Cederfelt och jag har tydligen helt olika erfarenheter av processerna i arbetsmiljöarbetet. Mina erfarenheter baserar sig på kontakter med fackliga organisationer, medlemmarna och de problem de står inför i arbetslivet. Men Moderaternas och Margareta Cederfelts infallsvinkel till problemen är tydligen helt annorlunda. Det är därför jag säger att den politiska skiljelinjen i debatten har klargjorts i samband med diskussionen. Det är bara att konstatera för väljarna och löntagarna att i framtiden se på var skiljelinjen går i den politiska debatten i en central fråga som arbetsskadeförsäkringen.

Anf. 69 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Reservation 1 handlar om att arbetsolycksfallen skulle kunna handhas av privata försäkringsbolag. Därmed tror reservanterna, dvs. moderater och folkpartister, att man skulle kunna få ökade ekonomiska drivkrafter till att minska olycksfallen. Mot detta invänder Göte Wahlström att det inte ska ske en uppdelning i arbetssjukdomar och arbetsolycksfall. Men han gör detta mer i programmatiska uttalanden än genom att redogöra för på vilket sätt detta skulle ha så stora nackdelar att de motverkar de fördelar som skulle finnas i direkta drivkrafter genom att premien skulle variera beroende på många eller få olycksfall.

För den framtida debattens skull har jag inte hört någon direkt förklaring från socialdemokratiskt håll till vad det är som gör att man i denna reform genomför begränsade förändringar i bevisreglerna i stället för att återinföra det system som man slogs så varmt för i början av 90-talet. Hur ser Göte Wahlström i dag på det system som fanns före 1993?

Anf. 70 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Våra erfarenheter av utvecklingen under 80-talet och den situation vi ställdes inför inför 90-talet var problematisk. Vi kan naturligtvis ha synpunkter och ytterligare analysera varför vi hamnade där vi hamnade, men kritiken måste återfalla på en inte tillfredsställande arbetsmiljösituation.

Jag tycker inte att det finns anledning att ytterligare belysa privatiseringsfrågan med hänvisning till två djuplodande utredningar som båda har kommit fram till att den privata lösningen inte är tillfredsställande. Den ena utredningen, SAK, avvisade den privatiserade möjligheten. Utredningen lade inte ens fram något sådant förslag. Den Grönvallska utredningen konstaterade att man inte skulle nå fram till ett resultat innebärande att man skulle få en heltäckande arbetsskadeförsäkring innefattande de arbetssjukdomar man kunde se framför sig i en privatiserad miljö. Därmed har den utredningen avstyrkt det förslaget.

Två djuplodande utredningar har konstaterat att en privatisering av arbetsskadeförsäkringen inte skulle uppfylla de krav som man rimligen kan ställa på en försäkring.

Anf. 71 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag är inte säker på att jag förstod svaret på frågan som rörde det äldre systemet och varför Socialdemokraterna efter sju och ett halvt års funderande ändå har landat på att inte återinföra det som fanns förut. Det enda jag uppfattade var att det var en dålig arbetsplatsituation på 1980-talet.

Sanningen är väl, Göte Wahlström, att det system som fanns då var helt ohållbart. Det är därför ni efter sju och ett halvt års grubblande inte har föreslagit att det ska återinföras – åtminstone tror jag så tills vidare.

Till sist har vi frågan om att ha ett obligatoriskt system med försäkringar mot arbetsolycksfall i privata försäkringsbolag. Jag har inte förstått på vilket sätt det skulle ha generella fördelar att lägga arbetssjukdomar och arbetsolycksfall på samma ställe. Bevisproblemen är annorlunda vid olycksfall än vid arbetssjukdom. Den senare kan ha uppstått under en längre period på 10–30 år.

Anf. 72 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vad gäller att återgå till ett förhållande före förändringen vid 1993 års justering av försäkringen tror jag att jag försökte påtala att vi konstaterade att kostnadsutvecklingen var alldeles för snabb. Vi fick ett system som vi vid den tiden inte hade grepp över. Jag försökte säga detta i mitt förra replikskifte.

Det är viktigt att diskutera helheten. Det är viktigt att hålla samman arbetsmiljöproblem, arbetsskador och arbetssjukdomar som inträffar i arbetslivet. Därigenom är vår bedömning att en generell lösning av arbetsskadeförsäkringen har så många fördelar i förhållande till att dela

upp den enligt de tankar som finns i reservation 1. Med det som grund avstyrker vi ett tänkande med en uppdelning av arbetsskadeförsäkringen.

Anf. 73 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Göte Wahlström talar om elvapunksprogrammet för att komma till rätta med de skenande sjukförsäkringskostnaderna. Men när jag läser förslagen tycker jag inte att det är särskilt kraftfulla förslag.

Enligt punkt 1 ska man fastställa ett mål. Enligt punkt 2 ska man föra samtal. Enligt punkt 3 ska man analysera. Enligt punkt 4 ska man utreda. Enligt punkt 5 ska man informera. Enligt punkt 6 ska det genomföras särskilda försök. Enligt punkt 7 har det avsatts 70 miljoner, medan det behövs kanske 3 miljarder för rehabiliteringsinsatser. Enligt punkt 8 rekommenderar man försäkringskassorna att koncentrera rehabiliteringsarbetet. Enligt punkt 9 ska omfattningen av problemen klargöras. Enligt punkt 10 ska statistik och forskning utvecklas. Enligt punkt 11 ska frågan beredas.

Känns det som kraftfulla förslag, när kostnaderna har ökat så otroligt de senaste åren?

Anf. 74 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Nu tror jag mig förstå varför Centern har hamnat på den position man har hamnat på, när man bara läser rubriker och glömmar att det finns text däremellan som beskriver precis de arbetsuppgifter och infallsvinklar som regeringen föreslår och även vilka åtgärder som redan har vidtagits.

Det gör mig lite bekymrad att vi i den här kammaren fastnar vid att bara läsa rubriker. Då måste vi naturligtvis gå vidare. Min förhoppning var att Centern hade kommit vidare, men nu förstår jag situationen. Centern har inte kännetecknats av att stå på barrikaderna för att förändra och förbättra i arbetsmiljöfrågor om vi ser till historien.

Anf. 75 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är mycket förvånad över att Göte Wahlström säger att jag läser rubrikerna. Jag tror inte att jag läste upp en enda rubrik – i så fall var det väldigt få. Jag hämtade de värdeord som finns under varje punkt, som gäller vad man beställer på olika håll. Jag har läst varje punkt åtskilliga gånger. Med tanke på att sjukskrivningarna kostar ungefär 25 000 kr per arbetsför person kan jag inte tycka när jag läser varje punkt att det som Socialdemokraterna föreslår är kraftfullt.

Anf. 76 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att vi har olika uppfattning. Jag vet att man redan har börjat föra diskussioner kring de s.k. trepartssamtalen och att man diskuterar och analyserar för att bli överens. Det är naturligtvis en kraftfull åtgärd att parterna på arbetsmarknaden blir överens om den problematik som de står inför.

Jag beskrev tidigare utbildningen av skyddsombud på regionalt och lokalt plan, där jag själv har varit inblandad. Jag vet vilken betydelse ett förebyggande arbete har, där skyddsombuden ute på arbetsplatserna är

med i en process för att diskutera förändringar och förbättringar i arbetsmiljösituationen.

Vi vet att ungefär 60 000 skyddsombud försvann under en period på 90-talet, och det är naturligtvis alarmerande. Det var människor som satte sin kraft i att förändra och förbättra för arbetskamraterna. Jag vet att en process behöver startas, och den har nu startats och kan ge resultat ganska snart.

Anf. 77 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att jag och Göte Wahlström är överens i många delar av detta betänkande, men vi skiljer oss åt när det gäller bl.a. karensdagen. Regeringen skriver själv i propositionen att karensdagen i sjukförsäkringen i början av 90-talet gav en dramatisk effekt på sjuktalet. Det innebär att Socialdemokraterna tydligen i alla fall tycker att det är okej med någon typ av självrisk. Jag tycker att det bör finnas en sådan i alla försäkringar. Vi tycker att det är rimligt med en begränsad självrisk även i skadeförsäkringen, även om vi inte tror att den minskar antalet arbetsskador.

ILO-konventionen har också tagits upp. Sverige har totalt sett förmåner i försäkringen som vida överstiger de miniminormer som har lagts fast i ILO-konventionen. Därför tycker vi, som sagt, att det är rimligt med karensdagar.

När det gäller privatisering tycker vi att det behöver finnas incitament för arbetsgivare att förebygga arbetsskador. Det saknas i dagens system, så på sikt behöver man se över systemet. Då skulle jag bara vilja veta: Hur anser Göte Wahlström att förebyggande incitament finns i nuvarande arbetsskadeförsäkring?

Anf. 78 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det finns en hel del incitament. Eftersom jag ser arbetsskadeförsäkringen som en del i en process för att få till stånd en ändrad attityd på arbetsplatserna ser jag naturligtvis helhetsbilden. Incitamenten ligger både i arbetsskadeförsäkringen och i det elvapunksprogram som har förelagts, men också i ytterligare åtgärder som har föreslagits och eventuellt snart kommer från regeringen. Vi vet att ett antal utredningar har lagts fram som kommer att behandlas av regeringen och även här i riksdagen ganska snart, där man kommer att ta ställning till en hel del åtgärder för att just ge incitamentsskapande faktorer i jobbet.

När det gäller karensdagen som sådan konstaterar jag att en av de parter som bildar opposition i riksdagen, Folkpartiet, här markerar en helt annan uppfattning än vad Kristdemokraterna har i frågan. Bo Könberg har utifrån sin erfarenhet av problematiken och den diskussion som har varit vad gäller ILO-konventionen kommit fram till att det inte finns skäl att ha karensdagar i arbetsskadeförsäkringen i den mån arbetsskada är klarlagd.

Anf. 79 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! När det gäller incitament i arbetsskadeförsäkringen får jag nog inget riktigt bra svar. Det blandas äpplen och päron; det är sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Men de är inte riktigt jämförbara.

Elvapunksprogrammet är än så länge bara en tom påse. Den kan fyllas med någonting, men än så länge finns det ingenting som hjälper alla dem som i dag går och väntar på att få hjälp med rehabilitering. 120 000 personer har varit sjukskrivna mer än ett år.

Birgitta Carlsson beskrev elvapunksprogrammet väldigt bra, som ett mantra som tas fram i fråga om rehabiliteringen i dag. Det är absolut ingenting som händer i dag.

I stället har ni dragit ned på resurserna till försäkringskassorna och inte sett till att någon får stöd och hjälp. Det är den politik som i dag förs på rehabiliteringsområdet.

Svaret på frågan om incitament i arbetsskadeförsäkringen lär jag få vänta på.

Anf. 80 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att vi tydligen har olika syn på vilka åtgärdsprogram som behövs för att lösa problematiken ute i arbetslivet och på arbetsmarknaden. Men än så länge måste jag säga att jag inte har upplevt att speciellt mycket offensivt har kommit från Kristdemokraternas sida.

Däremot har regeringen och majoriteten lagt ett antal förslag, som naturligtvis måste värka fram. Men det är också påvisat att åtgärder redan har börjat vidtas när det gäller utbildning av skyddsombud och trepartsamtal, som jag nämnde. Jag skulle kunna räkna upp ytterligare ett antal åtgärder som är på gång. Processen har alltså startat. Det är viktigt att vi tillsammans hjälps åt. Under parollen Det goda arbetet kanske vi kan nå ganska bra resultat ganska snart.

Anf. 81 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Ganska ofta den senaste tiden har vi i medierna och även ibland från forskarhåll fått budskapet: Om ni löntagare bara hade försökt trivas på jobbet och gått dit även när ni är förkylda så hade ni varit arbetsföra i dag. Ibland ligger tonfallet nära de hälsotidskrifter som hävdar att man med tankekraft och promenader kan läka varje cell i sin kropp. Enklast är det att undvika att alls bli sjuk. Det går till så, enligt Dagens Nyheter den 22 januari, att man håller sig god och glad och rund och stämplar in med ett leende på läpparna.

Nu vet och förstår de flesta att det vi ser i dag med ökad ohälsa inte beror på att folk inte har vaccinerat sig mot influensan, utan diagnoserna är utbrändhet, belastningsskador, psykiska sjukdomar och i många fall långa sjukskrivningsperioder. Mycket av de ohälsoproblem vi ser är klass- och jämställdhetsfrågor.

I Vänsterpartiet är vi glada för att vi äntligen har denna debatt om en ändring av arbetsskadeförsäkringen.

Propositionen har kanske dröjt lite, men det är inga lätta avvägningar som görs när en bevisregel förändras. Många av oss har ju länge krävt och arbetat för en mänskligare, rättvisare och mer jämlik arbetsskadelagstiftning. Det kan inte vara rätt att kvinnor ska ha dubbelt så svårt som män att få en anmäld arbetsskada godkänd. Att komma igenom nålsögat i arbetsskadeförsäkringen och få skador godkända är mycket svårt i dag. En mycket vanlig motivering till avslag på begäran om arbetsskadeer-

sättning efter den 1 januari 1993 har varit påståendet att det inte föreligger tillräckligt hög grad av sannolikhet för skadlig inverkan.

Fru talman! Det finns med stor sannolikhet hundratusentals drabbade personer som har fått detta besked hem i brevlådan från försäkringskassan och känt sig orättvist behandlade.

De regelförändringar som infördes den 1 januari 1993 innebar att i det närmaste full vetenskaplig bevisning alltid krävdes. Regelförändringarna har också inneburit att för den som har drabbats av en arbetsskada utges numera i regel endast ersättning i form av arbetsskadelivränta. Det är först vid bestående nedsättning som denna livränta fås, ofta efter många års sjukskrivning och långvarig kamp mot myndigheterna.

I dag finns det många stora brister i hanteringen av arbetsskadeärendena. Långa handläggningstider och brister i många försäkringsläkares arbetssätt är exempel på detta. Trovärdigheten för arbetsskadeförsäkringen och tillämpningen av denna lagstiftning är mycket låg hos många löntagargrupper. I förlängningen blir trovärdigheten för det politiska systemet också låg.

Vårt välfärdssamhälle och många av våra medborgare har fått uppleva stora nedmonteringar i socialförsäkringarna under 1990-talet. Det ekonomiska skyddet för dem som har drabbats av skador vid förvärvsarbete är också mycket urgröpt. Men denna reformering av arbetsskadeförsäkringen utgör ett steg i rätt riktning. Den kan hjälpa många löntagare att få lite mer rättvisa när de drabbas av en arbetsskada.

Jag tror att det är bra att vi i detta lagförslag går ifrån den nuvarande ordningen med en bedömning av en arbetsskada i två led till en helhetsbedömning. Att vi inför ett enhetligt beviskrav där övervägande skäl krävs för att det ska bedömas att en arbetsskada föreligger kan innebära att tilltron till socialförsäkringssystemet förbättras. Det är också min förhoppning att betydligt fler ska få en förbättrad rättssäkerhet och att arbetsskadeförsäkringen har blivit mer rättvis och effektiv. Men det är viktigt att vi följer upp alla de problem vi ser i dag med bristande rättssäkerhet, långa handläggningstider och stora regionala skillnader. Det kan inte accepteras.

Arbetsmiljöproblemen måste tas på allvar. Många mår inte bra på dagens arbetsmarknad. Det förebyggande arbetsmiljöarbetet är därför mycket viktigt. Här har företagshälsovården en stor uppgift. För att vi ska få bukt med ohälsoproblemen måste många arbetsgivare ta ett större ansvar. Detta gäller inte minst de offentliga arbetsgivarna. Det handlar om att skapa mer resurser för förebyggande arbete, utbilda fler skyddsombud och förbättra rehabiliteringsarbetet. För att komma till rätta med ohälsan behöver alla parter samverka. Det gäller arbetsgivare, företagshälsovård, facken och de anställda.

Vi vet att ohälsan framför allt drabbar kvinnor i offentlig sektor som under lång tid fått jämka höga ambitioner och krav med minskade resurser. Det är som min partiledare Gudrun Schyman säger: "Det är bra om vi nu kan ta lärdom och framför allt förebygga ohälsan. Det får inte bli individens problem även om insatserna måste utformas personligt."

Att balans uppstått i arbetsskadeförsäkringen när det gäller ekonomin är inte detsamma som att samhället lyckats få bukt med dålig arbetsmiljö och arbetsskador. Ytterst handlar det om kamp om makten över hur samhällets resurser ska fördelas. Det som behövs i dag är inte privatiseringar,

utan det behövs mer inflytande och mer demokrati på arbetsplatserna. Vi politiker borde också visa mer respekt för alla de vårdbiträden, undersköterskor och metallarbetare m.fl. och all den skolpersonal som har fått bära en mycket tung börda med den egna hälsan som insats i många fall. Själv har jag under mångårigt fackligt arbete träffat hundratals arbetsskadade, och majoriten av dessa har varit kvinnor.

Fru talman! Det går ju inte att öka stressen och pressen på arbetsplatserna i all oändlighet som om vi människor vore evighetsmaskiner. Arbetsorganisationer som behandlar människor som utbytbara delar är ineffektiva, inhumana och omoderna. Dessa arbetsorganisationer vältrar över sina kostnader på andra. Dessa problem är med all säkerhet det som kostar samhället mest pengar. Att därför satsa pengar på att förebygga ohälsa är troligen den bästa investeringen som ett företag och ett samhälle kan göra.

Men vi behöver också ett bra och stabilt försäkringsskydd när vi av olika skäl drabbas av ohälsa. Vänsterpartiet välkomnar därför denna förbättring i arbetsskadeförsäkringen.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet. Jag vill också tacka Socialdemokraterna och Miljöpartiet för ett bra samarbete.

Anf. 82 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! I sitt anförande talade Sven-Erik Sjöstrand om rättvisa. Det får mig att fråga: Vad är rättvisa? Är det att det finns rättvisa bedömningskriterier för vad som är en arbetsskada? Eller är det någonting helt annat? Kan Sven-Erik Sjöstrand reda ut detta?

Sedan talade Sven-Erik Sjöstrand också om företagshälsovård. I dag har företagshälsovården stora problem, bl.a. med sitt ersättningssystem. Men företagshälsovården är också i vissa sammanhang förbjuden att bedriva hälso- och sjukvård. Om det verkligen ska vara möjligt för företagshälsovården att arbeta förebyggande och hjälpa till i arbetet med att minska ohälsan på arbetsplatserna är det naturligtvis en förutsättning och en fördel att företagshälsovården också kan arbeta med hälso- och sjukvårdsfrågor. Jag hoppas att Sven-Erik Sjöstrand kan uttrycka sig positivt om detta.

Anf. 83 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Margareta Cederfelt undrar först vad jag anser vara rättvisa. Det är klart att vi har olika bedömningsgrunder för vad vi menar med rättvisa. Jag har sysslat ganska mycket med arbetsskadeförsäkringen i fackligt arbete. Jag tror att människor ska ha respekt och veta att de blir bedömda på ett bra och seriöst sätt. Det är rättvisa. Om man råkar ut för det som vi rent traditionellt bedömer som arbetsskador tycker jag att man ska ha ett skydd. Det är rättvisa. Man ska vara garanterad ett skydd av samhället när man råkar ut för t.ex. en allvarlig olycka på en arbetsplats. När resurserna pressas så mycket bör man få ett skydd, och det ska man vara garanterad. Det är rättvisa för mig. Det ska vara en likhet inför lagen också. Det här ska gälla alla.

Margareta Cederfelt går också in på företagshälsovård. Utifrån mina erfarenheter tycker jag att företagshälsovården fungerar ganska väl. Ungefär 75 % av arbetskraften i Sverige är på något sätt ansluten till företagshälsovården. Jag hade gärna sett en obligatorisk företagshälsovård –

att man är garanterad detta. Nu är det inte riktigt så. Det finns också exempel på att en del företagshälsovård mest sysslar med den medicinska hälsovården – i alla fall var det så tidigare. Man gick till sin företagsläkare när man var förkyld. Jag tycker att det är lite fel. Man ska utnyttja företagshälsovården till det den kan, nämligen att förbygga och komma med lösningar och hjälpa personalen med det. Den ska också hantera t.ex. arbetsskadorna.

Anf. 84 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Det var intressant att Sven-Erik Sjöstrand tog upp frågan om likhet inför lagen när det gällde rättvisa. Det förutsätter ju också att det finns likhetskriterier att utgå ifrån. Problemet med det förslag som finns i betänkandet är att kriterierna för bedömning av arbetsskador kommer att vara olika. Detta är naturligtvis väldigt olyckligt. Kan inte Sven-Erik Sjöstrand instämma i det?

Om det finns ett intresse hos de arbetstagare som är anslutna till företagshälsovården att använda sig av den även vid förkylningar borde det vara positivt. Det kan också bidra till att minska ohälsan och till att människor mår bättre. Det måste vara syftet.

Anf. 85 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag ska börja med det som Margareta Cederfelt avslutade med, företagshälsovården. När jag för ett antal år sedan arbetade ute i produktionen infördes husläkarsystemet. Företagsläkaren på min arbetsplats anslöt sig till det och blev husläkare. Vad betydde det? Jo, vi fick bara en halvtidsanställd företagsläkare, men eftersom jag kände företagsläkaren anlidade jag honom sedan som husläkare. Rent kvalitetsmässigt får man på det här viset en mycket sämre företagshälsovård.

Det är naturligt att en företagsläkare har kompetens för att behandla allergi, beslagningsskador och den typen av åkommor. Med sin medicinska kompetens kan företagsläkaren göra utredningar, ge råd och lämna förslag till lösningar när man planerar en arbetsplats, vilket är oerhört väsentligt. Det är den roll som en företagsläkare ska ha, tycker jag.

När det gäller rättvisa och olika kriterier för bedömning tror jag att en kunskapsbank är oerhört viktig. Man måste kunna diskutera och uppnå konsensus i ett samhälle. Under 80- och 90-talet hamnade alltför många människor mellan stolarna. Det finns de som har blivit bedömda på ett orättvist sätt. Vi har egentligen haft en mycket stor kunskap i samhället, men kanske inte på den lokala försäkringskassan. Det gäller att utbilda personalen vid försäkringskassorna och att man långsiktigt följer upp och gör kontinuerliga utvärderingar. Det är oerhört viktigt.

Även Göte Wahlström tar upp detta med en kunskapsbank. Jag tror att en sådan skulle vara en väldigt bra resurs för många av dem som jobbar med arbetsskadehantering.

Anf. 86 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Sven-Erik Sjöstrand snuddade i sin senaste replik vid frågan om husläkarsystemet. Jag ska inte gå närmare in på det. Jag vet sedan gammalt att vi har olika uppfattningar om hur bra det är med husläkare. Men jag diskuterar gärna den frågan någon annan gång.

Jag begärde replik på Sven-Erik Sjöstrand för att få höra hans svar på samma fråga som jag för en stund sedan ställde till Göte Wahlström. Vad är det som gör att – i det här fallet – Sven-Erik Sjöstrand och hans parti inte begär en återgång till det system som vi hade före 1993? Är det en insikt som har kommit under 90-talet att det systemet var orimligt?

Anf. 87 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag skulle gärna se att vi hade gått längre, men jag tror att detta är ett steg i rätt riktning. Jag kan också instämma i det som Göte Wahlström och Bo Könberg sade, att vi under 80- och 90-talet hade en kostnadsutveckling som vi inte kunde hantera. I mitt fackliga jobb mötte jag personer med arbetsskador. Det var kanske alltför lätt att få en arbets-skada godkänd. Det var ungdomar i 25–30-årsålderna som blev förtids-pensionerade, vilket var klart olyckligt. Dessa människor passiviserades och kan inte komma tillbaka till arbetsmarknaden. I det fallet hade vi kanske gått lite för långt.

Jag vill inte heller att vi ska gå tillbaka till det system som vi hade tidigare. Det fanns brister i det, bl.a. att man inte kunde kontrollera kostnaderna. Så jag förstår att man var tvungen att vidta åtgärder.

Vi har en kontrollstation 2004 då vi ska se vad som har hänt, om rättvisan har ökat, om det är flera kvinnor – som har haft klara nackdelar med det här systemet – som får sina arbetsskador godkända. Om vi ser att det finns mer rättvisa och likhet tycker jag att vi är på rätt väg. Sedan kan vi se om ekonomin orkar med mera.

Anf. 88 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag ska be att få tacka Sven-Erik Sjöstrand för ett – som jag uppfattade det – mycket hederligt svar.

Anf. 89 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag vill också tacka Bo Könberg.

Anf. 90 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Kamrater! Åhörare! Vi vet att det behövs mer arbetskraft som ska betala in till pensionssystemet och ta hand om det ökande antalet äldre som behöver vård och passning. Men jag frågar mig: Hur ska jag våga arbeta längre än till 60–65 års ålder om arbetsplatsen ger mig arbetsskador och om jag dessutom inte får ersättning för uppkommen skada?

Miljöpartiet hade helst velat återinföra arbetsskadesjukpenningen, men vi förstår att det förmodligen skulle kosta för mycket, så vi har böjt oss för det. I betänkandet står det:

”Propositionens förslag om nya regler för arbetsskadeförsäkringen har enligt regeringen stora ekonomiska konsekvenser såväl för statsbudgeten och de offentliga finanserna som för den enskilde. Det har dock visat sig vara mycket svårt att beräkna den framtida utgiftsutvecklingen för arbetsskadeförsäkringen. Risken finns således att utgiftsnivån blir betydligt högre än beräknat.” Det är ganska vanligt vid alla nya reformer att man har en osäkerhet.

På arbetskadesjukpenningens tid, före 1993, fanns det en arbetsskade-fond. Jag har en fråga som jag inte visste om jag vågade ställa, men jag tänker göra det i alla fall.

Som jag har uppfattat det var det då lättare att kontrollera de pengar som flöt in och ut. Jag är jätteglad att se att statsrådet är här så att jag kan passa på att fråga: Varför slopades Arbetsskadefonden? Hur går det med det uppföljningssystem som ska vara färdigt den 1 juli 2002 och som gäller system för ärendehantering med tillgång till detaljerad statistik för arbetsskadeärenden? Med tanke på det nya datasystem som är på gång blir jag lite orolig.

Miljöpartiet har inga reservationer eftersom vi var angelägna om att få till stånd en ändring i arbetsskadelagen. Det är en lättnad att prövning-en av arbetsskador inte längre är lika sträng. Det hälsar vi med glädje. Men liksom flera här har sagt tidigare vill jag understryka vikten av före-byggande åtgärder.

Trots dessa farhågor och betänkligheter yrkar jag bifall till förslagen i betänkandet. Men vi vill fortsätta att verka för att prövningen ska ske tidigare och för en större möjlighet att komma in i försäkringen över huvud taget, alltså att bli prövad. Jag ser fram emot ett svar på mina frågor från Ingela Thalén.

Anf. 91 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att stryka under det som Göte Wahlström sade i sitt anförande, nämligen att en väldigt viktig utgångspunkt för den här debatten är strävandena att skapa ett gott arbetsliv, dvs. det goda arbetet.

Precis som Göte Wahlström, Kerstin-Maria Stalin och Sven-Erik Sjöstrand tycker jag att det är väldigt bra att det nu finns en majoritet i riksdagen för en ny arbetsskadeförsäkring. Det kändes bra när vi lade fram propositionen till riksdagen att kunna presentera ett förslag till en försäkring som på ett bättre sätt än tidigare ökar rättvisan, jämställdheten och tryggheten för den enskilde.

Om man går ut och frågar människor om arbete finns det en oerhört stark förankring i att arbete är grunden för välfärd. Därför är det extra viktigt att den som drabbas av skada eller sjukdom på grund av arbetet inte drabbas ekonomiskt och därmed får svårt att klara sin försörjning. Mot den bakgrunden är en bra arbetsskadeförsäkring en viktig del av tryggheten på en arbetsplats.

Som flera av er varit inne på i debatten är det en mer än hundraårig tanke att den som arbetar också ska ha särskilt skydd vid skada eller sjukdomsfall i arbetet. Det har tidigare varit en del av arbetsgivarens ansvar att se till att den som han anställer ska särskilt skyddas i sitt arbete. Kloka arbetsgivare ser det dessutom som alldeles naturligt att det ska vara så.

De lagar som vi har haft ända sedan 1901 har varit inriktade på detta område. När arbetsskadeförsäkringen försämrades 1993 blev det, som flera av er har varit inne på, en ganska omfattande kritik dels mot utformningen, dels – vilket har varit uppe till diskussion – mot sättet att handskas med bedömningar. Det har varit svårt att få vissa sjukdomar och skador godkända som arbetsskador, särskilt dem som har berört den del av arbetsmarknaden som har drabbat kvinnor.

Man kan väl säga att det har funnits goda skäl för den kritik som har förts fram. Därför känns det naturligtvis extra bra att den försäkring som riksdagen nu står beredd att ställa sig bakom också innebär ett bättre skydd för den som drabbas av skada eller sjukdom genom sitt förvärvsarbete. Det blir en generösare försäkring i och med att bevisregeln förändras så att det ska bli lättare att få arbetssjukdomar godkända som arbetsskada. Dessutom blir det i stället för en prövning i två led en enhetlig prövning.

Den kritik som refererar till Lagrådet har regeringen naturligtvis efter lagrådsremissen bedömt och tagit hänsyn till inför propositionsskrivandet. Jag menar dock att det arbete som har föregått propositions- och lagrådsredovisningen har grundat sig såväl på enstaka fall som på en uppföljning av flera beslut inom försäkringskassorna och i domstol. Det är viktigt att riksdagen känner till att vi har gjort den avvägningen efter lagrådsremissen och innan propositionen skrevs.

Förutom bevisregeln innebär förslaget att livränta i den reformerade arbetsskadeförsäkringen bättre ska följa löneutvecklingen. Jag har eftersom ingen har tagit upp detta uppfattat att man är helt överens om detta. Det är också väldigt viktigt eftersom den tidigare indexeringen har följt prisutvecklingen. Nu får man en bättre följsamhet till löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

I det förslag som vi lämnat har vi också aviserat att vi vill ge kompensation för karensdagen. Ersättning kommer att ges för två dagar med möjlighet att söka för fler dagar, om man har haft det och uppvisar intyg för det.

Den förändring som socialförsäkringsutskottet har föreslagit i den här paragrafen tycker jag är ett välkommet förtydligande. Jag vill säga det så här inledningsvis. I de motioner som väckts är det som avviker mest att man vill bryta upp helheten kring försäkringen genom att privatisera en del av den och föra över sjukdomsbegreppet till den allmänna sjukförsäkringen. Som Göte Wahlström sade i sitt anförande har detta utretts. SAK-utredningen pekar också på de stora nackdelar det skulle innebära att avfärda den privatiseringen av arbetsskadeförsäkringen.

Jag konstaterar att man i den reservation vid utskottsbetänkandet som avser privatisering av arbetsskadeförsäkringen skriver: "Eftersom det ur ett löntagarperspektiv torde vara ointressant om inkomstbortfallet på grund av sjukfrånvaro är arbetsrelaterat eller ej". Det är en mycket märklig argumentation från reservanterna, inte minst med tanke på det som sagts i debatten före mig, nämligen att det är viktigt att arbetsskadeförsäkringen utformas så att den kan innebära en långsiktig förändring mot det goda arbetet. Det betyder att i så fall endast olycksfall skulle påverka de långsiktiga strävandena mot det goda arbetet, inte de sjukdomar som oftast drabbar kvinnor.

Jag är mycket förvånad över den tudelning i argumentationen som reservanterna för fram på det här området.

Jag menar att arbetsskadeförsäkringen, som jag sade, är viktig för tryggheten i arbetslivet. Den är dessutom extra viktig på den moderna arbetsmarknaden därför att den är ett steg i rätt riktning mot framförhållning i utvecklingen mot en alltmer flexibel arbetsmarknad. För att det ska vara tryggare på en sådan flexibel arbetsmarknad är det viktigt att man

också har trygghet vad gäller risken för att drabbas av arbetsskada och arbetssjukdom.

I den kritik som förts fram mot den försäkring som vi har fram till dess att riksdagen nu fattar sitt beslut har man också debatterat sättet att bedöma, att analysera och att administrera arbetsskadeförsäkringen. Den nya lagen kommer att innebära en bättre prövning och en bättre hantering både av prövning och av beviljande. Den kommer också att innebära en större trygghet när det gäller varaktighet, framför allt när arbetsskadan eller sjukdomen kan vara bestående minst ett år. I dag kan vi pröva bara när sjukdomen har upphört. För att få rätt ersättning för arbetsskada kommer man också att behöva göra en skriftlig ansökan hos försäkringskassan. Allt detta sammantaget kommer att underlätta hanteringen.

Vi tycker att arbetsskadeärendena i dag tar för lång tid, och det är orimligt att man ska behöva vänta under så många år som man har behövt göra hitintills. Vi är också väldigt kritiska mot att det råder så stora regionala skillnader i den tid som det tar att hantera ett ärende. Vi har därför också lämnat ett uppdrag till utredningen om hur administrationen av arbetsskadeförsäkringen ska kunna se ut framöver. Uppdraget handlar om att vi vill att man ska koncentrera handläggningen till några få specialiserade arbetsskadeenheter i landet, för att öka kvaliteten, korta handläggningstiderna och få en mer likvärdig bedömning över hela landet. Detta ökar också rättssäkerheten för individen.

Désirée Pethrus Engström frågade mig varför vi satt upp antalet fem som tak. Utgångspunkten är en eller flera, högst fem. Det är klart att om utredaren kommer fram till att det kan vara sex, kommer jag inte att reagera mot det. Däremot är det väldigt viktigt att slå fast att utgångspunkten är en koncentration eftersom grunden för utredningsuppdraget är en större kunskapssamling och en ökad möjlighet att få en större kunskapssamling och en ökad enhetlighet över landet. Det är viktigt att man oavsett var man bor i landet ska kunna få en sådan trygghet när det gäller utredningar i arbetsskadeförsäkringen.

Det är min bestämda uppfattning att en reformerad arbetsskadeförsäkring ska vara solidariskt finansierad, jämställd och rättssäker, och därför känns det väldigt bra att riksdagen nu står beredd att med några små korrigeringar godkänna det förslag som regeringen har lagt fram. Det känns väldigt tillfredsställande att vi efter flera års arbete har kommit fram till denna tidpunkt.

Anf. 92 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Statsrådet Ingela Thalén tog i sitt anförande upp rättvisa och trygghet som vägledande punkter. Samtidigt berörde statsrådet också den kritik som Lagrådet har framfört och säger att den är beaktad i förslaget. Jag kan inte se att så är fallet, och jag skulle gärna vilja få ett förtydligande på denna punkt.

Det är i fråga om socialförsäkringar och i lagstiftning över huvud taget viktigt att det bland människorna finns en grundmurad uppfattning att de system som finns är rättvisa och inte vilar på godtycklighet. Det finns stora risker för en sådan med det förslag som vi i dag debatterar eftersom det inte längre sägs att bedömningarna ska utgå från medicinsk vetenskap och beprövad erfarenhet. Vilka kriterier är det då som ska gälla? Är det skönsmässighet?

Jag fick också en kommentar om att samsyn råder kring bl.a. livränta eftersom frågan inte har kommit upp i debatten. Jag vill betona att samsyn inte råder kring alla punkter bara för att de inte har berörts i debatten. Jag har inte tagit upp alla våra synpunkter beroende på att den angivna talartiden är tio minuter, och jag tycker att det också är viktigt att visa respekt mot kammaren och inte överskrida talartiden alltför mycket.

Anf. 93 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det är precis som jag sade i min korta inledning: Vi har gjort en avvägning, och naturligtvis noggrant bedömt den kritik som Lagrådet har fört fram. Precis som Göte Wahlström sade i sin inledning handlar det om dels koncentrationen av handläggningen, dels att bygga upp ett system för uppföljning och möjlighet att följa forskning och utveckling på det vetenskapliga området och andra metodområden så att dessa kunskaper förs in i handläggningen, dvs. att man självklart bygger på vetenskap och medicinska kompetenser när man gör bedömningarna. Det är ju detta – det berörde Sven-Erik Sjöstrand i sitt inlägg – som har varit en del av problemet. Man har känt till vad som har hänt inom området nationellt sett, men det har tyvärr inte alltid varit en del av bedömningsunderlaget. Jag menar att försäkringen i sig, systemet för att följa upp och handlägga den och kopplingen till en återkommande uppföljning av forskning, utvärdering och utveckling när det gäller kunskap på området arbetsskador och sjukdomar sammantaget kommer att innebära en förstärkning när det gäller möjligheterna till trygghet och rättvis bedömning för den enskilde löntagaren som behöver bli prövad för en arbetsskada.

Anf. 94 MARGARETA CEDERFELT (m) replik:

Fru talman! Jag får tacka statsrådet Ingela Thalén för svaret. Men jag kan ändå inte se varför. Om det nu är så att regeringen har tagit hänsyn till Lagrådets förslag: Varför är det i så fall omöjligt att skriva in att det ska vara säkerställt vilka kriterier som gäller? Jag talar inte om listor, och jag talar inte om att det ska vara fastställt i förväg. Jag talar om vikten av att det finns kriterier som allmänheten kan känna förtroende för och som faktiskt garanterar en rättvis bedömning för de personer som har oturen att råka ut för en arbetsskada.

När det sedan gäller arbetssjukdomar är det, precis som jag har nämnt tidigare och som andra talare också har nämnt, betydligt svårare att fastställa att det är arbetslivet som är orsak till sjukdomen än vad det är avseende olyckan. Vad är det som säger att det är arbetslivet som är orsak? Arbetslivet består oftast av en begränsad tid av livet, och jag kan inte se att arbetsskadeförsäkringen ska ta ansvar för frågor som inte hör dit. Det viktiga är att det finns försäkringssystem som är rättvisa och som garanterar trygghet.

Anf. 95 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Margareta Cederfelt och jag närmar oss varandra i den här frågan. Hon litar inte på att regeringen har gjort en bedömning och vägt av Lagrådets kritik. Det har vi gjort, och jag tror inte att vi kommer längre på den punkten. Jag hävdar att vi har gjort det, och

med den beskrivning jag nyss har gjort är det min uppfattning att vi dessutom har förstärkt både försäkringen i sig och hanteringen av den.

Med tanke på uppfattningen att arbetsjukdomarna inte i stor utsträckning skulle vara kopplade till arbetslivet förstår jag bättre varför Moderaterna har skrivit i sin motion att arbetslivet och arbetsplatserna kan ses som en relativt skyddad sektor. Jag tror inte att de som har drabbats av arbetsjukdomar, t.ex. inom hemtjänst, vård av barn eller vård av funktionshindrade, upplever att de har arbetat i en särskilt skyddad sektor. Enligt regeringens bedömning, och uppenbarligen också utskottsmajoritetens bedömning, är det så att arbetsskador och arbetsjukdomar bör ingå i en samlad arbetsskadeförsäkring. När sådana bedöms vara kopplade till arbetslivets förhållanden ska dessa också ersättas enligt en arbetsskadeförsäkring. Jag tycker att det är en bra uppfattning.

Anf. 96 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga att jag uppskattar att biträdande socialminister Ingela Thalén finns med här i kammaren när vi diskuterar ärenden som berör det område som statsrådet har ansvar för.

Jag vill ställa samma fråga till statsrådet Ingela Thalén som jag ställde till Göte Wahlström: Kan verkligen socialdemokraterna vara nöjda med elvapunktsprogrammet? Jag vet att när jag hörde om det första gången trodde jag att det skulle vara ett bra förslag. Jag vet också vilken besvikelse jag kände, när jag läste det då, över hur urvattnade jag tyckte att förslagen var. Jag har läst dem åtskilliga gånger. Jag strök faktiskt under de värdeord som jag relaterade till förra gången, så det var verkligen inte som Göte Wahlström trodde, dvs. att jag hade läst bara rubriker.

När får vi se kraftfulla förslag som innebär att kostnaderna inom det här området minskar? Vi är uppe i 120 miljarder kronor vad gäller sjukskrivningar och förtidspensioneringar. Förtidspensioneringarna ökar mer och mer och står för en stor del av den här ökningen. När får vi se de kraftfulla förslagen?

Anf. 97 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag skulle önska att jag hade lite mer tid än bara en replik. Birgitta Carlssons ingång är väldigt snäv.

Elvapunktsprogrammet är en del av en långsiktig strategi där det är väldigt viktigt att peka på att vi ska göra vad vi nationellt kan göra i form av regeländringar. Det kommer sådana förslag fortlöpande efter det att remisstiden för Jan Rydhs utredning har gått ut. Vi kommer tillbaka i budgeten med ytterligare konkreta förslag. Men elvapunktsprogrammet är ett brett, strategiskt valt program med metodutveckling, konkreta insatser, resurser för projekt osv. som kommer att påverka attityderna, och möjligheterna att arbeta ute på arbetsplatserna är väldigt påtagliga.

Det kommer att leda till en kostnadsminskning. Men regeringen har valt att inte stirra sig blind i första hand på statsbudgetkostnaden utan fokusera på vad det är som kan förändra villkoren för enskilda individer i arbetslivet. Båda sakerna är oerhört viktiga, därför att kostnadsutvecklingen tränger undan andra viktiga reformer som man behöver göra.

Jag vet att det redan i dag, med de styrmedel som finns, kan ske stora förändringar lokalt ute på arbetsplatserna. Eftersom tiden är kort kan jag inte räkna upp alla saker som jag har sett och fått redovisat och som

bokslut och årsredovisningar har pekat på: sjukfrånvarominskningar, kostnadsminskningar för arbetsplatsen, förbättringar för den enskildes hälsotillstånd osv. Men jag tror att Birgitta Carlsson kan söka dem i de seminarierapporter som lämnas alldeles snart. Där pekar vi på att vi måste vidta åtgärder från två håll: nationellt – det ska vi göra – och lokalt ute på arbetsplatserna.

Anf. 98 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är ledsen att jag inte kan göra de tolkningar som statsrådet gör när jag läser det här elvapunksprogrammet – jag har verkligen läst det. Men om det skulle visa sig att vi är på rätt väg skulle ingen bli gladare än vi. Vi har ju verkligen drivit frågorna om att vi ska sätta in åtgärder mycket snabbare än vad vi har gjort hittills.

Jag vill lyfta fram en fråga till som jag tog upp i mitt anförande, och det är frågan om att se över hela välfärdssystemet. Arbetsmarknaden ser ju väldigt annorlunda ut i dag mot hur den såg ut för ett antal år sedan, och det känns i dag som om vi har lappat och lagat under väldigt lång tid och förändrat än hit och än dit. Vi gjorde en stor översyn av pensionssystemen, och vi hade en parlamentarisk utredning som kom med ett förslag som många partier stod bakom. Är det inte dags att vi gör en utredning även inom socialförsäkringssystemet, så att vi skulle kunna ha en bred majoritet bakom ett trygghetssystem som är väldigt viktigt och som vi alla är beroende av vid olika tidpunkter i livet?

Anf. 99 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag ska säga, vilket jag borde ha sagt i min tidigare replik: I det här elvapunksprogrammet ingår det som Birgitta Carlsson frågade efter tidigare, nämligen att återkomma till riksdagen med en ramlag eller en nationell lag om att göra det möjligt att samverka mellan olika ansvariga, exempelvis arbetsmarknadsmyndigheter, hälso- och sjukvård osv. vilket jag vet att riksdagen har tagit ställning för.

Så till frågan om en generell översyn av socialförsäkringen. När jag läser reservationerna till detta förslag och en del andra reservationer ser jag inte någon gemensam förutsättning för att hitta någon samsyn, om jag uttrycker det så. Det är privatiseringar och en del annat som betonas starkt på de områden där det för mig som socialdemokrat är allra mest svårt att kliva in i en privatisering.

Jag har tidigare i denna talarstol sagt att det i så fall är en fråga för våra partiledare om man vill göra en annan bedömning. Men jag som ansvarig för socialförsäkringsområdet kan inte se att det finns något underlag för att göra någon sorts urvattnat förslag där man tar en liten bit av det ena och en liten bit av det andra.

Grunden för min inställning är en solidariskt finansierad, inkomstrelaterad socialförsäkring som är en trygghet för människor och inte en försäkring där hälften är privatiserad för att tillmötesgå lite av var. Det kan jag inte se som någon utgångspunkt för en gemensam syn på socialförsäkringarna.

Sedan delar jag Birgitta Carlssons uppfattning att vi självklart ska modernisera försäkringarna så att vi täcker den moderna arbetsmarknaden och det som Birgitta Carlsson berörde i ett tidigare inlägg, dvs. att anställningsformerna i dag ser så annorlunda ut.

Anf. 100 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Med anledning av det allra senast sagda känner statsrådet väl till min uppfattning att man borde pröva någonting i stil med det Birgitta Carlsson nämnde. Man borde göra ett försök att se över socialförsäkringarna och i bästa fall bli lika lyckosam som vi blev i samband med pensionssystemet.

De invändningar som nu riktades mot att pröva det lyckosamma arbetssättet på socialförsäkringarna tycker jag nog är lite svaga. Skulle någon 1990–1991 ha gått igenom vad partierna sade om pensionerna är det väl risk att man hade landat på samma konservativa *approach* som statsrådet nu nämnde med anledning av Birgitta Carlssons förslag.

I sitt huvudanförande polemiserade statsrådet mot förslaget att vi skulle privatisera arbetsolycksfallen genom att göra det till en skyldighet för företagen att teckna en arbetsolycksfallsförsäkring. Hon gjorde det med ganska stort eftertryck. Hon talade om att hon var förvånad över att man hade kunnat dela upp de olika sakerna. Hon använde t.o.m. argumentet från reservanterna, Moderaterna och Folkpartiet, om att man fick en stimulans till att hålla nere arbetsolycksfallen, men att man däremot inte kunde göra det för arbetssjukdomarna.

Det skulle kanske vara en rimlig invändning från en person eller ett parti som hade fört fram förslag om att förbättra bägge delarna. Men det är en lite konstig invändning mot dem som åtminstone föreslår att man ska kunna göra något åt den ena delen. Tillsvidare görs konstaterandet att det är svårt att få fram incitamenten genom differentierade premier på arbetssjukdomarna. Där tycker jag att statsrådet är skyldig kammaren en bättre förklaring än den som nu gavs.

Sedan blir det extra konstigt när invändningen kommer från en regering som vad gäller de galopperande sjukskrivningarna i praktiken inte har gjort någonting. Den strategi som statsrådet ofta talar om är en strategi som ingen utanför regeringen kan se vad den består utav.

Anf. 101 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte vad Bo Könberg definierar som ingen alls. Vi har ett stort antal fackliga centrala organisationer, och vi har ännu fler centrala arbetsgivarorganisationer, som samtliga med stor seriositet och ansvar deltar i ett trepartssamtal. De ser att i regeringens strategi ligger en möjlighet att påverka sina egna företag och organisationer och förutsättningarna i arbetsmiljön på sin egen del av arbetsmarknaden. Det finns åtminstone några till, kanske ett 25–30-tal företrädare för viktiga aktörer på arbetsmarknaden.

Sedan till den reservation som jag berörde. Man får tycka vad man vill om att ha en privat del av arbetsskadeförsäkringen och lägga arbetsskador här, arbetsolycksfall där, och sjukdomarna någon annanstans. Det är en uppfattning man kan ha. Den kan jag respektera, även om jag inte delar den. Det jag reagerade emot var den argumentation som kom. Den sade att det inte fanns någon samband mellan regeringens arbetsskadeförsäkringsförslag och dess möjligheter att påverka arbetslivets villkor i positiv mening. Samtidigt plockar man bort en stor del av den information som man får via arbetsskadeanmälningar, arbetsolycksfalls- och arbetssjukdomsanmälningar.

Det finns ett sådant samband. Det gäller naturligtvis oss båda. Vilken ingång vi nu än har finns det arbetsmiljölagstiftning och Arbetsmiljöverket med sina regionala organisationer. Inte minst finns det som Göte Wahlström beskrev, nämligen skyddsombuden och deras ställning. De har en oerhört stor och viktig betydelse när det gäller att förbättra villkoren. Det gäller också företagshälsovården, som också har varit föremål för diskussion tidigare.

Anf. 102 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det jag ville stryka under var att reservanterna på denna punkt har anvisat ett sätt som skulle införa ekonomiska drivkrafter att hålla nere arbetsolycksfallen genom att se till att företagen fick betala olika mycket i premier beroende på hur många de hade. Den tanken kan man vara för eller emot. Den kan ha nackdelar som är större än fördelarna. Den debatten skulle vi kunna föra.

Det enda jag har hört i den vägen hittills har varit att det skulle vara svårt och krångligt. Det andra var det allra senaste om att man var rädd att man tappar information. Den senare frågan tror jag att vi skulle kunna hantera tillsammans om vi var överens om drivkrafterna. Det som förvånade mig var närmast greppet att man bara för att vi inte, och ingen annan heller, har klarat av ett bra sätt att ordna drivkrafterna för bägge delarna skulle avstå från att införa det för arbetsolycksfallen.

Det är möjligt, fru statsråd, att det finns några utanför regeringen som upptäckt att regeringen har en strategi. De är nog inte många. Det beror på att vi ser fem års passivitet bakom oss.

Till sist ställde jag inte den fråga till statsrådet som jag ställde till Göte Wahlström och Sven-Erik Sjöstrand om varför man inte har återgått till det system som fanns före 1993 och hur man såg på det. Anledningen till att jag inte ställde frågan är att jag har dragit slutsatsen av propositionen att man efter 7 ½ års grubblande fullt ut har insett att det gamla systemet var ohållbart.

Anf. 103 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det rör på sig, Bo Könberg, från inte någon till några. Håller vi på en stund till är det nog en ganska stor skara även i denna kammare som har anammat och förstått innebörden. Jag hoppas på att man i vidare kretsar än regeringen har tagit till sig tanken och uppläggningsen i strategin. Det bör inte vara en liten krets som anammar den.

Tvärtom är det en väldigt viktig uppläggning. Det behövs förebyggande insatser, åtgärder inom de regelverk vi har och ett brett anslag när det gäller folkhälsosidan. Vi glömmer ibland bort helhetssynen när vi ser till den katastrofala ohälsoutvecklingen.

Om man vill ha incitament till att minska olycksfallen kan jag inte se varför man då ska plocka bort den stora delen, nämligen arbetssjukdomar. Det är dessvärre en alldeles för stor del på arbetsplatserna. Hela underlaget för argumentationen i reservationen splittras sönder. Trots det vill man ha en privatisering. Det är kanske just vad det handlar om. Det är privatiseringen som är intressant och inte vad den egentligen innehåller.

Sedan drar Bo Könberg rätt slutsats när det gäller att vi inte återgått till systemet före 1993. Vi tycker att det förslag som vi nu lägger fram bättre tillgodoser framförhållning, rättstrygghet och jämlikhet. Det är också bra för kvinnor på arbetsmarknaden. Det gör det utan att gå tillbaka till det som vi upplevde vara en alltför vid port. Därför har vi heller inte lagt fram något förslag om att återinföra arbetsskadesjukpenning.

Anf. 104 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag är lite ledsen att jag inte fick det allra minsta lilla svar på mina frågor. Det känns ungefär som: Har jag gjort bort mig nu igen, genom att fråga om arbetsskadefonden? Jag behöver lära mig. Jag vill veta: Vad det var för fel på arbetsskadefonden? Det är det ena. Det andra är: Hur går det med det uppföljningssystem som snart ska vara klart?

Anf. 105 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Det finns aldrig några dumma frågor, det finns bara dumma svar. Jag tycker inte alls att Kerstin-Maria Stalin på något sätt gör bort sig.

Arbetsskadefonden avskaffades årsskiftet 1998-1999. Det berodde inte på att det var något fel på den. Det är en gemensam finansiering, även om vi har en avgiftsstyrning av arbetsskadeförsäkringen. Man kan under 90-talet konstatera att även om fonden gick med minus fick man i alla fall hela kollektivet finansierat, eftersom det är rättigheter inbyggda.

Vi gör bedömningen att vi med den försäkring som vi nu får, med den avgift vi tar ut och med de budgetmässiga bedömningarna på samma sätt som tidigare kommer att ha koll på kostnaderna via försäkringens konstruktion. Därför är en fond i den här meningen kanske inte ett tillräckligt redskap för balans.

När det gäller frågan om uppföljningen framgår det i utskottets överväganden om förslaget konsekvenser och av det sätt på vilket regeringen ser på frågan att vi kommer att bygga upp ett alldeles särskilt uppföljningssystem. Det kommer däremot inte att vara fullt ut klart den 1 juli 2002. Riksförsäkringsverket har i regleringsbrevet fått i uppdrag att ordna så att man kan göra en bra uppföljning från 1 juli nu i år med det system som vi har.

Anf. 106 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Jag vet att det stod så i betänkandet – det var det som jag läste högt ur. Jag ville bara veta hur långt man har kommit och hur det går.

Som jag uppfattade det när det gäller arbetsskadefonden så är finesen att man lättare hade kontroll på pengar som flödar in och ut. Därför ville jag höra statsrådets mening i frågan.

Anf. 107 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Rent budgetmässigt har inte fonden haft just den effekten. Sedan kan man säga att det ibland kan vara bra att ha fonder för en viss försäkring, men då skulle i så fall resultatet ha blivit att avgiften skulle ha höjts när fonden gick med dramatiska underskott. Så gjordes inte, utan den övriga budgeten finansierade kostnadsökningarna inom

arbetsskadeförsäkringen. Det är vår bedömning att det också är så man får göra framöver. Nu är kostnaderna och inkomsterna i rimlig balans. Vi gör också bedömningen att de utgifter som försäkringen beräknas få ska täckas av den avgift och de inkomster man får. Därmed kommer man att ha god kontroll.

Den sista frågan gällde vilken bedömning vi gör. Min bedömning är att Riksförsäkringsverket kommer att kunna följa upp det här på ett bra sätt inom det system vi har med särskild noggrannhet. När vi får en större omfattning ska också ett nytt system vara i kraft.

Anf. 108 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! I den viktigaste frågan här i dag, den om förändringar i dagens arbetsskadeförsäkring, är vi överens. Vi är fem partier som är överens när det gäller bevisreglerna.

Men någonting som vi ändå tycker att man bör titta vidare på är de incitamentskapande inslagen i arbetsskadeförsäkringen. Därför har vi fört fram de synpunkterna i våra motioner. Vi tycker att man bör titta på frågan om huruvida privata inslag i arbetsskadeförsäkringen kan förändra och öka de förebyggande incitamenten. Jag har uppfattat det som att både Norge, Danmark och Finland har delvis privata inslag. Det är väl inte fel att titta sig runtomkring och blicka utanför landet för att få lite nya förslag till hur man kan jobba med arbetsskadeförsäkringen.

När det gäller koncentrationen av handläggningen av arbetsskadeförsäkringen är det intressant att notera att Ingela Thalén tycker att även sex enheter är okej även om hon i direktiven till utredningen har sagt maximalt fem. Jag hoppas att utredaren också får information och signaler om att så är fallet.

När det gäller elvapunksprogrammet, som vi kommenterar här till och från, så tycker jag att det är oerhört viktigt att vi jobbar förebyggande. Men på något sätt känns det som om elvapunksprogrammet är ganska innehållslöst, precis som flera här har varit inne på. Det är lite grann som Lindeman sade om livet: Det är tomt och innehållslöst om man inte fyller det med något.

Det har varit många utredningar. Ända sedan 1998, då sjukskrivningarna gick upp som en raket, har vi fått svaret att vi ska vänta på utredningar. Och nu ska vi vänta på någonting nytt, som kommer i höst. När kommer det skarpa läget? 120 000 väntar i dag på rehabilitering, Ingela Thalén. Vad ska vi ge för svar till dem?

Anf. 109 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte ett ögonblick på privata försäkringar som ett styrmedel för att förbättra arbetsmiljön och arbetsmarknaden. Det finns ingenting som talar för att just privat försäkring i sig och en sådan organisation skulle stimulera den typen av utveckling. Vill arbetsmarknadens parter åta sig att handskas med försäkringen i sina avtal så får de ta upp den frågan och väcka den, och så får man diskutera med dem om vad de tycker.

Jag anser att de incitament som man ska föra till har vi nu fört till med en bra försäkring. Men man bör arbeta med dem genom en arbetsmiljölag, företagshälsovård osv. – jag behöver inte räkna upp allt det där. Det är den delen av fältet som man kan gå in i.

Som jag sade i mitt replikskifte med Birgitta Carlsson så finns det ett antal utomordentligt bra exempel där man mycket konkret har gått in och ändrat villkoren på en arbetsplats och där arbetsgivaren och de anställda båda har fått ut mycket bra av förändringarna.

Därför är vår strategi att arbeta på båda fälten – att arbeta lokalt på arbetsplatsen och att förändra regelverket nationellt.

Anledningen till att det inte finns några skarpa förslag nu är att riksdagen har bestämt att de skarpa förslag som ska läggas fram till riksdagen ska komma i anslutning till höstens budget.

Jag delar i grunden Désirée Pethrus Engströms syn att det är viktigt med det förebyggande arbetet och att vi också ska satsa på rehabilitering. Men då ska det vara en metod som leder till resultat.

Anf. 110 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Den metoden har ju vi redan föreslagit i våra försök att väcka motioner här i riksdagen. Men de har avslagits. Vi har ett förslag där vi satsar över 6 miljarder kronor på rehabilitering i enlighet med Gerhard Larssons förslag. Vi tycker att det är viktigt att det finns en rehabiliteringskoordinator som kan få ihop hela det stora rehabiliteringsnätverket för att man ska komma framåt i rehabiliteringsarbetet.

Vi vet att en satsad krona på rehabilitering ger nio tillbaka, och då har vi ändå inte räknat så häftigt. Vi tror att förebyggande insatser är oerhört viktiga. Det som jag har kunnat hitta än så länge är 70 miljoner kronor. Det har regeringen satsat i förebyggande syfte, medan vi har sex miljarder på tre år. *Det*, och inte bara 70 miljoner, tycker jag man kan kalla förebyggande arbete!

Anf. 111 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag vill inte använda starka ord. Men jag sträcker mig så långt att jag säger att det är lite pinsamt att höra Désirée Pethrus Engström tala om de här miljarderna till en rehabiliteringskoordinator.

Vad regeringen nu gör är att vi systematiskt, med början i fem kassor som själva har anmält att de vill vara med, metodutvecklar arbetslivsinriktad rehabilitering. Vi gör det på det riktiga sättet, tillsammans med personalen och med extra resurser i form av personal och pengar.

Désirée Pethrus Engström pratar lite föraktfullt om de där 70 miljonerna. Men de där 70 miljonerna, med den *pay-off* som Désirée Pethrus Engström beskriver, ger åtskilligt tillbaka. Men det är inte det som är syftet, utan det är att stärka rehabiliteringen ute på kassorna. Vi ska gå igenom kassa för kassa fram till dess att alla försäkringskassor har ändrat sitt arbetssätt på ett sätt som stämmer överens med det som man tycker är bra.

Jag ska komma tillbaka till koncentrationen av handläggningen så att jag inte blir missförstådd. Jag sade att det är möjligt att det *kan* bli sex stycken, men jag lutar snarare åt ett antal under fem – kanske fyra – än över fem. Vi ska inte missförstå varandra på den punkten.

Det viktiga är att utredaren tillsammans med dem som är berörda av det här, FKF och andra, går igenom det hela. På så sätt kan vi få en handläggning och administration av arbetsskadeförsäkringen som är bra för de försäkrade och ger ett stöd åt dem som ska göra utredningarna. Då kan vi långsiktigt komma åt det som den här debatten har handlat om, nämligen

att se till att vi tar till oss nya erfarenheter, medicinskt kunnande, statistik och uppföljning så att det blir till nytta i bedömningen av arbetsskadeärendena.

Anf. 112 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Jag vill fortsätta litet med detta om koncentrerad handläggning. Först vill jag säga att jag tror att jag och statsrådet är överens om det mesta i det här ärendet, men just koncentrerad handläggning är en sak som vi inte är helt överens om. Nu är en utredning på gång, och det ska bli intressant att se vad den kommer fram till.

När det gäller de remisser som gick ut inför betänkandet från Socialdepartementet säger t.ex. Försäkringskassförbundet om koncentrerad handläggning att man inte ser det så enkelt. De menar att det finns brister i handläggningen och att dessa ska ses utifrån de stora resursneddragningar som har varit hos kassorna under 90-talet. Det medför naturligtvis problem på kassorna. Vi ser ju ofta i medierna att handläggningen tar lång tid. I TV säger handläggarna att miljoner rinner ur händerna. Naturligtvis påverkar det också arbetsskadehanteringen.

Om man koncentrerar för mycket finns det en uppenbar risk för att många missgynnas. De som har problem med svenska språket – det kan vara personer med låg utbildning, med invandrabakgrund – kan missgynnas av en koncentrerad handläggning. Det är viktigt att man kan nå sin handläggare, att man kan få prata med vederbörande, för det är en viktig rättstrygghet. Man ska per telefon eller skriftligen kunna redogöra för sitt ärende, och då tror jag att det är jätteviktigt att man har närheten.

Hur ser statsrådet på det här? Går det att koncentrera hur mycket som helst?

Anf. 113 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Går det att koncentrera hur mycket som helst? Jag har inget bra svar på just den raka frågan, därför att det beror helt och hållet på hur arbetet läggs upp, hur man bygger upp kontakterna med de försäkrade, hur det förberedande arbetet med arbetsskadeanmälningar fungerar, hur arbetsplatsutredningen ser ut, osv.

När det gäller Sven-Erik Sjöstrands kommentarer till bristerna i handläggningen på grund av bristande resurser, så är ett av skälen till att jag nu systematiskt tillsammans med RFV och med hörande av FKF går igenom många ärendeslag inom den stora socialförsäkringsadministrationen att underlätta för försäkringskassorna lokalt och regionalt att arbeta med det som är deras stora serviceuppgift, att ge försäkrade stöd och hjälp och göra bra utredningar i speciella fall. Då kan koncentration av vissa ärendeslag vara ett bra hjälpmedel för helheten, även om jag är helt medveten om att väldigt många enskilda kassor känner det som om de blir av med någonting.

När det gäller att bli missgynnad på grund av språk eller annat menar jag att man inte behöver se det så. Man kan se det precis tvärtom. En koncentration med goda resurser ger också möjligheter att ha tolkhjälp i flera olika språk. Därmed kan rättssäkerheten och tryggheten öka. Det beror helt och hållet på det sätt på vilket utredaren beskriver att arbetet ska ske. Jag har fullt förtroende för att utredaren i samarbete med de

berörda kommer tillbaka med ett förslag om handläggning av arbetskska-
defrågor som både regering och andra tycker är bra.

Prot. 2001/02:99
19 april

---

*Vissa arbets-
skadefrågor*

Anf. 114 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att statsrådet går igenom så många ärenden och ser vilka brister som finns. Naturligtvis vill vi att försäkringskassans resurser och socialförsäkringsadministrationen ska användas så effektivt som möjligt. Det är ju oerhört viktigt att vi använder våra skattemedel på ett bra sätt och att vi hittar de riktiga verktygen.

Jag inser också att en viss koncentration kan vara bra, men när Riks-
försäkringsverkets förslag om en rikskoncentration kom blev jag verklig-
en betänksam. Det kan inte innebära någon större rättssäkerhet. Det kan
innebära att mycket centraliseras. Det blir svårt att hitta kompetent per-
sonal på en plats i landet. Det kanske är svårt för människor som råkat ut
för arbetsskador att resa till den platsen.

Sedan måste man, som statsrådet säger, se till att det förebyggande
fungerar. Att man får in ordentliga utredningar om arbetsskador är det
primära. Det måste göras en ordentlig bedömning från början. Specia-
lister bör komma in på ett tidigt stadium. Då har man egentligen klarat av
halva ärendet. Beslutet i sig är inte så komplicerat när man väl vet att
man har fått in de riktiga uppgifterna. På det sättet får vi ett ganska rätts-
säkert system.

Vi har sett att det av tradition ändå är lite av en folk rörelse. Det ska
finnas ett engagemang lokalt. Vi har också kunskaper om de lokala ar-
betsförhållandena, och de bör tas till vara i hela processen. Det är därför
som jag är lite rädd för just denna alltför starka koncentration.

Anf. 115 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! På en punkt är Sven-Erik Sjöstrand och jag helt överens.
Jag tror inte heller på att det ska vara en enda koncentrerad plats, utan jag
tror snarare på att det ska ligga på ett par, tre eller kanske fyra ställen.
Men det är inte jag som utreder. Jag förbehåller mig det lilla privilegiet
att ta ställning när utredaren har lagt fram sitt förslag. Jag utgår från att
förslaget är grundat på ordentligt förarbete och naturligtvis också samar-
bete med de berörda.

Jag delar Sven-Erik Sjöstrands uppfattning att när man gör den här
bedömningen ska man också ta med behovet av kunskap om de lokala
arbetsmarknaderna. Men det är inte alldeles säkert att den kunskapen är
detsamma som att utredningen ska ske lokalt. Den erfarenheten har vi i
dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

5 § Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU11
Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner
(förs. 2001/02:RR13).

Anf. 116 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Det var synd att jag inte kunde vara med i diskussionen om koncentrationen. Den har jag ju varit involverad i på andra ställen, men jag kan ju inte nu börja argumentera om det.

Däremot ska jag i allra högsta grad argumentera i frågor som rör efterkontroller av förtidspensioner.

Vi har som bekant ca 460 000 förtidspensionärer i Sverige. Det är naturligtvis en hög siffra. Den ökar också i och med att först sjukskrivningarna ökar och sedan långtidssjukskrivningarna. Sedan ökar också förtidspensioneringarna. Detta är liksom ett slags process. Mycket beror på att man inte i tid tar tag i de människor som blir sjukskrivna.

Då frågar man sig om det inte i något eller kanske många fall finns restarbetsförmåga kvar även hos förtidspensionerade, att många av dem egentligen skulle kunna gå tillbaka till arbetslivet efter att ha rehabiliterats och kanske blivit friskare eller att de rent allmänt är så pass pigga att de skulle kunna återgå till arbetslivet. Ja, det är klart att det finns, för var och en här och, antar jag, också i andra sammanhang vet ju att väldigt många har hobbyssysselsättningar. De kanske t.o.m. arbetar icke-officiellt, men dock, och håller i gång på många olika sätt. Så det är inte så säkert att alla förtidspensionärer är helt utan arbetsförmåga.

Regeringen har ju tidigare upptäckt att det kanske skulle kunna gå att göra något åt detta, och man införde då en form av vilande förtidspension. Det har ju minsann inte blivit någon stor succé av det. Jag tror knappt att det är 1 500 personer som faktiskt för närvarande utnyttjar denna möjlighet. Då ska man sätta det i relation till att det är 460 000 förtidspensionerade.

Inte heller kassorna tycks riktigt följa upp vad som händer. Det är därför revisorerna har kommit med förslag. De har på eget initiativ granskat och funnit att kassorna faktiskt inte gör efterkontroller i så stor utsträckning som skulle önskas, och inte heller kanske gör det på samma sätt i olika kassor. Olika kassor prioriterar också olika.

Jag själv är vice ordförande i en kassa, och jag vet ju hur vi har diskuterat. Vi säger helt framt så här: Detta kan vi inte prioritera för närvarande, för vi har inte ens folk för att klara alla utbetalningar så att folk får sina pengar i tid. Likadant är det med detta att man kan rehabilitera människor. Vi har helt enkelt inte möjlighet att prioritera den saken också.

Det är ju så att politiker vill att myndigheter ska prioritera allt jämt och ständigt i alla sammanhang, även det här naturligtvis. Det är väl bra om man kan göra det, men jag tror att vi faktiskt måste ge lite pengar till kassorna för det här. Jag tror att man måste ge kassorna ett påslag som kopplas direkt till den här verksamheten. På så sätt skulle den kunna effektiviseras. Det skulle ge en hel del tillbaka.

Då är det naturligtvis inte så kul att jobba med dessa frågor. Det tar ju emot att göra hembesök, kolla upp och sådant. Men man får ändå på något sätt jobba med det här mer effektivt än vad man gör i dag. Men man måste också kunna erbjuda någonting. Man måste kunna erbjuda något slags sysselsättning, något jobb eller i alla fall någon form av vettig sysselsättning.

Där talar man mer och mer om en övergångsarbetsmarknad, social ekonomi eller vad det nu kan vara. Jag är rätt intresserad av att det kan utvecklas på ett mer strukturerat sätt, för där kan man hitta jobb, meningsfulla jobb, tjänster som kanske inte direkt skulle efterfrågas på en fri marknad, men det är ändå bra och nödvändiga saker som skulle kunna göras, saker som man vill ha gjorda.

Här skulle många förtidspensionärer kunna komma in och få meningsfull sysselsättning. De skulle få betalt, korrekt betalt, och så. Därmed skulle de vara med och bidra till tillväxt för landet. Ju fler som arbetar desto bättre går det ju för landet. Lönebidrag i ökad utsträckning kan också vara en form.

Det är därför naturligtvis av stor vikt att regeringen nu tar tag i denna fråga och försöker få i gång riktlinjer för hur man ska gå till väga. Då tror jag också att en resursfråga måste diskuteras.

Vi har ju två reservationer här. Det är kd som har skrivit motionerna, och vi moderater har tacksamt hängt på. Det var inte så svårt, vi tycker nämligen samma sak i det här fallet. Vi yrkar bifall till reservation 1. Det är två reservationer, och vi yrkar bifall till reservation 1. Det är framför allt frågan om pengarna som måste komma med för att vi ska kunna jobba lite tuffare i kassan med dessa frågor.

Reservation 2 ställer vi oss givetvis bakom, men vi yrkar inte bifall till den. Där finns det med en rad som jag själv känner mig mycket engagerad i, och det gäller frågan om den här s.k. kompletterande arbetsmarknaden, som jag menar är så viktig för att få människor i gång och för att de inte bara ska vara förtidspensionärer, vilket faktiskt är en av de mest destruktiva verksamheter man kan ägna sig åt. Ju mer man kan arbeta, ju mer man kan vara behövd och ju mer man kan känna sin värdighet växa, desto bättre måste det vara för alla, både för den enskilde och för samhället i dess helhet.

Anf. 117 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag står också bakom båda reservationerna i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag enbart bifall till reservation 2.

Det här betänkandet behandlar alltså en skrivelse från Riksdagens revisorer gällande efterkontroller av förtidspensioner. I Sverige i dag har vi ju, som Gustaf von Essen tidigare sade, ungefär 450 000 förtidspensionärer. Det är en ofattbart stor siffra. Nästan en halv miljon människor kan i dag inte delta i arbetslivet på grund av sjukdom eller handikapp av något slag.

Att statsrådet Ingela Thalén tidigare i dag sade att det förslag som regeringens utredare Gerhard Larsson lagt fram om en ny rehabiliteringsorganisation är pinsamt är i det sammanhanget anmärkningsvärt.

Att förhindra förtidspensioner måste enligt min mening vara en prioriterad uppgift. När det gäller dagens betänkande handlar det dock om efterkontroller av dem som redan fått förtidspension. Det innebär att en

beviljad förtidspension kan ifrågasättas om man misstänker att någon missbrukar förmånen och egentligen kan utföra arbete. Sådana kontroller görs i dag, men mycket sporadiskt. Enligt Riksdagens revisorer bör man ta fram riktlinjer för hur dessa efterkontroller ska gå till och för hur efterkontrollerna ska bli mer systematiska. De anser vidare att man bör centralisera handläggningen av efterkontrollerna.

En fråga som är oklar i revisorernas förslag är vad som händer med en person om man drar in förtidspensionen. Kristdemokraterna har inriktat sig på att ta upp tre saker som behöver lösas och tydliggöras för att ett förändrat system för efterkontroller av förtidspensioner ska kunna fungera väl.

För det första handlar det om att om man ökar tempot i efterkontrollarbetet innebär det ett merarbete för försäkringskassorna som måste uppmärksammas. Vi menar att regeringen bör se över vilka merkostnader det blir och att den också måste anslå medel för detta. Annars riskerar arbetet med efterkontroller att ytterligare tränga undan det eftersatta rehabiliteringsarbetet ute på försäkringskassorna.

För det andra är det otydligt vad som händer de personer som får en indragen förtidspension, som jag sade tidigare. Vilken ersättning blir aktuell – eller vilken ersättningsarbetsmarknad kan erbjudas om förtidspensionen dras in? Får man snabbt hjälp via Arbetsförmedlingen, eller hur ska det gå till?

De här frågorna behöver lösas. De som exempelvis kommer in och arbetar med vilande förtidspension på ett jobb kvalificerar sig för en arbetslöshetskassa. Så är dock inte fallet för andra, som inte har fått ett annat arbete.

Nämnas här bör väl också det system som Socialdemokraterna ofta talar om, nämligen förlängningen av sjuklöneperioden. Min fråga till Socialdemokraterna är: Kommer arbetsgivarna att bli mer benägna att ta emot den här gruppen om förslaget med förlängd sjuklöneperiod genomförs? Jag tror inte det. Risken är stor att det kommer att bli mycket svårt för alla de f.d. förtidspensionärer som vill ut i arbete eller som kanske i framtiden kan komma ut i arbete.

Trots regeringens kampanjer för att få personer att pröva systemet med vilande förtidspension fungerar det inte särskilt bra. Vi har fått information från Riksförsäkringsverket, ett uppdrag från regeringen om att man ska gå ut och slå ett slag för vilande förtidspension. Men hur ska arbetsgivare våga ta emot dem som tidigare har haft sjukdom, handikapp eller andra besvär om man tror att man riskerar att få ett stort ansvar för sjuklöneperioden?

För det tredje är också frågan om centralisering av efterkontrollerna viktig. Revisorerna föreslår att man centraliserar efterkontrollerna till ett ställe. Vi tror dock att kontroller som handlar om att samköra register och kontrollera olika uppgifter mycket väl kan skötas centraliserat. När det däremot handlar om att göra efterkontroller i syfte att utröna en individs arbetsförmåga blir det svårare. Där bör snarare kunskapen om den försäkrades situation och förutsättningar för rehabilitering ges företräde. Det innebär att detta arbete måste företas mer lokalt, där man även känner till de lokala arbetsmarknadsförutsättningarna. I detta delar utskottet Kristdemokraternas mening, vilket är glädjande.

Fru talman! Utskottsmajoriteten har valt att avstyrka revisorernas förslag. Man har insett att det är många frågor som behöver lösas, precis som vi kristdemokrater påpekat. Jag hoppas ändå att majoriteten återkommer med förslag till lösningar på dessa frågor då det i januari 2003 kommer ett nytt system i stället för de nuvarande förtidspensionerna. Då kommer bl.a. de personer som är under 30 år att genomgå efterkontroll vart tredje år. Det är viktigt att man har löst alla de frågor som jag tidigare har nämnt när man sätter i gång systemet med aktivitetsersättning och sjukersättning.

Avslutningsvis, fru talman, finns det flera delar i det förslag som i dag behandlas som är viktiga. Det viktigaste är dock att vi politiker inte bara talar om vad vi vill utan att vi också tar fram konsekvensbeskrivningar. Om vi vill förbättra efterkontrollerna måste vi ge försäkringskassorna rimliga förutsättningar att kunna genomföra detta arbete. Mycket kvarstår också att göra när det gäller att få fram en bra samverkan mellan försäkringskassa och arbetsmarknadsmyndighet i syfte att få ut fler med restarbetsförmåga i arbete.

Anf. 118 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! I detta betänkande, SfU11, behandlar utskottet riksdagens revisorers förslag *Efterkontroll av förtidspensioner*, 2001/02:RR13, jämte en motion som har väckts med anledning av förslaget.

Revisorerna föreslår att regeringen vidtar olika åtgärder för att förbättra efterkontrollen av förtidspensionerna. De åtgärder som revisorerna föreslår är viktiga påpekanden och är föremål för behandling på annat håll, exempelvis i Riksförsäkringsverket eller i regeringsberedning. Många av sakfrågorna har föregåtts av utredning kring problematiken om efterkontroll för förtidspensioner.

Den bedömning utskottet har gjort innebär att det för tillfället inte finns anledning att göra något särskilt tillkännagivande med anledning av riksdagens revisorers förslag eller av den motion som har inkommit från representanter från Kristdemokraterna. Och därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på motionen och reservationerna.

Fru talman! Den som uppbär förtidspension är skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla till försäkringskassan bl.a. om han eller hon börjar förvärvsarbete i större omfattning än tidigare eller om arbetsförmågan väsentligt förbättras utan att han eller hon börjar förvärvsarbete i större utsträckning än tidigare.

Underlåts anmälan utan giltigt skäl får pensionen dras in för viss tid eller tills vidare. Det känns också angeläget att påpeka att det sedan den 1 januari 1999 gäller att försäkringskassan ansvarar för att särskilda insatser görs för att den som får tre fjärdedels förtidspension eller sjukbidrag ska kunna få en anställning motsvarande den återstående arbetsförmågan.

Det ska i första hand vara fråga om anställning på den ordinarie arbetsmarknaden, eventuellt med hjälp av lönebidrag. Om detta inte kan ske inom sex månader ska den försäkrade kunna beredas anställning vid Samhall AB.

Den 1 januari 2000 infördes regler om vilande förtidspension. Reglerna syftar till att stimulera till återgång i arbetslivet och ett i övrigt aktivt liv och innebär bl.a. följande. En försäkrad som har uppburit förtidspension under minst ett år får behålla förtidspensionen under högst

tre månader under en tolv månadersperiod samtidigt som han eller hon prövar att arbeta. Riksförsäkringsverket förbereder en stor upplysningskampanj om detta.

Vidare införs ett nytt sjukersättningssystem som träder i kraft den 1 januari 2003 och som innebär att förtidspension och sjukbidrag ersätts av aktivitetsersättning och sjukersättning. Denna förändring i sig anger ett annat tänkesätt än att gå i förtida pension. Ordet ”pension” ger en viss positiv signal för dem som gått i pension, dock icke för den som tvingas gå i förtida pension.

Fru talman! Någon enskild faktor som kan förklara den stora ökningen av sjukfrånvaron finns inte, och därmed finns inte heller någon enkel åtgärd för att komma till rätta med problemet. Vad som i stället krävs är en bred satsning på ökad hälsa i arbetslivet. En sådan har regeringen presenterat i det s.k. elvapunktsprogrammet.

Programmet innefattar bl.a. åtgärder för att förbättra arbetsmiljön och för att tydliggöra arbetsgivarnas ansvar, en förnyelse av rehabilitering och en översyn av sjukskrivningsprocessen. I denna översyn bör enligt utskottets mening även läkarnas roll klargöras. Med tanke på tidigare debatt om regeringens elvapunktsprogram hade jag hoppats och väntat mig att de borgerliga företrädarna hade ett mer positivt anslag i stället för att i många hänseenden bara råskälla.

Vidare krävs att den arbetslivsinriktade rehabiliteringen är både individanpassad, kan sättas in tidigt och kommer igång tidigare och bättre samt att inriktningen blir att man antingen får återkomma till sitt jobb, får utbildning eller får möjlighet att starta om på annat arbete. Det får inte vara så att man bara blir sjukskriven och att inget annat händer.

Enligt utskottet är det viktigt att också personer med en relativt ringa restarbetsförmåga får möjlighet att utnyttja denna för förvärsarbete. Det är viktigt att fastslå att frågan om människors hälsa i arbetslivet är naturligt en fråga för arbetsmarknadens parter och för den enskilde arbetsgivaren, på den stora arbetsplatsen likväl som på den mindre. Det ska inte gå att skicka sjukskrivningsnotan vidare till någon annan eller till något annat system och mena att det ska lösas av andra. Särskilt ska det påpekas att det förebyggande arbetet är av mycket stor och viktig betydelse.

Likadant är det enskilda arbetsstället av stor betydelse för att rehabiliteringen och det förebyggande arbetet för en bättre arbetsmiljö ska lyckas. Där finns problemen, och där finns lösningarna. Det handlar mycket om att många fler måste inse detta samband. Arbetet ska anpassas till människors fysiska och psykiska förutsättningar enligt arbetsmiljölagen.

Utskottet noterar att Utredningen om en handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet, HpH-utredningen, i sitt slutbetänkande SOU 2002:5 har föreslagit bl.a. att arbetsmarknadspolitikens ansvarsområde vidgas i syfte att skapa en kompletterande arbetsmarknad för människor med begränsad arbetsförmåga på grund av sjukdom.

Fru talman! Systemet med efterkontroll är viktigt också för att förhindra eventuellt fusk. Utskottet vill dock med skärpa framhålla att det inte finns något som tyder på att förtidspensionärer som grupp skulle vara mer fuskbenägna än andra grupper. Detta påpekar både Riksförsäkringsverket, Försäkringskassaförbundet och handikappgruppernas organisationer i sina remissvar. Vissa riktlinjer för efterkontroll återfinns i RFV:s allmänna råd 1998:16 om förtidspension.

När det gäller revisorernas förslag om åtgärder mot fusk konstaterar utskottet att riksdagen under hösten 2001 beslutat om vissa ändringar i syfte att möjliggöra ett ökat informationsutbyte mellan de allmänna försäkringskassorna, RFV, CSN, länsarbetsnämnderna och arbetslöshetskassorna.

Avslutningsvis påtalar revisorerna att nuvarande regel i AFL om att en person med hel förtidspension får arbeta högst en åttondel av normal heltid är svårbedömd och ibland kan leda till uppenbart missbruk. Flera försäkringskassor uppger också att det i princip är omöjligt att fastställa om förtidspensionären arbetar mer än den tillåtna åttondelen av normal heltid. Revisorerna har övervägt olika lösningar för att komma till rätta med detta problem.

Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen i syfte att klargöra om det behövs någon ändring antingen med sådan inriktning som revisorerna har föreslagit eller av annat slag. Utskottet förutsätter emellertid att detta kan ske utan något särskilt tillkännagivande från riksdagens sida och avstyrker därmed revisorernas förslag i denna del. Till sist vill jag notera att jag i mitt inlägg också indirekt har kommenterat motionen av Désirée Pethrus Engström m. fl.

Fru talman! Jag skulle också vilja kommentera det resonemang som förs av både Gustaf von Essen och Désirée Pethrus Engström. Gustaf von Essen för ett resonemang om någon typ av hobbyverksamhet, och det utgår jag från att även förtidspensionärer får lova att syssla med. Han talar underförstått om att arbeta på annat sätt. Han kanske har möjlighet att utveckla sitt resonemang.

Det är viktigt att försäkringskassorna prioriterar efterkontrollen, och det bör också ligga i ett normalt arbete att man gör sådana kontroller. De görs också i försäkringskassorna ute i landet. Men idén om övergripande kontroller av alla 450 00 förtidspensionärer – att man t.ex. vid Riksskatteverket skulle ha möjlighet att bara trycka på en knapp så att alla uppgifter om de 450 000 skulle fara in i andra myndigheters datasystem – har utskottet avstått från att ställa sig bakom.

Om enskilda försäkringskassor vill göra denna typ av kontroller av enskilda medborgare så är det helt okej.

Det som Désirée Pethrus Engström tar upp om arbetsgivarperioden och en 60 dagars förlängd sjuklöneperiod är inget förslag såtillvida. Men det återfinns som ett ekonomiskt incitament som man kan diskutera.

Jag hade förmånen att sitta med i Jan Rydhs utredning, och jag med min fackliga bakgrund var oerhört restriktiv i fråga om en sjuklöneperiod på 60 dagar. Men jag måste också säga att ju längre man tränger in i detta ser man att det också finns fördelar. Men det finns en problematik kring dem som är t.ex. kroniskt sjuka. Det finns redan arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att kunna hantera den typen av frågor. Och det är viktigt att man är observant om man ska föra en sådan diskussion. Men den utredningen är ju som sagt ute på remiss, och det finns anledning att återkomma till detta förslag och andra frågor som tas upp i Jan Rydhs utredning.

Anf. 119 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Ronny Olander säger att vi råskäller på detta elvapunktsprogram. På något sätt undrar jag hur vi ska få uppmärksamhet för de

120 000 personer som i dag väntar i rehabiliteringsköen. Det känns som om vi sitter i ett väntrum, och det är ingen som vill lyssna. Då kanske man får göra som man har gjort uppe i ett socialdemokratiskt styrt lands-ting i Norrbotten där man har gett patienterna rondskålar med skedar så att de kan påkalla uppmärksamhet om de vill att vårdpersonalen ska komma. Vi vill bara påkalla uppmärksamheten. Och hur det ska gå till vet inte jag.

Vi har väckt förslag om att man ska försöka införa en ny typ av rehabiliteringsorganisation och satsa pengar på det, eftersom vi vet att det ger pengar tillbaka. Det är det förslag som vi har.

Vi tror att försäkringskassorna är de som på bästa sätt kan samordna olika krafter för att se till att rehabiliteringsarbetet fungerar.

När det gäller en 60 dagars sjuklöneperiod säger Ronny Olander att det inte finns några sådana förslag. Men i vårpropositionen nämns det faktiskt i lite förtäckta ordalag. Man skriver det inte rakt ut, men det talas om ekonomiska incitament, och sedan resonerar man lite grann kring det. Men man skriver inte rakt ut att det handlar om en 60 dagars sjuklöneperiod. Men jag hoppas verkligen att den tveksamhet som Ronny Olander i dag visar i fråga om detta förslag också kommer att hålla i sig och att vi slipper att se ett sådant förslag för de arbetshandikappade och för dem som annars riskerar att slås ut ännu mer från arbetsmarknaden.

Anf. 120 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Först skulle jag vilja kommentera en 60 dagars sjuklöneperiod. Om man läser igenom hela Jan Rydhs förslag om att detta ska vara kostnadsneutralt, att de små företagen i dag får betala för de stora företagens sjukfrånvaro och att 70 % av dem som blir sjuka blir friska inom denna tid kanske man ska börja fundera på hur mycket ansvar som vi egentligen ska lägga på arbetsgivarna. Hitintills har det i debatten inte alls på något sätt från de borgerliga företrädarna – jag har läst protokollet från debatten om vårpropositionen den 15 april – kommit fram att politiken har en viktig uppgift. Men arbetsgivarna ute i hela landet med strax över fyra miljoner löntagare har också en oerhört viktig uppgift. Och det handlar inte bara om att man ska trycka arbetsgivaren mot väggen, utan det handlar om att föra en debatt och en diskussion som just nu i treparts-samtalen, där den goda arbetsgivaren med tanke på åldersstrukturen, demografin, ohälsan, osv. ser till att säkerställa att man har en personalpolitik som gör att människor är intresserade av att kunna vara kvar, inte blir sjuka och lockas till just hans eller hennes företag.

Den här diskussionen pågår ute i hela landet. Men när jag lyssnar på er verkar det precis som om ni i de slutna sammanträdesrummen – jag måste vara kritisk här – inte har lyckats tränga ut i den diskussion som pågår ute i arbetslivet om det goda arbetslivet.

Anf. 121 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Vi kristdemokrater vill inte bara ha det goda arbetslivet. Vi vill ha hela det goda livet. Det innebär att arbetslivet och det övriga livet ska gå ihop.

När Ronny Olander säger att det ska vara kostnadsneutralt för företagarna så är väl det bra. Men tanken med en 60 dagars sjuklöneperiod kan ju inte bara vara att man ska minska administrationen på försäkringskas-

sorna. Den risk som vi ser är att man försenar den samordnade rehabiliteringen. Och det är precis det som Gerhard Larsson skriver i sin utredning, att risken med att ha en 60 dagars sjuklöneperiod är att man försenar den samordnade rehabiliteringen. Arbetsgivarna har nämligen inte den kompetensen. Framför allt kommer småföretagare aldrig att kunna ha den professionella kompetens som krävs för att göra ett bra rehabiliteringsarbete. Där måste försäkringskassan vara den professionella konsulten och stödet till arbetsgivaren. Därför tror vi inte att detta är ett bra förslag.

Anf. 122 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag talar inte om att minska problemen på försäkringskassorna. Även de behöver hjälp och stöd i sin situation. De har också ohälsotal som definitivt inte är tillfredsställande. Jag talar om precis det som Désirée Pethrus Engström själv talar om, nämligen om att se helheten, att se hela människan. Som sades tidigare så är det faktiskt en mindre del av hela livet, om man får leva tillräckligt länge, som man vistas i arbetslivet. Och det handlar egentligen om att från första stund, vid födelseögonblicket och kanske t.o.m. tidigare, se förutsättningar för ett gott liv genom livet, där arbetslivet är en viktig del.

Men tänk om vi kan ha denna positiva debatt i stället för, som jag upplever det, att alltid tala för en tom påse, som Désirée Pethrus Engström faktiskt gjorde tidigare. Hasse Alfredson raljerar också om detta. Jag tycker inte att det är det anslaget som vi ska ha i så viktiga frågor utan att vi tvärtom ska kunna ha den infallsvinkel som vi nu har och ställa frågan: Hur gör vi? Jag tycker för min del att man ska ha ett öppet sinnelag och kunna närma sig frågan på ett klokt, ansvarsfullt och seriöst sätt. Det är alltid ett bra utgångsläge. Det gör vi också av och till i socialförsäkringsutskottet när det gäller rehabiliteringsfrågor. Vi landar kanske på lite olika sätt att göra detta. Det är en sak. Men jag ser fram emot debatter som förs på ett seriöst sätt, vilket jag har försökt beskriva tidigare.

Beträffande det som jag sade tidigare om kostnader osv. hänvisar jag till Jan Rydhs utredning.

Anf. 123 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag tror att Ronny Olander ansträngde sig väldigt mycket för att hitta någonting som han skulle kunna gå till angrepp mot mig med. Jag tror inte att det egentligen behövdes. Vad jag sade var att alla vet att många förtidspensionerade faktiskt är aktiva. Det är inget fel på det. Tvärtom ska vi vara glada för det. Likaså tror jag att många faktiskt också arbetar, men kanske inte öppet utan på ett sådant sätt att inkomsterna inte deklarerar fullt ut. Det är ingen människa som är förvånad över det heller. Man kan bara åka ut på landet för att få reda på hur det går till. Det tycker jag att även vi här i riksdagen måste kunna säga. Därmed inte sagt att gruppen förtidspensionärer är mer fuskbenägen än andra grupper. Men grupper består ju av individer. Och det retar självfallet många människor när de ser förtidspensionerade personer som håller på att måla, snickra, osv. på andras hus. Alla vet att det går till på detta sätt. Man ska inte överdriva omfattningen, och man ska inte generalisera. Men det är i alla fall en situation som gör att försäkringskassorna skulle behöva göra

flera efterkontroller och också kunna undersöka om inte många av dessa människor faktiskt skulle kunna återgå i vanligt arbete helt eller åtminstone delvis, antingen på en övergångsarbetsmarknad eller på den reguljära arbetsmarknaden.

Det är detta som det handlar om, och det är därför som det är så viktigt att vi har bättre efterkontroller samt att kassorna kan få lov att prioritera detta och också få resurser till detta.

Anf. 124 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det är säkert så att förtidspensionärer är aktiva. Det hoppas jag verkligen att de på ett eller annat sätt är, dock icke på så sätt att de bedriver någon typ av svartjobb eller så – om det är vad Gustaf von Essen menar.

Där har dessa kontroller ett viktigt preventivt syfte. Det gäller inte bara i nämnda system utan också i skattesystem och a-kassesystem – ja, över huvud taget i alla trygghetssystem. Tilliten till trygghetssystemen bland gemene man är just att man har en tillit till att människor använder dem på rätt sätt.

Utskottet säger alltså mycket klart att det är viktigt med efterkontroller. Regeringen har sagt det på olika sätt, och Riksdagens revisorer säger att det här är viktigt. Vad man kan vända sig mot är, som mycket väl påtalas från olika remissinstanser, det generella. Det handlar då, som jag tidigare sade, om att man vad gäller 450 000 personer via ett datasystem på något verk utbyter erfarenheter och verkligen tränger in i människors liv.

Det fanns ju en tid då vi politiker talade mycket om den personliga integriteten. Vi hade stor respekt där och var aktsamma i den diskussionen, men i dag är det mycket av kontrollsystem som diskuteras – detta om heder och samvete som vi haft uppe i vårt utskott. Att säga att 450 000 förtidspensionärer vart tredje år ska gå till doktorn därför att deras medicinska status ska fastställas för att se om de har någon restarbetsförmåga är dock att gå mycket långt.

Anf. 125 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! I våra reservationer står det ingenting om stora samkörningar, så Ronny Olander boxas i det fallet med en skugga.

Det är helt riktigt att det är viktigt att ha kontroller i systemen, att fusket ska minimeras osv. Det säger Ronny, och det säger vi alla. Det gäller socialförsäkringssystemen som helhet därför att det är en legitimitetsfråga för de här systemen att de inte överutnyttjas.

När detta är sagt säger jag ånyo att försäkringskassorna i dag har nedprioriterat detta område på grund av rena rama resursbristen. Detta i sin tur hänger samman med den väldiga ökning av antalet sjukskrivningar som sker. Man hinner helt enkelt inte ta itu med detta, men det är önskvärt att det görs. Det är vi överens om, Ronny Olander! Men då måste man från regeringens och verkets sida säga att om vi ska prioritera detta och göra mer här måste mer resurser tillföras.

Det kommer att vara ytterst lönsamt, och det kommer att vara bra också för den enskilde att på så sätt få en kick att börja arbeta, om nu den möjligheten finns. Vi står alltså inte så långt från varandra som vi tror.

Jag har helt och hållet avstått från att diskutera annat än det som tas upp i det dokument som vi nu diskuterar, nämligen efterkontrollen. Vi har ju inte diskuterat något elvapunksprogram eller sjukskrivningar i någon större utsträckning, utan det berörde jag bara inledningsvis i mitt anförande.

Slutligen: Jag har inte råskällt och kommer inte att råskälla. Det kommer jag att göra vid andra tillfällen om sådana yppar sig.

Anf. 126 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag talade om råskäll, men inte heller jag är egentligen någon vän av starka ord. Det var dock en valör som jag tyckte var lämplig med tanke på den här veckans diskussioner i kammaren – detta kopplat till vårpropositionen etc. Vi får väl återkomma och föra en diskussion om det vid ett annat tillfälle.

Begreppet vilande förtidspension nämnde några här. Jag tror att de bägge föregående talarna här i sina anföranden sade att detta inte har gett så mycket. Jo, det gav precis så mycket som regeringen hade förutsatt i sin budgetplanering vid det tillfället. Jag tror inte att min minnesbild är fel i det avseendet.

Nej, jag tror inte att jag boxas med någon skugga. Det gäller ju alltfler myndigheter än de som redan nämnts här – allmänna försäkringskassor, RFV, CSN, länsarbetsnämnden, arbetslöshetskassor osv. – det kan bli hur många myndigheter som helst. Konsekvensen blir att ska någonting användas så är det, kan jag mycket väl tänka mig, datasystem. Ska man i en portfölj gå och bära på 450 000 personers namn blir ju det hela annars väldigt svårbedömt.

Hur som helst, fru talman, säger jag ännu en gång att Riksdagens revisorers rapport och skrivelse har varit väldigt viktiga. Jag utgår från att den här diskussionen på olika sätt beaktas också av regeringen.

Anf. 127 CLAES STOCKHAUS (v):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas, precis som de andra talarna här sagt, Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner.

Revisorerna menar att det nu behövs åtgärder för att förbättra efterkontrollen av förtidspensionerna. Bl.a. anser man att regeringen bör ge Riksförsäkringsverket i uppdrag att utarbeta riktlinjer för efterkontroll. Men frågan om riktlinjer bereds nu i Regeringskansliet. Därför menar vi också att syftet med revisorernas förslag i den delen måste kunna anses tillgodosett.

När det gäller frågan om åtgärder mot misstänkt fusk samt revisorernas förslag om att Riksskatteverket årligen via ADB-media ska till Riksförsäkringsverket lämna uppgifter om inkomst för samtliga förtidspensionärer menar jag att revisorerna siktar fel. Risken är, precis som Ronny Olander här nämnt, att en hel grupp kan komma att pekats ut. Vi talar ändå om vita inkomster i det här fallet. Annars skulle ju Riksskatteverket inte ha haft några uppgifter. Som vi ser saken måste det räcka att ge Riksskatteverket och försäkringskassorna möjligheter att utbyta information i de utredningsfall där man tycker att så kan vara befogat.

Oförsvarligt fusk däremot är, precis som i alla sammanhang när det gäller inkomsttagare i stort, om det hos någon skulle förekomma svarta

inkomster. Den delen kommer man svårigen åt genom revisorernas kontrollförslag i det här betänkandet. Den viktigaste poängen, som jag ser detta, med revisorernas förslag här gäller förtidspensionärernas möjligheter att ha inkomst av förvärvsarbete. De oklarheter som i dag råder om hur mycket en förtidspensionär kan tjäna på högst en åttondels normalarbetstid är allt annat än tillfredsställande. Vidare uppger också flera försäkringskassor att det i princip är omöjligt att fastställa om en förtidspensionär arbetar mer än den tillåtna åttondelen av en normal heltid. Så kan vi inte ha det!

Revisorerna har lagt en del förslag här som skulle kunna lösa några problem. Man föreslår att en inkomstgräns ska läggas fast, exempelvis knuten till basbeloppet. Vi i Vänsterpartiet tycker att gränsen vid en sådan knytning ska vara lika för alla. Storleken kan man spekulera i, men låt säga 1 basbelopp, som ju motsvarar 3 000 kr per månad. Det kan kanske vara *ett* mått att utreda.

En inkomstgräns som är sådan att regelverket kan tolkas lika över hela landet är det viktiga. Revisorernas basbeloppsförslag tycker vi räcker långt. Den i det här fallet starka skrivning som utskottsmajoriteten har antagit, med adress till regeringen – exempelvis förslaget om en inkomstgräns – gjorde att vi i Vänsterpartiet inte direkt propsade på ett tillkännagivande i den delen. Det framgår ändå så tydligt av skrivningen att man måste vara blind om man inte ser vad som står där.

Slutligen vill jag tillägga att om det skulle införas en fast inkomstgräns kan t.o.m. eventuella svarta inkomster lättare bli vita och hamna inom det här systemet, och det vinner alla på såväl ekonomiskt som moraliskt.

Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet.

Anf. 128 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara kommentera den del av Claes Stockhaus anförande som handlade om en åttondelsprövning. Utskottet har mycket klart påpekat att det är viktigt att detta klaras upp. Jag hoppas också att regeringen tar det till sig. Det är min kommentar.

Anf. 129 CLAES STOCKHAUS (v) replik:

Fru talman! Jag har precis samma uppfattning. Det går inte att komma närmare ett tillkännagivande än vad man skriver i texten.

Anf. 130 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! I dag behandlar vi tre ärenden från socialförsäkringsutskottet, och alla tre handlar om våra trygghetssystem.

Det här betänkandet handlar om efterkontroll av förtidspensioner, och förmodligen har de allra flesta som berörs av det här betänkandet en lång sjukskrivningsperiod bakom sig.

Det är viktigt att våra socialförsäkringssystem inte missbrukas. I dag har vi i morgonnyheterna på TV ett antal gånger hört att så många som tre personer av tio tillfrågade tycker att det är en rättighet att stanna hemma från jobbet utan att man är sjuk. Om det är sant att den inställningen är så allmänt utbredd är det än mer angeläget att olika kontroller görs för att förhindra det missbruk av socialförsäkringen som verkar vara ganska allmänt accepterat.

För att förhindra att trygghetssystemen missbrukas är det viktigt att vi har väl fungerande kontrollsystem. Men det absolut viktigaste just nu är att få stopp på sjukskrivningarna, och då särskilt de långa sjukskrivningarna. Det är ju dessa människor som blir morgondagens förtidspensionärer.

Jag återkommer även i den här debatten till vikten av att rehabiliteringsinsatser sätts in mycket snabbare än vad som sker i dag.

Vi måste börja med att se till att vi har ett friskt arbetsliv. Arbetsplatser ska inte ha en dålig arbetsmiljö som gör att så många människor slits ut eller blir utbrända, som vi i dag ofta uttrycker det. Här har arbetsgivarna ett stort ansvar. Arbetstagarna måste i mycket större utsträckning få vara med och påverka sin arbetssituation.

Om man ändå har blivit sjuk måste mycket större kraft ägnas åt att rehabilitera det som är sjukt. Även här är det viktigt att den sjuke är med och tar sitt ansvar i rehabiliteringsprocessen.

Nu har regeringen tillgång till både Gerhard Larssons och Jan Rydhs utredningar där det tydligt finns beskrivet vad tidig rehabilitering innebär, både för individerna som är sjuka och som genom snabba åtgärder kommer tillbaka till arbetet och när det gäller de stora samhällsliga vinster som görs vid tidiga insatser.

Med tanke på den demografiska utvecklingen i vårt land med för få födda barn och en alltmer åldrande befolkning är det mycket angeläget att regeringen snarast kommer med förslag om ökade satsningar på rehabilitering. Varje människas arbetsförmåga kommer att behövas om vårt samhälle ska fungera tillfredsställande i framtiden – detta även om man inte är arbetsför till hundra procent. Var och en måste kunna få arbeta efter sin arbetsförmåga.

Sedan kan jag inte låta bli att bemöta Ronny Olanders påstående om att vi råskällde. Jag uttryckte min besvikelse över att det omtalade elvapunktsprogrammet innehöll så få konkreta förslag. Att framföra kritik trodde jag inte alls var detsamma som att råskälla, så jag är mycket förvånad över den vokabulär som Ronny Olander använde sig av för att beskriva hur vi yttrar oss här i kammaren.

Fru talman! Till sist vill jag yrka bifall till båda reservationerna i det här betänkandet. Det finns inte noterat i betänkandet att jag stöder förslagen, men när jag än en gång gick igenom motionen och reservationerna och jämförde dem med våra tidigare motioner i dessa frågor fann jag att de ligger så nära varandra att jag väljer att ställa upp på dem.

Anf. 131 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag har inte backat, men jag vet inte om jag använde rätt tonläge när jag använde ordet råskällde. Men just nu kommer jag inte på någonting annat. Jag kommer kanske på något innan dagen är slut.

Jag har här framför mig protokollet från den 15 april, s. 18, där er representant i debatten om vårpropositionen räknade upp punkterna i elvapunktsprogrammet. Det är inget fel med att framföra kritik och ha synpunkter. Men det skulle vara väldigt trevligt att få veta vad Centern tycker om det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

Jag gläds över att Centern markerar arbetsgivarnas ansvar också i dessa oerhört viktiga frågor som vi nu debatterar, sjukskrivningar, ohälsa

och hela den komplexa bilden. Dagens dagordningspunkt är ganska smal, men den öppnas ju upp i och med Riksdagens revisorers förslag.

Jag har då en fråga. Vad man än må tycka om elvapunktsprogrammet är det, precis som statsrådet Ingela Thalén sade, ett mycket bra helhetsgrepp om man stannar upp och tänker efter. Visst är det väl bra om arbetsmarknadens parter sitter vid samma bord och diskuterar hur de ska kunna föra en personalpolitik som innebär att de anställda inte blir sjukskrivna, hur de ska kunna förbättra arbetsmiljön och hur ska de lösa det som Sverige och Europa står inför när det gäller demografi och åldersstruktur. Detta är stora och viktiga frågor.

Var med i det arbetet i stället för att agera enligt det ordet som jag inte vill använda!

Anf. 132 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! I den förra debatten läste jag upp alla de punkter som vi har föreslagit för att man ska komma till rätta med problemen, dvs. öka satsningarna på rehabilitering.

Det är självklart att arbetsgivarna har ett stort ansvar i den här processen. Vi kan notera att det många gånger är de offentliga arbetsgivarna som är sämst på detta med rehabilitering. Därför är det viktigt att det görs insatser där så att de anställda får mycket större möjligheter att vara med och påverka sin egen arbetssituation, så att de känner sig delaktiga i besluten på sin arbetsplats och får vara med och påverka hur deras arbetstid förläggs.

Anf. 133 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Visst finns det bekymmersamma inslag inom den offentliga sektorn. Man kan läsa statistik på olika sätt. Men det finns all anledning att föra ett ordentligt resonemang också inom den privata sektorn kring arbetsmiljöfrågorna och ohälsan. Hälften av sjukskrivningarna förekommer på en fjärdedel av företagen inom den privata sektorn.

Anf. 134 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller Ronny Olanders första replik instämmer jag i valda delar i elvapunktsprogrammet, men som helhet vidhåller jag att det för att innehålla elva punkter är ett magert program.

Det är självklart att också privata arbetsgivare ska ta ansvar. Men enligt statistiken råder det ingen tvekan om att de flesta sjukskrivna personer har en offentlig arbetsgivare.

Vi kommer alla att behöva jobba med den här frågan framöver. Vi kan inte fortsätta att låta kostnaderna öka på det här viset. Det har inte Sverige råd med.

Anf. 135 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Kamrater! Det är ganska härligt att vi i vartenda ärende kommer in på de ökande sjukskrivningarna. Det är bra. Det vore sjuttisingen om vi inte skulle kunna hamra in detta hos varandra och hos oss själva.

Vilande förtidspension har inte varit någon succé, säger Gustaf von Essen. En rapport från Riksförsäkringsverket visar att det faktiskt finns ett ökande intresse. Man har inte hållit på så länge, och det är säkert lite ovant. Det kommer nog att ta sin lilla tid, men det är ett mycket smakligt sätt att få folk i arbete.

Jag tycker inte att man ska prioritera efterkontroll. Det är genom andra metoder vi ska spara pengar. Försäkringskassorna behöver pengar, men de ska gå till rehabilitering, som så många andra har sagt i dag.

Det talas i dagarna om att det från Riksförsäkringsverket ska utgå ett påbud om att förtidspensionera alla som är långtidssjukskrivna. Att först göra så och sedan satsa pengar på att utföra minutiös kontroll av dessa orehabiliterade människor säger vi nej till.

Jag är nöjd med utskottets ställningstagande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

anledning av rade regler för	<i>Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension</i>	6 § Anpassningar med övergången till reforme- ålderspension
Föredrogs		

socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU12

Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension (prop. 2001/02:84 delvis).

Anf. 136 CLAES STOCKHAUS (v):

Fru talman! Denna gång handlar det om betänkandet SfU12 *Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension*. Sex reservationer har vi i betänkandet, om man räknar in såväl egna som gemensamma.

Det hade kunnat bli ett s.k. klubbärende om det inte hade varit för ett antal motioner från allmänna motionstiden som har hängts på – motioner som handlar om pensioner. Två av de sex reservationerna – reservation 3 och reservation 7 – yrkar jag bifall till, eftersom jag anser att just de är lite speciella och eftersom jag måste välja ut några. Självfallet tycker jag att alla är viktiga.

Det nya pensionssystemet bygger på inkomstmaximering om man vill uppnå en dräglig pension. Redan där uppstår ojämlikheten, eftersom alla inte har samma möjlighet att påverka sina inkomster. Det gäller ofrivillig deltid och obetalt arbete i hem och omsorg. Vem handlar detta om? Jo, gruppen det handlar om är kvinnorna. I stället för inkomstmaximering blir det säkert i en hel del fall inkomstminimering.

Även om män och kvinnor hade haft samma möjligheter att få heltidsarbete i alla branscher finns det ändå en annan begränsning, och det

är lönen. Kvinnor lönediskrimineras inom en hel rad områden. Här menar Vänsterpartiet att regeringen måste tillsätta en utredning med uppdrag att lägga fram förslag till hur det nya pensionssystemets intjänande-grunder kan göras mera jämlika för kvinnor och män.

Det räcker inte att som utskottsmajoriteten skriver följa utvecklingen från jämställdhetssynpunkt. Åren går. Genom att intjänandemöjligheterna för kvinnor i stort är annorlunda blir det ojämlika pensioner, som också består.

Jag vill nämna premiepensionssystemet och etiska fonder. Vi tar i en motion upp att dörren måste stängas till såväl PPM-fonderna som Sjunde AP-fonden för eventuella börsnoterade företag som baserar sin verksamhet på pornografi eller prostitution. Jag vet inte i dag om någon av PPM-fonderna placerat i s.k. porrföretag på exempelvis Nasdaqbörsen. Men på samma sätt som en del ledamöter i Första AP-fondens styrelse inte vet att pensionspengar placerats i amerikansk krigsindustri kan premiepensions-sparare vara helt ovetande om var deras pensionspengar hamnar. Därför måste eventuella s.k. porrföretag bannlysas hos PPM.

Vi kan ägna oss en kort stund åt Första AP-fondens placeringar i amerikanska börsbolag. Det tycks inte finnas några begränsningar alls. Det visar sig att Första AP-fondens pengar hamnar i amerikansk krigsindustri, där man tillverkar klusterbomber. Det tycker jag är ruggigt.

Varför tar jag upp just detta? Jo, det beror på att jag inte i framtiden vill se rubriker som denna: Premiepensionspengar placeras i porrföretag. Visste du om det? Det kommer kanske en sådan löpsedel längre fram. Det är för att undvika sådant som vi tar upp denna fråga.

Frågan om ideella fonder inom premiepensionssystemet har vi diskuterat flera gånger tidigare på både vårt och Miljöpartiets initiativ. Ideella fonder är fonder där en liten del av avkastningen går till ideella ändamål. Sådana får inte finnas i systemet eftersom medel skulle lämna pensionssystemet.

Vi menar att medel likväl lämnar systemet på grund av förvaltarnas olika avgifter. Men det är tydligen en helt annan fråga. Jag hävdar fortfarande att det är någonting som brister i logiken.

Jag hoppar över några av reservationerna och kommer slutligen in på frågan om återplacering i Premiesparfonden. Dörren är i dag stängd för återplacering i Premiesparfonden. Har man en gång gjort ett aktivt val är det inte möjligt att ändra sig. Där finns ingen valfrihet.

Utskottsmajoriteten anför att pensions-spararna torde ha goda möjligheter att finna en annan fond med samma placeringsinriktning som Premiesparfonden. Det kan tyckas vara ännu en stängd dörr, om det inte vore för ett frågesvar daterat den 27 februari i år som jag fick av finansministern. I frågesvaret säger finansministern bl.a. att han avser att ta upp frågan om att aktivt kunna välja Premiesparfonden bland andra frågor som rör Sjunde AP-fonden när det finns förutsättningar för detta. Det tolkar jag ändå som att i alla fall finansministern har dörren lite på glänt i frågan. Den verkar vara mera stängd för utskottet.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag återigen bifall till reservationerna 3 och 7.

Anf. 137 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Ett tag ångrade jag att jag hade skrivit en motion i anslutning till propositionen. Alla anpassningar gjorde att det var en ganska krånglig historia. Jag krånglade till det lite extra genom att ta till i överkant och skriva att beräkningarna, som jag hade gått igenom noga, var gravt orättvisa. De var inte gravt orättvisa utan bara lite grann orättvisa.

Men det blev en väldigt bra inledning på betänkandet tack vare detta, så jag är glad i alla fall. Om man tittar i början av betänkandet ser man att punkt 1 har rubriken Komplicerad lagstiftning m.m. Under punkt 2 presenteras 28 förslag om lagändringar. Det var lite humor i att jag fick till stånd den rubriken.

Vi hade besök av Socialdepartementet i veckan i mitt utskott. Då fick vi en rapport om departementets verksamhetsområden, mål och politikområden. När det gäller verksamhetsområdet och målet för pensionerna ska det vara att fler ska ha sådan kunskap om det reformerade ålderspensionssystemet att de kan bedöma sin framtida allmänna pension. Jag tror att det är en bra bit kvar dit, för det här är svårt.

Jag upptäckte i sammanställningen av de olika motioner som är hopplockade till i dag en väldigt trevlig motion från dalabänkens socialdemokrater. De har skrivit att det finns stora risker om förvaltare som vi väljer skulle misslyckas med sin förvaltning. Det tycker jag är ett väldigt vettigt påpekande, och vi har ju märkt en del tendenser åt det hållet. De avslutar sin motion med att skriva: Vi anser därför att regeringen följer pensionsystemets utveckling noga och vidtar åtgärder ifall det är nödvändigt. Den formuleringen är jag väldigt tacksam för.

Jag vill yrka bifall till reservation 2, 4 och 5.

Reservation 2 handlar om delad pensionsrätt. Det finns vissa bestämmelser om det. Man kan få dela pensionsrätt när det gäller premiepension om man ingår i ett äktenskap, men vi vill utöka detta till att gälla även annan pensionsrätt och samboförhållanden.

Sedan kommer en punkt om etiska fonder. Jag har kallat min motion för *Premiepensionsfonder med etiska regler*. Än så länge finns det egentligen inga etiska fonder – men det kanske kommer. Det är vissa mer eller mindre tydliga inslag i de här fonderna. Jag har motionerat om detta förut. Det är tydligen ett arbete som man måste hålla på med kontinuerligt för att det ska förbättras.

Jag vill göra lite reklam för Bancofonderna, som var bland de första som hade etiska regler. Annars kallar man det etiska fonder när man lovar att man inte ska syssla med vapen, alkohol eller tobak. Men bolag kan vara oetiska på så många andra sätt, precis som Claes berättade om.

Sedan handlar det då om ideella fonder. Jag har motionerat också om det förut. Den första gången tyckte jag att jag nästan fick lite gehör i kammaren för mitt förslag. Det var ett annat parti – jag tror att det var Moderaterna – som sade att den här lagändringen var så liten och att den inte alls var svår att utföra. Det lät nästan som att jag hade lite medhåll, men det har jag tyvärr inte nu. Det är många som för sin egen och för sina barns och barnbarns skull önskar placera pengarna i någonting ideellt. Det är ett bra syfte, så det vill vi stödja.

Sedan finns reservation 7 som Claes Stockhaus yrkade bifall till. Den står ju vi också bakom.

När det gäller Premiesparfonden tror jag att jag har haft en fråga till Ingela Thalén. Jag var nämligen orolig över att man skulle utöka sitt risktagande. Sjunde AP-fonden var ju den fond som hade den minst kostsamma administrationen och det minsta risktagandet, och så skulle man utöka det. Det har man också gjort.

Men jag vill passa på att göra lite reklam för den sjunde AP-fonden. Det får man inte göra själv nämligen. Det verkar nästan som om man inte får gå ut med information heller, bara för att man inte får göra reklam. Jag har varit där och hälsat på, och de är faktiskt duktiga på det här med etiska aspekter. De har kastat ut företag som inte alls har skött sig. Det finns all anledning att uppmuntra det här. Men det är rena skandalen att man, om man förut har valt en annan fond, inte får välja den här fonden som är bra och som fortfarande kanske är den mest stabila. Den har dessutom gått ekonomiskt bra.

Jag yrkar, som sagt, bifall till reservationerna 2, 4 och 5.

Anf. 138 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Vi behandlar nu propositionen 2001/02:84. Fru talman har redan talat om i inledningen vad den handlar om, så jag kan väl bara säga att jag inledningsvis vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

I propositionen föreslår regeringen omfattande förbättringar när det gäller beräkning av pensionsförmån, bl.a. när det gäller efterlevandepensionen, förtidspensionen, bostadstillägget och andra regelsystem som är knutna till reglerna för ålderspension.

I intjänandereglererna för ålderspension ingår pensionsrätt för barnår under barnets första fyra år. Det finns i dag inga särregler när det gäller adoption av barn. Det innebär att en förälder till ett adopterat barn inte alltid har kunnat tillgodoräkna sig fyra år med barnårsrätt. Det här vill regeringen nu ändra på genom att göra det möjligt att beräkna barnårsrätt ända från 1960.

Det här innebär att pensionsgrundande belopp för barnår ska tillgodoräknas för varje barn från den tidpunkt när adoptivföräldrarna fått barnet i sin vård, dock längst till barnet uppnår tio års ålder. Regeln träder i kraft 2005 och gäller retroaktivt från 1960–1998 – fr.o.m. 1999 får alltså detta räknas med.

Regeringen föreslår även att den nedre åldersgränsen för intjänad pensionsrätt tas bort. Gränsen går i dag vid 16 års ålder. Den tas då bort, och det gäller från inkomståret 1999. Någon övre gräns finns, som vi vet, inte. Det reformerade pensionssystemet är som kammarens ledamöter vet i högre grad än ATP-systemet försäkringsmässigt i den meningen att pensionsrätten ska motsvara den avgift som betalas in.

Fru talman! Riksdagen beslutade i november 2000 att avskaffa det särskilda grundavdraget fr.o.m. 2003. Riksdagen har även beslutat att det särskilda grundavdraget, folkpension och pensionstillskott ska omvandlas till en garantipension. Beräkningsreglerna för garantipension för personer födda 1937 och tidigare måste justeras med anledning av att det särskilda grundavdraget höjdes under 2001.

I det här betänkandet har Miljöpartiet en motion. Man yrkar på ett tillkännagivande och anser att det här är ett så komplicerat och svåradministrerat system att kassorna kommer att få problem. Vidare säger reservanten att garantipensionen är gravt orättvis, eftersom det blir försämringar för pensionärer med låga inkomster och förbättringar för dem med höga inkomster.

Men den komplexitet som finns i vissa delar av de föreslagna ändringarna är i första hand till för att undvika just sådana försämringar som motionären befarar. När det gäller garantipensionen för personer födda 1937 eller tidigare avser ändringarna mindre justeringar för att pensionen ska vara lika stor före som efter ikraftträdandet, alltså 2003. För personer som inte omfattas av SGA, särskilt grundavdrag, höjs ändå beräkningsunderlaget för att undvika marginaleffekter.

Man kan väl hålla med om att det inte är det allra lättaste systemet att tränga in i, men handläggningen måste ske med datateknik. Därför satsar också Riksförsäkringsverket stora resurser för att få till ett bra system.

Sedan ska jag kommentera några av de motioner och reservationer som har förts fram.

Vänsterpartiet har tagit upp kvinnors pensionsförmåner och menar att kvinnor i större utsträckning tvingas arbeta deltid och att de är lönediskriminerade. Det här är en fråga som utskottet har tittat på ända sedan principbeslutet 1994, och man kan väl säga att det i pensionssystemet inte görs några omfördelningar mellan låg- och höginkomsttagare eller mellan kvinnor och män. Det finns ett antal faktorer som gynnar kvinnor i större utsträckning än män. Dit hör garantipension, barnårskrav och delningstalet. Männen får pensionsrätt för pliktjänstgöring.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet har en reservation när det gäller etiska fonder. De nya buffertfonderna och Sjunde AP-fonden ska i sina verksamhetsplaner beskriva vilken miljö- och etikhänsyn fonderna ska ta i sin placeringsverksamhet. Det innebär att aktieplaceringar endast görs i företag som enligt fonderna följer kraven i internationella konventioner som Sverige har undertecknat. Regeringen anser att detta är en viktig fråga och har gett Konsumentverket i uppdrag att förbättra informationen om etiska fonder. I Premiesparfondens årsredovisning för 2001 anges att Sjunde AP-fonden i sin planeringsverksamhet ska ta miljö- och etikhänsyn utan att göra avkall på det övergripande målet om hög avkastning.

Här kan jag säga till reservanterna att jag i onsdags pratade med chefen för PPM och då frågade om de har fonder med anknytning till det som anförs i motionerna. Svaret jag fick var att det såvitt man vet i dag inte finns någon fond som har aktier i något som har med sexuella tjänster att göra. Ska man komma till rätta med detta måste man göra det på ett annat sätt än vad vi kan göra här. Vi måste då få till ändringar i Finansinspektionens regelverk. Det är nämligen de som i slutändan godkänner de fonder som ska finnas i PPM:s katalog.

När det gäller återplacering i Premiesparfonden vet ju kammarens ledamöter att Socialdemokraterna och de fyra borgerliga partierna står bakom det reformerade ålderspensionssystemet. Vi har sagt att vi ska vårda denna överenskommelse, och det innebär att om ändringar ska göras måste det ske i samförstånd mellan partierna. Den som gjort ett aktivt val kan inte få nya eller tidigare flyttade medel överförda till Premiesparfonden. Utskottet har därför ansett att pensionsspararna kan välja

andra fonder, precis som Claes Stockhaus sade. Utskottet anser dock att regeringen bör återkomma till riksdagen när tillräcklig erfarenhet vunnits om val och byte av fond, precis som finansministern har sagt till Stockhaus.

Anf. 139 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Jag var så angelägen om att fatta mig kort att jag glömde en sak. I min motion – jag är den enda som motionerat om detta – tar jag upp att detta med ändring av garantipensioner innebär en försämring för pensionärer med låga inkomster och en förbättring för pensionärer med höga inkomster. Vad jag missade var: upp till en viss nivå. Sedan var inte heller försämringen så stor som jag trodde. Därför inskränkte sig yttrandet till att systemet är så komplicerat. Men jag är glad att det står kvar.

Men jag har en sak till. Finansinspektionens regelverk måste ändras, säger Lennart Klockare. Ja, låt oss göra det då! Det här är fruktansvärt viktigt. Det finns andra länder som kan. I England finns det en konsumentupplysning där man kan få reda på sådant här. Ringer jag till PPM är det inte alls säkert att jag får reda på hur det står till med det etiska. Av den som sparar fordras ett fruktansvärt aktivt letande för att få reda på hur det förhåller sig, och då är det ändå inte säkert att man får veta det. Det behövs en ganska stor apparat och administration för att ta reda på hur det står till.

Jag efterlyser alltså ett slags konsumentupplysningsverksamhet. Det går, och det finns.

Anf. 140 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Om vi ska åstadkomma en förändring – och jag delar motionärernas uppfattning att det inte ska finnas fonder som har aktier i sådan här verksamhet, som naturligtvis är förkastlig – måste det angripas på ett annat sätt. Det jag säger är att man då måste vidta åtgärder när det gäller regelverket för Finansinspektionen, där man styr och ställer över de här frågorna.

Anf. 141 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Som jag sade: Låt oss göra det då!

Anf. 142 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Det får vi ta vid ett senare tillfälle, om det nu finns sådana här fonder. Men jag tycker att frågan är oerhört viktig.

Anf. 143 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vi diskuterar nu någonting så krångligt uttryckt som anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension. Bakom det döljer sig några förbättringar av det nya pensionssystemet.

En av dem rör adoptivföräldrar. Vi har tidigare varit överens om att dessa ska kunna få räkna barnårsrätt för sina barn upp till en högre ålder än vanliga biologiska föräldrar, som ju får hem barnen avsevärt tidigare i genomsnitt. Nu genomförs detta också på den retroaktiva sidan.

En annan förändring gäller ungdomar under 16 år som har tjänat pengar och fått betala pensionsavgift men som inte har fått någon pensionsrätt för det. Där har vi fem partier som står bakom reformen kommit överens om att detta inte är speciellt rättvist. Det som nu föreslås riksdagen är att man ändrar på detta så att de också får pensionsrätt för de inkomster det är fråga om. Det är klart, fru talman, att det inte rör sig om några stora mängder som under 16 års ålder tjänar över 10 000–11 000 kr på ett år. Det är dock fråga om, enligt det material vi har tagit fram häromåret, ca 3 500 ungdomar, och det är inkomster på i storleksordningen 50 miljoner som har belastats med pensionsavgift utan att ge någon pensionsrätt. Vi har alltså kommit överens om att se till att detta i framtiden ska ge pensionsrätt, och det kommer det att göra retroaktivt fr.o.m. 1999. De ungdomar, och i några fall deras föräldrar, som med all rätt har varit upprörda över att det har tagits in avgifter som inte har gett någon pensionsrätt kan därmed, i och med att riksdagen tar ställning i början av nästa vecka, känna att de har fått gehör för sina synpunkter.

Detta har lett till att det nya pensionssystemet – visserligen marginellt, men ändå – fått ännu mer av raka rör, dvs. att avgifter ger förmåner. Det finns förstås ett större avsnitt kvar där det inte riktigt är så, och det gäller den hälft av avgiften som finns kvar ovanför förmånstaket. Från liberalt och övrigt borgerligt håll har vi ännu inte fått något gehör för tanken att ta bort detta. Men man kan väl alltid hoppas att vi någon gång kan bli överens alla fem om att se till att det blir raka rör även där.

I de olika motioner som tagits upp i det här betänkandet upprepar t.ex. Vänsterpartiet ånyo sina synpunkter om att det nya pensionssystemet skulle vara speciellt orättvist mot kvinnor. Det är ju inte så. När det gäller de inslag i det nya pensionssystemet som inte är könsneutrala, dvs. ger exakt samma resultat för män och kvinnor, är det ingen tvekan om att reglerna ger bättre pension för kvinnor än ett rent försäkringsmässigt system. Detta redogörs det för relativt ordentligt i utskottets ställningstagande. Man har pekat på de tre inslag i form av garantipensionen, barnårsrätten och delningstalet som, åtminstone som världen ser ut för närvarande och en bra tid framåt, kommer att gynna kvinnor mer än män. På den andra sidan, dvs. regelsystem som gynnar män, är det fråga om pliktjänstgöringen.

En sak som kanske kan understrykas, som inte sägs fullt ut i utskottets betänkande, är att de här tre inslagen som är till för att förstärka kvinnors pensionsrätt naturligtvis väger oerhört mycket tyngre än inslaget att det än så länge i vårt land bara är män som gör pliktjänstgöring och då kan få en liten pensionsrätt för detta.

Däremot finns det förstås stora orättvisor mellan män och kvinnor i hela livet, så att säga. Det kan nog inget pensionssystem i världen rätta till. Vad pensionssystem ska göra är att se till att vara ett bra system för att ge trygghet på äldre dagar när man inte kan arbeta, och det gör det nya pensionssystemet. Dessutom har det, som jag nämnt några gånger, införts inslag som handlar om pensionsrättigheter på flera miljarder om året som är till förmån för kvinnor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till betänkandets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

7 § Arbetsmarknadspolitiska frågor

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande 2001/02:AU5
Arbetsmarknadspolitiska frågor (förs. 2000/01:RR12 delvis).

Anf. 144 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Jag skulle vilja inleda med att något frigöra mig från det tryckta betänkandet om de arbetsmarknadspolitiska frågorna, AU5, och ta utgångspunkten i verkligheten utanför kammaren.

I morse var det ungefär 1 ½ miljon svenskar i arbetsför ålder som inte gick till jobbet; 1 ½ miljon är nästan var fjärde svensk. Det berodde på att de antingen var arbetslösa och inte hade något jobb att gå till, att de var satta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller tillhörde den grupp som på kanslisvenska kallas latent arbetssökande, dvs. de som inte har jobb men ändå inte tycker att det är idé att söka något, för de tror inte att de kan få något. De var kanske förtidspensionerade, inte sällan av arbetsmarknadsskäl, eller möjligen sjukskrivna.

Det här är en ganska bister verklighet. I stora delar av landet, inte minst i alla de norrländska kommuner som under hela efterkrigstiden har styrts av socialdemokrater och vänsterpartister, står var tredje vuxen medborgare utanför den reguljära arbetsmarknaden. Jag nämner detta därför att den här bistra verkligheten ligger ganska långt ifrån det betänkande som ligger på kammarens bord. Bilden där är avsevärt mer glättad. Där finns förnöjsamheten, ibland nästan självgodheten. Där berömmar man sig av att Sverige är på rätt väg, att vi har nått 4-procentsmålet för den öppna arbetslösheten.

Men, som sagt, läget är betydligt mer bekymmersamt än så. Visst är den öppna arbetslösheten i storleksordningen 4 %, ja, lite mer än 4 %. Men lägger vi till alla dem som är satta i AMS-åtgärder är arbetslösheten 7 %. Lägger vi till dem som studerar i Kunskapslyftet därför att de egentligen är arbetslösa, dem som är latent arbetssökande, dem som är under-sysselsatta – deltidsarbetarna som skulle vilja jobba heltid men inte kan och får – har vi en arbetslöshet på nästan 16 %, 700 000 människor. Sedan är det ytterligare 450 000 människor som är förtidspensionerade, som jag sade nyss, inte sällan av arbetsmarknadsskäl. Och vi har mer än en kvarts miljon människor som är sjukskrivna längre tid än 14 dagar.

Verkligheten är väldigt annorlunda än man kan få intryck av när man hör glättade budgetpresentationer och stolta förstamajproklamationer.

När vi nu tittar i backspegeln vill jag hävda att domen över 4-procentsmålet för den öppna arbetslösheten måste bli hård. Det är naturligtvis rätt att ha ambitionen att pressa ned arbetslösheten. Det är en ambition som alla politiker och alla partier delar. Men det var fel att kvantifiera ett mål för den öppna arbetslösheten, därför att det har lett till fel typ av politiska insatser och politiska åtgärder. Det har lett till en orgie i statistikpolitik, där alltför mycket resurser och för mycket energi har ägnats åt att flytta arbetslösa från statistikcolumnen öppet arbetslösa till andra statistikcolumner.

Det här syntes särskilt tydligt under 2000, det år då regeringens 4-procentsmål skulle uppnås. Det var då som Arbetsmarknadsstyrelsen och Arbetsmarknadsverket, trots att sysselsättningskonjunkturen då var väl-

dig god, plötsligt gjorde en massiv satsning på att öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna. I ett konjunkurläge där alla resurser borde inriktas på att ställa fler människor till arbetsmarknadens förfogande gjorde arbetsmarknadsmyndigheterna tvärtom. Man drog bort folk från arbetsmarknaden och satte dem i AMS-åtgärder så att regeringen skulle kunna redovisa att man hade nått 4-procentsmålet.

Nu är det klart att den dystra verklighetsbild som jag ger inte bara är en funktion av arbetsmarknadspolitiken. Den handlar egentligen mer om den allmänna ekonomiska politiken, näringspolitiken och skattepolitiken, dvs. att vi i Sverige inte har lyckats skapa det näringsvänliga klimat som gör det tillräckligt lönsamt att investera i nya företag och nya jobb. Jag tycker ändå att det är viktigt att säga det. Vi kan stifta hur många lagar om anställningsskydd som helst i denna kammare, men vi bör alla vara medvetna om att det yttersta anställningsskyddet inte ligger i lagstiftningen. Det ligger i ett näringsvänligt klimat som gör att vi har starka och konkurrenskraftiga företag.

Samtidigt tycker jag att domen över arbetsmarknadspolitiken måste bli hård. Jag tycker kanske att misslyckandet syns allra tydligast när det gäller invandrarnas ställning på arbetsmarknaden, eller rättare sagt den skyhöga arbetslöshet som råder bland invandrare, särskilt bland icke-nordiska invandrare till Sverige.

Egentligen är det fascinerande. Det här är människor som har visat en enorm dådkraft, låt vara att de kanske inte har haft så mycket val på hemmaplan. Men det är människor som har brutit upp från sin invanda miljö, från sin kultur, från sitt land, från sin släkt och begett sig över halva jordklotet för att bygga upp en ny tillvaro i ett främmande land. De är människor som inte sällan är högtbildade, som i andra fall kommer från kulturer där entreprenörskapet och entreprenörandan finns i blodet, som inte någonting hellre vill än att förverkliga en ny framtid, en ny tillvaro i det här landet, som vill jobba och försörja sig och de sina. Och det enda vi klarar av att säga är: Där borta ligger socialkontoret.

Det är ett monumentalt misslyckande för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Vi är kritiska därför att vi menar att väldigt lite har gjorts under den innevarande mandatperioden på viktiga områden som har att göra med att förändra de strukturer som håller människor utanför. Vi har kritiserat att arbetslöshetsförsäkringen inte har återupprättats som den omställningsförsäkring den ska vara, dvs. en försäkring som under en begränsad tid ger mig, om jag blir arbetslös, ett skydd mot inkomstbortfall så att jag kan söka nya jobb eller skaffa mig en ny utbildning.

I stället har vi fått förändringar av arbetslöshetsförsäkringen som väsentligen har försvagat den enskilde ytterligare, där det handlar om att sätta tummen i ögat på den arbetslöse, där det handlar om att övervaka den arbetslöse, där man har varit tvungen att introducera nya arbetsmarknadspolitiska instrument som den beryktade aktivitetsgarantin, av många arbetslösa kallad för Agan.

Det har inte skett någonting när det gäller den arbetsrättsliga lagstiftningen, den lagstiftning som har sin grund i 1960- och 1970-talens storskaliga industriproduktionssamhälle och som är illa anpassad till den moderna arbetsmarknad som växer fram i kunskapssamhället med bemanningsföretag, nya samarbetsformer, projektanställningar, distansar-

bete osv. Det har skett väldigt lite egentligen när det gäller själva arbetsmarknadspolitiken.

Vi har i det betänkande som nu ligger på kammarens bord försökt att på olika av de arbetsmarknadspolitiska områdena ange den förändringsriktning som vi tror är nödvändig för att ställa den enskilde arbetslöse i centrum för en politik som inte gör honom till en bricka i ett statistikkrig utan ökar hans möjligheter att få ett riktigt jobb.

Jag står naturligtvis bakom alla de reservationer som vi från moderat sida har avgivit ensamma eller tillsammans med andra borgerliga partier. För att bespara kammaren ett antal förutsägbara voteringar när detta ärende ska avgöras begränsar jag mig nu till att yrka bifall till reservation nr 1 i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5.

Anf. 145 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Mikael Odenberg valde att inte utgå från det aktuella betänkandet. Med tanke på Moderaternas prestationer i det betänkandet kan jag förstå den strategin. I stället väljer han att i talarstolen ägna sig åt statistikredogörelser. Egentligen tycker jag inte att det är särskilt bra, därför att det säger ingenting om vilken utvecklingstendens vi har.

Jag tycker, som Mikael Odenberg, att man inte ska vara självgod. Man ska inte säga att läget är bra när det finns en betydande arbetslöshet. Men man ska inte heller låtsas som om det är enkelt att ta sig fram i terrängen. Vi har jätteproblem. Problemen på arbetsmarknaden är viktiga för svensk ekonomi och för möjligheten att utveckla svensk välfärd i framtiden.

Det har dock skett mycket goda framsteg under mandatperioden. Ungefär 250 000 jobb har kommit till. De har kommit till inom den privata tjänstesektorn. Det är inte de gamla jobben. Det är inte heller den offentliga sektorn som vi från Vänsterpartiet tycker är så viktig. Där erbjuds arbete för kvinnor, och där erbjuds arbeten som innebär välfärdsproduktion. Det är inte där det sker någon ökning. Det är inte i den gamla basindustrin som stampas fram med något slags devalveringspolitik. Tvärtom, industrin minskar systematiskt. Ökningen har skett i de nya teknikintensiva branscherna och i de privata tjänstesektorerna. Det borde tilltala även Mikael Odenberg.

Fru talman! Det här motionsbetänkandet är inte så upphetsande. Det är en mängd motioner om arbetsmarknadspolitik, men där finns inga pengar. Vi har klarat av den diskussionen i samband med behandlingen av AU1. Jag var då oerhört kritisk i min debatt med oppositionen. Det fanns helt enkelt ingen anständig finansiering av ett alternativ i arbetsmarknadspolitiken.

Det här gången är det mera allmänna synpunkter. Jag kommer inte att hetsa upp mig så mycket. Det är så pass lite substans som framgår i de 45 reservationerna, fru talman, förutom 7 särskilda yttranden, som finns i detta betänkande.

Själva har vi två reservationer. Jag vill redan nu yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nr 40.

Vi från Vänsterpartiet har speciellt motionerat om att höja sysselsättningsgraden, dvs. att få in människor som har marginaliserats från arbetsmarknaden i delaktigheten. Det handlar om människor med invandrarbakgrund, funktionshindrade, äldre, unga som inte får ta steget in, och

det handlar om människor som lever i regioner som Mikael Odenberg lite föraktfullt kategoriserade som styrda av socialdemokrater och vänsterpartister. Det handlar i själva verket om regioner med stora avstånd, som har haft sin näringslivsbas i gruvor, skog och tung industri, som har spelat en kolossal roll för svensk exportindustri och svensk ekonomisk utveckling och välfärd. Där finns stora problem. Ute på landsbygden och i skogslänen är efterfrågan på arbetskraft inte särskilt stor.

Detta ska inte hånas. Nu måste vi snarare tänka igenom vilken politik som skulle vara tjänlig för dessa landsändar.

För de områden med nya tjänstesektorer som växer, t.ex. storstäderna, har sysselsättningsmålet om 80 % för 2004 redan uppnåtts – och mer därtill. Man ska vara rimlig i sin bedömning, men man ska inte skryta.

En viktig fråga har tagits upp i dag, nämligen att Riksdagens revisorer har skrivit om invandrare, sfi, och hur dessa grupper kategoriseras. Där gör utskottet ett viktigt tillkännagivande. Vi följer upp revisorerernas synpunkter, men de skärps genom att vi komplicerar bilden lite grann. Det är viktigt att inte gå på förenklingar när det gäller att kategorisera människor. Vi talar om individer med olika förutsättningar, bakgrund och möjligheter. När vi tittar på individer och deras chanser ser vi tydliga mönster. Det är klass, kön, ålder och etnicitet. Etnicitet handlar mycket om invandrarbakgrund – från vilket land man har kommit. Det är barriärer som möter. Det kan vara ren rasism, fördomar i allmänhet och språkförbistring. Här finns människor som är analfabeter, och här finns människor som är professorer. Men det finns en tendens att kalla dem för ”de där utifrån, de som vi inte är vana vid, de vi inte vill släppa in”.

Jag tror att det finns ett gemensamt intresse – låt mig säga det – hos alla riksdagens partier för att gripa sig an detta och inte låta en fördomsfull attityd slå över i rasism eller i att aktivt sätta upp barriärer och mota bort dessa människor. Vi vet att det på arbetsmarknaden, i både privat och offentlig sektor, finns mycket diskriminering av människor med invandrarbakgrund. Därför är det bra att vi under mandatperioden har skärpt lagen mot diskriminering i arbetslivet.

Vi har också menat att det är särskilt allvarligt i fråga om kvinnorna. Invandrarkvinnornas sysselsättningsgrad är totalt låg. Vi menar att här borde man ha tillmötesgått oss. Jag ska inte yrka bifall till reservation nr 11, men det borde utredas och läggas fram en handlingsplan – som säkert är komplex – om hur man ska få in fler invandrarkvinnor i arbetslivet. Det finns många metoder, och det finns många bra exempel. De behöver systematiseras.

Reservation nr 40 handlar om inträdesvillkoren i a-kassan. Det finns i dag både ett arbets- och medlemsvillkor. Vi menar att medlemsvillkoret inte har något syfte. Det är bara något som komplicerar. För arbetsvillkoren finns två alternativ. På arbetsmarknaden i början av arbetslivet, särskilt för invandrare och unga kvinnor, är det korta anställningstider och deltider. Då kan det bli så att trots ett rejält arbetsutbud och mycket arbete under lång tid, kan timmarna råka vara förlagda så under dessa månader att de inte räcker till för att arbetstagaren ska kvalificera sig för a-kassan. Vi är övertygade om att där finns en form av diskriminering. Vi har velat få till stånd en utredning av inträdesvillkoren. Det får inte bli en barriär som motar bort nya på arbetsmarknaden från den viktiga institution som a-kassan utgör. Därmed yrkar jag bifall till reservation 40.

Det finns ett viktigt tillkännagivande, nämligen kring aktivitetsgarantin och övergångsarbetsmarknaden. Utskottet har tidigare resonerat om dessa frågor och sagt att det behövs ett ordentligt och meningsfullt sysselsättningsalternativ och inte bara åtgärder på den reguljära arbetsmarknaden om där inte finns en reguljär arbetsmarknad med en effektiv efterfrågan, t.ex. för äldre människor i vissa regioner.

Jag är glad över att utskottet gör ett tillkännagivande till regeringen att återkomma med förslag om subventionerade anställningar. Vi har givit exempel på miljösidan och den sociala sidan. Jag är ännu gladare över att regeringen har tagit till sig detta redan i den vårproposition som lades fram i måndags. Där framkommer att ett sådant förslag ska läggas fram senast till budgetpropositionen i höst.

Ska läget beskrivas som dåligt eller bra? Det finns svårigheter. Mikael Odenberg har pekat på dem. Vi har ingen låg arbetslöshet. Men i en jämförelse av alla viktiga siffror och indikatorer i statistik från förra veckan och från ett år tillbaka i tiden syns förbättringar. Det gäller nyanmälda platser, arbetslösa, långtidsinskrivna, långtidsarbetslösa, deltidsarbetslösa, de som har korttidsanställningar. Konjunkturprogrammen har inte ökat lavinartat utan ligger på samma nivå som tidigare. Lönebidragen har ökat kraftigt. Antalet arbetslösa ungdomar har ökat med knappt 3 000, och det är en rejäl varningssignal. I övrigt är alla siffror positiva. Trots den avstannade konjunkturen och trots att sysselsättningssiffrorna har vikit av efter den 11 september har vi ännu inte sett en ökning av arbetslösheten. Detta är något vi ska ta fasta på i positiva tongångar och inte med den negativism som Mikael Odenberg visar.

Jag hinner inte nu kommentera närmare de reservationer som har lagts fram från den borgerliga oppositionen. Låt mig peka på det särskilda yttrande där även vi i Vänsterpartiet tar upp frågor på bredden. Det är inte arbetsmarknadspolitik som avgör sysselsättningsutvecklingen.

Vi tror att man nog får tänka sig en rejäl förnyelse av arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken, men inte i den riktning som högern pekar ut i debatten, utan tvärtom mer ansvar av arbetslivets verkliga aktörer, dvs. de som anställer, de som ställer rekryteringskraven, de som motar bort invandrare, de som varslar om uppsägning. Där måste både det sociala och finansiella ansvaret öka.

Anf. 146 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag skulle tro att detta är det sista tillfälle som jag har att debattera i denna kammare med Hans Andersson, eftersom han väljer att lämna riksdagen till höstens val. Därför tänkte jag bara i den politiska sakfrågan säga lite skämtsamt att det är precis som vanligt, dvs. att allt som Hans Andersson säger är fel och allt som jag säger är rätt.

Jag skulle i stället vilja använda min repliktid till att tacka Hans Andersson för den gångna mandatperioden. Hans Andersson har varit en mycket intressant bekantskap att göra. Det är lätt att känna respekt för en politiker som är så kunnig, ambitiös och påläst som Hans Andersson vanligen är. Framför allt är det lätt att känna respekt för en politiker som har ett stort mått av personlig integritet.

Vi har inte fått se det i dag, men när andan faller på kan Hans Andersson förvisso vara en fullfjädrad demagog. Men han är också en politiker som har påfallande svårt att hålla anletsdragen i ordning och dölja

sin motvilja när debatten blir alltför ointellektuell och slagordsmässig – oavsett vilket parti som står för föreställningen.

Med det skulle jag vilja önska Hans Andersson lycka till i det nya livet efter höstens riksdagsval.

Anf. 147 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag hade tänkt uppträda i talarstolen några gånger till, men då kanske det gäller andra ämnen.

Jag får tacka för de vänliga orden. Jag beklagar att jag ibland har grimaserat ganska illa när Mikael Odenberg har yttrat sig. Men han gav själv förklaringen till det.

Låt mig säga som avslutning – jag ska inte ta någon sakdebatt – att det i dag är fru talmannen som är här och inte den talman som önskade sig *ett* rejält oppositionsparti, som hade kunnat ha ett antal rejäla reservationer. Vi har i dag en fruktansvärd mängd reservationer, som spretar åt olika håll. Det är svårt att få tiden att räcka till för det fyrtiotal reservationer som finns. Men hade tiden funnits till det skulle det också ha varit möjligt att pulvrисera dessa reservationer.

Anf. 148 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Jag räknar med att få möta Hans Andersson i ytterligare debatter, så jag väntar med mitt högtidstal till dess.

Jag vill först yrka bifall till reservation 24. För tids vinnande nöjer jag mig med det yrkandet.

Jag vill börja med att infria Hans Anderssons förväntningar, dvs. vara lite negativ. Jag tycker att vi har en dyster situation på arbetsmarknaden. Jag vill gärna understryka det som Mikael Odenberg inledde med.

Vi har alltså ett läge, när vi har passerat en högkonjunkturs topp, att ungefär 700 000 människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden helt eller delvis och 800 000 människor är förtidspensionerade eller sjukskrivna. Vi har sjukskrivningskostnader, som har noterats tidigare, som ökar i mycket snabb takt, med 25 miljoner kronor om dagen.

Det är alltså 1 ½ miljon människor, som Mikael Odenberg påpekade, som inte gick till jobbet i morse.

Det finns ett fyraprocentsmål, som regeringen har satt upp, som skulle nås år 2000. Det nåddes knappt hösten 2000, tack vare en del siffermanövrer och statistikexercis. Men därefter har arbetslösheten stigit. Regeringen erkände nu i vårpropositionen att man inte kommer att klara fyraprocentmålet. Man kan fråga Socialdemokraterna om det här målet var ett mål man skulle nå vid en viss tidpunkt, hösten 2000, och därefter skulle arbetslösheten stiga igen. Var det ambitionen med detta mål? Åtgärder saknas i alla fall i den ekonomiska politiken för att klara målet.

Vi ser också hur ungdomsarbetslösheten ökar, som Hans Andersson mycket riktigt påpekade. Det är en viktig indikator på att det går åt fel håll. Vi kan till det också lägga den regionala klyvning. 3,6 % av arbetskraften i Stockholm är öppet arbetslösa eller i åtgärder. Motsvarande siffra i Norrbotten är 13,1 %. I Norrbotten, som har styrts av socialdemokrater sedan hedenhös och borde vara ett mönsterlän, är alltså över 13 % av människorna öppet arbetslösa eller i olika konjunkturprogram.

Det är det här bokslutet vi nu kan göra efter socialdemokratins åtta år vid makten, de senaste fyra åren med hjälp av Hans Andersson.

Då säger Hans Andersson, Sven-Erik Österberg m.fl. att det skapas nya jobb, att det är vad som har hänt de senaste åren. Problemet är att det har skett från en hög nivå men också att det har varit färre nya jobb i Sverige jämfört med i andra länder i motsvarande situation. Konjunkturläget har varit detsamma, men i Sverige har vi skapat färre nya jobb än de har gjort i de flesta av de EU-länder som vi handlar mycket med. Vi är på elfte plats i EU-ligan. Vi har helt enkelt en sämre utveckling än omvärlden.

Det som är intressant är – konjunkturen kan vi inte rå på – att vi relativt andra länder kan se om vi lyckas bättre eller sämre. Sverige har lyckats sämre. Detta bär Sven-Erik Österberg, Hans Andersson m.fl. ett direkt politiskt ansvar för.

Vi ska diskutera de mer konkreta arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Vi kristdemokrater vill självklart ha både en aktiv arbetsmarknadspolitik och en effektiv arbetsmarknadspolitik. Vi ser att det finns en rad olika problem på arbetsmarknadspolitikens område.

I de olika åtgärder som erbjuds finns det oerhört många människor som känner sig kränkta på olika sätt. Man uppger att valfriheten är mycket begränsad. Man känner sig som en klient i ett system. Man känner att ens egna förutsättningar inte tas till vara. Det är en känsla som ibland kan vara ogrundad, men det är en känsla människor bär. Man har inga alternativ när man inte är nöjd med det man får.

Det finns en rad brister och problem i arbetsmarknadspolitiken, som inte minst IFAU har påpekat, med undanträngningseffekter, bristande effektivitet och liknande. Vi märker att det är oerhört mycket krångel och byråkrati, oerhört många olika programområden och detaljregler. Jag brukar själv ta anställningsstödet som ett bra exempel på hur man ändrar en stödform fyra gånger på ett års tid, och det är fem olika regelverk man ska hantera för att använda sig av ett programområde.

Kristdemokraterna har i sina motioner presenterat ett antal olika förslag för att skapa en effektivare och bättre arbetsmarknadspolitik. Man kan säga att det finns tre huvudprinciper i våra förslag.

Vi vill för det första ha färre programtyper. Vi har i dag ett tjugotal olika programområden med olika regelverk. Vi tycker att det finns mycket i det som AMS själv har föreslagit, att ha ett mindre antal programområden och fler huvudtyper av programområden och därmed också färre regelverk och mer flexibilitet.

För det andra vill vi ha fler aktörer på området. Vi vill ha mer valfrihet och släppa fram mer kreativitet, och exempelvis utnyttja bemanningsföretag i mycket större utsträckning än i dag.

För det tredje vill vi ta till vara alla dessa äldre eldsjälarna, alla dessa kreativa människor som vill någonting och som gör saker och ting utöver det vanliga. Problemet med dagens arbetsmarknadspolitik är att dessa människor inte tas till vara. Vi har många exempel på goda idéer som sprids i begränsad omfattning, men systemet verkar inte förmå fånga upp de goda idéerna och eldsjälarna och stimulera dem. Incitamenten verkar saknas.

Mot våra principer och vår färdriktning står en socialdemokrati och ett vänsterparti där arbetsmarknadspolitiken i alltför hög grad präglas av

byråkrati, klientperspektiv, bristande valfrihet och få incitament för eldsjälar och förmåga att ta till vara deras kreativitet och engagemang.

Jag vill också, fru talman, kommentera två mer konkreta programområden. Det första är aktivitetsgarantin. Vi kristdemokrater har sagt att inom det nuvarande systemet tror vi att aktivitetsgarantin kan ha någon-ting att tillföra, men vi har också sagt att det står och faller med genomförandet. Vi vet att det har funnits en hel del kritik mot kvalitetsbrister när det gäller aktivitetsgarantin. Den programformen byggdes upp från noll till i dag 39 000 individer på i stort sett knappt två års tid. Det har skapat kvalitetsbrister i sig. En av orsakerna till att man var så snabb med att genomföra en verksamhet som borde ha haft mer planering bakom sig, var ju att man ville få människor i åtgärder för att kunna klara målet om en öppen arbetslöshet på 4 % hösten år 2000.

Ett av de stora problemen med aktivitetsgarantin är att olika arbetsförmedlare bedömer att mellan 8 000 och 13 000 av de 39 000 människorna befinner sig i en sådan situation att det är mycket svårt att få ut dem i ett vanligt arbete. De behöver en meningsfull sysselsättning och kanske mer social träning och olika typer av stödinsatser än arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Då finns det förslag om en övergångsarbetsmarknad och liknande saker. Vi kristdemokrater har länge krävt att vi ska hitta en lösning för de här människorna för att skapa en meningsfull sysselsättning.

Utskottet har nu äntligen gjort ett tillkännagivande, men det är ett ganska lamt tillkännagivande. Hans Andersson säger att det är viktigt. Vi får hoppas att det ligger mer substans bakom det än vad texten visar. Hans Andersson säger att regeringen ska återkomma senast i budgetpropositionen. Men i vårpropositionens texter på det området står det bara att man ska återkomma. Det står mycket vagt om hur man ska återkomma och ingenting om tidpunkten. Det är möjligt att Hans Andersson har en större visdom att förmedla till kammaren än vad vårpropositionen har. Det kunde vara intressant att höra om den uppgift som han redovisade här stämmer.

Den andra åtgärden som jag kort vill kommentera är vårt förslag om ett lärlingssystem. Vi har i en omfattande motion pekat på vikten av ett modernt och ändamålsenligt lärlingssystem för gymnasieskolan, och också som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Vi ska lämna det här med gymnasieskolan åt sitt öde i dagens debatt. Men vi tycker att ett lärlingssystem skulle kunna användas mycket flitigare i arbetsmarknadspolitiken. Det gäller inte minst i hantverksyrkena där vi ser att återväxten är mycket dålig.

Det handlar helt enkelt om att finna en form där utbildningen och praktiken helt och hållet ligger ute på arbetsplatser där det sker en naturlig inskolning i ett yrke. Det handlar om att utveckla yrkeskompetensen i nära samverkan med näringslivet, de anställda och de fackliga organisationerna. Detta är en åtgärd som skulle kunna vara mycket effektiv. När man avfärdar vårt förslag i betänkandet skriver man att det finns praktik i många av de olika utbildningsinsatser som ordnas i dag. Därmed tror man att problemet är löst. Men om läser motionen förstår man vad det handlar om. Då inser man att det handlar om ett lärlingssystem som innebär mycket mer än bara ett antal praktikveckor i en utbildning. Den

bristande insikten har tyvärr gjort att vi inte kan utnyttja det goda i ett mer systematiskt lärlingssystem inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Fru talman! För tids vinnande vill jag yrka bifall bara till reservation 24.

Anf. 149 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det finns en del reservationer av kd om aktivitetsgarantin. Det finns andra som går åt samma håll också. Utskottet har tidigare uttalat sig men inte gjort ett tillkännagivande. Jag ska erkänna att jag själv har drivit den här frågan hårt. Det finns en risk för att aktivitetsgarantin överbelastas med människor som egentligen inte ska vara där. Det saknas alternativ för en meningsfull sysselsättning. Men det är inte alldeles lätt att inrätta detta. Det är som att inrätta ytterligare en arbetsmarknad. Det gäller att bestämma subventionsgrad. Kommunerna håller ifrån, och ideella föreningar har svårt att betala. Vi har redan ett antal institutioner med lönebidrag osv.

Men jag är övertygad om att vi i höst har på plats något som vi kan kalla för utvecklingsarbeten eller övergångsarbetsmarknad. Jag tror att kommunerna ska ha en huvudroll. Det krävs en stark subvention. Mer har jag inte lust att säga om det. Jag tror att vi egentligen är ganska överens här. Jag gläder mig åt det. Jag tror att vi här i riksdagen ska trycka på. Då tror jag att vi kommer fram.

Jag har också varit irriterad på att lärlingssidan på gymnasieskolan inte blev bra. Jag tycker inte alls att det har utvecklats dit man hade kunnat tänka sig. Det finns risk för att man låser in folk. Det får vi akta oss för. Det måste finnas öppningar mot högskolan. Där borde man ha kunnat göra mycket mer.

Jag delar också uppfattningen att det borde gå att ta sig fram när det gäller lärlingar i arbetsmarknadspolitik. Men det gäller också att ha bra utbildningssystem kring hantverksyrken osv. Det är inte alltid säkert att det är arbetsmarknadsutbildningen som ska användas där. Det kan handla om att upprätta andra system med mer normal studiefinansiering. Jag har ingenting emot att man kan använda arbetsmarknadsutbildningen bättre på det området också – tvärtom.

Låt mig slutligen säga: Sluta att använda statistiken så vårdslöst som ni gör! Ni säger att det är 700 000, 800 000 och 1 miljon människor osv. Vi har ungefär 300 000 totalt arbetslösa. Sedan finns det andra kategorier.

Anf. 150 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Hans Andersson säger att vi använder statistiken vårdslöst. Det är bara att läsa SCB:s AKU och Eurostats undersökningar. Där finns det andra siffror än de som officiellt förmedlas av regeringen och myndigheterna. Det finns ett intresse av att försöka hålla nere den officiella siffran och skapa en bild av att Sverige är på rätt väg. Men Sverige är faktiskt inte på rätt väg i relation till det konjunkturläge som vi har haft. Jag är bekymrad över att Hans Andersson är så nöjd med utvecklingen. Jag tycker att det finns anledning att vara mycket orolig för just de hundratusentals människor som inte har ett arbete att gå till.

Jag gläds åt det Hans Andersson säger om övergångsarbetsmarknaden, eller vad vi ska kalla den. Det är inget bra ord, men det namnet

har använts. Jag gläds också över Hans Anderssons positiva inställning till en lärlingsutbildning. Låt mig ta ett exempel på en lärlingsutbildning som har fungerat bra. Det finns försöksverksamheter i Skaraborg som har drivits av eldsjälar där man har nått goda resultat. Men på något sätt förmår man inte ta till vara detta inom arbetsmarknadspolitikens ramar. Det finns en ogin inställning till utbildning där företag är inblandade. Jag upplever att det finns en ideologisk blockering inte minst hos det regerande partiet när det gäller att ta till vara detta och inse att allt inte måste skötas uppifrån av det offentliga utbildningssystemet. Man kan också stödja ett lärande ute i det praktiska arbetslivet.

Om Hans Andersson delar min uppfattning om ett lärlingssystem i arbetsmarknadspolitiken ser jag gärna fram emot en omröstning om reservation 24 vid voteringen på onsdag.

Anf. 151 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag sade att det finns skäl att titta på hur man kan utforma detta. Det finns ingen som helst utformning till grund för den reservationen som det går att ta ställning till. Det gäller egentligen väldigt många av reservationerna. Jag ser dem som luftballonger. Man kan väl vara lite positiv när man får syn på en ibland, även om den flyger ganska fritt uppe i himlen.

Det finns andra saker som är värre. Jag säger att sysselsättningen är grundfrågan i ekonomin. Det går inte att öka sysselsättningen med 2–3 % per år. Det klarar inte ekonomin, och det klarar inte rekryteringssidan. Riksbanken, Konjunkturinstitutet, AMS, samtliga banker och alla som uttalar sig med någon expertis är överens med mig, och har varit det under de här åren, om att det har varit en osedvanlig sysselsättningsökning. Den har legat på den reguljära sidan och givit upphov till en hög framtida produktivitet. Det handlar om den privata tjänstesektorn, telekommunikationen osv.

Men det är farligt när inte politiker, som borde ha något ansvar, tar till sig fakta och gör en rimlig analys. I stället går man på det sämsta populisttricket och säger: Titta här! Sedan finns det de som är sjuka och de som är förtidspensionerade. Det finns några latent också. Javisst, de redovisas i AKU. Men det finns ingen som helst analys av varför de inte är här.

Många i utbildningssystemet tar nu trappstegen upp till en annan kompetensnivå. De har helt andra möjligheter att få jobb. Ta på allvar varför folk inte har jobb på den reella arbetsmarknaden! Titta hur det ser ut i Bergslagen och Norrland! Följ nedläggningsprocesserna och se vilket dåligt ansvar aktörerna i arbetslivet tar! Det är detta jag försöker lyfta upp. Jag skryter inte, men jag försöker att vara mycket tydlig med de framgångar som vi har nått.

Om jag för perioden 1993–1994 räknade som Attefall gör, skulle jag var uppe i en arbetslöshet på 37 %. Jag sade aldrig det då. Det hade varit en dumhet, men det är korrekt.

Anf. 152 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Det är intressant att Hans Andersson jämför en situation när Sverige brottades med stora problem efter 80-talets spekulationsbubbla med nuläget när vi är på toppen av en högkonjunktur.

Självklart finns det många bovar bakom det läge som vi har i dag. Problemet är att hela den agitation som kommer från socialdemokratin och Vänsterpartiet går ut på att allt går åt rätt håll, allt är frid och fröjd. Vi har exempelvis en lavinartad ökning av antalet förtidspensionerade och sjukskrivna som man utreder och utreder.

Jag tycker att det snarare är vi som påpekar detta som visar engagemang för de människor som är utsatta för den politik som förs. Den brist på åtgärder som vi kan se visar på att man är mera mån om att skönmåla än om att angripa de verkliga problemen.

Det finns en och halv miljon människor som av olika skäl står utanför arbetsmarknaden. Vi kan inte i något läge komma ned till noll i det avseendet, men siffrorna måste pressas ned betydligt. Problemet är att vi i Sverige inte förmår skapa en sådan dynamik i vår ekonomi att den kan växa snabbare utan att Riksbanken måste dra i bromsen. Tillväxtkraften och dynamiken i vår ekonomi är för dålig för att den ska kunna växa så att vi kan skapa arbete och få ned arbetslösheten.

För ett antal år sedan hade vi upplevt 4 % öppen arbetslöshet som en katastrof. I dag låter det som en framgång, och det vänder jag mig mot. Vi ska i varje fall i ett Sverige som jag vill leva i ha högre ambition än så.

Anf. 153 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Så här dags börjar det bli lite av tomgång. Kanske har vi här samlat ihop det som är kvar av de förslag som inte har hamnat i något annat betänkande. Det gäller dels motioner som väckts under den här mandatperioden, dels tyvärr också motioner som skrevs för ett antal år sedan. Många motioner som då väcktes är på nytt aktuella. De handlar bl.a. om sfi-undervisningen, hur vi tar emot våra invandrare osv.

Hans Andersson tycker att förslagen är substanslösa, men jag håller inte riktigt med honom. Jag ska i mitt anförande återkomma till en hel del av de förslagen, som skulle kunna leda till en betydligt bättre arbetsmarknad i vårt land än vad vi nu har.

Man diskuterar om arbetskraftsbrist. Man kommer inte att kunna fylla de hål som vi 40-talister lämnar efter oss när vi inom 10–15 år kommer att lämna arbetsmarknaden.

Sjuktalet förfärrar. Det nästan mest frapperande redovisades på Ekot i Program 1 i morse, nämligen att det är unga under 30 år som står för den högsta ökningen av antalet sjukskrivningar. Det har skett en attitydförändring vad gäller sjukskrivningar, varför man går eller inte går till jobbet.

Det är väldigt viktigt att man hittar en motkraft mot detta, så att arbetsplatserna blir så mycket bättre att de anställda känner att de vill, kan och orkar gå till jobbet.

Invandrarnas situation har varit uppe till debatt. Jag skrev själv underlag till en motion av min företrädare Rune Backlund vid en parti-stämma. Han lämnade riksdagen för sju år sedan, men dessa frågor har kommit tillbaka. Invandrarna introduceras inte på ett bra sätt i vårt samhälle. Det finns vissa ställen där det händer väldigt mycket bra saker. Myndigheter, arbetsgivare och de organisationer som tar emot invandrarna har där ett gemensamt synsätt och tar ett gemensamt ansvar.

Jag kan t.ex. nämna Vaggerydsmodellen. Någon gång i månaden anordnar man en företagsfrukost där företrädare för kommunen, arbetsgivarna och arbetsmarknadsmyndigheter träffas och diskuterar vad man kan göra. Man har över huvud taget ett väldigt tätt och nära nätverk. Denna samverkan ger där goda resultat.

Fru talman! Jag tycker att aktivitetsgarantin är en god tanke som ännu inte riktigt har satt sig. Den har som samhället ser ut i dag inte fått någon bra avslutning. Det behövs betydligt mer för att den ska kunna bli något som ger människor en garanti för en del av livet utan att låta människor gå kvar i något som upplevs som fullständigt meningslöst. Man behöver hitta något nytt att avsluta aktivitetsgarantin med.

Centerpartiet tyckte i början att idén var bra, men avslutningen har inte kommit, och den måste komma snart. Annars kommer alldeles för många människor att må alldeles för dåligt och känna sig kränkta av samhället, inte bara av en arbetsmarknadssituation som man inte riktigt klarar.

Ett område där man faktiskt har en hel del problem med arbetsmarknadsmyndigheter är jord- och trädgårdsnäringen. Där behöver man ibland säsongarbetare men har svårt att få tag i den arbetskraft som man behöver. Bättre möjligheter att efterfråga sådan arbetskraft skulle underlätta förhållandena för en näring som i dag har det lite knepigt. Man kan tyvärr inte få tag i den arbetskraft som behövs på den svenska marknaden.

Ett par av de riktigt viktiga åtgärder som skulle innebära stora förbättringar, kanske inte bara för studerande och företagare utan för hela samhället, skulle vara att se över a-kassesystemet för studerande och egenföretagare. Som det ser ut i dag måste en studerande avbryta sina studier för att få tillgång till tidigare inarbetad a-kassa för att han eller hon ska kunna livnära sig under sommaren. Det innebär att den som inte får ett sommarjobb får kasta kanske ett helt års studier i sjön, om han eller hon inte kan finansiera sin tillvaro på något annat sätt. Det kan man ofta inte när man har kommit upp i den åldern att man har rätt till a-kassa.

Också egenföretagarna har det knepigt. A-kassan, föräldraförsäkringen och sjukförsäkringen fungerar inte på ett bra sätt. Hur ska vi motivera människor som har kommit upp lite i åren att börja studera för att få den högre kompetens som Hans Andersson talade så vackert om för en stund sedan? De skulle kanske behöva den både för sin egen skull och för försörjningens skull.

Ska vi inte uppmuntra till nyföretagande? Utan nya små företag blir det inga stora företag. Lars Magnus Ericsson lånade 5 000 kr av sin mor och satte i gång ett litet företag som i dag är ett av Sveriges allra största.

Fru talman! En annan grupp som börjar få det knepigt på arbetsmarknaden, kanske sedan tio år tillbaka men som vi inte sett så mycket av är de äldre. Har man hunnit passera 55 är man inte särskilt attraktiv. Man har 10–12 år kvar på arbetsmarknaden, men man får inte jobb. Man har inte chansen att komma ut igen om man har haft otur att bli arbetslös.

Vad gör regeringen för de unga människor som har blivit förtidspensionerade innan den lag som förbjuder pensionering av människor före 30 års ålder trädde i kraft år 2000? Det finns inget som säger att man måste hjälpa dem tillbaka till ett värdigt liv som självförsörjande människor. Man låter dem vila sig i pension, och det är inte bra för en människa som

är 20–30 år gammal eller som i dag kanske har hunnit passera 30-årsgränsen. Också de här människorna behöver ha hjälp och stöd. Regeringen behöver ta ett krafttag även för dem.

Hela arbetsmarknadspolitiken behöver hyfsas till i många avseenden. De förslag som finns bl.a. i reservationer från Centerpartiets sida skulle på många ställen kunna underlätta förhållandena.

Jag ska inte förlänga kammarens arbete ytterligare genom att yrka bifall till samtliga de reservationer som Centerpartiet står med på. De är ganska många. Jag yrkar dock bifall till reservationerna nr 13 och nr 43.

Anf. 154 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Nu sitter och står vi här igen och pratar om arbetslöshet, om AMS och om aktivitetsgaranti. För mig är den här debatten en oerhört konkret erfarenhet, därför att jag lever väldigt nära de långtidsarbetslösa, framför allt invandrare.

Vad ser jag? Jo, jag ser en doktor i franska från Stockholms universitet som dessutom kan många andra språk och som har översatt svenska stora författare till sitt modersmål gå in i aktivitetsgarantin och tröstas där med orden: Du ska inte känna dig ledsen, för det är väldigt många akademiker i din ålder som nu går på aktivitetsgaranti.

Jag ser en somalisk kvinnlig läkare som söker en kurs i sjukvårdssvenska och som jagas av arbetsförmedlaren att ta jobb som sjukvårdsbiträde, för då blir statistiken bättre – osv.

Jag ser grupper av invandrare som tidigare hade jobbat med mål 3-pengar och fått goda erfarenheter. Det hade öppnat arbetslivet för folk som hade varit borta från arbetslivet i 14 år, i sex år, i tio år osv. Jag ser hur de fullständigt tappar förtroendet för det svenska samhället därför att de inte får fortsätta sitt arbete. Arbetsförmedlingen och kommunen ska göra hela jobbet.

Då kan jag inte på något sätt vara nöjd med det här betänkandet. Vi i Folkpartiet är inte nöjda. Vi är inte nöjda med statistiken, inte därför att statistiken skulle vara någon form av akrobatisk övning i politisk retorik, utan därför att vi känner till det fruktansvärta svåra liv som de här människorna har, de som inte finns i statistiken. Socialbidragstagare finns inte i statistiken.

Vi vet allt detta. Och förresten: Vetenskapsmännen som studerar arbetslivet på uppdrag av regeringen inom Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering har precis samma bild av verkligheten. Den s.k. öppna arbetslösheten är bara en liten bit av arbetslösheten. Hur kan man då vara nöjd med den här statistiken som inte visar sanningen?

Vad händer med folk som går direkt från mycket långvarig arbetslöshet till mycket långvarig sjukskrivning? Siffror på detta område har vi inte. Vi har bara de här siffrorna för 90-talet. Där har gruppen av människor som går från långvarig arbetslöshet till mycket långvarig sjukskrivning vuxit hela tiden. Men vi vet inte hur det ser ut år 2000 och år 2001. Däremot har jag träffat folk som har gjort den här resan och som inte mår bättre alls på grund av det. Deras ekonomi är lite bättre, om de hade arbetslöshetsersättning. Arbetslöshetsersättning får man bara fem dagar i veckan och dessutom är taket lite lägre än för sjukpenningen. Sjukpenning får man sju dagar i veckan, och är man också långtidsarbetslös kan man skjuta upp perioden med a-kassa framför sig – och det finns ingen

bortre parentes för sjukskrivningen. Så visst finns det väldigt mycket som borde ha undersökts ordentligt i statistiken. Men det ser ut som om det också finns grupper som inte vill se de riktiga siffrorna och som är nöjda med dimmiga kunskaper.

Jag går tillbaka till invandrarna. Det finns väldigt mycket kritik i väldigt många stora rapporter och undersökningar när det gäller hur man har arbetat inom AMS med den möjliga arbetskraft som invandrabefolkningen representerar, men den kritiken diskuteras mycket sällan här. Varför? Det finns bevis på att det finns grupper av invandrare som har mycket dålig kontakt med de svenska myndigheterna. Det finns undersökningar som understryker detta. Ändå satsar vi jämt och ständigt på ett och samma stora, tunga system: AMS. Varför inte släppa loss människornas initiativförmåga och handlingskraft? Varför behandlas människorna ständigt som åtgärdsobjekt?

Jag har redan sagt att det fanns en liten öppning för några år sedan, när EU-stödet kom in, för vissa grupper som tog initiativ och ville bedriva ett sådant arbete. Det här har stramats åt ordentligt, och nu finns det mycket mindre sådan erfarenhet i Sverige. Varför? Behöver vi inte experiment, försök, nyansträngningar och nya tankar från just de människor som hela tiden behandlats som ett slags levande råvara för arbetsmarknadsåtgärder? Får de inte någon gång bestämma över sitt liv?

Tala inte med mig om personliga handlingsplaner, därför att jag har hört, från de långtidsarbetslösa invandrarna, hur de här personliga handlingsplanerna ser ut. Jag har t.o.m. sett anvisningar till jobb som skulle sökas. Det var bara det att arbetsförmedlaren inte hade märkt att han eller hon skickade anvisningen till en finländsk dam på 55 år. I jobbet som anvisades krävdes klart och tydligt att det skulle vara en manlig arbetstagar under 30 år och med en mycket avancerad form av körkort.

Visst skulle det behövas en total förnyelse av arbetsmarknadspolitiken.

Jag vill inte försvåra och förlänga vårt arbete här. Jag ska inte gå in på alla de olika områden som behandlas i betänkandet. Jag vill bara säga ett par ord till om företagarnas svårigheter och deras behov av bättre försäkringar. Detta är markerat i en gemensam reservation som redan har yrkats bifall till. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 14 under punkt 15.

Sedan skulle jag gärna vilja trösta Hans Andersson. Det här med ett enda parti som kommer med ett väl genomfört eget program – det behövs inte. Om en vecka eller två kommer de borgerliga partierna att presentera sitt program för total reformering av arbetsmarknadspolitiken. Då kommer den här tanken att få en mycket konkret verklighet.

Anf. 155 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till förslaget i detta betänkande, AU5, i sin helhet, samt avslag på samtliga reservationer.

Detta är ju ett motionsbetänkande som är ganska brett och handlar om en rad olika frågor inom det arbetsmarknadspolitiska området. Det finns kanske anledning när vi debatterar i dag – detta har också sagts tidigare – att också titta lite på vad som har hänt under den mandatperiod som snart är till ända. Det kanske är ett av de sista tillfällen vi har att i vårt utskott

också debattera den här frågan utifrån den arbetsmarknadspolitiska situationen.

Det har här talats mycket om stolthet tidigare. Jag vill deklarerat att om man gör en rättvis bedömning under mandatperioden, ser vad som har hänt 1998, vad som har hänt sedan dess, ser på statistik och ser lite på hela samhällsutvecklingen har det i många avseenden gått åt rätt håll.

Därmed är inte sagt att vi skulle vara vid en slutsituation och vara nöjda med den situationen. Det vill jag starkt understryka. Det finns mycket kvar att göra på detta område. Vi har också från socialdemokratiskt håll en inriktning att vi ska göra mycket mer också när det gäller arbetsmarknadspolitiken.

Det finns en viktig sak att peka på. Vi har lyckats kombinera välfärd med trygghet och också ha en hög tillväxt. Under några år hade vi väldigt hög tillväxt. I fjol var det något sämre. Det ser vi också på den internationella konjunkturen, beroende på den 11 september osv. Det var ingenting som bara drabbade oss. Ändå har vi lyckats att hålla en väldigt hög tillväxt.

Den svenska arbetsmarknadspolitik som vi har fört har också en väldigt nära koppling till den ekonomiska politiken. Arbetsmarknadspolitikens uppgift är att se till att det finns arbetskraft till de företag som efterfrågar denna. Man ska kunna matcha dem som söker arbete med de jobb som är lediga och på så sätt undvika flaskhalsproblem och störningar i rekrytering av arbetskraft till de branscher som erfordrar sådan. Det är en av de viktigaste delarna. Vi får inte tappa tillväxttakt därför att man inte kan få fram arbetskraft till de jobb som finns.

Vi vet också att 90-talet i mångt och mycket var ett förlorat decennium när det gällde sysselsättningsfrågorna. Så sent som i slutet av 80-talet diskuterades det. Både SAF och LO var överens om att 90-talets stora problem skulle bli arbetskraftsbristen. Så blev det inte. Det blev precis tvärtom.

Det är väldigt lätt för mig att säga att det fördes fel politik i början av 90-talet. Det tycker jag också till viss del. Det kombinerades med internationell lågkonjunktur och andra delar. Den arbetslöshet som vi hade var den högsta i modern tid. De system som fanns och som skulle ta hand om detta var inte riktigt rustade för att klara de nivåerna.

Trots detta tycker jag ändå att man har kunnat hantera den situationen på ett riktigt hyggligt sätt. Det viktigaste, som också Hans Andersson pekade på, är sysselsättningsstillväxt. Det har kommit till 250 000 jobb. De har kommit på sådana ställen där vi kan förmoda att det mesta kommer att finnas kvar.

Det gäller nya områden. Det är inte på något sätt konstgjorda jobb i gammal teknik eller någonting sådant. Dessa arbeten har kommit till i en tillväxtbefrämjande omgivning. Det tillkommer också rekryteringsbehov inom den offentliga sektorn.

Det kanske inte handlar om svårigheten att sysselsätta så många som möjligt. Det kanske mer kommer att handla om var vi hämtar den arbetskraft i framtiden som behövs i den offentliga sektorn i vård och omsorg. Det kommer att vara en av de stora utmaningarna vi har under nästa mandatperiod, om jag skulle gissa lite grann.

Som en summering kan jag säga att det inte finns något självändamål för oss socialdemokrater att AMS alltid måste ha hand om det. Det är

inte på något sätt ett mål i sig. Det viktigaste är att vi har en arbetsmarknadsorganisation som kan hantera de uppgifter regering och riksdag lägger på samhället och se till att de verkställs ute på fältet så att vi får de åtgärder och det resultat vi har eftersträvat.

Det finns brister i den organisation som finns. Vi kan peka på vissa saker som vi tycker skulle vara bättre. Men i stort har man kunnat hantera det på ett bra sätt med den personal som finns. Den har svarat upp mot behoven och klarat sin uppgift på ett sätt som vi kan känna oss hyggligt tillfredsställda med. Det ska ses mot att man har haft en väldigt pressad situation.

Detta är på ett sätt en flytande massa. Uppgifterna varierar, och situationen ändras. Det är viktigt för hela den organisation som ska hantera arbetsmarknadspolitiken ute på fältet att man är lyhörd och kan svänga om och möta de nya problem som finns med full effekt och också få effekt i sitt arbete. Då får man en verkställighet ute på fältet, får ut arbetskraft och kan möta den efterfrågan som finns.

Det har den senaste tiden talats väldigt mycket om aktivitetsgarantin. Jag kan inte låta bli att säga några ord om den. Anfallen från borgerligt håll har varit väldigt massiva. När man kommer till något slags slutsummering av delarna visar det sig att de våldsamma utspel som varit inte har kunnat påvisas i verkligheten. Det har inte varit så illa som det har sagts ibland i enskilda intervjuer.

Det har gjorts utredningar. AMS har självt gjort en utredning. Den känner alla i utskottet till och har tittat på. Regeringen har också lagt ett ordentligt utredningsuppdrag på IFAU. Den kommer så småningom att komma med en rapport där man belyser garantin ur ett brett perspektiv och ser var den gett för resultat. Jag ska med förväntan ta del av den rapporten och se om justeringar behöver göras på de olika delarna.

Man ska ha klart för sig att det uppdrag man har inom aktivitetsgarantin är ett oerhört svårt uppdrag. Ju mer arbetslösheten betas av desto svårare blir det att få ut den kärna av arbetslösa som finns kvar på arbetsmarknaden. Det känner vi alla till. Det behövs mer motivation, kanske fler åtgärder och mer stimulans. Varje person som ska ut på arbetsmarknaden kommer att kräva mer kraft.

Det tycker jag att man ska ha med sig när man belyser frågan. Det är ett svårt uppdrag. Det blir allt svårare för varje steg som arbetslösheten sjunker. Vi har här sett att det finns behov av ytterligare åtgärder, som också Hans Andersson nämnde tidigare. Ska aktivitetsgarantin kunna vara effektiv, hålla hög kvalitet och leverera det vi har efterfrågat måste den också se till att man inte får alltför många arbetsökande som fastnar i den delen. De kommer att uppleva det som svårt och kanske meningslöst ibland att gå kvar om det inte har någon effekt.

Mycket av åtgärden lever på att den har den genomströmning som man har haft. Där måste vi se till att ge verktyg till dem som jobbar praktiskt med detta på fältet så att de också kan få den rotation i aktivitetsgarantin som det tidigare har varit. Jag ser jag med spänning fram mot det. Jag kommer att göra allt jag kan för att se till att det kommer ordentliga förslag på området.

Någon sade här att vi inte hade preciserat exakt hur det skulle se ut. Visste vi exakt vad vi skulle göra för att få ned antalet personer i aktivitetsgarantin borde vi vara ganska överens om i denna kammare hur vi

skulle göra. Problemet är ganska sammansatt och består av en hel del olika komponenter. Därför måste de extra åtgärderna belysas och analyseras ganska noga.

Det har talats om omställningsarbetsmarknad och sådana saker. Samtidigt måste man vara väldigt försiktig. Man kan inte skapa en ny arbetsmarknad där man placerar människor vid sidan av det ordinarie arbetslivet. Målet måste vara att få ut alla på den ordinarie arbetsmarknaden så långt som det över huvud taget är möjligt. Dessa människor ska finnas där andra arbetstagare finns, i det ordinarie arbetslivet.

Här måste vi också ha en flexibilitet från arbetsgivarnas sida. Vi måste acceptera arbetstagare som inte alla är 100 %. Människor har lite olika förmåga att kunna verka och vara effektiva på arbetsmarknaden. Det måste accepteras.

Till sist vill jag säga några ord om sjukskrivningar och hela den problematiken. Det är naturligtvis ett bekymmer. Det tycker jag inte att man ska sticka under stol med. En av de stora utmaningar vi har nu och säkert också in på nästa mandatperiod är att aktivera människor.

Vi ska se upp och inte ta sjukskrivningsproblematiken i det politiska knät och säga att det är vi som ska lösa det. Var finns problemet? Jo, oftast ute på arbetsplatserna.

Därför tror jag också att det är där som problemen ska lösas. Parterna ute på arbetsplatserna sätter sig ned och funderar ut vad de ska göra åt sin arbetsplats för att inte skapa nya sjuka individer. Är det arbetsorganisationen, är det den fysiska arbetsmiljön eller vad är det? Gör man en sådan analys och ett åtgärdsprogram ute på arbetsplatserna runtom i landet så tror jag också att man kan komma åt sjukskrivningarna och minska dem och komma ifrån den stora problematik som ligger här.

Det finns en rad andra saker som handlar om detta också. Allra sist kan jag säga att jag tycker att vi sammantaget i den arbetsmarknadspolitik som vi för kan skönja en hel rad positiva saker, och dem gläder jag mig åt. Men jag är också beredd att anta utmaningen att ta tag i de problem som återstår och jobba aktivt med dem. Vi har ju också saker som vi måste rätta till i framtiden; det är jag den första att erkänna.

Anf. 156 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Sven-Erik Österberg är stolt när han gör bokslut över åtta års socialdemokratiskt regeringsinnehav. Han är det därför att det har skapats jobb i Sverige under de här åren. Det är ju självklart – i vilket annat land i Europa har det inte skapats nya jobb under de här åren?

Det intressanta är att mellan 1995 och 2000 ligger Sverige på elfte plats av de 14 länder för vilka vi kan se statistik från Eurostat när det gäller den procentuella andelen nya jobb. Det innebär att Sverige är nr 11 av 14 länder vad gäller förmågan att skapa nya jobb i det konjunkturläge som har rått mellan 1995 och 2000. Är vi då duktiga i Sverige på detta? Kan vi säga att vi har rustat vår ekonomi och vår arbetsmarknad så att vi har dynamik, så att vi har tillväxtkraft och så att vi förmår skapa de nya arbeten som vi behöver skapa för att ge alla människor sysselsättning?

Svaret är nej, och då kan inte Sven-Erik Österberg vara nöjd. Han måste konstatera att socialdemokratin har misslyckats. Men i stället säger han: Jag är stolt.

Sedan pratar han om sjukskrivningarna, och säger att problemet ligger ute på arbetsplatserna. När sjukskrivningskostnaderna ökar med 25 miljoner kronor varje dag – det är ökningstakten – och den totala kostnaden är 120 miljarder kronor så säger Sven-Erik Österberg att problemet ligger ute på arbetsplatserna. Men när han pratar om hur många nya jobb som har skapats så är Socialdemokraterna nöjda. Då har socialdemokratin lyckats. Varför är alltid alla plustecken socialdemokratins förtjänst och alla minustecken någon annans fel? Tänk om Sven-Erik Österberg kunde ta ansvar för hela politiken!

Jag har en fråga om aktivitetsgarantin: Instämmer Sven-Erik Österberg i Hans Anderssons löfte att det inför höstens budgetproposition kommer ett förslag om en övergångsarbetsmarknad och omställningsarbetsmarknad, eller vad vi nu ska kalla det?

Kan Sven-Erik Österberg vara lika positiv till lärlingsutbildningen som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd som Hans Andersson var, eller är Sven-Erik Österberg bromsklossen?

Anf. 157 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! På den senaste frågan kan jag svara att jag inte alls uppfattar mig som någon bromskloss i den delen. Lärlingsutbildning har genomförts i en hel rad delar, och vi har ställt oss positiva till det. Men man får samtidigt se till att det inte bara blir en traditionell yrkesutbildning enligt den gamla modellen. Vi vet ju att framtidens arbetstagare behöver ganska breda kunskaper och fortlöpande också vidareutbildning i de jobb som de har. Då är det också viktigt att de har en bra bas. Men jag tror att denna del kan vara en faktor som kan bidra i positiv riktning.

När det gäller att skapa nya jobb så var ju Stefan Attefall själv med under den tidigare perioden. Det arv som han och de borgerliga lämnade efter sig 1994 med arbetslöshet – jag vet att det här är gammal skåpmat, Stefan Attefall, men det tål att återupprepas – gjorde att situationen var oerhört svår.

Man kan naturligtvis titta på hur många fler jobb som har skapats osv. Man kan också titta på hur vi har lyckats bekämpa arbetslösheten och fått ned den. Då kan vi se att Sverige har väl så god klass som övriga Europa, och Sverige har faktiskt lyckats bättre än många andra länder när det gäller att få ned arbetslösheten. Sedan kan man ju alltid önska att det uppstod fler arbeten osv. Det kan jag också tycka.

Jag tycker inte att vi behöver skämmas för det här, men jag har inte haft för avsikt att vara stolt och gå omkring och pösa med bröstet. Om man har uppfattat mig på det viset så skulle jag vilja be om ursäkt på den punkten. Men jag tycker inte att det är någon idé att klä sig i aska osv. på grund av den arbetsmarknadspolitik som har förts, utan jag tycker att utvecklingen har varit ganska skaplig under den period som har gått.

Men det finns alltså mer att göra och mer att åstadkomma här.

Anf. 158 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Vi kan läsa på affischer runtom på stan: Jag är stolt. Därför är jag socialdemokrat.

Men frågan är om socialdemokrater kan vara så stolta när man ser hur Sverige har lyckats jämfört med andra länder i samma konjunkturläge. Detta är intressant. Det är ingenting att vara stolt över att det skapas jobb

i Sverige när konjunkturen är god. Det man ska vara stolt över är om Sverige har lyckats bättre än andra länder, och det har inte Sverige gjort. Sverige har lyckats sämre.

Visst var utgångsläget jobbigt, och vi hade en nedförsbacke i svensk ekonomi som var dramatisk. Den började 1990 och pågick ungefär till 1993. Sedan lyckades vi vända utvecklingen. Men sedan, 1995, bröts den positiva utvecklingen som hade börjat, och kom tillbaka först någon gång 1997 – inom parentes sagt samma år som sjukskrivningstalen också började öka.

Sven-Erik Österberg säger om lärlingssystemet som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd att han inte vill ha gamla modeller. Kalla det gamla eller nya modeller – men det finns fungerande exempel och fungerande modeller. Använd dem! Det finns någonting trögt i socialdemokratin när det gäller lärlingssystem och lärlingsutbildning. Det finns en oförmåga att ta till sig systemet att en människa som kanske inte är så motiverad för teoretiska studier kan få jobba praktiskt ute i företag och t.ex. lära sig ett hantverk, gå nära en person som kan yrket och lära upp sig den vägen och sedan få praktisera sin kunskap och komplettera med teori. Det finns ett slags ovilja att förlägga utbildningen på företagen. Utbildningen ska tydligen vara så långt bort från arbetslivet som möjligt. Varje ökad praktikperiod som socialdemokratin har medgett i olika utbildningssammanhang har på något sätt kommit till efter en viss tröghet och ett visst stånkande och stönande. Det finns en motvilja. Jag vet inte var den sitter, men det är någon ideologisk blockering. Jag hoppas bara att det lossnar och att vi använder de instrument som finns och de goda exempel som finns.

Anf. 159 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är stolt över att vara socialdemokrat, Stefan Attefall, och jag hoppas att Stefan Attefall är stolt över att vara kristdemokrat. Det unnar jag honom. Jag tycker att vi kan vara stolta, och det ska man också kunna lyfta fram.

Men samtidigt som jag säger att jag är stolt över det vi har gjort så är jag inte nöjd med den situation som råder, utan jag vill mycket mer. Det ligger väl i politikens anda att alltid vilja sträva framåt och vilja åstadkomma mer. Det är det som är kittlingen; det är därför vi håller på med det här uppdraget. Vi ser ju att vi har ett uppdrag att verkställa. Jag tänker verkställa det efter min bästa förmåga och fortsätta att driva det hela. Därför tycker jag att detta är ett ganska bra uttryck, även om jag förstår att Stefan Attefall är lite störd av det och tycker att vi slår oss för bröstet. Jag tycker att vi också kan göra det till viss del, utifrån den situation som beskrevs här.

Jag har en kort kommentar om 1993. Visst vände det lite grann arbetslöshetsmässigt 1993, och det stora raset skedde innan dess. Men det som följde i spåret av detta är också det som har gjort att hela processen sedan har varit så svår. Ekonomin gick i botten. Sverige hade en ekonomisk situation som påminner mycket om den som Stockholms läns lands- ting har i dag, där man inte vet hur man ska reda ut situationen. Det går ju att peka på vissa saker, men sammantaget hänger detta ihop.

Nu har vi sanerat ekonomin och fått ned arbetslösheten parallellt. Det är två jättestora uppgifter som bl.a. Stefan Attefall inte trodde var möjliga

att genomföra. Många debatter här i kammaren har handlat just om det. Det här går inte att genomföra, och det kommer inte att fungera, har man sagt. Men det har ju faktiskt fungerat riktigt hyggligt. Vi har en ekonomi i balans som ger överskott och vi har också successivt betat av arbetslösheten.

När det sedan gäller de andra delarna så tycker inte jag att det finns någon tröghet. Men bara för att man säger att man har ett lärlingssystem så kan man inte bara omedelbart kasta sig i den tunnan och bara köra det spåret. Vi kör det till viss del nu. Utvärdera det och se vad det ger! Men det handlar som sagt var också om att ge kunskaper på bredden. Man kan inte bara satsa på lärlingsutbildning.

Anf. 160 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! I betänkandet diskuterar vi arbetsmarknadsproblem för olika grupper: äldre, yngre, invandrare, kvinnor och funktionshindrade. Det finns väl snart inte en grupp som inte är ett problem.

I ett mycket långt särskilt yttrande har Vänsterpartiet diskuterat och resonerat kring det här och om en del andra spörsmål. Vi har sagt oss: Det är ju inte grupper av människor som är problemet. Problemet är ett arbetsliv som inte har förmåga att anpassa sig efter de människor som faktiskt lever i vårt land. Det finns också påtagliga brister när det gäller resurser och makt hos människor som gör att de inte tar sig in på arbetsmarknaden.

Vi menar att många av de problem som arbetsmarknadspolitiken försöker lösa är problem som finns i det reella arbetslivet. Där skapas det ohälsa och rehabiliteringsbehov. Där ska praktikplatser komma till, men de kommer inte till utan statlig subventionering. Där är kompetensutveckling en bristvara, etc.

Det gör att vi i det särskilda yttrandet säger att man nog egentligen måste integrera arbetslivspolitiken med arbetsmarknadspolitiken. Politiken måste nog mer bli att ställa krav på de verkliga aktörerna – de som anställer, de som avskedar och de som talar om vilka krav de har vid sina rekryteringar. Det är arbetsgivarna, men också facken ute på företagen och förvaltningarna.

Vi har sagt oss att det kanske är dags för en ny arbetslivs- och arbetsmarknadsutredning. Jag satt i Arbetsmarknadskommittén, som tillsattes 1993. Det är nog dags att ta nya grepp efter tio år.

Så tycker vi. Vad tycker Sven-Erik Österberg om framtiden ur den synpunkten?

Anf. 161 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Det vi ser inför nästa mandatperiod är en rad olika utmaningar på arbetsmarknadsområdet. Jag berörde några här. Det kommer att vara arbetskraftsbrist inom vissa områden, osv. Ohälsan och sjukskrivningstalen är ett bekymmer.

Ser vi sedan på framtidens arbetsmarknad ser vi att det säkert kommer omställningsprocesser. Det sker rationaliseringar. Vissa jobb försvinner, och nya kommer till. Människor ska skolas om från vissa yrken till andra. Detta kommer med all säkerhet att kräva utbildningsinsatser av större omfattning än vad vi av tradition har varit vana vid.

Det var en kortsiktig arbetsmarknadspolitik, där det räckte med att gå en svetskurs några veckor för att få ett jobb. Så enkelt är det inte längre. Det kommer att vara bredare. Det innebär att arbetsmarknadspolitiken och arbetsmarknadsutbildningarna säkert kommer att behöva närmas det traditionella utbildningssystemet. Där delar jag Hans Anderssons uppfattning. Vi ser att detta länkas ihop på ett annat sätt. Jag är vän av den tanken.

Vi ser också att arbetsmarknadspolitiken ska möta helt andra problem. Då måste vi ha en organisation och ett system som kan vända fronten mot de problem som finns i morgondagens samhälle och bemöta dem.

Utan att ge ett löfte rakt av – det kan jag naturligtvis inte göra – kan jag säga att jag inte är främmande för tanken på en översyn av arbetsmarknadspolitiken, inriktad på de uppgifter som ligger framför oss. Man skulle kunna titta i kristallkulan för att se vad som gömmer sig runt hörnet och hur vi ska rusta oss för att möta det.

Vi har varit fyllda av dagens bekymmer. Vi har försökt laga efter läge och hantera de problem som har funnits. Det har inte funnits så mycket utrymme för att titta långt fram i tiden. Förhoppningsvis kan vi göra det nästa mandatperiod. Då kan vi ta ett kliv framåt och modernisera arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 162 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig kort säga att jag gläder mig åt det svaret. Vi som så starkt har försvarat det statliga ansvaret för arbetsmarknadspolitiken när det gäller att se till att det finns pengar och resurser för att möta de problem som människor i arbetslöshet står inför har också förmåga att förstå att det krävs förnyelse. Jag tänker på hur arbetslivet och företagsamheten förnyas och på hur den regionala obalansen gör att vi möter helt olika utmaningar på olika ställen.

Det vore inte dåligt om vi lyckades få till stånd en förnyelse och vågade bryta gamla mönster, samtidigt som vi fortsatte att ta ansvar för att arbetsmarknaden ska fungera för alla, med allas delaktighet. Däri ligger försörjningstryggheten. Däri ligger friheten att välja sitt liv. Däri ligger den svenska välfärdens framtid.

Jag skulle vara mycket glad om vi framöver kunde enas om en sådan inriktning.

Anf. 163 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror också att det som kommer att krävas av morgondagens arbetsmarknadspolitik och ytterst av dem som jobbar på fältet direkt mot de arbetssökande är mera anpassning till den enskilde individen. Man måste i ännu större utsträckning bemöta den enskilde på den enskildes villkor. Det tror jag är en av framgångsnycklarna. Man måste kunna skapa en ordentlig motivation.

Samtidigt som vi ser ett system som täcker hela landet ser vi också att de regionala skillnaderna är ganska stora. Det vidtas vissa typer av åtgärder i vissa områden. Tillväxtområdena är inte fria från bekymmer. Där har man andra bekymmer att hantera än vad man har i regioner som har svagare tillväxt. Det är en annan typ av åtgärder som ska sättas in. Det kommer att ställa krav på stor flexibilitet på den myndighet och på dem

som ska jobba med detta. Det är någonting som kan ingå i den framtida översynen.

Detta är grunden till att vi kan vara offensiva. Vi har rätt metoder för att gå in i detta på ett tidigt stadium, och då kan svensk arbetsmarknads- politik bli än mer framgångsrik än vad den varit hitintills.

Prot. 2001/02:99
19 april

*Arbetsmarknads-
politiska frågor*

Anf. 164 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Sven-Erik Österberg som handlar om något som jag tog upp i mitt anförande. Jag undrar varför man diskriminerar företagare och studerande när det gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Det är inga stora åtaganden det innebär att göra försäkringen mera jämlik för arbetstagare och egna företagare. Som det ser ut i dag riskerar en person som startar ett eget företag inte bara sin egen utan även familjens ekonomi om han eller hon drabbas av arbetslöshet om företaget inte fungerar.

Det gäller också den som studerar och tidigare har varit anställd. Vi vill ju på olika sätt uppmuntra människor att studera. Likväl kan man inte få a-kassa sommartid, då man vill arbeta men inte får något jobb, om man tänker fortsätta att studera under höstterminen.

Det innebär att en del människor som har kommit upp i 30-årsåldern och behöver förnya sin kompetens och förbättra sin utbildning får avstå eller tvingas försörja sig på något annat sätt.

Det är enkla saker som borde gå att åtgärda, men som regeringen inte har gjort något åt. Vad säger Sven-Erik Österberg om detta?

Anf. 165 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att inte hålla med Margareta. Det är inga enkla saker. Det vet vi därför att vi har analyserat frågorna.

Om vi ser till företagarna och a-kassan skriver vi faktiskt i betänkan- det att det pågår en översyn. Detta tror jag att utskottet behandlade i fjol, och man hade ganska skarpa skrivningar om att det bör ske en översyn.

Där kan jag hålla med Margareta Andersson. Vi är beroende av små- företagen. Helst ska vi ha fler småföretag. Det är också viktigt att småfö- retagarna kan känna trygghet när arbetsuppgifterna sinar och de inte kan försörja sig på sitt företag.

Men det är också väldigt viktigt att vi har en legitimitet när det gäller försäkringarna. Vi måste ha väldigt noga avvägda regler, så att försäk- ringen fullt ut används på det sätt som det var tänkt. Får vi en uppluck- ring och försäkringen börjar användas på ett sätt som inte var tänkt förlo- rar systemet legitimitet för alla dem som ska vara med och betala. Det gäller dem som betalar egenavgifter, men också ytterst skattebetalarna.

Att slå vakt om ett bra a-kassesystem innebär att vi har ett regelverk som de som är med och betalar tycker är riktigt och bra. Detta är svårt på företagsidan. Det vet Margareta Andersson.

Jag har diskuterat denna fråga med bl.a. företagare från Värmland. Jag har stor förståelse för vad de säger. Förhoppningsvis – detta har man tittat på tidigare – kan man komma fram till ett a-kassesystem som un- derlättar. I dag är det svårt för småföretagare att få a-kassa. De måste avveckla sitt företag.

När det gäller studerande är det nästan samma sak. Jag har hört trista exempel. Vi vet hur det var tidigare, när möjligheten att få a-kassa fanns.

I första hand ska man feriearbete mellan studieperioderna. A-kassan ska inte automatiskt bli ett försörjningssätt under studieuppehåll. Det måste vara arbete som ska gälla i första hand.

På den punkten görs det ingen översyn just nu, men jag har uppmärksammat problemet. En del har bekymmer på denna punkt. Så långt kan jag sträcka mig.

Anf. 166 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är glad om det snart kommer ett resultat av denna översyn. Jag tycker också att det är positivt om Sven-Erik Österberg uppmärksammar dessa frågor.

Man måste naturligtvis stå till arbetsmarknadens förfogande under sommarmånaderna om man är studerande. Men om man inte får något sommarjobb tycker jag att man är precis lika berättigad till a-kassa som om man hade avslutat sina studier och inte fått något arbete under sommarmånaderna. Jag kan inte riktigt förstå varför detta ska behöva hänga upp sig.

Sedan gäller det frågan om företagarna. Detta kan ju drabba även den som är gift med en företagare. Man ifrågasätts och hanteras många gånger ganska illa. Som gift med en företagare som har det knackigt kan man, om man blir arbetslös, bli ifrågasatt när det gäller om man har rätt till a-kassa. Det är också sådana saker som behöver tas upp. Man kanske också ska ändra tillämpningsanvisningarna när det gäller hur man ska hantera olika människor som finns i familjen och i omgivningen. Det är många frågor som behöver tas upp för att man ska få ett bra och fungerande nätverk, så att människor känner att de vågar, vill och törs och att de inte riskerar någon annan.

Anf. 167 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

När det gäller möjligheten för anhöriga till företagare och sådant är regelverket, vad jag erfar, ganska klart. Det handlar om vilken ställning man har, att man inte är andelsägare eller aktieägare, och om det är aktiebolag och sådant.

Ibland dyker det upp sådana här fall. Jag känner till det. Fackliga organisationer har pratat om det. De har haft medlemmar som har varit söner till företagare. Min bedömning är ändå att det har gått att reda ut det här, och man har kunnat få en rättvis bedömning.

Vi ska snart behandla ett betänkande när det gäller en ny tillsynsmyndighet för a-kassan. Om det skulle vara problem på den här fronten kan man ju förutsätta att den myndigheten klarlägger det här, så att det kanske blir klarare än vad fallet har varit, men jag har ändå inte upplevt att detta har varit ett våldsamt bekymmer.

Sedan har jag ingen annan åsikt än Margareta Andersson. Jag hoppas också att den här översynen går snabbt. Framför allt hoppas jag att man kan komma med bra förslag, så att det kan ske förbättringar på det här området i den anda som Margareta Andersson efterfrågar. Jag hoppas att vi kan få klara och rena regler också för företagare, så att de kan få ett bättre skydd när de har problem med sina företag och då de hamnar utanför möjligheten att försörja sig genom företagen.

Anf. 168 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga utskottets ordförande hur utskottet tar hänsyn till de vetenskapliga undersökningar som har gjorts på området. Då tänker jag i första hand på en rapport från IFAU som heter *Vem ska hjälpa vem?*, där man talar om hur invandrarkvinnorna bemöts på arbetsförmedlingen. Det är en mycket kritisk rapport som egentligen bekräftar någonting som jag redan vet.

Jag har varit på arbetsförmedlingen en enda gång i mitt liv, som arbetssökande 1970. Då fick jag höra att jag absolut inte skulle kunna tänka mig att skriva på svenska; det var omöjligt. Då gick jag ut och kom aldrig tillbaka. Min enda identitet i det ögonblicket var mitt yrke. Att försöka ta ifrån mig mitt yrke betyder att man verkligen dömer mig till självmord.

Jag kom aldrig tillbaka. Detta räddade mig, därför att jag lärde mig så mycket svenska som jag behövde för att kunna skriva och undervisa på svenska, och jag lärde mig att klara mig som frilans, vilket är väldigt obehagligt ekonomiskt. Men det har ändå varit ett spännande liv.

Varför tar man inte hänsyn till den massiva kritik från invandrarbefolkningen som uttrycks via vetenskapliga rapporter när det gäller behandlingen på AMS?

Anf. 169 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vill inleda med att säga att jag absolut är den första att ställa mig i kön och säga att jag tar avstånd från all form av diskriminering på grund av att någon tillhör en invandrargrupp eller någon annan grupp, äldre eller vad det än må vara.

Jag har stött på det här själv. Det är väl en del av hela den här problematiken, som också Ana Maria Narti tog upp i sitt huvudanförande här. Det handlar om svårigheten för invandrare att komma ut på arbetsmarknaden.

Det är bara att konstatera att arbetsgivare dessvärre hellre anställer en svensk med lägre utbildning än en invandrare som faktiskt har en högre utbildning. Det kan vi aldrig acceptera i det svenska samhället, tycker jag. Men här fordras ju en massiv insats. Vi har diskrimineringslagar. Jag tror inte att det är lagarna det är fel på när det gäller det här. Fler lagar och bättre lagar kommer inte att hjälpa. Det är mycket en attitydfråga. Det handlar om hur vi ser på människor och hur man hanterar de här sakerna. Vi måste hjälpas åt, tycker jag, över alla partigränser och bryta ned det här, helt enkelt. Det rättesnöre som jag lever efter är åtminstone att alla människor har samma värde. Det gäller alla människor rakt över. Då gäller det också i arbetslivet.

I de fall som det har skett diskriminering när människor har besökt arbetsförmedlingar måste vi naturligtvis starkt ta avstånd från det. Jag har pratat med AMS om detta, och man har tagit upp det här internt – det vet jag – då det har påpekats, och det har varit konkreta fall. Detta är ingenting som AMS-ledningen eller företrädare därifrån ställer sig bakom. Det här tar alla avstånd från. När det har skett måste det fördömas.

Vi måste, som sagt, hjälpas åt rakt över med att bekämpa detta, för det kan aldrig accepteras i det svenska samhället att någon diskrimineras för att han eller hon tillhör en invandrargrupp eller någon annan grupp som är i minoritet i samhället.

Anf. 170 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Sven-Erik Österberg om att diskriminering måste bekämpas. Vi är alla överens om detta.

Jag var med och uppvaktade utskottet på den tiden när jag inte tillhörde riksdagen angående den nya lagen mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Jag tycker att lagen är bra, men det här har inte så mycket med lagen att göra utan med rutiner som är otroligt djupt rotade när det gäller just AMS.

I en av mina motioner tog jag just upp bristen på samarbete mellan AMS och invandrarorganisationerna. Tidigare, före år 2000, fanns det en början på det här området. Nu finns det mycket mindre. Och att bara svara så som utskottet svarar, att det är en fråga för lokala aktörer, är långt ifrån tillfredsställande.

Anf. 171 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag håller med Ana Maria Narti. Vi verkar ha samma uppfattning. Det är inte lagen det är fel på, utan det handlar väldigt mycket om attityder i det svenska samhället.

Jag har inget behov av att på något sätt försvara AMS i den här frågan. Man har precis samma skyldighet som alla andra. Jag tror inte att det är värre inom AMS, inom Arbetsmarknadsverket eller ute på arbetsförmedlingar i de här delarna än vad det är för övrigt. Jag tror inte att det finns någon indikation om det. Vi möter det här på många ställen.

Det är inte så länge sedan jag pratade med en ung invandrarflicka. Hon pratade klockren svenska och berättade att hon hade sökt jobb på en arbetsplats. Hon berättade vad hon kunde och vad hon hade för kvalifikationer. Arbetsgivaren var jätteintresserad ända till hon sade sitt namn. Då sade han att han skulle ringa senare, och så hörde han aldrig av sig. Sedan gjorde hon om experimentet efter några dagar då hon pratade med en annan arbetsgivare. Hon sade att hon hade ett svenskt namn, och hon kom omedelbart på anställningsintervju. Jag måste säga att detta är fruktansvärt trist att höra för oss som jobbar med de här frågorna. Så rotat är det med ett namn. Man går inte efter kvalifikationer. Man går inte efter vad människor kan.

Men det finns något som är glädjande i det här, som det har gjorts undersökningar om. Det finns faktiskt företag och arbetsgivare som är väldigt duktiga på att anställa människor med invandrarbakgrund. När man sedan gör en analys av hur nöjda arbetsgivarna är med sin arbetskraft ser man att de här företagen är minst lika nöjda med sin arbetskraft som de företag som i högre grad har anställt svenskar. Det tycker jag ändå ger en indikation på att man faktiskt har fel uppfattning om man diskriminerar människor för att det finns en invandrargrupp på arbetsmarknaden. Detta måste vi bryta sönder, och jag tycker att vi ska hjälpas åt, Ana Maria Narti.

Anf. 172 CHRISTER SKOOG (s):

Fru talman! Vi tre socialdemokrater som har förmånen att representera Blekinge här i riksdagen avlämnade ett antal motioner under den allmänna motionstiden i fjol. En av de motionerna behandlas i dag i detta betänkande. I den tar vi upp frågan om övergångsarbete eller övergångsarbetsmarknad, eller hur vi vill välja att benämna det.

Vi skrev denna motion mot bakgrund av den erfarenhet vi har från vårt län, Blekinge, med den relativt höga industrisysselsättning som länet har haft under många år. Men det har förändrats på det sättet att industrijobben har utvecklats. En del av industrijobben har försvunnit, och det har vuxit fram en ny arbetsmarknad med nya annorlunda jobb. De är annorlunda i förhållande till den utbildning som de tidigare industriarbetarna hade i sina anställningar och sina jobb.

Detta innebar att många av dem blev friställda när en del av de tunga industrierna lade ned. De blev friställda av den anledningen att deras kompetens och utbildning inte räckte till för att klara de nya jobben. De sökte givetvis med ljus och lykta efter nya anställningar. Det lyckades inte alltid, och då kom de arbetsmarknadspolitiska programmen som var väl anpassade till de förhållanden som gällde.

Jag vill i detta sammanhang framhålla det s.k. OTA, den offentliga tillfälliga anställningen, som gav många av dessa arbetstagare en lite mer långsiktig trygghet. De fick komma till ett arbete där de var efterfrågade, fick träffa arbetskamrater och fick känna den sociala gemenskap som är värd att framhålla i alla dessa sammanhang.

När denna riksdag avskaffade OTA, på förslag från regeringen, infördes aktivitetsgarantin. Jag tycker att aktivitetsgarantin är bra. Att vara garanterad en aktivitet är något man bara kan vara i ett fint land som vårt.

Därmed har jag inte sagt att alla som är i aktivitetsgarantin har aktiverats på ett riktigt sätt, för så är det inte. Det beror naturligtvis i sin tur på att det finns en begränsning i verkligheten – en begränsning, som jag nämnde tidigare, i utbildningen hos de arbetssökande men också i antalet arbetsplatser och antalet möjligheter att få en aktivitetsgaranti som ökar anställningsbarheten hos den enskilde individen.

Dock vill jag påstå att Blekinge har blivit drabbat – eller gynnat eller hur man nu vill uttrycka det – av en hög andel människor i aktivitetsgarantin. Av den arbetssökande befolkningen i Blekinge är ca 8 % i aktivitetsgarantin. Det har inneburit att arbetsförmedlingens resurser i form av personal inte har räckt till att åstadkomma den kvalitativa aktivitet som lagen föreskriver. Det skulle behövas mer resurser och färre arbetssökande per arbetsförmedlare för att man skulle få kvalitet i aktiviteterna. All erfarenhet tyder på att ju färre det finns i gruppen, desto mer kan man lägga på varje och desto bättre blir resultatet.

I spåren av detta följer dock en del i mitt tycke mindre glädjande och tråkiga episoder. Häromdagen ringde en kvinna från Blekinge till mig och sade att hon hade blivit diskriminerad. Jag frågade givetvis vad hon menade, och hon berättade då en sak som gjorde mig väldigt ledsen och bedrövad. Hon har varit arbetslös länge men är med i aktivitetsgarantin. För tillfället går hon på en utbildning inom garantins ram. Hon hade läst en annons från ett företag som annonserade ut en viss vara och lockade med att det skulle bli räntefritt de första sex månaderna om man köpte på avbetalning. Hon åkte givetvis till det här företaget och tyckte att det var en bra idé. Det hon inte visste från början var det hon fick reda på när hon väl hade bestämt sig för varan och de frågade henne vad hon gjorde när hon inte gick på den här utbildningen. Hennes svar var ärligt och rakt att hon var arbetslös. Svaret hon fick var: Då gäller det inte för dig.

Jag utgår från att den här beskrivningen är riktig. Hon sade det till mig, och jag måste säga att det gjorde mig ledsen. Jag tänker gå vidare med den här frågan. Enligt min mening kan man inte i Sverige i dag bli diskriminerad enbart av det skälet att man råkar vara arbetslös – och inte av något annat skäl heller. Om det hade funnits några betalningsanmärkningar eller annat kanske man kunde ha haft förståelse för det.

Nåväl, det var en bild ur verkliga livet.

Framtiden, med utgångspunkt i vad utskottet nu skriver, innebär att jag som motionär kan känna mig mycket glad. Vi får nu ett tillkännagivande där utskottet delar den uppfattning vi har fört fram i motionen och där regeringen får i uppdrag att komma tillbaka med ett förslag som inom ramen för aktivitetsgarantin möjliggör även för dem som har lite längre till den ordinarie arbetsmarknaden att få känna en lite mer stadigvarande tro på framtiden. Vi vill också komma ifrån det som gäller i dag, dvs. att man varje sexmånadersperiod måste få ett nytt beslut. Det finns ingen långsiktighet i dag.

Regeringen är också extra lyhörd, efter vad jag förstår, då detta t.o.m. finns infört i den finansplan som föreligger. Min fråga till utskottets ordförande är: När bedömer Sven-Erik Österberg det möjligt att vi kan få några åtgärder tillbaka från regeringen som gör att man lever upp till vad riksdagen kommer att fatta beslut om i detta ärende?

Jag frågar detta mycket mot bakgrund av att det är rätt många som i dag är i aktivitetsgarantin och som har fått en förlängning av sina arbetslöshetsdagar. De tar slut nu efter semestrarna, och då måste det till nya åtgärder – eller en omfördelning inom Arbetsmarknadsverket av de resurser som finns, så att man lägger över till de län som har det största antalet i de här avseendena.

Anf. 173 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Jag ska mycket kort svara på Christer Skoogs fråga.

Jag tycker att vi har haft gott fog för vårt tillkännagivande i det här betänkandet. Eftersom regeringen har varit lyhörd och fört in detta i finansplanen har man också tyckt att detta var ett tillkännagivande som det funnits fog för och som man känner stark ambition att faktiskt ta tag i och jobba med ganska omedelbart. Som ganska otålig politiker, åtminstone på vissa områden, skulle jag helst vilja se att det kunde ske väldigt snabbt. Då skulle man kanske också effektivt kunna beta av, så att säga, dem som i dag har extra svårt att komma ut på arbetsmarknaden.

Tolkningen av detta är väl att avsikten i första hand är att kunna ge ett komplett åtgärdsprogram i de delar som vi har efterlyst i samband med budgetpropositionen i höst. Men naturligtvis vore det också välkommet om vissa delar kunde komma tidigare så att man kunde starta arbetet tidigare där behov finns på det här området. Men jag bedömer att det allra senast bör komma i samband med budgetpropositionen till hösten.

Anf. 174 CHRISTER SKOOG (s):

Fru talman! Jag är mycket glad över det förtydligande som arbetsmarknadsutskottets ordförande här gör. Jag är glad personligen, men framför allt vet jag att alla i t.ex. Blekinge och andra delar av vårt land som är berörda av detta är nöjda och glada med att det snart kommer åtgärder som gör att de också får känna att de inte är utanför – kanske får

de någon form av övergångsarbete eller någon annan mer långsiktig åtgärd – och som gör att arbetsförmedlingen kan sätta in resurser på dem som inte riktigt har lika långt till ett ordinarie arbete som de nyss nämnda.

Prot. 2001/02:99
19 april

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 2001/02:142 Ändringar i lagen om offentlig upphandling, m.m.

2001/02:Fi27 av Tomas Eneroth och Anders Ygeman (s)
2001/02:Fi28 av Jan-Evert Rådström och Elizabeth Nyström (m)
2001/02:Fi29 av Lennart Beijer m.fl. (v)
2001/02:Fi30 av Per Landgren m.fl. (kd)
2001/02:Fi31 av Karin Falkmer (m)
2001/02:Fi32 av Rolf Kenneryd m.fl. (c)
2001/02:Fi33 av Karin Pilsäter m.fl. (fp)
2001/02:Fi34 av Yvonne Ruwaida (mp)
2001/02:Fi35 av Gunnar Hökmark m.fl. (m)

med anledning av prop. 2001/02:165 Skatteregler mot handel med skalbolag

2001/02:Sk37 av Carl Fredrik Graf m.fl. (m)
2001/02:Sk38 av Kenneth Lantz m.fl. (kd)
2001/02:Sk39 av Lennart Kollmats och Karin Pilsäter (fp)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2001/02:MJU19 Fulufjällets nationalpark

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

2001/02:AU6 Arbetsrätt

Justitieukskottets betänkande

2001/02:JuU28 Godkännande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel

Lagutskottets betänkanden

2001/02:LU10 Ersättningsrättsliga frågor
2001/02:LU32 Höjda ansvarsbelopp vid oljeskador till sjöss

Socialförsäkringsutskottets betänkande

2001/02:SfU14 Konvention om social trygghet mellan Sverige och Kanada

9 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 19 april

2001/02:386 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Kvinnliga asylsökandes hälsa

2001/02:387 av *Willy Söderdahl* (v) till utbildningsminister Thomas Östros

Folkbildningens framtid

2001/02:388 av *Per Bill* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Akademiska Hus

2001/02:389 av *Carl Erik Hedlund* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Säkerheten inom skatteområdet

2001/02:390 av *Yvonne Oscarsson* (v) till jordbruksminister Margareta Winberg

Jämställdheten i Jämtland

2001/02:391 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Viktade betyg

2001/02:392 av *Yvonne Oscarsson* (v) till justitieminister Thomas Bodström

Jämställdhet inom polisväsendet

2001/02:393 av *Margareta Cederfelt* (m) till socialminister Lars Engqvist

Sjuksköterskor

2001/02:394 av *Petra Gardos* (m) till statsrådet Jan O Karlsson

Utlänningslagen

2001/02:395 av *Margareta Cederfelt* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Alkoholskatten

2001/02:396 av *Petra Gardos* (m) till miljöminister Kjell Larsson
Miljöbalken

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 14 maj.

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 19 april

2001/02:1076 av *Agneta Ringman* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Rättegången mot Mehmed Uzun

2001/02:1077 av *Harald Nordlund* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Åklagarnas arbetsbelastning

2001/02:1078 av *Anders G Högmark* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Fastighetsmäklarlagen

2001/02:1079 av *Yvonne Ångström* (fp) till näringsminister Björn Rosengren

Flygförbindelser till Skellefteå

2001/02:1080 av *Jan-Evert Rådström* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Enskilda vägar i infrastrukturplaneringen

2001/02:1081 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Ulrica Messing

Statligt företagstöd

2001/02:1082 av *Kjell Eldensjö* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Vuxenstuderande över 50 år

2001/02:1083 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Brott mot detaljhandeln

2001/02:1084 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Polisens verksamhet

2001/02:1085 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesminister Anna Lindh

Det religiöst motiverade våldet i Indien

2001/02:1086 av *Jan Backman* (m) till kulturminister Marita Ulvskog

Uppdragsarkeologi

2001/02:1087 av *Karin Jeppsson* (s) till socialminister Lars Engqvist

Ökningen av diabetes

2001/02:1088 av *Anna Åkerhielm* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky

Regional momsbefrielse

2001/02:1089 av *Margareta Cederfelt* (m) till utrikesminister Anna Lindh

Östtimor

Frågorna 1076–1085 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 april.

Frågorna 1086–1089 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 14 maj.

11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 18 april

2001/02:1001 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Anna Lindh
Flygförbudszonerna i Irak

2001/02:1008 av *Yvonne Ångström* (fp) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Ågarlägenheter

2001/02:1041 av *Jan Erik Ågren* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Förföljelser av kristna i Turkiet

2001/02:1047 av *Ester Lindstedt-Staaf* (kd) till näringsminister Björn
Rosengren
Postens serviceställen

den 19 april

2001/02:1030 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Den fängslade journalisten Dawit Isaac i Eritrea

2001/02:1031 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Brott mot yttrandefriheten i Eritrea

Svar inkomna den 18 april redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 april.

Svar inkomna den 19 april redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 14 maj.

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.48.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 3 § anf. 32
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 64 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 118 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Hänvisning av ärende till utskott.....	1
2 § Lagstiftningsprocessen m.m.....	1
Konstitutionsutskottets betänkande 2001/02:KU29	1
Anf. 1 MIKAEL JOHANSSON (mp)	1
Anf. 2 ANDERS BENGTSSON (s)	1
Anf. 3 MATS EINARSSON (v).....	2
(Beslut skulle fattas den 24 april.)	4
3 § Globalisering	4
Utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU4	4
Anf. 4 GÖRAN LENNMARKER (m)	4
Anf. 5 LARS OHLY (v).....	7
Anf. 6 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	9
Anf. 7 LARS OHLY (v) replik.....	10
Anf. 8 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	10
Anf. 9 LARS OHLY (v) replik.....	11
Anf. 10 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	11
Anf. 11 MARIANNE ANDERSSON (c).....	14
Anf. 12 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	16
Anf. 13 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	19
Anf. 14 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	19
Anf. 15 LARS OHLY (v) replik.....	19
Anf. 16 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	19
Anf. 17 LARS OHLY (v) replik.....	20
Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	20
Anf. 19 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	21
Anf. 20 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	22
Anf. 21 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	22
Anf. 22 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	23
Anf. 23 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	23
Anf. 24 BERNDT EKHOLM (s).....	23
Anf. 25 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	27
Anf. 26 BERNDT EKHOLM (s) replik	27
Anf. 27 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	28
Anf. 28 BERNDT EKHOLM (s) replik	28
Anf. 29 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	28
Anf. 30 BERNDT EKHOLM (s) replik	28
Anf. 31 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	29
Anf. 32 BERNDT EKHOLM (s) replik	29
Anf. 33 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	29
Anf. 34 BERNDT EKHOLM (s) replik	30
Anf. 35 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	30
Anf. 36 BERNDT EKHOLM (s) replik	31
Anf. 37 LARS OHLY (v) replik.....	31
Anf. 38 BERNDT EKHOLM (s) replik	32
Anf. 39 LARS OHLY (v) replik.....	32
Anf. 40 BERNDT EKHOLM (s) replik	32

Anf. 41	BERTIL PERSSON (m)	33
Anf. 42	BERNDT EKHOLM (s) replik	35
Anf. 43	BERTIL PERSSON (m) replik	36
Anf. 44	BERNDT EKHOLM (s) replik	36
Anf. 45	BERTIL PERSSON (m) replik	36
Anf. 46	ELVER JONSSON (fp)	37
Anf. 47	BERNDT EKHOLM (s) replik	39
Anf. 48	ELVER JONSSON (fp) replik	40
Anf. 49	BERNDT EKHOLM (s) replik	40
Anf. 50	ELVER JONSSON (fp) replik	40
Anf. 51	LISELOTTE WÅGÖ (m)	41
Anf. 52	STEN TOLGFORS (m)	43
Anf. 53	KARIN ENSTRÖM (m)	46
Anf. 54	ANNA KINBERG (m)	47
Anf. 55	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	49
Anf. 56	ANNA KINBERG (m) replik	49
Anf. 57	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	50
Anf. 58	ANNA KINBERG (m) replik	50
Anf. 59	BERNDT EKHOLM (s)	50
	(Beslut skulle fattas den 24 april.)	51
4 §	Vissa arbetsskadefrågor	51
	Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU10	51
Anf. 60	MARGARETA CEDERFELT (m)	51
Anf. 61	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	53
Anf. 62	BIRGITTA CARLSSON (c)	55
Anf. 63	BO KÖNBERG (fp)	57
Anf. 64	GÖTE WAHLSTRÖM (s)	59
Anf. 65	MARGARETA CEDERFELT (m) replik	62
Anf. 66	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	62
Anf. 67	MARGARETA CEDERFELT (m) replik	63
Anf. 68	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	63
Anf. 69	BO KÖNBERG (fp) replik	63
Anf. 70	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	64
Anf. 71	BO KÖNBERG (fp) replik	64
Anf. 72	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	64
Anf. 73	BIRGITTA CARLSSON (c) replik	65
Anf. 74	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	65
Anf. 75	BIRGITTA CARLSSON (c) replik	65
Anf. 76	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	65
Anf. 77	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	66
Anf. 78	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	66
Anf. 79	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	66
Anf. 80	GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	67
Anf. 81	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	67
Anf. 82	MARGARETA CEDERFELT (m) replik	69
Anf. 83	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	69
Anf. 84	MARGARETA CEDERFELT (m) replik	70
Anf. 85	SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	70
Anf. 86	BO KÖNBERG (fp) replik	70

Anf. 87 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	71
Anf. 88 BO KÖNBERG (fp) replik.....	71
Anf. 89 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	71
Anf. 90 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	71
Anf. 91 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	72
Anf. 92 MARGARETA CEDERFELT (m)	74
Anf. 93 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	75
Anf. 94 MARGARETA CEDERFELT (m) replik	75
Anf. 95 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	75
Anf. 96 BIRGITTA CARLSSON (c)	76
Anf. 97 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	76
Anf. 98 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	77
Anf. 99 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	77
Anf. 100 BO KÖNBERG (fp)	78
Anf. 101 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	78
Anf. 102 BO KÖNBERG (fp) replik.....	79
Anf. 103 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	79
Anf. 104 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	80
Anf. 105 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	80
Anf. 106 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	80
Anf. 107 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	80
Anf. 108 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	81
Anf. 109 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	81
Anf. 110 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	82
Anf. 111 Statsrådet INGELA THALÉN (s) replik	82
Anf. 112 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	83
Anf. 113 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	83
Anf. 114 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	84
Anf. 115 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	84
(Beslut skulle fattas den 24 april.)	84

5 § Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner.....	85
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU11	85
Anf. 116 GUSTAF VON ESSEN (m).....	85
Anf. 117 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	86
Anf. 118 RONNY OLANDER (s)	88
Anf. 119 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	91
Anf. 120 RONNY OLANDER (s) replik	91
Anf. 121 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	91
Anf. 122 RONNY OLANDER (s) replik	92
Anf. 123 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	92
Anf. 124 RONNY OLANDER (s) replik	93
Anf. 125 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	93
Anf. 126 RONNY OLANDER (s) replik	94
Anf. 127 CLAES STOCKHAUS (v).....	94
Anf. 128 RONNY OLANDER (s) replik	95
Anf. 129 CLAES STOCKHAUS (v) replik	95
Anf. 130 BIRGITTA CARLSSON (c)	95
Anf. 131 RONNY OLANDER (s) replik	96

Anf. 132 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	97
Anf. 133 RONNY OLANDER (s) replik.....	97
Anf. 134 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	97
Anf. 135 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	98
(Beslut skulle fattas den 24 april.).....	98
6 § Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension	98
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU12	98
Anf. 136 CLAES STOCKHAUS (v)	98
Anf. 137 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	100
Anf. 138 LENNART KLOCKARE (s)	101
Anf. 139 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	103
Anf. 140 LENNART KLOCKARE (s) replik.....	103
Anf. 141 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	103
Anf. 142 LENNART KLOCKARE (s) replik.....	103
Anf. 143 BO KÖNBERG (fp).....	103
(Beslut skulle fattas den 24 april.).....	104
7 § Arbetsmarknadspolitiska frågor.....	105
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2001/02:AU5	105
Anf. 144 MIKAEL ODENBERG (m).....	105
Anf. 145 HANS ANDERSSON (v)	107
Anf. 146 MIKAEL ODENBERG (m) replik	109
Anf. 147 HANS ANDERSSON (v) replik	110
Anf. 148 STEFAN ATTEFALL (kd).....	110
Anf. 149 HANS ANDERSSON (v) replik	113
Anf. 150 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	113
Anf. 151 HANS ANDERSSON (v) replik	114
Anf. 152 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	114
Anf. 153 MARGARETA ANDERSSON (c)	115
Anf. 154 ANA MARIA NARTI (fp).....	117
Anf. 155 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	118
Anf. 156 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	121
Anf. 157 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	122
Anf. 158 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	122
Anf. 159 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	123
Anf. 160 HANS ANDERSSON (v) replik	124
Anf. 161 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	124
Anf. 162 HANS ANDERSSON (v) replik	125
Anf. 163 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	125
Anf. 164 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	126
Anf. 165 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	126
Anf. 166 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	127
Anf. 167 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	127
Anf. 168 ANA MARIA NARTI (fp) replik	128
Anf. 169 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	128
Anf. 170 ANA MARIA NARTI (fp) replik	129
Anf. 171 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	129
Anf. 172 CHRISTER SKOOG (s)	129
Anf. 173 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	131

Anf. 174 CHRISTER SKOOG (s).....	131	Prot. 2001/02:99
(Beslut skulle fattas den 24 april.)	132	19 april
8 § Bordläggning.....	132	<hr/>
9 § Anmälan om interpellationer.....	133	
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	134	
11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	135	
12 § Kammaren åtskildes kl. 17.48.....	135	

Prot. 2001/02:99
19 april

Elanders Gotab, Stockholm 2002